UTAN FÄSTE

ROMAN

AF

HENRYK SIENKIEWICZ

BEMYNDIGAD ÖFVERSÄTTNING FRÅN POLSKAN

AF

E. WEER.

ANDRA UPPLAGAN.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1903.

FÖRSTA DELEN.

Rom, 9 januari. — Jag tillbragte nyligen några dagar tillsammans med min vän och studentkamrat Josef Sniatynski, som på de senare åren förvärfvat sig en rangplats bland våra skriftställare. Under våra litterära samtal betonade Sniatynski, hvilken oerhördt stor betydelse han tillskrifver memoarer och autobiografiska anteckningar i allmänhet. Han påstod, att enhvar som efterlämnar en dagbok, vare sig väl eller illa skrifven, men ärlig och sann, ger kommande psykologer och skönlitterära författare inte blott en bild af sin tid utan också de enda »documents humains», som de ha rätt att anse fullt pålitliga. Han sade sig äfven förutse, att framtidens roman kommer att vara affattad uteslutande i dagboksform, och framhöll till sist som sin oförgripliga mening, att hvar och en som för dagbok härigenom gör sitt land en oväderlig tjänst och förvärfvar rätt till dess tacksamhet.

Alldenstund jag är trettiofem år gammal och inte kan erinra mig, att jag någonsin gjort något för mitt land — af den enkla orsaken, att jag efter afslutade studier tillbragt större delen af mitt lif utomlands —; vidare alldenstund jag oaktadt all min skepticism och den ironiska ton jag anslår finner det rätt bittert att nödgas göra denna bekännelse, så har jag beslutit att från och med i dag börja föra dagbok. Ifall nu detta verkligen skall vara ett så

högst berömvärdt och förtjänstfullt tilltag — så låt gå!

Men jag skall vara fullkomligt uppriktig. Det är inte uteslutande i högre syften jag börjar min dagbok — jag väntar mig också nöje af den. Sniatynski påstår, att då man en gång vant sig vid att skrifva ned sina tankar och intryck, blir detta en af ens käraste sysselsättningar. Om motsatsen inträffar — stackars min dagbok då! I så fall kommer den med säkerhet att taga en snöplig ände. Jag är villig att göra mycket för mitt kära fosterland, men ha tråkigt för dess skull — nej, jag tackar! Det öfverstiger mina krafter.

Däremot har jag beslutit att inte låta mig afskräckas af de första svårigheterna. Jag skall försöka vänja mig vid denna dagliga sysselsättning, försöka fatta tycke för den.

Ständigt och jämt predikade också Sniatynski för mig: »Laga bara, att du inte hemfaller åt något manér! Skrif inte litterärt!» Det är lätt sagdt. Ju mer framstående en författare är, dess mindre litterärt skrifver han; men jag är dilettant och saknar som sådan herravälde öfver formen. Jag vet af egen erfarenhet, att en människa, som tänker mycket och känner djupt, ibland kan tro, att hon skulle åstadkomma något utomordentligt, ifall hon utan vidare skrefve ned hvad som rör sig inom henne. Men så snart hon skrider till utförandet, råkar hon genast fast i någon stilistisk form, iför sina tankar andras gamla slitna kostymer, blir affekterad — och detta om hon än afser hvad hon skrifver endast för sig själf. I stället för att hjärnan bör vara skolmästaren, som dikterar för pennan, blir det pennan, som tar skolmästarens roll och tvingar eleven att följa gammal slentrian.

Det är just på den klippan jag fruktar att stranda. Det kan fattas mig vana, förmåga, målande stil m. m.,

men det fattas mig i alla händelser inte smak — och jag kan komma att gripas af sådan vämjelse för min egen stil, att det helt enkelt blir mig omöjligt att fortsätta. Framtiden får utvisa hur det går. Nu ämnar jag låta själfva dagboken föregås af några inledande biografiska notiser.

Jag heter Leon Ploszowski, är som nämndt trettiofem år och tillhör en gammal och förmögen släkt, som ovanligt nog ännu har sina rikedomar i behåll. För min del kommer jag nog inte att föröka men ej heller att förslösa mitt fädernearf. Jag är alldeles för blaserad numera, för att jag skulle finna behag i några ruinerande nöjen.

Min mor dog en vecka efter min födelse. Min far, som älskade henne outsägligt, försjönk efter hennes död i djup melankoli, och måste för någon tid intagas på en anstalt för nervsjuka. Efter sitt tillfrisknande ville han ej återvända till familjegodset med dess sorgliga minnen. Han öfverlämnade Ploszow åt sin syster och flyttade själf till Rom, dit han också förde min mors stoft, som han lät jorda på Campo-Santo. I några och trettio år har han nu varit bosatt i den heliga staden, och han kommer säkerligen att stanna där till sin död. Han skulle ej kunna skiljas från min mors graf.

Vi ha eget hus i Babuino, hvilket efter familjevapnet bär namnet Casa Osoria. Det liknar nästan ett museum, ty min far äger en storartad samling antikviteter. Han går numera alldeles upp i sin samlarvurm.

I sin ungdom lär han ha ansetts som något utomordentligt lofvande. Hans namn och hans stora förmögenhet banade honom väg öfverallt, och det väntades allmänt, att han skulle komma att göra en lysande karriär. Jag vet detta genom hans forna kamrater vid Berlins universitet. Han sysslade den tiden rätt mycket med filosofi, och man trodde, att han på

detta område skulle skapa sig ett beståndande namn. Kamratlifvet och en ovanlig framgång hos kvinnorna drogo honom emellertid småningom ifrån de stränga vetenskapliga studierna. Han gick i societeten under namnet »Léon l'Invincible». Dock upphörde han ej att sysselsätta sig med filosofi, och alla hans vänner hoppades, att han en dag skulle framträda inför offentligheten med något betydande verk, som skulle förskaffa honom europeisk ryktbarhet.

Men dessa förhoppningar svekos. Af den forna yttre glansen står ännu något åter. Jag vet mig knappast ha sett ett vackrare och mera aristokratiskt hufvud, och det är ej länge sedan jag hörde en målare yttra, att man svårligen skulle kunna tänka sig en mera fulländad typ för en patricier. I vetenskapligt afseende är och förblir min far en mycket framstående och mycket kunskapsrik dilettant. Jag fruktar nästan, att alla med namnet Ploszowski äro hemfallna åt samma öde — men därom får jag tala vidare, då jag öfvergår till skildringen af mig själf.

Min far förvarar i en af sina skrifbordslådor en redan gulnad filosofisk afhandling: »Om Treenigheten». Jag har genomögnat den och fann den tråkig. Jag minns endast, att den materiella treenigheten: syre, kväfve och väte framställdes såsom en motsättning till den transcendentala, som genom kristendomen är kristalliserad i begreppet Fader, Son och Ande. Dessutom talas där om en mängd andra trefalder, börjande med det goda, det sköna och det sanna och slutande med syllogismens trenne led — kort sagdt, en ganska konstrik men på praktiskt innehåll fullkomligt blottad tankebyggnad. Jag är alldeles öfvertygad om att min far aldrig kommer att låta trycka denna skrift, — helst som den spekulativa filosofien gjort bankrutt inom hans själ, ännu innan den gjort det i hela världen.

Orsaken till denna intellektuella bankrutt var min

mors död. Min far, som oaktadt binamnet l'Invincible och sitt rykte som en Don Juan, var en oändligt känslig natur och bokstafligen afgudade min mor, ställde säkerligen vid detta tillfälle en mängd allvarsdigra, ångestfulla frågor till sin filosofi. Då den ej gaf honom något svar, ej hade minsta tröst att ge honom, insåg han dess hela intighet och ofruktbarhet, hela dess maktlöshet gentemot lifvets olyckor. Det måste i sanning ha varit en fruktansvärd stund af hans lif, då samtidigt tvenne stöd rycktes undan honom, då hans känslovärld och hans intellektuella värld på en gång störtade samman. Han försjönk som jag nämnt i djup melankoli, och sedan han tillfrisknat återvände han till religionen. Det har berättats mig, att det fanns en tid, då han tillbragte hela dagar och nätter i bön och föll på knä utanför alla kyrkor — korteligen, hans fromhet lär ha tagit sig sådana öfverspända uttryck, att i Rom somliga ansågo honom för ett helgon, andra för en dåre.

Tydligen fann han emellertid större tröst i andaktsöfningarna än i sina filosofiska treenigheter, ty småningom lugnade han sig och började lefva upp igen. All den ömhet, hvaraf hans hjärta var mäktigt, skänkte han nu mig, och för sina estetiska och intellektuella intressen fann han ett fält i studiet af den första kristna tiden. Hans lifliga, oroliga sinne behöfde näring. Efter ett års vistelse i Rom började han sysselsätta sig med arkeologi, och genom att jämsides därmed bedrifva flitiga studier blef han snart ganska förtrogen med den romerska forntiden. Pater Calvi, min förste guvernör och en lärd Romakännare, uppmuntrade honom ifrigt att fortsätta med dessa forskningar.

Några år förut hade min far stiftat bekantskap med den store Rossi. Bekantskapen öfvergick småningom till vänskap, och de tillbragte hela dagar tillsammans i katakomberna. Tack vare sin ovanliga

lätthet att tillägna sig vetande hade min far inom kort blifvit så hemmastadd i Roms historia, att han oupphörligt förvånade själfve Rossi. Mer än en gång beslöt han att nedskrifva resultaten af sina forskningar, men han afslutade aldrig hvad han påbörjade. Kanhända upptog fullständigandet af samlingarna all hans tid; troligare är dock, att hans planer aldrig kommo till utförande, emedan han icke inskränkte sig till en epok eller en specialitet inom sitt område. Snart började medeltidens, baronernas Rom utöfva en lika oemotståndlig lockelse på honom som den första kristna tiden. En tid hade han hufvudet fullt af Colonnas och Orsinis; sedan vände han sig till renässansen och förälskade sig i den. Från inskriptionerna, grafvarna, de första skapelserna af den kristna arkitekturen öfvergick han till aflägsnare tider, från de byzantinska målarna till Fiesole och Giotto, från dem till andra quattro- och cinquecentister o. s. v. För hans samlingar var detta onekligen en fördel, men det stora arbete om Rom, hvarom han en gång drömde, har härigenom förvisats till de outförda afsikternas regioner.

I afseende på sina samlingar har min far en underlig idé. Han vill, att de efter hans död skola tillfalla Rom, med det förbehållet att de förvaras i en särskild sal och att denna sal bär inskriften: »Museum Ploszovski». Naturligtvis gör han i det fallet som han själf vill. Det förvånar mig blott, att han tror sig på detta sätt göra sina landsmän en större tjänst än om han testamenterade samlingarna till någon polsk stad.

Senast häromdagen förklarade han för mig:

»Ser du, där skulle ingen bese dem, där skulle ingen draga nytta af dem, men hit reser hela världen, och det är ju en känd sak, att man alltid öfverflyttar en samhällsmedlems förtjänst på hela samhället.»

Jag lämnar därhän, om inte också en smula fåfänga är med i spelet och om inte min far tilltalas af tanken, att namnet Ploszowski skall stå inristadt på en marmorhäll någonstädes i den eviga staden. Jag nästan misstänker det. Mig personligen är det för öfrigt tämligen likgiltigt, hvar samlingarna komma att hamna.

Min faster däremot, som bor i Varschau — i förbigående sagdt ämnar jag om några dagar resa dit och hälsa på henne — blir uppbragt vid blotta tanken på att samlingarna skola kvarstanna i Rom. Sin vana trogen sticker hon ej sin mening under stolen; i hvart bref till min far ger hon oförbehållsamt uttryck åt sin harm. För några år sedan gjorde hon oss ett besök i Rom, och min far och hon hade då ständiga dispyter om saken. De skulle kanske till och med blifvit osams på allvar, ifall inte den gränslösa tillgifvenhet faster hyser för mig hade något dämpat hennes utbrott af indignation.

Faster är något äldre än min far. Då denne efter den olycka, som drabbat honom, reste utomlands, tog han på sin del den kontanta förmögenheten och lämnade henne fädernegodset, Ploszow. I trettio år har hon nu skött det — och skött det förträffligt. Hon är en egendomlig människa. Vid tjugu års ålder blef hon förlofvad med en ung man, som dog kort innan bröllopet skulle ha stått. Sedan dess har hon afslagit alla giftermålsanbud och är och förblir gammal fröken. Efter min mors död följde hon min far först till Wien och sedan till Rom, där hon kvarstannade några år. Hon förestod hans hus och ägnade honom under dessa första år efter hans förlust de mest rörande omsorger och en den ömmaste tillgifvenhet. Sedermera har småningom jag kommit att intaga första platsen i hennes hjärta.

Hon är en »grande dame» i detta ords hela bemärkelse, litet despotisk och högdragen, men för

öfrigt den mest förträffliga och hjärtegoda kvinna i världen. Under den sträfva ytan döljer sig ett hjärta af guld, ett hjärta uppfylldt af kärlek icke blott till hennes närmaste utan till mänskligheten i dess helhet. Hennes moraliska förträfflighet är så stor, att jag sannerligen icke vet, om den skall tillräknas henne som en förtjänst, ty hon skulle ej k u n n a vara annorlunda. Hennes välgörenhet har blifvit till ett ordspråk. Naturligtvis är hon djupt gudfruktig, och icke en skymt af tvifvel har någonsin vunnit insteg i hennes själ. Alla hennes handlingar äro förestafvade af och uttryck för oomkullrunkeliga principer; därför vet hon heller icke hvad tvekan vill säga. Af samma anledning är hon alltid nöjd och alltid lycklig. I Varschau kallar man henne på grund af hennes sträfhet »le bourreau bienfaisant».

Det finns många, som ej tycka om henne, särskildt bland hennes eget kön. Öfverallt och inom alla samhällsklasser åtnjuter hon dock stor aktning.

Ploszow ligger i närheten af Varschau, där faster har eget hus. Vintern tillbringar hon i staden och söker då vanligen locka mig till sig för att få tillfälle att gifta bort mig. Just nu har jag fått ett mystiskt bref, fullt af enträgna böner, att jag skall komma. Jag blir väl också tvungen därtill, ty jag har ej på länge varit hemma, och faster skrifver, att hon börjar bli gammal och gärna skulle vilja se mig, innan hon dör.

Men jag måste erkänna, att det är med tämligen blandade känslor jag reser. Jag vet, att fasters käraste önskan är att få se mig gift, och vid hvarje besök bereder jag henne i detta afseende en bitter missräkning. Tanken på ett så afgörande steg som äktenskapet skrämmer mig — ett steg, som skulle tvinga mig att så att säga börja ett lif nummer två, då lifvet nummer ett redan har hunnit fylla mig med leda.

Dessutom är det ännu något, som plågar och generar mig. Alldeles som min fars vänner fordom ansågo honom, så anser nu faster mig för en person med utomordentliga gåfvor, af hvilken stora ting äro att förvänta. Låta henne behålla den tron är, synes det mig, att göra sig delaktig i ett bedrägeri; försäkra henne, att hon alldeles misstager sig, vore återigen att gå en endast sannolik framtid i förväg och på samma gång tillfoga den gamla ett verkligt slag.

Jag är för öfrigt rädd, att faster inte är ensam om sin åsikt, utan att den delas af många bland mina vänner. — Och härmed är jag inne på kapitlet om mig själf.

Jag har kommit till världen med mycket känsliga nerver, raffinerade produkter af många generationers kultur. Under de första åren af mitt lif vårdades jag af faster och efter hennes afresa, såsom vanligt inom våra släkter, af en bonne. Som min far ville, att jag skulle bli fullt hemma i modersmålet, anställde han äfven en polsk guvernant. Hon har stannat kvar hos oss och förestår numera vårt hus i Babuino.

Då jag var omkring fem år, började min far att själf taga min uppfostran om hand. Jag tillbragte hela timmar i hans rum, och vi förde långa, allvarliga samtal, som säkert i väsentlig mån bidrogo till min tidiga utveckling. Sedermera, då studier och arkeologiska forskningar togo min fars hela tid i anspråk, gaf han mig en lärare, pater Calvi. Det var en högt bildad, ovanligt sympatisk gammal man. Han älskade konsten öfver allt annat, och jag tror nästan, att religionen tilltalade honom förnämligast genom sin skönhet. Museernas mästerverk, sången i sixtinska kapellet kunde komma honom att förgäta sig själf och hela världen. I denna hans djupa kärlek till konsten låg dock ingenting hedniskt, ingen sybaritism; den var helt enkelt ett uttryck för hans för-

måga af osjälfvisk hängifvenhet. Pater Calvi älskade konsten lika fromt och brinnande som en gång Fiesole, Cimabue och Giotto, och, hvad mera är, han älskade den äfven med ödmjukhet, ty själf ägde han ej spår till talang. Jag vet ej, hvilken af de sköna konsterna han föredrog, men hvad han satte högst hos ett konstverk var den harmoniska helhetsprägeln. Kanske han däri fann en återspegling af sin egen inre harmoni. Så ofta jag erinrar mig pater Calvi, kommer jag alltid att tänka på den gamle, som står bredvid Rafaels heliga Cecilia och lyssnar till sfärernas musik.

Mellan min far och pater Calvi uppstod snart en vänskap, som varade ända till den senares död. En mängd af gemensamma intressen förenade dem, och ytterligare ett föreningsband var tillgifvenheten för mig. Bägge ansågo mig för ett ovanligt begåfvadt och lofvande barn. Ibland kommer den tanken för mig, att äfven jag i deras ögon var ett slags konstverk och att de älskade mig ungefär på samma sätt och af samma anledning som de älskade Rom och dess minnen.

En dylik atmosfär, en dylik omgifning kunde ej annat än utöfva inflytande på mig. Jag uppfostrades på ett i många afseenden rätt egendomligt sätt. I pater Calvis och ofta äfven i min fars sällskap besökte jag tafvelgallerierna, museerna, Roms omgifningar, villorna, ruinerna och katakomberna. Pater Calvi hade lika mycket sinne för naturens som för konstens skönhet, och han lärde äfven mig att uppfatta den romerska campagnans poesifyllda melankoli, pinjernas rena konturer, den ädla linjeskönhet, hvarmed de förfallna akvedukternas bågar afteckna sig mot himlen. Innan jag ännu var fullt hemma i de fyra räknesätten, kunde jag i gallerierna rätta engelsmän, som blandade ihop namnen Caracci och Caravaggio. Latinska språket lärde jag mig tidigt och

med lätthet, hvarvid jag naturligtvis hade god hjälp af italienskan, som jag fullt behärskade. Vid elfva års ålder uttalade jag mina åsikter om italienska och utländska mästare, och trots deras naivitet kommo dessa uttalanden min far och pater Calvi att växla häpna blickar. Ribeira tyckte jag till exempel ej om, ty hans mörka figur skrämde mig, men Carlo Dolce beundrade jag högeligen. Med ett ord, jag blef af min far, pater Calvi och alla våra umgängesvänner ansedd för ett underbarn. Alla beundrade och uppmärksammade mig, och det var sannerligen ej underligt, om jag fick höga tankar om mig själf.

Egendomligt nog ha dock dessa tidiga intryck visat sig hvarken så varaktiga eller så djupa, som man skulle kunnat vänta. Att jag ej blef artist kan ju helt enkelt förklaras så, att jag icke hade tillräckliga anlag. Mina lärare i musik och teckning påstodo visserligen motsatsen, men detta får stå för deras räkning. Hvad jag däremot icke kan förklara är, att hvarken min far eller pater Calvi lyckats meddela mig sin egen varma kärlek till konsten. De dyrkade den, jag njuter af den, och anser jag mig behöfva den, är det därför att den för mig utgör ett plus i lifvets njutningar. Den hör på det hela taget till hvad jag tycker om, icke till hvad jag älskar. Jag skulle kanske icke kunna undvara den i lifvet, men hela lifvet skulle jag ej vilja skänka den.

Som de italienska skolorna i allmänhet lämnade mycket öfrigt att önska, skickade mig min far till Metz, hvars läroverk jag genomgick. Utan att besvära mig med någon synnerlig flit hedrades jag med alla belöningar och pris, som där utdelas. Ett år före kursens slut rymde jag till Don Carlos och ströfvade i två månader omkring i Pyreneerna med Tristans härafdelning. Efter åtskilligt besvär lyckades det franske konsuln i Burgos att uppspana mig, och jag skickades tillbaka till Metz för att utstå mitt

straff. Detta blef emellertid tämligen lindrigt, ty både min far och mina lärare voro i själ och hjärta stolta öfver mitt tilltag. En lysande examen skaffade mig för öfrigt snart deras förlåtelse.

I mina kamraters ögon blef jag naturligtvis en hjälte på kuppen, och som jag dessutom var den främste i min klass, fick jag i skolan ett slags ledareställning, som ingen försökte göra mig stridig. Jag gick ut i lifvet med den hemliga öfvertygelsen, att förhållandet äfven där skulle bli detsamma, och denna öfvertygelse delades af mina lärare och kamrater. Nu ha emellertid många af dessa senare redan hunnit förvärfva en framskjuten plats i samhället, under det jag icke ens valt mig någon bana och skulle råka i stor förlägenhet, om jag blefve nödsakad att välja en.

Orsaken härtill är möjligen den, att min sociala och ekonomiska ställning ej lämnar något öfrigt att önska och följaktligen icke sporrar till sträfvan efter något bättre. Jag har redan ärft min mors förmögenhet och kommer en gång i tiden att ärfva min fars. Dessutom blir jag ägare till Ploszow. Hur pass väl och klokt jag kommer att förvalta dessa rikedomar vet jag icke, men så mycket är säkert, att jag aldrig blir en framstående jordbrukare eller affärsman. Mina intressen ligga åt annat håll. Redan själfva arten af de sysselsättningar, som vänta mig, utesluta emellertid alla förhoppningar om att jag någonsin skall komma att spela en framträdande roll i världen.

Ibland gör jag mig den frågan, om ej vi Ploszowskier hysa för höga tankar om vår begåfning. Men hvarför begå då främmande, oss likgiltiga människor samma misstag? För öfrigt besitter verkligen min far en sällsynt intelligens. Om mig själf vill jag ej orda för att icke anses behäftad med dum egenkärlek. I hvarje fall är jag öfvertygad om att jag skulle kunna vara något oändligt mycket mera än jag är.

Vid universitetet i Varschau — både min far och min faster önskade, att jag skulle afsluta mina studier i hemlandet — var jag kamrat med Sniatynski. Bägge drömde vi om att bli författare och pröfvade flitigt våra unga krafter. För att nu inte tala om att jag ansågs kunskapsrikare än Sniatynski, voro mina litterära försök betydligt bättre och mera lofvande än hans. Och hur är det nu? Sniatynski har kommit jämförelsevis långt, och jag är fortfarande samme mycket lofvande Leon Ploszowski, om hvilken folk med en skakning på hufvudet säger: »Om han bara ville!»

Dessa välvilliga själar betänka inte, att redan det att vilja är en förmåga, som icke är allom gifven. Ifall jag ej ägde förmögenhet, blefve jag naturligtvis nödsakad att välja en bana; på ett eller annat sätt måste jag ju då förtjäna mitt bröd. Jag är emellertid alldeles öfvertygad om att jag inte heller i så fall skulle begagna tjugondedelen af mina gåfvor. För öfrigt voro både Darwin och Buckle förmögna män; sir John Lubbock är bankir, och de allra flesta af Frankrikes litterära och politiska storheter lefva i öfverflöd. Det visar sig alltså, att förmögenhet, långt ifrån att vara ett hinder, tvärtom bidrager till vinnandet af den framskjutna ställning, som är snillet och dugligheten förbehållen. Jag antar till och med, att rikedomen varit särskildt mig till ovärderlig nytta, i det den bevarat min karaktär från många fläckar, som fattigdomen skulle ha åsamkat den. Härmed ville jag icke säga, att jag har en svag karaktär — och å andra sidan skulle fattigdomen kanske ha stålsatt den — men ju färre stenar man finner på sin väg, dess lättare undviker man att snubbla eller falla.

Icke heller ger jag lättja skulden för att det ingenting »blifvit af mig». Jag äger lika stor vetgirighet som jag äger lätthet att tillägna mig vetande.

Jag läser mycket och minns hvad jag läst. Det är möjligt att jag saknar den ihärdighet, som kräfves för omfattande och djupgående studier, men denna brist på ihärdighet, skulle motvägas af just den där förmågan att tillgodogöra sig vetandet. För öfrigt är jag ju inte förpliktad att täfla med salig Littré som leksikonsförfattare. Den som icke kan stråla med solens beständighet kan åtminstone lysa och försvinna som en meteor. Men jag gör mig inga illusioner — min bana kommer inte ens att likna meteorens...

Det blir mig tungt om hjärtat, och oron börjar gnaga mig. Jag slutar för i dag.

Rom, 10 januari. — På en tillställning i går hos grefve Malatesta hörde jag någon fälla uttrycket: »l'improductivité slave». Jag erfor samma lättnad som en nervsjuk, då han af doktorn får höra, att yttringarna af hans sjukdom äro välbekanta och att många lida af samma slags onda.

Ja, det var ett sant ord! Hur många, många olyckskamrater har jag icke — om inom alla de slaviska länderna vet jag ej, ty jag känner dem inte — men hos oss! Jag har hela natten legat och tänkt på det där uttrycket: »l'improductivité slave». Det var ingen dum människa, som hittade på det. Vi äro verkligen improduktiva — sakna förmågan att pressa ur oss den must vi möjligen äga. Vår herre har gifvit oss båge och pilar men har förvägrat oss förmågan att spänna bågen och afskjuta pilarna.

Jag skulle gärna vilja diskutera ämnet med min far — han tycker om sådana där diskussioner — men jag är rädd, att det kanske skulle vara att vidröra en ömtålig punkt. I stället ämnar jag afhandla frågan i min dagbok, och jag kommer nog mer än en gång tillbaka till den. Och hvarför inte? Det är ju ett intressant kapitel. Hvad är för öfrigt

naturligare än att jag skall sysselsätta mig med hvad som närmast berör mig? Hvarje människolif har sin tragedi. Min är Ploszowskiernas »improductivité». Inför andra brukar jag numera sorgfälligt dölja den. För inte länge sedan, då romantiken blomstrade i hjärtan och poesi, bar man sin tragedi som en artistiskt draperad mantel; nu för tiden bär man den som en jägertröja, innanför skjortan. Men i dagboken får och bör man ju vara uppriktig.

Rom, 11 januari. — Jag kommer att stanna här ännu ett par dagar och skall begagna tiden till att kasta en sista blick på mitt förflutna. Som jag redan nämnt, ingår det inte i mina planer att skrifva en vidlyftig autobiografi. Mitt kommande lif skall tillräckligt tydligt visa, hvem jag är och hurudan jag är. En detaljerad skildring af det förflutna vore stridande mot min natur. Jag betackar mig för den där sortens addition: en lång rad af mer eller mindre »märkliga händelser», som man tecknar upp den ena under den andra och så summerar ihop. Jag har aldrig kunnat med de fyra räknesätten och allra minst det första.

För att lära känna mig själf behöfver jag emellertid förskaffa mig ett åtminstone ungefärligt begrepp om totalsumman. Med lika raska drag som hittills fortsätter jag därför min skiss.

Efter afslutad universitetskurs genomgick jag en landtbruksskola i Frankrike. Ehuru ej vidare intresserad gjorde jag äfven här snabba framsteg, och om jag än icke ansåg landtbrukarens yrke motsvara mina gåfvor eller ägnadt att tillfredsställa min äregirighet, var jag dock medveten om att jag i framtiden skulle få tillfälle att draga nytta af den kunskap jag förvärfvade. Två goda följder medförde mitt vistande vid landtbruksskolan. För det första satte jag mig något så när in i jordbrukets mysterier, och förste

bäste landtpatron kan ej slå mig på fingrarna. För det andra förvärfvade jag genom arbetet ute i det fria en ansenlig fond af hälsa, som väl behöfdes under det lif jag sedermera förde i Paris.

De påföljande åren tillbragte jag nämligen omväxlande i Paris och Rom. De enda afbrotten voro några korta besök i Varschau, dit faster tid efter annan inbjöd mig, dels af längtan att få se mig och dels för att försöka locka mig in i äktenskapets hamn.

Paris och pariserlifvet utöfvade en oemotståndlig dragning på mig. Trots de höga tankar jag förr hyste om mig själf, trots att min förmögenhet och min börd utvecklat mycken självsäkerhet hos mig, spelade jag under en tid rollen af »ingénue» på den stora världsscenen. Till att börja med förälskade jag mig dödligt i m:lle Richemberg på Comédie Francaise och ville nödvändigt gifta mig med henne. Jag känner mig ännu smått generad, när jag tänker på alla de tragikomiska förvecklingar, som härigenom uppstodo. Äfven sedermera lät jag mig åtskilliga gånger duperas — eller duperade mig själf.

Hon må tillhöra de högsta kretsar och hon må vara ärbarheten själf, blott hon är ung kommer den franska kvinnan — och den polska också för öfrigt — mig alltid att tänka på en fäktmästare.

Liksom fäktmästaren behöfver sina »fäkttimmar» för att ej ligga af sig i konsten, fäkta också dessa damer med känslans vapen uteslutande för öfnings skull.

Som en icke alltför ful ung man tillhörande den högre societeten, inbjöds jag rätt ofta på dylika fäktöfningar, och enär jag i mitt hjärtas oskuld tog dessa öfningar på allvar, hände det ett par gånger, att jag fick mina minnesbetor. Det var visserligen inga dödliga sår, som tillfogades mig, men blessyrerna kunde ju ibland vara rätt smärtsamma. För öfrigt tänker

jag mig, att ingen i dylika fall undslipper att betala sin tribut af naivitet.

Min lärlingstid räckte jämförelsevis kort. Sedan kom en period, som jag skulle kunna beteckna med namnet »la revanche». Jag betalade min skuld med ränta, och har jag då och då blifvit lurad, är det därför att jag velat låta lura mig.

Jag hade tillträde till alla kretsar och lärde känna dem alla, från de legitimistiska, där jag hade tråkigt, och till den nybakade aristokrati, som skapats af Bonaparter och Orléanser och som utgör den så kallade stora världen — om icke i Paris så till exempel i Nizza. Dumas fils, Sardou och konsorter taga sina grefvar, markiser och prinsar från just denna sfär, som saknar alla stora traditioner men har pengar och titlar i öfverflöd. Dit hör också den högre finansvärlden. Hvad som för mig utgjorde den största lockelsen i dessa kretsar var kvinnorna. De äro subtila, nervösa varelser, som jaga efter intryck, törsta efter njutningar men sakna alla ideal och i allmänhet äro lika depraverade som de romaner de läsa. Deras moral hvilar hvarken på religiös grund eller på några traditioner, hvilkas förpliktelser de känna.

Men det är dock en lysande värld! »Fäktöfningarna» fortgå där både dag och natt, och de kunna vara farliga nog, ty man har ej för vana att sätta hylsa på floretterna. Tack vare trägna lektioner nådde jag till slut en rätt hög grad af skicklighet. Det vore ett bevis på egenkärlek och hvad värre är på dålig smak, om jag beskrefve mina framgångar; jag nöjer mig med att säga, att jag efter bästa förmåga sökt upprätthålla min fars ungdomstraditioner.

Det understa lagret i denna värld gränsar till det öfversta i den stora halfvärlden, demi-monden. Denna är farligare än man kanske till en början

tror, ty den ger sin cynism prägeln af ett visst artistiskt sans-gene.

Om jag där ej lämnade så särdeles många fjädrar kvar, berodde det endast på att jag redan innan jag kom dit hade tämligen blodad näbb och tämligen skarpa klor.

Öfver hufvud taget torde det om pariserlifvet kunna sägas, att det är ett kvarnhjul, hvarur man kommer mer eller mindre mörbultad — om man alls kommer ur det. Ens triumfer där likna Pyrrhus' segrar. Min af naturen kraftiga organism bestod segerrikt profvet, men mina nerver äro förstörda.

Paris äger dock ett företräde framför alla andra kulturcentra. Jag vet ingen stad i världen, där ideerna på samma sätt som där sväfva omkring i luften. Vare sig man vill eller inte andas man in dem. Intelligenserna tillägna sig ej blott ofrivilligt det nyaste inom vetandets och konstens område, de förlora också sin ensidighet, vidgas och frigöra sig från all intolerans. Med ett ord, de civiliseras.

Öfverallt annorstädes, i Italien, i Tyskland, i Polen har jag sammanträffat med onekligen begåfvade personer, som dock varit så trångbröstade, så ensidiga, så barbariska, att det för en självständigt tänkande människa helt enkelt varit omöjligt att umgås med dem. I Frankrike eller rättare sagdt i Paris existera inga dylika företeelser. Liksom en snabbflytande ström rundar och afslipar stenarna på sin väg, likaså afslipar och civiliserar lifvets ström här intelligenserna. Naturligtvis har också min intelligens undergått samma afslipningsprocess. Jag upphäfver inga påfågelsskrik, då jag hör något, som strider mot min uppfattning eller är nytt för mig. Kanhända att ett dylikt undseende för alla slags åsikter leder till fullkomlig indifferens och förlamar ens energi. Det är till och med troligt. Men jag skulle numera ej kunna vara annorlunda.

Tidens intellektuella strömningar ha ryckt mig med sig. Om än salonger, budoarer och klubbar lagt beslag på en betydlig del af min tid, ha de dock ej ensamt upptagit den. Jag har gjort en mängd bekantskaper inom den vetenskapliga och litterära världen och har äfven dragit nytta af dem. Jag har läst mycket, och som jag lätt tillägnar mig hvad jag läser, vågar jag påstå, att jag förvärfvat en ganska hög grad af bildning. Jag håller i det närmaste jämna steg med min tids utveckling.

För öfrigt är jag — för att nu fortsätta karaktäristiken — i hög grad självkritisk och självanalyserande. Ofta har jag önskat ve och förbannelse öfver mitt andra jag, som iakttager och kritiserar det första och hindrar det från att helt öfverlämna sig åt något intryck, någon verksamhet, någon känsla, någon njutning, någon lidelse. Det är möjligt, att självkritiken är ett bevis på högre andlig utveckling, men säkert är, att den oändligen försvagar styrkan af våra intryck. Att ständigt bära inom sig en nykter granskare af sig själf är liktydigt med att afskilja en del af sin själ från det hela — och alltså att erfara lifsintrycken icke med hela sin själ utan endast med den del däraf, som man har till öfvers.

Detta är något lika plågsamt som det skulle vara för fågeln att flyga blott med ena vingen. En alltför utvecklad självkritik beröfvar oss dessutom vår handlingskraft. Om icke självkritiken varit, skulle Hamlet redan i första akten ha genomborrat sin farbror och sedan med största lugn bestigit tronen.

Hvad min personliga självkritik angår, afhåller den mig kanske ibland från att fatta oförsiktiga beslut, men långt oftare tråkar den ut mig och hindrar mig att koncentrera mina krafter på ett bestämdt mål. Jag har inom mig två människor, af hvilka den ena ständigt kritiserar och den andra, föremålet för all denna kritik, har förlorat all förmåga af initiativ och

endast lefver ett halft lif. Till på köpet har jag det plågsamma medvetandet, att jag aldrig skall lyckas undandraga mig oket. Tvärtom, ju mera min andliga horisont vidgas, dess skarpare blir säkert min självkritik, och till och med på dödsbädden kommer jag förmodligen att ligga och kritisera den döende Ploszowski.

Liksom min far är äfven jag af naturen syntetiskt anlagd. Jag söker städse finna de allmänna lagarna i alla företeelser, och af vetenskaperna har ingen väckt mitt intresse i sådan grad som filosofien. Men i min fars ungdom slog filosofien under sig hela universum och hela tillvaron och hade svar till reds på alla frågor. Nu för tiden erkänner den förnuftigt nog, att den inte längre existerar i sin gamla betydelse utan blott som en de skilda kunskapsgrenarnas filosofi. Sannerligen, när man tänker rätt på saken, har också det mänskliga förnuftet — icke endast individen — sin tragedi, och den börjar samtidigt med att det på ofvannämnda sätt erkänner sin vanmakt.

Jag har inga pretentioner på att vara filosof af facket, men i likhet med alla tänkande människor intresserar jag mig för den nyaste filosofiska rörelsen, jag har varit och är under dess inflytande, och jag anser mig därför berättigad att tala om hvad som bidragit att gifva form och innehåll åt min intellektuella och moraliska människa. Först och främst nämner jag då, att min religiösa tro, som jag ägde orubbad kvar ännu vid återkomsten från Metz, ej förmått bestå gentemot de naturfilosofiska arbeten jag sedermera läst. Härmed vill jag dock icke säga, att jag hyllar ateismen. Långt därifrån! Sådant gick an förr i världen, då den som inte trodde på själen slungade ut ett: materia! och slog sig till ro med den frasen. Det skall vara småstadsfilosofer, som numera stå kvar på en så föråldrad

ståndpunkt. Den moderna filosofien dömer ej i sådana frågor; den besvarar dem med ett »jag vet icke». Likaså psykologien. Den sysselsätter sig med en ytterst noggrann analys af alla slags psykiska företeelser, men tillfrågad om själens odödlighet svarar också den: »Jag vet icke».

Och nu skall det bli mig lätt att fixera min andliga ståndpunkt. Jag vet icke, jag vet icke! Häri, i denna det mänskliga förnuftets erkända vanmakt ligger det tragiska. Ty oåfsedt att vårt inre jag alltid skall kräfva svar på dylika frågor, äro dessa frågor af den allra största reella betydelse, beröra människan närmast af allt. Om det på hinsidan grafven finnes något evigt, så betyda olyckor och förluster på denna sidan lika med noll. »Jag skall försona mig med döden,» säger Renan, »ifall jag får veta, att den länder mig till fördel.» Men filosofien svarar: »Jag vet icke.»

Människan irrar omkring i detta ovisshetens mörker och söker förgäfves efter en fast punkt. Men icke är det filosofiens skuld? Icke kunna vi väl fördöma den, emedan den i stället för att bygga upp system, som dagligen störtade samman likt korthus, insåg sin egen oförmåga och ägnade sig åt iakttagandet och grupperandet af företeelser, som ligga inom för förnuftet tillgängliga gränser? Nej. Jag anser blott, att enhvar af oss skulle ha rätt att träda inför den och säga: »Jag förvånas öfver din skarpsinnighet, jag beundrar noggrannheten af din analys; men icke desto mindre har du gjort mig olycklig. Såsom du själf erkänner, förmår du icke att besvara en fråga, som för mig är af den allra största vikt — men du förmår att undergräfva min tro på en lära, som besvarade den på ett icke blott afgörande utan för mig tillfredsställande sätt. Svara ej, att du tillåter mig tro på allt, eftersom du intet förnekar. Det är icke sant. Din metod, din ande, ditt

hela väsen är tvifvel och kritik. Denna din vetenskapliga metod, denna skepticism, denna kritik har du så inmängt i min själ, att den blifvit min andra natur. Som med en helvetessten har du inom mig bortbränt alla dessa själens nerver, med hvilka man tror kritiklöst och orubbligt. Skulle jag nu vilja tro, har jag inte längre något att tro med. Du tillåter mig gärna att gå i mässan, om jag har lust, men du har förgiftat mig med skepticism till den grad, att jag nu är skeptisk äfven gentemot dig, äfven gentemot min egen skepticism. Jag vet icke, jag vet icke, jag vet icke — och jag våndas och jag rasar i detta mörker!»

Rom, 12 januari. — En viss exaltation fick makt med mig i går, men jag tror dock, att jag lyckats blotta den sjuka punkten i både min själ och människosjälen i allmänhet. Under långa tider kan jag känna mig alldeles likgiltig för dylika frågor, men ibland åter förfölja de mig oafbrutet. Det är dess svårare att bli dem kvitt som de äro af den natur, att man sluter dem inom sig själf.

Dessutom äro dessa frågor alltför viktiga, för att man skulle kunna lyckas att hålla dem på afstånd. Hvem vill icke veta, hvad som väntar en och på hvilken grundval man bör bygga sitt lif! Mer än en gång har jag sagt till mig själf: »Du hittar aldrig ut ur den där labyrinten, gif dig inte in i den...» Jag har allt hvad som fordras för att mätta och tillfredsställa människodjuret inom mig — men det är icke nog. Det påstås, att det i slavernas natur ligger en dragning till mysticism. Alla våra stora skriftställare ha slutat som mystici. Är det då underligt, om samma benägenhet ibland framträder också hos vanligt folk?

Att jag så utförligt talat om denna min inre oro beror på att jag velat klargöra för mig mitt eget

själstillstånd. Dessutom känner människan ibland ett behof att rättfärdiga sig inför sig själf. Trots mitt »jag vet icke» iakttager jag till exempel noggrant alla religiösa föreskrifter men anser mig därför ej vara en hycklare. Jag vore det, ifall jag i stället för »jag vet icke» kunde säga: »Jag vet, att det icke finns någon gud.» Men vår skepticism är ej en öppen förnekelse; den är snarare en marterande misstanke, att ingen gud, intet »där bortom» finnes, den är en tät dimma, som omger oss, som lägger sig kväfvande öfver vårt bröst och döljer ljuset för våra blickar. Jag sträcker ut mina armar mot den sol, som kanske strålar bakom dimman — och förvisso är jag ej den ende. Den bön, som framhviskas af många, många bland dem, hvilka om söndagarna besöka kyrkan, skulle inte den kunna sammanfattas i orden: »Herre, skingra dimman!»

Jag blir upprörd, så snart jag talar om dessa ting.

Att jag iakttager de religiösa föreskrifterna beror äfven därpå, att jag vill tro, och enär den hugsvalande lära, i hvilken jag uppfostrats, sätter nåd som en betingelse för tro, så väntar jag på nåd. Jag väntar, att det skall återgifvas mig förmågan att tro lika fast och lika varmt som jag trodde, då jag var barn. Dessa äro mina ädla bevekelsegrunder; i dem ingår ingen tanke på personlig fördel, ty för mig skulle det vara bekvämare att vara endast ett mätt och belåtet djur. Emellertid har jag äfven en hel mängd mindre ädla men mycket praktiska bevekelsegrunder. Jag är från barndomen van vid att uppfylla vissa föreskrifter; de ha blifvit nästan min andra natur. Liksom Henrik IV sade om Paris, likaså säger jag om mina närmastes lugn, att det är värdt en mässa. Och ännu ett sista skäl: jag går i kyrkan, emedan min skepticism är en till kvadrat upphöjd skepticism, det vill säga att jag är skeptisk äfven gentemot min egen tvifvelsjuka.

Jag lider af att så är. Min själ släpar ena vingen på jorden. Men ännu större vore min olycka, om jag alltid toge mig dessa frågor så nära som jag för ögonblicket gör. Lyckligtvis har jag, som jag redan sagt, mina tider af likgiltighet. Ibland sluter mig lifvet i sina armar, och fastän jag mycket väl vet, hvad jag skall tänka om dess famntag, hängifver jag mig helt åt berusningen, och då har det moraliska »to be or not to be» ej längre någon betydelse för mig. Det är ett egendomligt men hittills föga uppmärksammadt faktum, att omgifningens tänkesätt härvidlag spelar en oerhörd roll. I Paris till exempel döfvas min oro icke blott af lifvets brus omkring mig utan äfven därför, att enhvar genom sin feberaktiga njutningslystnad tyckes ropa till mig: »Skynda dig att njuta af lifvet, ty bortom det väntar endast en kemisk process!» Och min puls börjar slå i takt med världsstadens puls, och jag stämmer min själ i samklang med dess själ. Jag har roligt eller tråkigt, jag tillfogar sår eller såras själf, men jag är jämförelsevis lugn.

Rom, 13 januari. — Inom tre eller fyra dagar skall jag resa. Innan dess vill jag med några ord resumera hvad jag i det föregående sagt om mig själf.

Jag är en trött människa, jag är till ytterlighet mottaglig för intryck och har till ytterlighet känsliga nerver. Min självkritik är starkt utvecklad; jag äger en ganska vidtomfattande bildning. Skepticismen, den till kvadrat upphöjda skepticismen, utesluter hos mig alla orubbliga öfvertygelser. Jag observerar och kritiserar, tror mig ibland ha upptäckt den vises sten men är strax åter färdig att tvifla. Om min ställning till religionen har jag redan talat. I fråga om samhällsteorier är jag så pass konservativ som en person i min ställning måste

vara det och så pass som konservatism öfverensstämmer med mitt skaplynne. Jag behöfver väl ej påpeka, hur vidt skild denna ståndpunkt är från den, som betraktar bevarandet af det gamla som en dogm, hvilken ej får kritiseras. Jag står på en alltför hög grad af kultur för att afgjordt luta åt vare sig aristokratiska eller demokratiska åsikter. De där gamla käpphästarna äro förvisade till de afkrokar af världen, dit idéerna liksom moderna komma några år efteråt. Sedan det ej längre existerar några privilegier, är frågan enligt min tanke löst; där den ännu diskuteras har den blifvit en fråga icke om grundsatser utan om egenkärlek.

I estetiskt afseende äger jag ytterst känsliga, ja, kanske hyperraffinerade nerver. Denna estetiska känslighet är mig en källa till lika många obehag som njutningar; men den har gjort och gör mig en stor tjänst: den bevarar mig från cynism eller med andra ord från fullständig depravation och ersätter till en viss grad moraliska grundsatser. Det ges en mängd handlingar, som jag aldrig skulle kunna begå, icke så mycket därför att de vore dåliga som icke dess mer för att de vore osköna.

Öfver hufvud taget anser jag mig ej vara en sämre människa än de flesta andra. Hvad som fattas mig är en fast grund att stå på, jag liksom sväfvar i luften. Hvarken i religiöst eller socialt afseende har jag någon öfvertygelse, som kan tjäna mig till fäste.

Till sist ännu några ord om dessa »utomordentliga anlag», som min far, min faster och mina kamrater trott sig upptäcka hos mig. Det är möjligt, att de finnas, men skall icke »l'improductivité slave» neutralisera dem och omintetgöra de förhoppningar man fäster vid mig? På grund af hvad jag hittills uträttat eller rättare sagdt på grund af att jag hit-

tills ingenting uträttat, måste jag erkänna, att detta troligen blir förhållandet.

Och detta erkännande kostar mera på mig än man skulle tro. Då jag tänker på mig själf, får min ironi en bitter bismak. Den är af ett dåligt slag, den lera, hvaraf vår herre skapat Ploszowskierna. Alla frön, som utsås i den, slå rot och skjuta upp, men de ge aldrig någon frukt. Om jag verkligen, trots lerans ofruktbarhet, ägde en genialisk begåfning, så vore jag en sorts underligt geni utan portfölj, alldeles som det finns ministrar utan portfölj.

Geni utan portfölj! Den beteckningen tycks mig slå hufvudet på spiken. Jag måste taga patent på uppfinningen. Ack, och återigen samma sorgliga tröst: det är icke på mig ensam uttrycket kan tillämpas. Mitt namn är legio! »L'improductivité slave» karaktäriserar rasen i dess helhet; men geni utan portfölj är en rent polsk företeelse. Jag vet intet land i världen, där så många lysande anlag förmultna, där till och med de som ge något ge så litet, så oerhördt litet i förhållande till hvad försynen gifvit den.

Rom, 14 januari. — Ännu ett bref från faster med uppmaning, att jag skall komma så snart som möjligt! Jag kommer, kära faster, jag kommer, fast Gud skall veta att endast af tillgifvenhet för dig, ty egentligen har jag större lust att stanna här. Min far är ej rätt frisk; tid efter annan känner han stelhet i hela vänstra sidan. På min enträgna bön har han rådfrågat läkare, men jag förmodar, att han sin vana trogen låst in medicinen, som ordinerats honom, i ett skåp. En gång öppnade han det där skåpet och visade mig en rad af buteljer, flaskor och askar med orden: »Om den friskaste människa åt och drack upp allt det här, skulle det tvärt ta lifvet af henne. Hvad skall det då inte ha för effekt

på en sjuk!» Hittills har denna ringaktning för läkekonsten ej beredt min far några olägenheter, men jag är orolig för framtiden.

Jag har emellertid ännu ett skäl, hvarför jag ogärna reser. Naturligtvis går faster som vanligt och gör upp planer för min framtida lycka. Jag vet inte, om hon denna gång utsett någon bestämd kontrahent — jag hoppas, att hon ej gjort det — men hon döljer ingalunda sina afsikter. »Att det genast skall börjas ett krig med röda och hvita rosor om ett sådant parti som du är,» skrifver hon, »det är lätt att förutse.» Men jag känner mig trött och vill icke gifva anledning till något krig, och allra minst vill jag liksom Henrik VII sluta rosenkriget med giftermål. Dessutom tycker jag uppriktigt sagdt inte om polskorna. Jag är trettiofem år gammal, jag har lefvat med mycket, och följaktligen har jag haft åtskilliga galanta äfventyr. I en del ha polskor spelat hjältinnerollen, och jag har fått det intrycket, att de äro de mest svårhandterliga och ledsamma kvinnor i världen. Jag vet inte, om de i allmänhet äro dygdigare än fransyskor och italienskor, jag vet endast det, att de äro långt mera patetiska. Det går kalla kårar öfver min rygg vid blotta tanken på deras patos.

Jag säger ingenting om en elegi öfver en sönderslagen kruka, då man för första gången varseblir skärfvorna vid sina fötter; men att med lika mycken patos deklamera samma elegi öfver en, som väl hundra gånger varit sönderslagen och hoplappad, det smakar verkligen operett. Det är just en skön roll han har, den »rörde åhöraren», hvars goda uppfostran ålägger honom att taga all denna veklagan för rama allvaret! De äro ena underliga kvinnor, dessa polskor. Eldiga fantasier med fiskblod i ådrorna! Deras känslor sakna friskhet och ursprunglighet. De förälska sig i känslans former men fråga mindre efter dess

innehåll. Därför är också polskan oberäknelig. Har du att göra med en fransyska eller en italienska, kan du, om du logiskt grundat dina premisser, alltid vara mer eller mindre säker på ditt »ergo». När det gäller polskan, aldrig! Någon har sagt, att en man misstager sig på så sätt, att han påstår två gånger två vara fem — och hans misstag kan rättas; men en kvinna, som misstager sig, påstår, att två gånger två är en lykta och håller envist fast därvid. Framför allt genom en polskas logiska slutsatser kan det tydligt framgå, att två gånger två icke är fyra utan en lykta, en sparf, tårar, förakt, en katt, plikter — kort sagdt, du kan ingenting förutse, ingenting beräkna.

För öfrigt kan det hända, att polskornas dygd, tack vare alla de palissader, hvarmed hon omger den, är bättre skyddad än andra kvinnors — om icke för annat så därför att angriparna bokstafligen bli ihjältråkade. Hvad jag emellertid märkt och ej kan förlåta dem är, att dessa palissader, vindbryggor, löpgrafvar, detta ursinniga motvärn med ett ord icke så mycket är afsedt för att angriparen skall bortjagas som icke dess mer för att gifva försvararna tillfälle att njuta af stridens sinnesrörelser.

Jag uttalade en gång dessa mina åsikter — naturligtvis under nödiga omskrifningar — för en mycket intelligent kvinna af till hälften italiensk till hälften polsk börd. Då hon hört mig till slut, svarade hon:

»Ni har i det här fallet räfvens åsikt om dufvan. Det misshagar och förargar er, att dufvorna i allmänhet bygga sina bon högt och ha snabbare vingar än hönorna. Allt hvad ni nu sagt länder egentligen polskorna till beröm.»

»Hur så?»

»Jo, ju odrägligare polskan är såsom en annans

hustru, dess mera dyrkansvärd är hon kanske som ens egen.»

Jag blef slagen och fann intet svar. Kanske hade jag verkligen framställt räfvens åsikt om dufvan? Otvifvelaktigt är också, att om jag en dag beslöte att gifta mig — och gifta mig med en polska — så skulle jag söka henne just bland de dufvor, som bo högst och ha de hvitaste vingarna. Men jag liknar den där fisken, som på frågan med hvilken sås han önskade bli anrättad svarade, att han inte ville bli anrättad alls.

Och nu återvänder jag till mina anklagelser emot er, ljufva landsmaninnor! Ni tycka i allmänhet mera om dramat i kärleken än om kärleken själf. Allesammans hålla ni er för någon sorts högre väsen — och häri ligger den stora skillnaden mellan er och andra kvinnor. Hvar och en af er anser, att hon bevisar en nåd och välgärning blott och bart genom att tillåta, att man älskar henne. Ingen vill gå in på att bli endast ett fullkomnande tillägg till mannens lif, som dock har andra mål. Ni vilja, att vi skola lefva för er, men ni vilja inte lefva för oss. Också älska ni alltid era barn högre än er man. Hans ställning är satellitens. Blott här och där lysa undantag likt diamanter bland gråsten. Nej, mina furstinnor! Tillåt mig beundra er på afstånd!

Att en gång för alla ställa alla mål, alla ideal i andra rummet för att dagligen brinna likt ett rökverk på hustruns altare — till på köpet ens egen hustrus — nej, mina damer, det är ändå för litet för en man!

Strax är min självkritik framme och frågar: »Verkligen? Skulle du alltså ha något bättre att göra? Hvad har du för ena ideal, hvad har du för ett mål? Du om någon är väl skapad till ett rökoffer!»

Nej, jag tackar! I och med äktenskapet undergår ens lif en så genomgripande förändring, man

måste afstå från så många vanor, bekvämligheter och tycken, att endast en stor och verklig kärlek skulle kunna uppväga dessa offer. Och dessutom — hvilken oerhörd viljekraft, som erfordras för att taga ett sådant steg, och hvilken vansinnig tillit till kvinnan! Nej, än en gång, »jag föredrar att inte anrättas med någon sås!»

Varschau, 21 januari. — Jag kom i dag på morgonen, men som jag hvilat öfver i Wien, har jag inga vidare känningar af resan. Klockan är mycket, men jag är för nervös för att kunna sofva och tar därför till min dagbok. Sniatynski har rätt, det blir verkligen en vana och ett behof hos en att skrifva ned sina tankar och upplefvelser.

En sådan glädje min ankomst har beredt den kära faster! Så hjärtans god hon är! Af pur förtjusning kan säkert hon inte heller sofva. Till middagen förmådde hon nästan ingenting äta. Hemma på Ploszow grälar hon alltid under målen med förvaltaren, herr Chwastowski, en ganska styfsint gammal herre, som ger henne sju för tu. Först då dispyten kommit till den punkt, att en brytning synes oundviklig, tystnar faster och börjar äta med en nästan glupsk aptit. I dag måste hon nöja sig med att gräla på tjänstfolket, hvilket tydligen var ett dåligt surrogat.

Det oaktadt var hon vid det förträffligaste lynne, och ord kunna ej beskrifva hvilken ömhet och tillgifvenhet, som lästes i de blickar, med hvilka hon under hela middagen betraktade mig. Bland hennes bekanta går jag under benämningen fetischen, något hvaröfver hon är högst förgrymmad.

Mina aningar och farhågor ha besannats. Faster har inte blott planer i allmänhet, hon har en bestämd individ i sikte. Efter middagen går hon alltid en

stund med långa steg af och an i rummet och tänker då högt. I dag hörde jag följande lilla monolog:

»Han är ung, ståtlig, rik och genialisk — hon vore en liten gås, om hon inte genast förälskade sig i honom.»

I morgon skola vi bevista en subskriberad bal, arrangerad af några ungherrar. Det lär komma att bli en lysande tillställning.

Varschau, 25 januari. — I min egenskap af »homo sapiens» finner jag baler oftast tråkiga; såsom varande giftermålskandidat afskyr jag dem, men i min egenskap af artist, välförståendes utan portfölj, njuter jag ibland af dem.

Det är vackert att se breda, klart upplysta trappor, omgifna af blommande växter och fyllda af balklädda damer. Då man nedifrån betraktar dessa och ser deras böljande släp, komma de en att tänka på änglarna i Jakobs dröm. Jag tycker om rörelsen, ljuset, blommorna, de lätta tygen, som likt skira töcken hölja de unga flickorna, och än mera njuter jag af att se de blottade halsarna, brösten och armarna, som liksom hårdna i luften och antaga marmorns fasthet. Äfven mitt luktsinne smekes, ty jag älskar goda parfymer.

Balen var mycket lyckad. Man måste göra Staszewski den rättvisan, att han förstår konsten att arrangera. Jag anlände i sällskap med faster men förlorade henne ur sikte genast i vestibulen, ty Staszewski kom utspringande enkom för att bjuda henne sin arm.

Inkommen i balsalen stannade jag nere vid dörren och tog en öfverblick öfver det hela. Man erfar ett egendomligt intryck, då man efter några års vistelse utomlands åter befinner sig bland idel landsmän. Man känner då tydligt, att de stå en närmare

än de människor man annorstädes träffat, men ändå betraktar och iakttager man dem som vore de en alldeles främmande. Särskildt voro kvinnorna föremål för min uppmärksamhet.

Säga hvad man vill, så hvilar det dock en prägel af utsökt förfining öfver vår högre societet. Jag såg fula ansikten och vackra ansikten, men alla ägde de detta vissa något, som hör samman med en gammal och raffinerad kultur. Kvinnornas halsar och armar påminde mig om sevresporslin. De ha något konstnärligt fulländadt öfver sig, damerna ur vår aristokrati. Hvilka fötter jag såg, hvilka händer, hvilka fint tecknade handlofvar! Här spelar man ej europeisk, här är man det!

Jag stod just och undrade, hvilken af dessa graciösa uppenbarelser faster hade utsett åt mig, då jag afbröts i mina funderingar genom Sniatynskis och hans hustrus inträde. Honom hade jag träffat för några månader sedan i Rom, och äfven henne kände jag förut. Hon tilltalar mig, ty för det första har hon ett det allra täckaste lilla ansikte, och för det andra är hon en af de få polskor, som inte lägga beslag på mannens lif utan i stället skänka honom sitt.

Plötsligt närmade sig oss en ung dam, som efter att ha hälsat på fru Sniatynska räckte mig sin lilla behandskade hand med orden:

»Känner du inte igen mig, Leon?»

Jag blef en smula häpen, ty jag hade verkligen ej en aning om hvem som stod framför mig. Men naturligtvis ville jag ej visa mig oartig. Jag skakade den lilla handen, log mitt älskvärdaste leende och frammumlade ett: »Jo visst, jo visst! Särdeles angenämt...» Min uppsyn måtte likväl ha förrådt mig, ty fru Sniatynska började skratta och utbrast:

»Nej, ni känner bestämdt inte igen henne! Det är ju Anielka P.»

Anielka! Min kusin! Intet under att jag ej

kände igen henne! Sista gången jag såg henne var hon tio eller elfva år och hade en klänning, som räckte henne till knäna. Det var i trädgården på Ploszow, jag minns det mycket väl; hon hade röda strumpor, och myggorna beto henne på benen, så att hon stampade som en liten istadig häst. Hur skulle jag kunnat ana, att denna blomstrande unga flicka med sin violprydda barm, sina hvita armar, sitt vackra ansikte var identisk med den där lilla sädesärlan på smala ben! Hvilken vacker fjäril, som utvecklat sig ur puppan!

Jag hälsade för andra gången och hjärtligare än nyss. Då Sniatynskis strax därefter lämnade oss, underrättade mig Anielka, att faster och hennes mor skickat henne att hämta mig. Jag bjöd henne min arm, och vi följdes åt inåt salen.

Nu förstod jag med ens allt! Hon var naturligtvis den utsedda! Därför hemlighetsfullheten förut, därför öfverraskningen nu. Faster har alltid tyckt mycket om Anielka och städse tagit liflig del i fru P:s alla affärsbekymmer. En sak förvånade mig blott, nämligen att de vid sitt besök i Varschau icke bodde hos oss. Men häröfver brydde jag mig inte om att grubbla. Jag föredrog att ägna min uppmärksamhet åt Anielka, som naturligtvis nu på ett alldeles speciellt sätt skulle väcka mitt intresse.

Jag fick god tid till både samtal och granskning, ty vi skulle passera tvärs igenom salen och trängseln hade blifvit allt större. Modet för i år föreskrifver halflånga handskar, och först af allt lade jag märke till att Anielkas arm, som hvilade på min, hade en mörk skuggning af de kanske alltför ymniga fjun som täckte den. Dock är hon icke brunett, ehuru hon kanske vid första anblicken gör intryck af att vara det. Hennes hår glänser som brons. Ögonen äro blå men se ut att vara mörka, därigenom att ögonfransarna äro ovanligt långa;

ögonbrynen däremot äro svarta som ebenholts och formade i en den vackraste båge. Det karaktäristiska för hela det lilla hufvudet med dess låga panna är just hårets, ögonbrynens, ögonfransarnas och fjunets öfverflödande ymnighet; på kinderna är dunet fint som silke och alldeles ljust. Denna ymniga hårväxt kommer kanske att i framtiden bli till men för hennes skönhet, men medan hon ännu är så här ung, anger den endast lifskraft i organismen. Det var icke en kall docka jag hade framför mig utan en varm, liffull kvinna. Ja, detta är min typ! Faster, som, om hon hört talas om Darwin, säkert anser honom för något slags förryckt odjur, har ofrivilligt tillämpadt hans teori om det naturliga urvalet. Den här gången är ett ganska lockande bete satt på kroken.

Något liknande elektriska gnistor började flyga från hennes arm till min. Jag såg dessutom, att också jag gjort ett fördelaktigt intryck på henne, och detta verkar alltid eggande.

Den granskning jag ägnade henne från artistisk synpunkt utföll lika fördelaktigt. Det ges ansikten, som likna musik eller poesi, tolkad i mänskliga drag. Till det slaget hör Anielkas. Det finnes ingenting alldagligt och banalt hos henne. Liksom vaccin inympas på barnen, så inympar uppfostran blygsamhet hos den unga flickan. Äfven i Anielkas väsen ligger det något blygsamt och oskyldigt, men under denna oskuld anar man ett glödande temperament. Hvilken egendomlig sammansättning! Eld och vatten!

För öfrigt misstänker jag, att Anielka trots sin oskuld är en smula kokett; jag märkte genast, att hon är fullt medveten om sina yttre företräden. Hon vet till exempel, att hon har förtjusande ögonhår, och slår därför ibland ned ögonen, utan att det precis är nödvändigt. Hennes sätt att luta hufvudet litet tillbaka och se på den hon talar med är också

oemotståndligt intagande. Till en början var hon litet blyg och stel, men efter en stund voro vi så förtroliga, som om vi dagligen träffats sedan den där gången på Ploszow.

Faster är alldeles dråplig i sina anfall af distraktion — men bevare mig väl för att någonsin ingå komplott med henne! Knappt hade Anielka och jag kommit fram till de bägge damerna, knappt hade jag hunnit utbyta några ord med fru P., förrän faster, som lade märke till mitt upplifvade utseende, helt strålande utbrast:

»Hvad de där violerna klä' henne! Ja, ja, du hade rätt, Celina, det var kanske en god idé att låta honom få se henne första gången på en bal...»

Fru P. blef ytterligt förlägen, Anielka rodnade, och jag förstod nu med ens, hvarför de båda damerna inte tagit in hos oss. Det var fru P:s påhitt, och hon och faster hade säkerligen för länge sedan i samråd uppgjort sina planer. Jag förmodar, att Anielka ej blifvit direkt invigd i dem, men med den för kvinnan egna skarpsinnigheten i dylika fall hade hon utan tvifvel anat sig till dem.

För att göra ett slut på den allmänna förlägenheten vände jag mig till Anielka med orden:

»Jag förbereder dig på att jag dansar illa, men som kavaljererna oupphörligt komma att ta dig ifrån mig, så ber jag dig om en vals.»

Anielka räckte mig sitt dansprogram.

Jag tycker nu en gång för alla inte om att spela mannekinens roll, och jag beslöt att med ens börja taga en aktiv del i de båda gamla damernas politik.

Jag tog programmet och skref:

»Har du förstått, att de vilja göra ett par af oss två?»

Anielka kastade en blick på programmet och växlade plötsligt färg. Hon teg ett ögonblick, lik-

som rädd att rösten skulle svika henne, eller kanske tvekande hvad hon skulle svara; men därefter höjde hon blicken, såg mig rätt i ansiktet och svarade okonstladt:

»Ja!»

Och nu var det hon, som i sin tur började ställa frågor till mig, icke med läpparna visserligen, men med blickarna. Alltsedan hon anat sin mors och fasters planer, måste jag naturligtvis ofta ha varit i hennes tankar. Därför läste jag också tydligt i hennes ögon:

»Jag vet, att mamma och tant önska, att vi skola lära känna hvarandra och närma oss hvarandra... och sedan... sedan?»

I stället för svar lade jag armen om hennes lif, tryckte henne tätt intill mig och förde henne ut i valsen. Mina »fäkttimmar» runno mig i minnet.

Detta stumma svar kunde lätt väcka drömmar till lif inom henne, dess mer som hon redan oroats och upprörts af min fråga på programmet. Men hvarför, tänkte jag, skulle hon ej få drömma några vackra flickdrömmar? Under inga förhållanden går jag längre än jag själf vill, och hur långt hon går, det är mig ännu tämligen likgiltigt.

Anielka dansade öfverdådigt — just så som en kvinna bör dansa vals, det vill säga glömsk af allt annat och helt gifvande sig hän åt sin kavaljer. Jag märkte, att violerna vid hennes barm häfde sig oroligare än som kunde förklaras af det tämligen långsamma tempot, och jag förstód, att något började vakna till lif inom henne. Kärleken är helt enkelt ett fysiskt behof, som man visserligen ängsligt söker hämma hos unga flickor af de högre samhällsklasserna, men som icke dess mindre är okufligt. Då man därför säger dem: »Honom får du älska!» är det vanligt, att de mycket begärligt begagna sig af tillåtelsen.

Anielka väntade förmodligen, att jag åter skulle upptaga det ämne jag så brådstörtadt gifvit mig in på. Men efter valsens slut drog jag mig genast tillbaka — dels kanske finnande ett elakt nöje i att svika hennes förväntan, dels emedan jag ville iakttaga henne på afstånd.

Hon är verkligen min typ! Kvinnor af den typen draga mig till sig som magneten drager järnet. Ack, om hon vore trettio år och inte en ung flicka, som de vilja jag skall gifta mig med!

Varschau, 30 januari. — Fru P. och hennes dotter ha nu flyttat öfver till oss. I går var jag hela dagen tillsammans med Anielka. Hennes själ rymmer flera sidor än andra unga flickors vid den åldern. Många af dessa sidor kommer först framtiden att fylla, men där finns plats för ganska vackra saker. Hon äger en fin uppfattning, och dessutom har hon ett sätt att lyssna, som är rent af bedårande: hon lutar sig framåt och håller sina kloka, vidöppna ögon oafvändt fästa på den talande. En kvinna, som förstår konsten att lyssna, är säker om att behaga, ty hon smickrar härigenom männens egenkärlek. Jag vet inte, om Anielka är medveten om detta sitt sätt, eller om det endast är en lycklig kvinnlig instinkt. Kanhända också, att hon af faster hört sådana loftal öfver mig, att hon anser allt hvad jag säger för orakelspråk.

En smula kokett är hon onekligen. Då jag i dag frågade henne, hvad hon helst af allt skulle vilja, svarade hon: »Se Rom», — hvarvid hon slog ned sina långa ögonfransar och var obeskrifligt söt. Hon märker mycket väl, att hon behagar mig, och är glad och lycklig däröfver. I hennes koketteri ligger heller ingenting utmanande — det är endast det naturliga uttrycket för hennes begär att inför den utkorade framstå i den mest tilltalande dager. Jag

kan icke längre tvifla på att hennes själ flyger mig till mötes som myggan flyger mot ljuset. Stackars barn! Nästan alltför begärligt begagnar hon sig af de båda gamlas samtycke att ändtligen få älska! Man kan iakttaga, hur processen fortskrider timme efter timme.

Kanske är jag skyldig att göra mig själf den frågan: om du inte vill gifta dig, hvarför gör du då allt för att det stackars barnet skall bli förälskadt i dig? Men jag har ingen lust att besvara den. Det är så skönt och ljuft, detta! Och hvad gör jag egentligen? Jag försöker inte framställa mig som dummare, obehagligare, mera antipatisk än jag är — det är alltsammans.

Anielka kom i dag ned till frukosten, klädd i en vid sjömansblus — man kunde endast ana hennes former men också bli hufvudyr vid föreställningen om dem. Hon såg litet yrvaken ut, och det låg ännu något af drömmarnas glans öfver hennes ögon. Det är märkvärdigt, hvad hon gör för ett intryck på mig!

31 januari. — Faster ämnar ge en soirée dansante till Anielkas ära. Jag har åtagit mig invitationerna. Bland annat har jag varit hos Sniatynskis, och jag stannade i flera timmar hos dem och språkade. Jag trifs hos det där paret.

De lefva på beständig krigsfot med hvarandra, men deras osämja är af ett helt annat slag än den vanliga äktenskapliga. Vanligen brukar det vara så, att då det finns endast ett täcke, försöker hvar och en att draga åt sig så stor del som möjligt. Mellan dessa båda återigen uppstår strid på grund af att de bägge vilja afstå hela täcket. Det är först hos dem jag har gjort den upptäckten, att lyckan existerar inte blott i böcker utan också i verkliga lifvet. Dessutom är Sniatynski en ovanligt begåfvad människa,

känslig som en Stradivarius och fullt medveten om sin lycka. Han vill äga den och äger den. Detta afundas jag honom.

De bjödo mig på utsökt kaffe — sådant man får endast hos litteratörer — och började intresseradt fråga mig om mina intryck af Varschau, som jag nu efter så lång frånvaro återsåg. Fru Sniatynski förde också balen på tal. Hon tycks ha en aning om fasters planer, och som hon känner Anielka sedan gammalt — båda två äro från Volhynien — skulle hon visst gärna vilja lägga sin lilla rosenröda nästipp i den här affären.

Alla personliga frågor besvarade jag naturligtvis med största försiktighet, men däremot skildrade jag oförbehållsamt mina intryck af Varschau och lifvet här. Isynnerhet uppehöll jag mig vid den prägel af förfining, som jag funnit utmärkande för vår högre societet. Sniatynski, som trots att han själf skarpt kritiserar sina landsmän är känslig ända till chauvinism för alla smickrande uttalanden om dem, började genast instämma.

»Jag tycker om att få höra ett sådant omdöme just från dig,» sade han till slut. »Du om någon har väl haft tillfälle att göra jämförelser, och dessutom är du snarare pessimistiskt anlagd.»

»Jag vet inte,» svarade jag, »om inte detta mitt omdöme också är pessimistiskt.»

»Hur så?»

»Jo, ser du, på en så raffinerad kultur som vår kan man skrifva hvad man skrifver på ett paket med porslin eller glas: 'fragile!' Du, som andligen härstammar från Aten, jag och ännu några dussin andra, vi finna oss väl i den här raffinerade miljön. Men skulle du försöka bygga något på en så bräcklig grundval, är det fara värdt, att din byggnad störtade tillsammans och bjälkarna slogo dig i hufvudet. Tror du inte, att alla dessa finbildade dilettanter

måste gå under i striden med folk, som har okänsliga nerver, grofva muskler och tjock hud?»

Sniatynski är en mycket liflig natur. Han rusade upp, började gå af och an i rummet och ryckte mig slutligen stormande inpå lifvet.

»Detta är en sida och en mycket framträdande sida, det medger jag, men det finns också andra sidor hos oss. Du kommer hit från främmande land och talar, som om du tillbragt hela ditt lif här.»

»Jag vet inte hvad allt för sidor ni har, men det vet jag, att ingenstädes i världen råder en sådan brist på jämvikt i utvecklingen som här. Å ena sidan en blomstrande, kanske redan vissnande kultur, å den andra fullkomligt mörker och barbari.»

Vi började disputera, och det blef mörkt, innan jag lämnade dem. Sniatynski förklarade, att om jag ville förnya mitt besök, skulle han anse det för en plikt att låta mig stifta bekantskap med kedjans mellanlänkar: människor, som hvarken äro öfverförfinade eller barbariska, med ett ord, kraftiga personligheter, som uträtta något i världen och veta hvad de vilja. Då jag redan var i trappan, ropade han efter mig:

»Af sådana som du blir det ingenting, men dina barn kan det kanske bli folk af. Du måste bara... eller rättare sagdt ni måste allesammans först göra bankrutt, annars komma inte ens era barnbarn att ta sig något arbete för.»

Jag tror dock, att jag på det hela taget har rätt. Jag har tecknat upp detta samtal, ty ända sedan min hitkomst har jag oupphörligt funderat öfver denna brist på jämvikt. Ett faktum är, att våra samhällsklasser skiljas af ett gapande svalg, som gör hvarje samfälldt arbete, allt ömsesidigt förstående till en omöjlighet. Sniatynski själf måste erkänna, att vi sönderfalla i två stora grupper: hyperciviliserade och ociviliserade. Sevresporslin och

oarbetad lera — intet mellanled. Det ena »tres fragile», det andra Ovidii »rudis indigestaque moles». Sevresporslinet kommer förr eller senare att slås i stycken; af leran formar framtiden hvad den behagar.

2 februari. — I går gick vår soirée dansante af stapeln. Anielka drog allas blickar till sig. Hennes hvita skuldror höjde sig ur de lätta tyllvågorna likt Afrodites ur hafsskummet. Ryktet, att vi skola bli ett par, är redan spridt i Varschau. Jag märkte, att Anielka endast förströdt lyssnade till sina kavaljerers artigheter och att hennes blick oupphörligt gled bort till mig. Stackars barn! Hon förstår så litet att dölja, hvad som rör sig inom henne, lägger det så tydligt i dagen, att man skulle vara blind för att icke märka det. Och så ödmjuk, så tillitsfull hon är emot mig, och hvad hon är lycklig, då jag närmar mig henne! Jag börjar hålla allt mera af henne, och jag börjar bli alltmera svag. Sniatynskis äro ju så lyckliga i sitt äktenskap!

Det är inte första gången jag frågar mig, om Sniatynski är dummare eller kvickare än jag. Jag fyller ingen lifsuppgift, är ingenting; skepticismen förgiftar mig, jag är ej lycklig och känner mig trött på lifvet. Han är inte mindre kritisk och analyserande än jag, men ändå arbetar han, tror han, älskar och är älskad — och så har han till på köpet vetat skaffa sig en filosofi, den besten, som skänker stöd åt hans lycka. Jag är bestämdt den dummaste af oss! Hörnstenarna i Sniatynskis filosofi äro ett par orubbliga dogmer. Redan före sitt giftermål förklarade han för mig: »Det finns en sak, som jag inte vågar snudda vid med min skepticism, som jag inte kritiserar och aldrig kommer att kritisera; liksom samhället är min dogm såsom litteratör, så är den älskade kvinnan min dogm såsom enskild människa».

Den gången tänkte jag för mig själf: min tanke

är alltså djärfvare, ty jag tvekar ej att analysera också sådana känslor. Men nu inser jag, att denna min djärfhet varit olycksdiger. — Och hon är så oemotståndlig, min lilla dogm med de långa ögonfransarna! Jag börjar verkligen bli alltmera svag! Den sällsamma dragning hon utöfvar på mig låter sig inte förklaras blott och bart genom lagen om det naturliga urvalet. Nej, det ligger något mera däri — jag vet till och med hvad. Hon älskar mig med en så ren och varm kärlek som ingen kvinna före henne. Ack, hvad detta ändå är himmelsvidt skildt från de »fäktöfningar», då jag utdelade och parerade hugg!

En kvinna, som lifligt tilltalar och själf älskar varmt, kan vara säker om segern. »Den vilseflugna fågeln», för att tala med Slowatski, vänder alltid förr eller senare åter till henne, och han återvänder dess hellre, ju dystrare och ensligare hans irrfärder varit. Ingenting lockar och drager så mannens hjärta, ingenting rör och beveker honom så som känslan af att han är älskad. Nyligen utslungade jag här Gud vet hvad allt för ena anklagelser mot polskorna, men tror någon, att jag för en eländig dagbokssidas skull eller af fruktan att bli beskylld för inkonsekvens skulle afhålla mig från att handla så, som jag i ett gifvet fall anser för bäst, då bedrar han sig storligen.

Det är rent egendomligt, hvad den flickan också tilltalar mitt konstnärssinne! Efter balens slut kom det bästa af alltsammans. Vi fyra slogo oss ned i salongen och läto servera oss te. Jag ville kasta en blick ut och gick fram till fönstret, hvars gardin jag till hälften rullade upp. Klockan var redan åtta på morgonen, och dagsljuset, som strömmade in, antog då det blandades med lampskenet en nästan safirblå färg. Hvad Anielka var förtjusande i denna blå dager! Hvilken färgton öfver hennes blottade axlar!

Jag fick intrycket, att jag såg henne i blå grottan på Capri. Och — jag kan inte hjälpa det, sådan är min natur, så stark är min artistiska känslighet, att Anielka genom den där blå dagern vann mitt hjärta, som om den varit hennes förtjänst. Jag gaf mig på nåd och onåd. Då vi togo godnatt, tryckte jag hennes hand länge och på ett helt annat sätt än förut. Utan att draga den tillbaka sade hon småleende:

»Nej, inte godnatt utan goddag!»

Men endera är jag alldeles blind eller också sade hennes tonfall och hennes blick:

»Jag älskar, jag älskar!»

Och det gör äfven jag!

Faster, som gifvit akt på oss, lät höra ett sakta, belåtet brummande. Hon hade tårar i ögonen.

I morgon skola vi resa ut till Ploszow.

Ploszow, 5 februari. — Det är nu andra dagen vi äro här. Färden hit var härlig. Klart, kyligt väder. Snön gnisslade under slädmedarna och gnistrade på slätterna. Efter solnedgången fingo de ändlösa, hvita sträckorna ett alldeles violett skimmer. I lindarna utefter vägen flaxade flockar af skriande kråkor. Vår vinter, vår stränga vinter är ändå bra vacker! Det ligger något så kraftigt och käckt och framför allt något så ärligt hos den. Liksom en uppriktig vän säger den en sanningen rätt i ansiktet och vet inte af hvad fjäsk och fraser vill säga. Och denna dess rättframhet och hurtighet meddelar sig också åt människorna.

Alla voro vi glada och lyckliga till mods — faster och fru Celina, därför att de trodde sina käraste önskningar nära att uppfyllas, jag därför att jag kände Anielkas arm emot min och hon kanske af samma anledning. Ett par gånger böjde hon sig ned och kysste fasters hand — i ett öfvermått af lycka kanske. Hon var förtjusande söt i sin yfviga boa

och sin pälsmössa. Hennes kinder hade purprats af kölden, och de mörka, ännu barnsliga ögonen tindrade. Det strålar ungdom ifrån henne!

Ploszow är ett fridfullt och ljufligt gammalt ställe. Hvad jag särskildt tycker om äro de stora, öppna spisarna, där brasor flamma från morgon till kväll. Faster är rädd om skogen som om sitt öga, men på ved sparar hon ej.

Hela eftermiddagen i går sutto vi framför en sådan där sprakande brasa. Jag berättade om Rom och dess skatter och åhördes med en sådan andakt, att jag nästan började förefalla mig själf löjlig. Under hela tiden jag talar ser faster oafvändt på Anielka för att förvissa sig om att hennes ansikte uttrycker tillbörlig förtjusning och beundran. Ack, där finns nästan för mycket af den varan! I går yttrade hon till mig:

»En annan skulle kunna bo i Rom hela sitt lif utan att upptäcka hälften af allt det sköna du ser där.»

Och faster tillfogade genast med trosvisst lugn:

»Det har jag alltid sagt.»

Det är tur, att här inte finns ännu en sådan skeptiker som jag. Hans närvaro skulle generá mig.

Ett i viss grad störande element i vår trefnad bildar Anielkas mor. Hon har gått igenom så mycket, lidit så mycket, att hon förlorat förmågan att vara glad. Hon går i en ständig ängslan för hvad framtiden skall bära i sitt sköte och misstänker till och med lyckliga händelser för att gömma något försåt. I sitt äktenskap var hon djupt olycklig; sedan fick hon tusende bekymmer för sin egendom, som visserligen är stor men i dåligt skick. Till på köpet har hon alltid migrän.

Anielka tillhör den hos oss ganska talrika kategori af kvinnor, som aldrig lägga några affärsbekymmer på sinnet.

Äfven detta drag hos henne tycker jag om.

Det är ett tecken, att hon har djupare och ädlare intressen. För öfrigt väcker numera allting hos henne min förtjusning. På den sinnliga driftens grund spirar ömheten upp som gräs efter vårregn. I dag på morgonen mötte jag i korridoren en tjänstflicka, som bar Anielkas klänning och kängor, och särskildt de där kängorna gjorde mig så vek om hjärtat, som om deras ägande och begagnande varit kronan på Anielkas alla dygder.

Vi män äro på det hela taget ena bra svaga varelser! Jag håller handen på pulsen och följer känslofeberns stegring. Pulsslagen äro redan ganska snabba.

Ploszow, 8 eller 9 februari. — Faster har återupptagit sina fejder med herr Chwastowski. De äro så originella, att det sannerligen lönar mödan att teckna upp en. För faster tyckas dessa fejder vara ett oumbärligt medel att skaffa sig aptit, och Chwastowski är en ganska hetlefrad herre, som inte tillåter någon att komma honom för när. Intet under alltså, att deras bataljer ofta bli ganska heta. Det är vanligen faster, som under första rätten tänder stridsfacklan. Hon börjar till exempel så här:

»Jag kan inte minnas, att jag hört ett ord om höstsäden. Liksom med flit talar herr Chwastowski om allt utom den.»

Inom parentes sagdt sköter Chwastowski egendomen förträffligt.

»Nådig grefvinnan, i höstas såg den bra ut, men nu ligger det två fot snö öfver den. Hvad kan jag veta? Jag är inte Vår herre.»

»Herr Chwastowski skall inte i tid och otid föra Vår herres namn på tungan.»

»Jag försyndar mig inte mot Gud Fader. Jag har inga pretentioner på att kunna se tvärs igenom hans snö.»

»Men kanske jag gör det?»

»Ja, säkert!»

»Herr Chwastowski, ni är alldeles outhärdlig!»

»Ja, men jag får själf härda ut med mycket.»

Och så fortgår striden och blir allt hetsigare. Det är sällan någon måltid förflyter, utan att de ett par gånger råka i lufven på hvarandra. Till sist tystnar faster och äter med en sådan ursinnig fart, som om hon ville urladda sin vrede öfver maten. Saken är emellertid den, att hon har förträfflig aptit. För hvar ny rätt blir hennes humör något grand bättre, och slutligen är hon återigen idel solsken. Som jag har äran att föra fru Celina från bordet, ger faster sin arm åt herr Chwastowski, och i bästa sämja följas de åt in i salongen för att dricka kaffe. Faster frågar honom efter hans söner, och han kysser henne på handen. I grund och botten värdera de och tycka bra om hvarandra. Chwastowskis söner har jag träffat någon gång, medan de ännu lågo vid universitetet. De lära vara duktiga pojkar men mycket radikala.

I början blef Anielka litet förskräckt öfver de där middagskrigen, men jag lugnade henne. Då nu fejden utbryter, ger hon mig småleende en förstulen blick under sina långa ögonhår — och hon ser så förtjusande söt ut, att jag skulle vilja äta upp henne.

12 februari. — Ovidiska metamorfoser ha försiggått både inom och utom mig. Slut med vinterkylan, slut med det vackra vädret. Ett egyptiskt mörker råder. Det är ändå ett ohyggligt klimat vi ha! Under de allra värsta ovädersdagarna i Rom skiner solen fram minst ett dussin gånger; här ha vi två dagar å rad måst låta lamporna brinna från morgon till kväll. Detta tunga, disiga mörker tynger ner oss och färgar också våra tankar svarta. Åtminstone verkar det så på mig.

Faster och Chwastowski ha grälat värre än vanligt i dag. Chwastowski påstod, att faster fördärfvar skogen, genom att hon aldrig låter gallra den: alla de gamla träden ruttna ned. Faster svarade, att det höggs tillräckligt mycket skog på hennes ägor ändå. »Jag åldras, och då kan trä'na också få åldras.» Detta påminner mig om en af våra adliga godsägare, som hade en stor och präktig egendom men ej odlade mera än han behöfde för eget bruk.

Men det där är småsaker! Utan att själf veta det har Anielkas mor alldeles fördärfvat mitt humör. Med en viss moderlig men högst oestetisk stolthet berättade hon mig i dag nere i orangeriet, att en af mina bekanta, en herr Kromitski, ifrigt eftersträfvar Anielkas hand. Det kändes, som om någon försökt att med en gaffelklo peta en sticka ur mitt finger. Alldeles som det där blå skimret härom dagen gjorde mig så ömt stämd mot Anielka, ehuru det ej var hennes förtjänst, alldeles på samma sätt kände jag nu mina känslor för henne afkylas genom Kromitskis giljareplaner, ehuru hon ej rådde för dem. Jag har känt den där Kromitski i några år, och jag kan inte med honom. Han härstammar från österrikiska Schlesien, där en gång i tiden några Kromitskier lära ha ägt väldiga jordagods. Han berättade mig i Rom, att hans förfäder ända från femtonhundratalet burit grefvetiteln, och på hotellen skref han sig som »Graf von Kromitsky». Om inte hans svarta hår vore och hans små ögon, som likna kaffebönor, skulle man tro, att han vore kommen — inte af jord men väl af ost, ty just den hudfärgen har han. Hans hufvud påminner om en dödskalle. Hos mig väckte han fysisk motvilja. Fi donc! så detta skämmer Anielka! Jag vet mer än väl, att hon ej är ansvarig för Kromitski och hans afsikter, men ändå — hvad detta skämmer henne!

Jag förstår inte, hvarför hennes mor så utförligt skulle berätta mig allt detta. Var det afsedt att ytterligare egga mig, så förfelade det alldeles målet. Hon har utan tvifvel förträffliga egenskaper, den där fru P., — annars skulle hon inte kunnat uppfostra sin dotter så som hon gjort — men hon är obehaglig och tråkig med sin migrän och sina utländska ord.

»Jag erkänner,» sade hon, »att jag varit för partiet. Ibland dignar jag under alla bekymmer; jag förstår mig inte på affärer. Har jag något litet satt mig in i dem, så är det på bekostnad af hälsa och krafter och därför att det gällde mitt barn. Kromitski är en mycket driftig affärsman. Han har stora affärer i Odessa och spekulerar i nafta eller... que sais-je? i alla fall något i den stilen — i Baku. Men det är en stor olägenhet för honom, att han inte är rysk undersåte. Nu har jag tänkt, att ifall de gifta sig, skulle han kunna rädda vårt gods och som ägare till det också få bli rysk undersåte.»

»Men hvad säger Anielka?» frågade jag otåligt.

»Jag har nog sett, att Anielka inte tycker särskildt om honom. Men ack, hon är så foglig! Dessutom, när jag går bort, står hon ju utan huld och skydd och...»

Här gjorde jag ett slut på samtalet, som irriterat mig mer än ord kunna uttrycka. Jag förstår, att det uteslutande är Anielkas förtjänst att det där partiet inte blifvit af, men ändå är jag uppbragt på henne. Hur har hon kunnat tillåta den där vedervärdiga figuren att höja sin blick till henne, och framför allt, hur har hon ens ett ögonblick kunnat tveka?!

Om jag vore i hennes ställe, skulle helt enkelt mina nerver med ens afgöra saken... Men jag glömmer, att alla inte äro så konstruerade som jag och att Kromitski trots sin gula hy och sin dödskalle bland kvinnorna går och gäller för en vacker karl.

Jag undrar just, hvad det är för »affärer» han har. Jag glömde fråga, om han för tillfället är i Varschau; det är mycket möjligt, ty han brukar tillbringa vintrarna där. Hvad hans affärsföretag beträffar, kunna de möjligen te sig lysande, men jag betviflar starkt, att de hvila på någon solid grund. Jag har inga affärsanlag och skulle råka illa ut, om jag försökte spekulera, men jag är klok nog att inse det. För öfrigt tror jag inte på de där så kallade »genialiska affärshufvudena» bland vår adel. Kromitskis driftighet, fruktar jag, är ej en ärfd eller medfödd egenskap utan blott en nevros, som tagit den riktningen. Jag har sett liknande exempel. Ibland dyker det upp, man vet inte rätt hvarifrån, en sådan där spekulerande adelsherre. Till en början kan det hända, att slumpen är honom bevågen och att han på kort tid förvärfvar sig förmögenhet — men jag har ännu inte sett en enda, som icke slutat med att göra bankrutt.

Chwastowskis söner lyckas kanske att bryta sig fram i världen, ty de ha måst börja med abcd — och detta är hufvudvillkoret för framgång, så snart affärsanlagen icke ligga i blodet. Men den, som med ärfd förmögenhet, utan merkantila traditoner och utan fackkunskaper kastar sig in i spekulationer, han måste bryta nacken af sig.

Hos vår adel är detta penningnevros. Spekulation kräfver nykterhet, men hur många fantastiska drömmerier, som gömma sig i våra spekulerande adelsjunkrars hjärnor, det vet Gud allena!

För öfrigt önskar jag Graf von Kromitsky all framgång.

14 februari. — Pax! Pax! Pax! Det obehagliga intrycket är redan utplånadt. Hvad Anielka ändå är för en subtil och känslig liten varelse! Jag

gjorde allt för att dölja min misstämning, men ändå märkte och kände hon den.

Vi blefvo i dag en stund lämnade ensamma i salongen — hvilket för öfrigt ofta händer — och sutto och bläddrade i ett album. Plötsligt märkte jag, att det kom något oroligt och förläget öfver henne. Jag förstod, att hon ville säga något men tvekade och var rädd. För ett ögonblick genomfors jag af den vansinniga tanken, att hon ämnade yppa sin kärlek. Men så erinrade jag mig, att jag hade att göra med en polska. En liten polsk flicka dör hellre, än hon är den första som bekänner, att hon älskar. Det är redan en stor nåd, om hon tillfrågad svarar »ja».

För öfrigt tog mig Anielka genast själf ur min villfarelse. Hon slog igen albumet och frågade litet stammande:

»Hvad fattas dig, Leon? Det är något — säg!»

Jag började försäkra henne, att hon misstog sig, och försökte skrattande lugna henne. Men hon skakade på hufvudet och fortsatte:

»I två dar har jag märkt, att du inte är dig lik. Jag vet mycket väl, att du är ömtålig och lätt känner dig sårad... Jag har rannsakat mitt samvete och försökt erinra mig, om jag kan ha sagt något... om jag på något sätt... men...»

Hennes röst darrade och orden kommo afbrutna, men hon såg mig dock i ögonen.

»Men jag har ju inte på något sätt sårat dig? Säg!»

Ett ögonblick hade jag på tungan att svara: »Om något skulle fattas mig, så vore det du, Anielka» — men, som Homeros säger, förskräckelsen grep mig i håret. Icke förskräckelsen för henne, men för porten, som skulle slå i lås bakom mig.

Jag fattade hennes hand, kysste den och svarade så gladt jag kunde:

»Du är en god och älskvärd liten varelse! Gör dig inga bekymmer för min skull, mig fattas ingenting alls... Dessutom är du gäst på Ploszow, och det är jag, som skall se till att ingenting fattas dig.»

Och än en gång kysste jag hennes hand, ja, denna gång båda hennes händer. Detta ömhetsbevis kunde ännu i värsta fall skrifvas på släktskapens räkning, och så lumpen är den mänskliga naturen, att medvetandet härom gjorde mig trygg till mods. Jag kallar denna känsla lumpen, emedan ingen annan än jag själf kan komma att ställa mig till ansvar, och mig själf bedrager jag ju icke. För öfrigt känner jag, att jag aldrig skall behöfva stå till ansvar ens för mig själf — sinnesintrycken ha alltid ledt mig hvarthän de velat, och i mitt förhållande till Anielka står jag alldeles under deras herravälde. Jag tycker mig ännu känna hennes varma hand mot mina läppar. Förr eller senare kommer jag själf att stänga den port, genom hvilken jag skulle kunna fly ut i det fria. Men skulle jag verkligen kunna fly numera? Ja, om någon yttre tillfällighet kom till min hjälp.

Jag sporde mig själf i dag: om det verkligen är något oundvikligt, så hvarför dröjer du? Jo, därför att jag ej vill gå miste om den spänning, den ljufva sinnesro, all den charm, som ligger i de outtalade orden, de spörjande blickarna, väntan. Jag vill lefva min roman till slut.

Jag har förebrått kvinnorna, att de föredraga känslans uttryck framför känslan själf, och nu gör jag mig själf skyldig till samma försyndelse. När man blir litet äldre, vill man ha det så — man blir en smula epikuré äfven i fråga om känslor. Dessutom har jag märkt, att vi män, så snart våra nerver blifvit öfverraffinerade, få något kvinnligt i vår karaktär.

Hela återstoden af dagen voro Anielka och jag vid det gladaste lynne. På kvällen hjälpte jag henne

att rulla ned gardinerna, ty det gaf mig tillfälle att vidröra hennes händer och kläder. Jag spelade henne därvid alla möjliga spratt, och vi kifvades och lekte som ett par barn. Till slut vände hon sig till faster och sade i den ömkliga, gråtfärdiga ton små flickor bruka anta, då de skvallra:

»Tant, Leon är inte snäll!»

20 februari. — Jag har varit nog dum att bege mig in på en sammankomst hos senator S. i Varschau. Senator S. söker hos sig samla representanter för alla möjliga läger och sträfvar att med tillhjälp af te och påbredda smörgåsar åvägabringa ömsesidigt förstående emellan dem. Hvari detta ömsesidiga förstående egentligen skall bestå, har han nog inte ens själf riktigt klart för sig.

Som jag nu nästan ständigt vistas utomlands, intresserade det mig att få veta, hvad man nu för tiden tänker inom våra intelligenskretsar. Därför reste jag dit.

Det var trångt på senatorns bjudning och följaktligen äfven tråkigt. Hvad som inträffar öfverallt, där gästerna äro för talrika, inträffade äfven här. Alla liktänkande samlade sig i grupper i skilda rum, och där roade de sig med att säga hvarandra komplimanger, instämma i hvarandras åsikter och så vidare.

Jag gjorde bekantskap med flera senatorer och en hel del representanter för pressen. Utomlands göres stor skillnad mellan författare och tidningsmän.

De förra betraktas som konstnärer, de senare som ett slags bättre handtverkare. Här existerar ej denna skillnad; personer af båda kategorierna gå under det gemensamma namnet litteratörer. De flesta sysselsätta sig med både tidningsskrifveri och författarskap, och som personligheter stå de i allmänhet högre än de utländska publicisterna. Jag är

ingen vän af pressen, anser den tvärtom för ett af mänsklighetens ris. Den snabbhet, hvarmed den meddelar allmänheten tilldragelserna, står i proportion till det otillförlitliga i dess uppgifter. Dessutom väcker den min afsmak genom detta oerhörda kryperi för den allmänna meningen, som hvarje opartisk iakttagare måste lägga märke till. Tack vare tidningarna ha människorna förlorat förmågan att skilja sant från falskt, rätt från orätt, med ett ord: människosjälen har blifvit omoralisk och förblindad.

Bland andra träffade jag hos senatorn den mycket omtalade Stawowski, som anses för det bästa hufvudet i de radikales parti. Han talade med mycken talang men väckte på samma gång den föreställningen, att han led af obotlig hypertrofi, lokaliserad dels i lefvern och dels i det egna »jaget». Han bär detta »jag» som ett dricksglas fullt med vatten och tycks beständigt skrika: »Akta er, det rinner öfver!» Denna hans ängslan öfverföres genom suggestion till hela omgifningen, som aldrig vågar vara af annan mening än han. Hans inflytande härleder sig äfven däraf, att han tror på hvad han säger. Man anser honom med orätt för en skeptiker. Tvärtom är han i släkt med forna tiders fanatiker. Om Stawowski kommit till världen några hundra år tidigare, skulle han, ifall han suttit i domstol, dömt människor att för gudsförsmädelse få tungan utryckt genom nacken, såsom sed var då för tiden. Nu har hans fanatism fått ett annat innehåll — nu är den fylld med afsky för hvad han fordom skulle ha älskat, men för öfrigt har han förblifvit alldeles densamme.

Jag lade märke till att våra konservativa litet smått koketterade för Stawowski. Hos oss liksom kanske öfverallt utmärker sig det konservativa partiet för sin brist på mod. De närmade sig honom, dessa herrar, med honungsljufva blickar och ett småleende, som tydligare än ord sade: »Ehuru jag är

konservativ, min högt ärade, så...» Och detta så var porten till ett visst ångerfullt beklagande och till alla möjliga slags eftergifter.

Jag står nu en gång för alla tviflande gentemot alla partier och lät därför ej imponera på mig. Jag började disputera med Stawowski, icke såsom representant för någon viss riktning utan som den där i ett gifvet fall är af motsatt åsikt. Min djärfhet väckte allmän häpnad och förvåning. Samtalet rörde sig kring de arbetande klasserna. Stawowski började utbreda sig öfver deras hopplösa ställning, deras svaghet, deras oförmåga att försvara sina rättigheter, och det hade redan börjat bilda sig en lyssnande krets omkring honom, då jag inföll:

»Tillåt mig fråga, om ni hyllar Darwins sats om kampen för tillvaron?»

Stawowski, som är naturfilosof, var genast villig att kasta sig in i en ny diskussion.

»Naturligtvis,» svarade han.

»Då tillåter jag mig påpeka, att ni är inkonsekvent. Om jag såsom kristen visade deltagande för de svaga, värnlösa och förtryckta, så vore det berättigadt. Kristus har bjudit mig det. Men ni måste från er ståndpunkt säga som så: de äro svaga, de äro dumma, de måste falla offer för andra, starkare — detta är naturens lag. Hvarför säger ni inte så? Förklara den motsägelsen för mig!»

Endera bragtes Stawowski ur fattningen genom en opposition, som han ej var van vid, eller också var verkligen detta en alldeles ny synpunkt för honom. Alltnog, han hade intet svar till hands, blef förlägen och kom ej ens på uttrycket »altruism», som för öfrigt är ganska intetsägande.

Stawowski svarslös! Vid denna upptäckt började de konservativa i massor öfvergå på min sida, och jag skulle med lätthet ha kunnat bli aftonens hjälte. Men äran lockade mig ej. Hela tillställningen

hade tråkat ut mig, och jag ville dessutom vända tillbaka till Ploszow samma afton.

Jag stod redan resklädd i tamburen och sökte litet otåligt efter min pincené, som fastnat någonstädes mellan bonjouren och pälsen, då Stawowski kom fram till mig. Han hade ändtligen funderat ut sitt svar.

»Ni frågade mig hvarför jag...»

Men jag afbröt honom, alltjämt sökande efter min pincené och förargad öfver att ej hitta den.

»Uppriktigt sagdt,» sade jag, »är frågan mig likgiltig. Ni ser, att det redan är sent och att alla gå, och som jag dessutom i det närmaste anar, hvad ni kan ha att säga mig, så hoppas jag ni tillåter mig önska er godnatt.»

Förmodligen har jag nu en dödsfiende i Stawowski.

Klockan var ett på natten, då jag återkom till Ploszow. Här möttes jag af en den allra behagligaste öfverraskning.

Anielka satt och väntade på mig i matsalen, där ett tebord stod dukadt. Af den glädje jag erfor vid hennes åsyn kan jag förstå, hur kär hon redan är mig. En sådan liten älsklig varelse! Och hvad hon var förtjusande med sitt för natten flätade hår, som i en tjock piska hängde långt ned på ryggen! Att tänka sig, att det blott behöfs ett ord af mig för att jag om en månad eller två skall ha rätt att lösa upp detta mjuka, glänsande hår och breda ut det öfver hennes axlar! Det är nästan som om jag inte kunde tro, att lyckan är så lätt att vinna.

Jag började banna henne för att hon ej gått till sängs.

»Jag kände mig inte alls sömnig,» svarade hon, »och jag bad mamma och tant, att de skulle låta mig få lof att vänta på dig. Mamma påstod, att det inte passade, men jag tyckte det inte gjorde något, efter-

som vi äro släkt, och vet du hvem som ställde sig på min sida? Tant!»

»Förträffliga faster!... Dricker du te med mig?»

»Ja, hvarför inte?»

Och hon började syssla med teserveringen. Jag satt och såg på hennes små flinka händer och kände lust att kyssa dem. Gång efter annan gaf hon mig en blick, men då hon alltid mötte min, slog hon genast åter ned ögonen. Sedan började hon fråga mig om mina intryck af aftonens tillställning. Vi talade båda med sänkt röst, ehuru fasters och hennes mors sofrum lågo långt ifrån matsalen och vi ej behöfde befara att väcka någon.

Förtroligt som man talar till en vän berättade jag henne hvad jag sett och iakttagit. Sedan skildrade jag mina intryck af vårt samhälle i allmänhet. Hon lyssnade tyst och med vidöppna ögon, lycklig att få del af mina tankar.

Slutligen utbrast hon:

»Hvarför skrifver du inte ned det där, Leon? Att aldrig jag kommer på dylika tankar, det är inte underligt, men här gör ingen annan det heller.»

»Hvarför jag inte skrifver?» upprepade jag. »Jo, af många, många orsaker, du skall en gång få höra hvilka, men bland annat kanske af denna: att jag inte har någon vid min sida, som liksom du frågar mig: 'Hvarför gör du ingenting, Leon?'»

Vi tystnade båda. Jag nästan hörde, hur Anielkas hjärta klappade. Måste hon i själfva verket icke vänta, att jag skulle tillfoga ett: »Vill du för alltid stanna hos mig och fråga så?»

Men jag njöt alltför mycket af denna spänning, dessa halfuttalade bekännelser, af känslan att hålla ett litet bultande hjärta i min hand — och jag ville ej afsluta meningen.

»Godnatt,» sade jag efter en stund.

Och hos henne icke en skymt af harm eller

otålighet öfver den grymma lek jag lekte! Hon reste sig upp, och med en stämma, som kanske klingade litet sorgsen men var lika mild som alltid, svarade hon:

»Godnatt!»

Vi tryckte hvarandras händer och gingo så hvar och en åt sitt håll. Jag hade redan lagt handen på dörrlåset, då jag plötsligt hejdade mig.

»Anielka!»

Vi möttes åter framför bordet.

»Säg mig uppriktigt, beskyller du mig inte ibland i ditt stilla sinne för att vara en fantast, en konstig figur?»

»Nej, inte konstig — nej, nej! Ibland brukar jag tycka, att du är egendomlig, men så tänker jag alltid, att sådana som du måste vara egendomliga.»

»Och ännu en fråga: när kom du för första gången på den tanken, att jag var egendomlig?»

Anielka rodnade plötsligt. Hon var förtjusande i sin förvirring. Efter några ögonblick svarade hon:

»Nej... det är så svårt... jag kan inte säga det...»

»Svara mig åtminstone 'ja', ifall jag gissar rätt. Jag skall bara säga ett enda ord jag också.»

»Hvad då för ett?» frågade hon än mera förvirrad.

»Dansprogrammet? Ja, eller nej?»

»Ja,» svarade Anielka och sänkte hufvudet.

»Och nu skall jag säga dig, hvarför jag skref hvad jag skref. Jag ville, att vi skulle ha en liten gemensam hemlighet, vi två, och för det andra...»

Jag pekade på en bukett, som trädgårdsmästaren på morgonen lämnat in.

»För det andra: ser du, somliga blommor utveckla sig bäst i ljuset, och jag ville, att det också mellan oss båda skulle råda ljus och klarhet...»

»Ibland förstår jag dig inte,» svarade Anielka efter ett ögonblicks tystnad, »men jag tror så fast på dig.... Så fast!»

Och återigen tystnade vi båda. Slutligen räckte jag henne handen till ett sista godnatt.

I dörren stannade vi ännu en gång, vände oss samtidigt om och sågo på hvarandra.

Floden stiger och stiger! I hvilket ögonblick som helst kan den svämma öfver sina bräddar.

23 februari. — Människan liknar hafvet: också hon har sin ebb och flod. I dag råder ebb i min viljekraft, min energi, mitt lefnadsmod. Den har inträdt utan någon som helst yttre anledning — det är nerverna, som återigen äro framme. Men just därför känns det så mycket bittrare, och pinsamma tankar förfölja mig. Har en sådan man som jag, utlefvad i både andlig och lekamlig måtto, rätt att gifta sig? Ofrivilligt rinna mig Hamlets ord i minnet: »Hvarför skulle du föda syndare till världen — gå i kloster!» Men troligen kommer jag väl inte att gå i kloster, och mina afkomlingar, dessa blifvande »syndare», skola bli mig lika, det vill säga öfvernervösa, öfverkänsliga varelser, odugliga till allt, genier utan portfölj.

Men det är icke dem, som frågan nu gäller, utan Anielka. Har jag rätt att gifta mig med henne, att binda detta unga, friska väsen vid min hopplösa skepticism, vid min kritik och mina nerver? Jag kommer ej att genom hennes inflytande återvinna mitt hjärtas ungdom, min andliga hälsa. Men hon? Skall inte blomman vissna i den förgiftade atmosfär, där jag dväljes? Vore ej en förening mellan oss två något naturvidrigt? Har jag rätt att spela rollen af polypen, som suger sitt offers blod för att själf få lefva?

Det ligger som ett töcken öfver min hjärna. Hvarför har jag å andra sidan, då jag inser det orätta i ett giftermål, drifvit sakerna till den punkt, där de nu stå? Hvad har jag gjort, alltsedan jag

lärde känna Anielka? Jag har från morgon till afton, dag ut och dag in spelat på hennes själs strängar och njutit af de smekande toner jag frambragt. Men hvad som för mig är »Quasi una fantasia» är kanske för henne »Quasi un dolore». Hvad värre är, jag vet, att jag oaktadt de förebråelser jag nu gör mig kommer att fortsätta därmed. Jag kan inte låta bli, ty instrumentet lockar mig med oemotståndlig makt. Jag kan inte låta bli, ty jag trånar efter att få äga henne — och jag älskar. Hvarför söka bedraga sig? Jag älskar.

För öfrigt, hvad skall jag göra? Draga mig tillbaka, återvända till Rom? Det skulle vara liktydigt med att svika henne och göra henne olycklig. Hvem vet, hur djupa rötter kärleken har slagit i hennes hjärta. Att gifta mig med henne vore återigen att prisge henne åt andra, kanske än djupare lidanden. Mörker, mörker hvart jag ser! Man måste vara en Ploszowski för att råka i en sådan ohjälplig dilemma. Och det är en bra ringa tröst, att det finns tusentals sådana Ploszowskier i världen — att mitt namn är legio. Vårt släkte tyckes vara på förhand dömdt till undergång, ty inte nog med vår egen oförmåga att lefva lifvet, det vänder sig också själft fientligt emot oss! Hvarför mötte jag till exempel inte Anielka för tio år sedan, då min farkost ännu icke hade sådana trasor till segel som nu?

Om min goda, hederliga faster hade en aning om hvilka lidanden hon ofrivilligt och i bästa afsikt beredt mig, skulle hon bli förtviflad. Icke nog med den tragedi, som skapats af min andliga vanmakt, af det tviflets mörker, hvari jag famlar, nu har jag också fått ett nytt: att vara eller icke vara!

26 februari. — I går reste jag återigen in till Varschau, där det var uppgjordt, att jag skulle träffa tillsammans med herr Julius K., i hvars egen-

dom en del af mitt mödernearf är intecknadt. Nu önskar herr K. återbetala skulden.

Men folk har sannerligen ett egendomligt sätt att sköta affärer i det här landet! K. kallade själf in mig, satte själf ut tiden — och lät mig så vänta förgäfves på honom hela dagen! Minst fem gånger till kommer han säkerligen att sätta ut en mötestid, och minst fem gånger till kommer han att försumma den. Han är en förmögen karl, vill själf bli kvitt skulden och kan med lätthet betala den vid första anfordran. Men — sådant är bruket hos oss.

Jag har för öfrigt redan för länge sedan gjort den iakttagelsen, att det väl knappast finns någon nation mer lättsinnig och mindre punktlig i penningaffärer än vår. Förhållandet har, efter hvad jag tror, sin grund däri, att vi äro ett folk af jordbruksidkare. Handeln har hos oss legat i judarnas händer, och de ha inte precis varit några föredömen i ackuratess; jordbrukaren åter måste ofta visa sig opålitlig, ty jorden själf är det i högsta grad; han kan inte vara punktlig, ty jorden är det ej. Dessa jordens egenskaper meddela sig åt dem som bruka henne — småningom ingå de i hela samhällets moraliska struktur och bli till sist ärftliga fel. Att jag sålunda inser orsaken, hjälper dock inte upp mitt humör, ty jag har måst vara skild ifrån Anielka hela dagen, och, hvad värre är, detsamma hotar mig om några dar igen.

I fasters våning fann jag tre visitkort från Kromitski — hvar sitt åt mig och de båda äldre damerna. Som jag var rädd, att han skulle komma på den idén att resa ut till Ploszow, gick jag på visit till honom. Olyckligtvis fann jag honom hemma och blef tvungen att dröja hos honom en halftimme.

Han började med att förkunna sitt snara besök på Ploszow, hvarpå jag svarade, att vi endast en kort tid skulle kvarstanna ute på landet och sedan ämnade återvända in till Varschau. Därefter gjorde han mig

några frågor om Anielkas mor samt, i förbigående, äfven om Anielka själf. Han ville tydligen bibringa mig den uppfattningen, att det endast var några artighetsfrågor han gjorde. Jag är så ömtålig, att till och med detta irriterade mig. Dessutom är nu den där mannen mig en gång för alla så grundligt antipatisk! Batuchans tatarer måtte bestämdt ha gjort sig glada dagar efter segern vid Liegnitz, ty att Kromitski med sina små svarta ögon inte är af schlesisk härstamning, så mycket är säkert.

Han vet, att jag är rik, och visade sig följaktligen ytterst älskvärd mot mig. Han kommer aldrig att få en vitten af mig, väntar sig icke heller att få något, men den där penningkulten, som är gemensam för alla lycksökare, ligger honom i blodet.

Inom kort kommo vi in på de affärsbekymmer, som Anielkas mor haft och fortfarande har att kämpa med. Enligt Kromitskis åsikt skulle mycket kunna räddas, om fru P. endast ville gå in på att sälja sin egendom. Hennes hårdnackade motstånd mot detta förslag betecknar han som idel »romantiskt oförnuft».

Kromitski hör till dem, som tycka om att höra sig själfva tala. Han började i detta sammanhang vidt och bredt orda om vår oförmåga att bedrifva affärer. Vi ha pengarna liggande framför fötterna, påstår han, skulle bara behöfva böja oss ned efter dem. Han kunde anföra sig själf som ett exempel. Han fick på sin höjd hundra tusen i arf efter sin far, som var hvarken bättre eller sämre än alla andra grand seigneurer — och nu!...

»Nu kan jag anse mig som en rik man, om bara en affärsspekulation där nere i Turkestan slår väl ut. Judar och greker ha förtjänat miljoner på leveranser till staten, och jag bara frågar: hvarför skulle inte vi också förtjäna miljoner? Jag bara frågar!»

Jag tror villigt, att herr Kromitski inte saknar ett visst väderkorn, när det gäller spekulationer,

men på det hela taget är han dum. Att vi inte kunna sköta oss är en känd sak, som han inte behöfver upplysa om. Hvad det beträffar, att någon enstaka individ kan förtjäna miljoner på leveranser, så är ju det mycket möjligt. Men nationen i sin helhet bör stanna på sin post och fylla sina plikter där och inte försöka förtjäna miljoner på leveranser till Turkestan.

Hvilken olycka det skulle ha varit för Anielka att få sitt öde förenadt med den mannens! Han kan ju ha sina goda egenskaper, det förnekar jag inte, men han representerar en helt och hållet annan moralisk typ. Om hon således kan råka ut för någon värre än mig, så hvarför skall jag behöfva tveka?

28 februari. — De båda gamla börja bli litet bekymrade öfver att afgörandet låter vänta på sig så länge. I synnerhet sättes nog fasters obetydliga förråd af tålamod på ett hårdt prof. Det lugn och den lycka, som står att läsa i Anielkas drag, jagar emellertid deras farhågor på flykten och återger dem deras tillförsikt. Hon stackars barn, hyser alltjämt samma orubbliga tillit till mig. Hon är i mina tankar från morgon till kväll. Jag åtrår henne allt häftigare. Det är inte längre konserter jag vill ha — det är henne själf.

4 mars. — Jag måste uppbjuda allt mitt lugn och hela min självbehärskning för att skildra dagens händelser i tur och ordning och inte börja från slutet. Men nej, jag kan inte!... Tärningen är kastad. Jag skulle ej kunna skrifva en rad, om jag inte först af allt finge säga det.

Och nu kan jag börja. Tidigt på förmiddagen fingo vi besök af Sniatynskis. Hans nya pjäs ges för första gången i kväll, och de måste därför vända tillbaka till staden i god tid. Fastän vi finna oss

förträffligt i ensligheten på Ploszow, blefvo vi dock glada öfver att få se dem. Anielka icke minst. Hon är varmt fästad vid fru Sniatynska, och dessutom förmodar jag, att hon kände ett behof att anförtro någon allt det myckna, som rör sig inom henne. Fru sniatynska anade genast, hur saken står, och ställde ögonblickligt sina krafter i dess tjänst.

Hon var knappt kommen, förrän hon på tal om Ploszow yttrade till faster:

»Ack, hvad här är ljufligt och fridfullt! Jag förstår så väl, att de unga tu skola trifvas här och inte längta tillbaka till Varschau.»

Både jag och Anielka förstodo mycket väl, att fru Sniatynska med uttrycket »de unga tu» ej åsyftade vår ålder. För öfrigt kallade hon oss oupphörligt under lunchen »de båda unga» eller »de unga tu».

Det låg dock så mycken välvilja i de blickar hon gaf oss, och den äkta kvinnliga nyfikenhet, hvarmed hon iakttog oss, klädde henne så väl, att jag gärna förlät henne. Detta ständiga nämnande af oss i förening berörde mig för öfrigt snarare angenämt.

Anielka tycktes äfven finna behag däri. Hennes älskvärdhet mot Sniatynskis och det förekommande sätt, hvarpå hon ägnade sig åt dem under lunchen, kom henne att göra intrycket af en ung värdinna, som för första gången mottager kära gäster i sitt eget hem. Faster var alldeles förtjust och ådagalade sin tillfredsställelse genom att under hela lunchen säga artigheter åt Sniatynski. Jag lade därvid märke till någonting högst förbluffande, som jag absolut inte skulle tro, om jag ej med egna ögon sett det: fru Sniatynska blir röd upp öfver öronen, så snart någon berömmer hennes man. Rodna af stolthet öfver sin man efter åtta års äktenskap!... Sannerligen!... Skulle det händelsevis vara några kapi-

tala dumheter, det där som jag nyligen skref om polskorna?

Hvad anblicken af ett sådant äkta par som Sniatynskis ändå borde vara för ett kraftigt medel att befordra äktenskapsfrekvensen! Enhvar som ser dem måste säga till sig själf: »Aha, får man det så där bra, då gifter jag mig!» Åtminstone är det första gången, som jag sett äktenskapet i en så ljus dager och inte i prosans, hvardaglighetens och den ömsesidiga likgiltighetens grådaskiga färgton.

Äfven Anielka måtte ha skådat vår framtid genom samma rosenfärgade prisma; det slöt jag mig till af det strålande uttrycket i hennes ansikte.

Efter lunchen stannade Sniatynski och jag kvar i matsalen. Han tycker nämligen om att dricka ett par glas konjak efter kaffet. De båda äldre damerna slogo sig ned i kabinettet, och Anielka och fru Sniatynska gingo upp i öfvervåningen för att se på ett album med vyer öfver Volhynien.

Jag började med att göra Sniatynski några frågor om hans pjäs, för hvars öde jag kände mig litet orolig. Därpå öfvergick samtalet till de förgångna tider, då vi tillsammans hade pröfvat våra ännu inte utvuxna vingar. Sniatynski berättade mig, hur han småningom vunnit erkännande, hur ofta han tviflat på sig själf och hur ofta han alltjämt gjorde det, trots att han nu kunde sägas ha slagit sig igenom.

»Säg mig,» sade jag, »hvad gör du med din ryktbarhet?»

»Hvad för slag? Hvad jag gör med den?»

»Ja visst. Bär du den som en mitra på hufvudet eller som en gylleneskinnsorden kring halsen, eller står den på ditt skrifbord eller hänger den i salongen? Jag frågar, därför att jag inte har begrepp om hvad ryktbarhet är, eller hvad man gör med den, när man har den.»

»Låt oss då anta, att jag verkligen är ryktbar,

så skall du få höra mitt svar: man skall vara af bra simpel extraktion, figurligen taladt, för att stoltsera med den så kallade ryktbarheten på det sätt du föreslår. Jag erkänner, att den till en början smickrar fåfängan, men är den lumpna tillfredsställelsen nog för en i lifvet och ersätter den för en alla andra slag af lycka — då är man en andlig parveny. Något helt annat är det med öfvertygelsen, att hvad jag gör blir erkändt och väcker ekon — det sporrar och gläder med rätta. Men att jag, att mitt privata jag skulle känna sig lyckliggjordt, därför att något mer eller mindre stort nöt säger åt mig: 'Ack, så många angenäma stunder jag har er att tacka för!' eller därför att en tidning, om jag händelsevis har ätit något hårdsmäldt, strax meddelar 'sin ärade läsekrets den beklagliga nyheten, att vår kände X. X. har ondt i magen'... nej, fi donc! Hvem tar du mig för?»

»Men äran måste ändå ha ett visst värde, eftersom så många människor bryta nacken af sig för att vinna den.»

Sniatynski funderade några ögonblick och svarade därpå i djupt allvarsam ton:

»I det privata lifvet har äran bara värde, för så vidt att man kan lägga den som ett hyende under den kvinnas fötter, som man älskar.»

»Den definitionen,» skrattade jag, »kan bli ett plus till din ära.»

Sniatynski, som är en mycket liflig människa, sprang upp och rusade fram till mig.

»Det är det enda, säger jag dig, det enda! Stoppa in dina lagrar i en påse, bär den till henne, som du älskar, och säg henne: 'Detta, för hvars skull folk bryter nacken af sig, detta, som de anse för en lycka och som de skatta lika högt som rikedom, det äger jag, det har jag förvärfvat — och sätt nu dina små fötter på det!' Om du gör det, då vinner du hennes kärlek för hela lifvet — begriper du? Du ville veta,

hvad ryktbarhet har för värde — nu vet du det.»

Vårt samtal afbröts här af fru Sniatynskas och Anielkas inträde. De ämnade sig till orangeriet.

Hvad hon är för en liten illistig varelse, den fru Sniatynska! Hon skulle bevars låtsas begära sin mans tillåtelse att få gå, och då denne ädelmodigt beviljat henne den, vände hon sig med sin mest inställsamma min till mig:

»Och Anielka, får hon lof att gå?»

Att Anielka rodnade upp öfver öronen, det finner jag helt naturligt, men att jag, gammal och världsvan, hvässad som en rakknif på umgängeslifvets alla slipstenar, i första ögonblicket också tappade koncepterna — det kan jag inte förlåta mig. Jag fattade mig dock mycket snart, gick fram till Anielka och förde hennes hand till mina läppar med orden:

»Det är Anielka, som befaller här på Ploszow, och jag är den förste att lyda hennes befallningar.»

Jag skulle gärna själf ha följt med till orangeriet, men jag betvang min lust. Jag längtade att få tala om Anielka och mitt kommande giftermål, och jag visste, att Sniatynski snart skulle föra samtalet öfver på detta ämne.

»Nå, tror du alltjämt lika orubbligt på dina dogmer?» frågade jag för att hjälpa honom på trafven.

»Orubbligare än någonsin eller rättare sagdt lika orubbligt. Det finns inte i hela språket ett mera utnött ord än kärlek, och därför är det nästan genant att begagna det, men så här mellan fyra ögon kan jag ju säga dig mitt hjärtas mening: kärleken i sin allmänna betydelse och kärleken i individuell mening — det är lifvets alfa och omega. Det är lifvets kanon. Min filosofi består i att inte filosofera öfver den — och må jag bli hängd, om jag af den anledningen anser mig för dummare än andra! Med kärlek har lifvet alltid någon smula värde; utan kärlek är det inte värdt någonting alls.»

»Låt oss nu hålla oss till kärleken i individuell mening eller ändå bättre, låt oss byta ut det där uttrycket mot ordet: kvinnan.»

»Nå godt: kvinnan!»

»Nå, min hedersbror, märker du då inte, på hvilken ytterst bräcklig grundval du bygger den personliga lyckan?»

»Hvarken mer eller mindre bräcklig än lifvet själft.»

Men jag hade nu inte i tankarna de skilsmässor, de olyckor, som döden för med sig, hvadan jag genmälde:

»I all rimlighets namn, generalisera nu inte din personliga erfarenhet! Du har råkat väl ut, men man kan också råka illa ut.»

Detta ville Sniatynski inte höra talas om. Enligt hans mening har man hundra chancer mot en att råka väl ut. Kvinnorna äro, menar han, bättre, renare, ädlare än vi.

»Vi äro ena kräk i jämförelse med dem!» skrek han, fäktande med armarna. »Ena kapitala kräk! Jag studerar lifvet, och jag bör väl ha observationsförmåga, eftersom jag är dramatisk författare — så att du kan tro mig, när jag säger det!»

Han satte sig gränsle öfver en stol och fortsatte med stegrad ifver, allt under det han makade sig närmare och närmare inpå mig:

»Det finns visst kvinnliga subjekt, som äro omöjliga att lägga kapson på. Men du har ögon i hufvudet, för att du inte skall ta ett sådant subjekt. Som regel bedrar eller sviker inte kvinnan, ifall inte mannen själf demoraliserar henne eller trampar henne under fötterna eller stöter henne ifrån sig genom sin egoism, sin småaktighet, sin trångsinthet, sin naturs tarflighet. Och så måste du älska henne! Hon måste känna, att hon inte existerar för dig endast som könsvarelse, hon måste känna sig vara din hjärtans allra

käraste, ditt barn, din vän. Bär henne tryckt intill dig, låt henne ständigt känna sig genomströmmad af din värme — då kan du vara lugn, då kommer hon med hvart år att sluta sig allt innerligare till dig, och till sist växa ni tillsammans som de siamesiska tvillingarna. Men ger du henne inte all denna ömhet, demoraliserar du henne, sårar du henne genom din brutalitet — då öfverger hon dig. Hon öfverger dig, så snart en varmare famn öppnas för henne — gör det, därför att hon behöfver värme, behöfver förstående kärlek, lika nödvändigt som hon behöfver luft att andas.»

Han hade nu kommit så tätt inpå mig med sin stolsrygg, att jag måste draga mig baklänges. På det sättet retirerade vi ända bort till fönstret. Där sprang han upp och fortsatte:

»Så förblindade ni äro! Att midt i den andliga torka, den brist på lycka, på förhoppningar, på moralisk basis, som utmärker vår tid, inte ens försöka att skaffa sig den lyckan, det fotfästet! Frysa ute på forum och inte ens laga, att en brasa väntar hemma! Något enfaldigare kan man väl knappast tänka sig! Nej, jag säger dig rent ut: gift dig!...»

Och han visade mig genom fönstret på Anielka, som tillika med hans hustru nu återkom från orangeriet.

»Där går din lycka! Där trippar hon öfver snön i bottiner! Gift dig, säger jag dig! Du saknar ett fast hemvist inte bara i yttre mening utan också i inre, moralisk, du har ingen andlig basis; du har ingen frid. Men allt det där kommer hon att ge dig. Låt bara bli att filosofera sönder henne, liksom du har filosoferat sönder dig själf.»

Han skulle ej ha kunnat ge mig ett bättre och med mina egna önskningar mera öfverensstämmande råd. Jag tryckte hårdt hans hand och svarade:

»Nej, jag kommer inte att filosofera sönder henne, för jag älskar henne.»

Och vi omfamnade hvarandra.

I detsamma inträdde de båda damerna. Fru Sniatynska hade hunnit se vår omfamning, och hon yttrade:

»Då vi gingo, tycktes ni vara i dispyt med hvarandra, men jag ser, att försoningen är fullständig. Törs man fråga hvad ni talat om?»

»Om kvinnorna,» svarade jag.

»Och hvad kom ni till för resultat?»

»Som ni ser: en omfamning. De vidare resultaten skola snart låta sig förspörjas.»

Några ögonblick senare körde Sniatynskis släde fram. Det började redan skymma, och de måste tänka på återfärden. Som vädret var vackert och lugnt och snön i allén låg hårdt tilltrampad, beslöto Anielka och jag att följa dem till landsvägen.

Sagdt och gjordt. Vid grinden togo vi farväl af det älskvärda paret och återvände hem. Skymningen hade fallit på, men som vi hade aftonrodnaden rätt framför oss, kunde jag tydligt se Anielkas ansikte. Hon såg upprörd ut, och jag slöt däraf, att äfven hon och fru Sniatynska haft ett förtroligt samtal. Kanske väntade hon dessutom, att jag nu skulle uttala det afgörande ordet!

Det brände mig också på tungan, men — besynnerligt att säga! — jag, som i dylika fall plägar vara till den grad herre öfver mig själf, jag, som under »fäktöfningarna» parerat de djärfvaste stötar om inte med skicklighet, så åtminstone med den mest fullkomliga kallblodighet, jag kände mig nu förvirrad och upprörd som en studentpojke. Jag var rädd att stappla på målet — och jag teg.

Icke heller hon yttrade något, och stumma närmade vi oss trappan. Slädmedarna hade filat snön på gården glatt som marmor, hvarför jag bjöd henne

min arm. Då jag kände hennes skuldra mot min, genomilades jag af en darrning, och från nerv till nerv flögo liksom elektriska gnistor.

Vi trädde in i vestibulen.

Där fanns ingen människa, där var inte ens ljus tändt ännu, men genom kaminluckan lyste ett skimmer från den brinnande brasan. Alltjämt under tystnad hjälpte jag Anielka af med pälskappan, och då jag därvid med ens kände värmen från hennes gestalt strömma emot mig, slog jag mina armar om henne och tryckte en kyss på hennes panna.

Jag visste knappast själf hvad jag gjort, förrän det redan var skedt. Anielka å sin sida måste ha blifvit som förlamad, ty hon hade ej gjort det minsta motstånd. Hon slet sig dock ögonblickligt lös ur mina armar, ty i det angränsande rummet hördes steg; det var en betjänt, som kom för att tända. Hon skyndade upp för trappan till sitt rum, jag trädde med bultande hjärta in i matsalen.

Hvarje man, som är någon smula tilltagsen, har åtskilliga sådana ögonblick i lifvet att minnas. Så har också jag, men vanligen har jag brukat förbli ganska lugn, och min självbehärskning har aldrig svikit mig. Nu åter flögo tankar och intryck genom mitt hufvud som jagade af en stormvind. Lyckligtvis var matsalen tom. Faster och Anielkas mor sutto i en angränsande liten salong.

Jag begaf mig dit, men jag var ännu så upprörd, att jag knappast förstod, hvad som yttrades till mig. Jag tyckte mig se Anielka, stående i sitt rum med bägge händerna pressade mot sina tinningar. Med känsla och tanke sökte jag ana mig till hvad som i detta nu försiggick inom henne.

Det dröjde emellertid ej länge, förrän hon kom ned. Jag drog en suck af lättnad, ty jag hade trott, — jag vet inte hvarför — att hon ej skulle visa sig mera i kväll. Hennes kinder voro färgade af en stark

rodnad, och ögonen hade en nästan feberaktig glans. Det syntes, att hon med puder försökt drifva tillbaka den heta rodnaden från sina kinder. Hennes åsyn rörde mig. Jag kände, att jag höll henne outsägligt kär.

Hon satt med hufvudet lutadt öfver något handarbete, men jag märkte, att hon andades häftigt, och ett par gånger uppfångade jag hennes blick — en förstulen, spörjande, orolig blick.

För att skingra hennes oro yttrade jag plötsligt, vänd till de båda gamla, som talade om Sniatynskis:

Sniatynski förebrådde mig i dag, att jag är en äkta Hamlet — jag filosoferar för mycket, påstår han. Men jag skall bevisa honom, att det inte är sant — och det i morgon dag.»

De sista orden uttalade jag med starkt eftertryck, och jag märkte, att Anielka fullkomligt förstod mig, ty hon sände mig en lång blick. Faster däremot misstänkte ingen undermening.

»Jaså, ni skola träffas i morgon?» frågade hon.

»Ja, vi måste väl se hans nya pjäs? Om Anielka har lust, skulle det kanske vara lämpligt i morgon?»

Det kära barnet! Hon gaf mig en blick, hvari jag ännu läste förvirring, men på samma gång en tillit utan gräns, och med sin milda stämma svarade hon:

»Det får bli alldeles som ni andra vill.»

Ett ögonblick kände jag lust att genast säga ut allt — kanske att jag också borde ha gjort det — men eftersom det där »i morgon» redan var uttaladt, betvang jag mig.

Jag känner mig som en dykare, hvilken trycker igen ögon och öron och bereder sig att störta på hufvudet i djupet.

Men jag tror också, att jag kommer att finna en äkta pärla där nere på botten.

Rom, Casa Osoria, 6 mars. — Sedan i går är jag i Rom. Min far är inte så sjuk som jag fruktade. Vänstra armen och vänstra sidan äro till hälften förlamade, men doktorerna lugna mig med att hjärtat är friskt och att han kan lefva i åratal i detta tillstånd.

7 mars. — Således har jag lämnat Anielka i ovisshet, undran och oro. Men jag kunde icke handla annorlunda.

Dagen efter Sniatynskis besök på Ploszow, alltså samma dag, som jag hade beslutit att framställa mitt frieri, fick jag ett bref från min far, hvari han underrättade mig om sin sjukdom. »Kom genast, min käre gosse,» skref han, »ty jag skulle vilja omfamna dig en sista gång, och jag känner, att min farkost redan har nått stranden.» Naturligtvis reste jag med första tåg.

Vid min afresa kände jag mig öfvertygad om att jag ej skulle finna min far i lifvet. Förgäfves sökte faster intala mig, att om faran varit öfverhängande han skulle ha låtit telegrafera och inte skrifvit själf. Jag visste, att min far har sina egenheter och att en bland dem är hans motvilja mot telegrafen. För öfrigt endast låtsade faster lugn; i grund och botten var hon lika orolig som jag.

Under dessa omständigheter hvarken kunde eller ville jag göra Anielka min förklaring. Det skulle ha legat något naturstridigt, något cyniskt i att hviska ömma ord kanske i samma ögonblick som min far drog sin sista suck. Detta kände vi allesammans, icke minst Anielka.

»Jag skrifver till dig från Rom,» yttrade jag vid afskedet.

Hvarpå hon svarade:

»Måtte Gud bespara dig sorg!»

Hon litar obetingadt på mig. Med rätt eller

orätt har jag rykte om mig att vara flyktig. Detta vet säkerligen Anielka, men kanske att hon just därför visar mig så mycket mera tillit. Jag anar och förstår, hvad hon tänker och känner, ja, jag nästan hör, hur hennes rena själ hviskar till mig: »Du är orättvist bedömd; du är inte flyktig, de som anklaga dig för flyktighet göra det därför, att de inte ha förstått att älska dig så innerligt och så djupt som jag.» Och hon har rätt. Det är möjligt, att min natur hör till de mera obeständiga, men alldeles säkert är, att flyktigheten, tomheten och ihåligheten i de känslor, som mött mig i lifvet, ha bidragit att göra mig till den jag är. Dessa lifserfarenheter skulle till och med ha kunnat i grund fördärfva mig. Jag tror dock, att det ännu finns räddning och att den barmhärtige samariten inte kommer för sent. Hvem vet för öfrigt, om det någonsin är för sent och om inte ett ädelt och rent kvinnohjärta alltid besitter förmågan att uppväcka döda?

Jag tror också, att mannen mera än kvinnan är mäktig af pånyttfödelse. Det finns en legend om jerikorosen: hur förtorkad den än är, får den genast nytt lif och skjuter genast nya blad, ifall blott en regndroppe faller på den. Jag har märkt, att den manliga naturen i allmänhet besitter en långt större grad af spänstighet än den kvinnliga. Ofta sölar sig mannan i utsväfningar så skändliga, att hälften af dem skulle vara nog att för alltid hölja kvinnan med en andlig spetälskas sår. Mannen däremot skakar af sig smutsen, återvinner med lätthet sin moraliska hälsa och spänstighet — och inte nog med det, han återfår till och med sitt sinnes renhet. Jag har känt kvinnor med hjärtan så förtorkade, att de totalt mist förmågan att älska eller ens akta någon eller något. Jag har aldrig känt någon sådan man.

Kärleken återger oss vår kyskhet.

Dylika påståenden kunna förefalla egendomliga

i en skeptikers mun. Men för det första är jag inte säkrare på det berättigade i mina tvifvel än på det berättigade i andras tro. För det andra skrifver jag under inflytande af min känsla för Anielka. Hon anar bestämdt icke ens själf, hvilken skicklig taktik hon begagnat, då hon visat mig en så orubblig tillit! Genom den har hon vunnit mig, med den håller hon mig fast... För öfrigt, vare sig jag talar om kärlek eller om någon annan af lifvets faktorer, säger eller skrifver jag alltid, hvad jag för tillfället tycker och tror. Det är mycket möjligt, att jag i morgon kommer att ha en annan åsikt. Ack, om jag blott visste, att någon min åsikt, någon min öfvertygelse skulle hålla stånd mot morgondagens skepticism, då skulle jag gripa om den med båda händer, skulle göra den till min dogm — och liksom Sniatynski skulle jag segla framåt för fulla segel, öfver klara vatten — i stället för att irra omkring i mörker och ödslighet.

Men jag vill inte återigen komma tillbaka till mitt själslifs tragik.

Hvad beträffar kärleken i allmänhet, skulle jag i min egenskap af skeptiker äfven på den kunna tillämpa Salomos vanitas vanitatum, men jag vore väl blind, om jag inte såge, att kärleken ändå är den mäktigaste af tillvarons alla faktorer. Ja, den är så mäktig, så allsmäktig, att jag häpnar och förstummas, så ofta jag med blicken söker pejla alllifvets eviga ocean. Efter Empedokles, som lärde, att Eros lyft världen ur kaos, har metafysiken ej gått ett steg framåt. Ensamt döden är kärlekens like i makt. Dock, i den eviga striden mellan dessa båda makter, är det kärleken, som tar döden vid strupen, sätter knäet mot dess bröst, slår den till marken dag och natt och för hvarje ny vår — och i hvarje graf, som döden gräfver, kastar den fröen till nytt lif. Upptagna af sina dagliga bestyr glömma människorna eller vilja ej komma ihåg, att de uteslutande

tjäna kärleken. Krigaren, ministern, landtbrukaren, köpmannen, hvilkas sträfvanden till utseendet ej ha något gemensamt med kärleken, äro i själfva verket endast dess tjänare, lyda endast den naturlag, i kraft hvaraf mannen sträcker ut sina armar mot kvinnan. Hur öfverraskad skulle inte till exempel en Bismarck bli, om någon sade honom, att det yttersta och enda målet för hans sträfvan är, att Hermanns läppar skola hvila mot Doroteas. Äfven mig förefaller det i detta ögonblick, som om jag komme med en paradox. Men det är ingen paradox! Bismarcks sträfvanden gå ut på att öka Tysklands lifskraft. Lifskraften återigen ökas endast tack vare Hermann och Dorotea. Hvad annat har då Bismarck att göra än att genom politik eller bajonetter skapa betingelserna för att Hermann och Dorotea i ro skola kunna älska hvarandra och fostra en ny generation?

Jag läste en gång under min universitetstid en arabisk saga, där kärleken såsom kraft förliknades vid kraften af ett par glödande helvetestänger. Författarens namn har jag glömt, men hans liknelse står för alltid inpräglad i mitt minne. Sannerligen, man svindlar vid blotta tanken på denna kraft. När allt kommer omkring, äro lifvets alla skiftande företeelser endast skilda uttryck för en och samma princip. Det är eleaternas: »en kai pan». Den ensam styr, den ensam varar, håller vid lif, skapar.

10 mars. — I dag har jag påbörjat tre eller fyra bref till Anielka men har rifvit sönder dem, det ena efter det andra.

Efter middagen uppsökte jag min far i hans arbetsrum för att tala med honom om mina framtidsplaner. Jag fann honom sysselsatt med att genom mikroskop undersöka några ännu jordiga urnor, som han fått sig tillsända från Peleponnesos. Hans arbetsrum liknar nästan ett museum, fylldt som det är af

statyer, etruskiska vaser och antikviteter af alla slag. Själf passar han också väl i stycke med denna omgifning; hans utseende kommer mig alltid att tänka på den »gudomlige» Platon eller någon annan grekisk vis.

Vid mitt inträde afbröt han genast sitt arbete. Han lyssnade uppmärksamt till mig, och därpå frågade han:

»Tvekar du?»

»Nej, men jag öfverväger — jag vill veta hvarför jag vill.»

»Då skall jag säga dig en sak. Jag liksom du har alltid tyckt om att göra mig reda för mina egna känslor och för lifvets alla företeelser. Men då jag lärde känna din mor, förlorade jag med ens all smak för analyser. Jag visste bara en sak: att jag ville äga henne — allt annat blef mig likgiltigt.»

»Och slutsatsen däraf?»

»Är den, att om du åtrår lika häftigt, så gift dig. Nej, jag uttrycker mig illa... Åtrår du lika häftigt, så gifter du dig utan någons råd och uppmaning, och du blir lika lycklig som jag var, så länge din mor lefde.»

Vi sutto tysta några ögonblick.

En sträng tillämpning af min fars ord på mitt fall skulle ej ha fört mig långt. Jag älskar otvifvelaktigt Anielka, men så helt fyller mig ändå icke min känsla, att det ej finns rum för reflexion inom mig. Detta är dock inte att anse som ett dåligt tecken — saken är helt enkelt den, att min generation har kommit ett trappsteg högre i afseende på kännedomen om sina själsliga processer. Inom mig finns det alltid två varelser: aktören och åskådaren. Ofta brukar åskådaren vara missbelåten med aktören, men denna gång råder det harmoni emellan dem.

Min far bröt först tystnaden.

»Säg mig, hur ser hon ut?»

Enär muntlig beskrifning är det sämsta slags porträttmåleri som finns, gick jag efter en stor och verkligt förträfflig fotografi af Anielka. Min far skärskådade den länge och djupt intresserad.

Icke mindre intresserad iakttog jag under tiden honom. Konstnären inom honom hade vaknat till lif och på samma gång den forne konnässören och passionerade kvinnodyrkaren — den forne »Léon l'Invincible». Stödjande fotografien mot sin stackars förlamade vänstra arm fattade han med högra handen förstoringsglaset, och i det han än närmade än aflägsnade det, delgaf han mig sina intryck:

»På ett par detaljer när är det ett ansikte i Ary Scheffers stil... Hvad hon bör se förtjusande ut med tårar i ögonen!... Det finns många, som inte tycka om den änglalika kvinnotypen. För min del anser jag det för den största af alla triumfer att lyckas lära ängeln att bli kvinna... Förtjusande!... Och originell dessutom... 'Enfin, ce qu'ilya de plus beau au monde, c'est la femme!'»

Han förde ånyo förstoringsglaset till ögat och tillfogade:

»Man kan ju alltid riskera att bedra sig, då man dömer efter utseendet och i synnerhet efter en fotografi, men jag tror mig kunna säga, att hon är en lojal och ädel natur. Kvinnor af den där typen bruka älska sin fjäderskruds hvithet och renhet... Gud skänke dig lycka, min gosse... din Anielka tilltalar mig mycket... Jag har alltid varit rädd för att du skulle gifta dig med någon utländska... det gläder mig att du valt Anielka.»

Och han slog sin högra arm om min hals, tryckte mig intill sig och tillfogade:

»Ack, hvad skulle jag inte vilja ge för att också få omfamna min sonhustru!»

Jag svarade honom med förslaget, att vi skulle kalla faster, Anielka och hennes mor till Rom. Efter

mitt skriftliga frieri och med hänsyn till min fars sjuklighet skulle jag mycket väl kunna framställa denna begäran, och jag tviflade ej på att ett samtycke skulle bli svaret. I så fall skulle vår vigsel äga rum i Rom — och inom den närmaste framtiden.

Förslaget tilltalade min far på det lifligaste. Gamla personer och sjuklingar tycka om att se lif och rörelse omkring sig. Jag visste också, att Anielka skulle bli öfverlycklig, och detta gjorde, att jag själf började omfatta tanken med allt större värme. Inom en vecka skulle allt kunna vara afgjordt. En dylik energi var ju onekligen stridande mot min natur, men just därför gladde det mig, att jag var mäktig däraf. I inbillningen såg jag mig redan som Anielkas ciceron i Rom. Enhvar som bor i eller har bott i den eviga staden vet, hvilken njutning det är att för hvem det vara månde få förevisa dess härligheter; hvad skall det då icke vara att få förevisa dem för den man älskar?

Vårt samtal afbröts af ett besök af herr och fru Davis, som dagligen komma och hälsa på min far. Han är till börden engelsk jude, hon är dotter till en italiensk adelsman och har gift sig med honom för hans pengar.

Mr Davis är en ruin af en människa, bruten af utsväfningar, som skulle ha knäckt en starkare fysik än hans. Han hotas af hjärnförlamning och befinner sig för närvarande i ett tillstånd af fullständig apati. Hans hustru är en sannskyldig Juno; hennes gestalt kommer en att tänka på en grekisk bildstod. Jag för min del tycker inte om henne, ty hon liknar tornet i Pisa: lutar ständigt men faller aldrig. För ett år tillbaka försökte jag vinna hennes ynnest, och hon koketterade starkt för mig, utan att dock våra ömsesidiga goda afsikter ledde till något resultat.

Min far återigen är ytterst svag för henne. Jag har till och med misstänkt honom för att vara för-

älskad. Förmodligen beundrar han henne dock endast i sin egenskap af konstnär och tänkare; hon är nämligen skön som en dag och dessutom ovanligt intelligent. De fördjupa sig i ändlösa diskussioner, som min far kallar »causeries romaines» och dem han aldrig tyckes bli trött på. Kanske drömmer han sig tillbaka till renässansen, till det gamla, poetiska Italien under dessa tankeutbyten med en vacker kvinna.

Jag tager sällan del i de där diskussionerna, ty jag misstror fru Davis. Jag har en känsla af att hennes intelligens är en hjärnans och icke en själens intelligens, att i grund och botten allt är henne likgiltigt utom hennes egen skönhet och hennes egna fördelar. Mer än en gång har jag träffat tillsammans med kvinnor, som gjort intryck af att ha djupare intressen, men som i själfva verket betraktat religion, filosofi, konst och litteratur endast som klädsamma accessoarer till toaletten. Detsamma tror jag är förhållandet med fru Davis. Hon begagnar de sociala problemen till koaffyr, draperar sig i den romerska eller grekiska tunikan, låter sig belysas af strålarna från Divina Commedia, använder kyrkor och gallerier som en piedestal åt sin skönhet. Jag förstår, att mäktiga individualiteter göra sig själfva till världens medelpunkt, men hos en liten ytlig kvinna blir detta endast löjlig och pueril egoism.

Jag har ofta gjort mig den frågan, hvad som är grunden till den vänskap, ja, jag skulle nästan vilja säga tillgifvenhet, som fru Davis visar min far — och jag tror mig ha funnit svaret. Min far med sitt vackra patricierhufvud och sina sirliga manér är för henne ett slags »objet d'art» och, hvad mera är, han är en smickrande spegel, som återkastar hennes egen intelligens och skönhet. Dessutom är hon honom tacksam för att han ser okritiskt på henne och ägnar henne en så odelad sympati.

Det är möjligt, att hon på dessa grunder fattat en viss tillgifvenhet för honom, eller åtminstone att hans sällskap blifvit ett behof för henne. Därtill kommer, att hon i och med dessa dagliga besök hos min far svarar sina belackare, som beskylla henne för att vara kokett: »Det är inte sant. Ni misstänker mig väl ej för att vilja eröfra en sjuttioårig gubbes hjärta, och hur kan ni då förklara den varma vänskap jag visar honom?» Slutligen härstammar hon visserligen från en gammal italiensk adelssläkt, men trots sin mans miljoner är hon endast rätt och slätt fru Davis; alltså tjänar vänskapen med min far till att befästa hennes ställning i stora världen.

Det har funnits en tid, då jag sporde mig själf, om inte händelsevis jag åtminstone till någon del var anledningen till dessa dagliga besök. Och hvem vet? I hvarje fall är det inte mina personliga egenskaper, som draga henne till mig. Snarare är det väl medvetandet om att jag ser skeptiskt på henne — detta verkar som en retelse på en sådan natur. Det är möjligt, att hon afskyr mig, men hon skulle triumfera om jag knäböjde för henne. Det skulle jag också gärna göra, ty när allt kommer omkring är hon ett härligt exemplar af kvinnosläktet; jag skulle göra det, vore det så endast för hennes ögonbryns och hennes junoniska armars skull — men till ett pris, som hon ej vill gå in på.

Det dröjde ej många ögonblick, förrän den sedvanliga diskussionen mellan min far och fru Davis var i full gång. Till sist kommo de in på en analys af de mänskliga känslorna. Fru Davis uttalade några observationer, som verkligen voro i hög grad träffande. Från museirummet hade vi förflyttat oss ut på trädgårdsterrassen. Vi ha endast den tionde mars, och här är redan full vår! Allt är tidigare än vanligt i år. Om dagarna råder en kväfvande hetta; magnoliaträden stå höljda af blom; aftnarna äro varma

som i juli. Hvad detta ändå är för en annan värld än vårt Ploszow! Jag andas i djupa drag.

Fru Davis var vacker som en dröm, där hon satt belyst af fullmånen. Jag märkte, att också hon var tjusad af denna bedårande romerska natt. Tonfallet i hennes stämma blef mildare och mera smekande än vanligt. För öfrigt är det möjligt, att nu som alltid endast hennes eget jag existerade för henne — att hon klädde sig i måne, tystnad, magnoliadoft, alldeles som en annan klär sig i hatt, kappa och så vidare. I så fall passade henne åtminstone toaletten förträffligt. Om icke mitt hjärta varit så uppfylldt af Anielka, skulle jag ha låtit mig fängslas. Dessutom uttalade hon tankar, som ej skulle ha runnit upp i hvilken hjärna som helst.

För hvar gång jag deltager i dessa »causeries romaines», har jag alltid det intrycket, att min far, jag, fru Davis, alla, som tillhöra vår samhällsklass, icke lefva det verkliga lifvet. Vid våra fötter rasar kampen för tillvaron, kampen om brödstycket, där ligger det verkliga lifvet, uppfylldt af slit och släp, af djuriska behof och lidelser, af oaflåtlig möda — ett realiteternas larmande lif, hvars vågor rulla och brusa likt oceanens. Och vi, vi förbli dag ut och dag in sittande på våra terrasser och diskutera konst, litteratur, kärlek och kvinnor, främmande för detta lif och fjärran ifrån det. Af veckans sju dagar existerar endast hvilodagen för oss — vi ha söndagsnerver, söndagssjälar och söndagsintressen. Vi ligga och dåsa i dilettantism som i ett varmbad, och hela vårt lif förflyter i ett tillstånd midt emellan sömn och vaka. Bit för bit förtära vi våra ärfda rikedomar och vårt ärfda kapital af muskel- och nervkraft och förlora småningom fast mark under fötterna. Vi likna blommornas frömjöl, som flyger för vinden. Knappt ha vi funnit ett fäste någonstädes, förrän det

verkliga lifvet jagar bort oss — och vi gifva vika, ty vi känna oss sakna kraft till motstånd.

Då jag börjar grubbla öfver dessa saker, upptäcker jag alltid tusen motsägelser hos oss. Vi anse oss till exempel för civilisationens blomma — men vi ha förlorat tron på oss själfva. Instinktmässigt trakta vi efter lifvets njutningar, dess fröjder, dess lycka — men vi tro inte heller längre på lyckan. Vår pessimism är visserligen af samma lätta, flyktiga slag som röken från våra havannacigarrer, men den bortskymmer dock för oss alla vida horisonter. Innanför gränserna af dess töcken skapa vi oss vår värld, sluten inom sig själf, skild från hela den öfriga världen — tom och overklig, om man så vill.

Vore det här endast fråga om den så kallade aristokratien, börs- eller penningaristokratien, skulle saken ej vara af synnerlig betydelse. Men till denna värld för sig höra i det närmaste alla, som äro i besittning af en högre bildning, dit höra nästan utan undantag vetenskapens, litteraturens och konstens män. Alla dessa ha afsöndrat sig från det stora, enhetliga lifvet samt bildat artificiella världar. I följd däraf äro de dömda att själfva förvissna och förmå ej heller verka befruktande och förädlande på de miljoner, som kräla vid deras fötter.

Jag talar nu inte såsom reformator, ty därtill saknar jag alla betingelser. För öfrigt, hvad kommer mig egentligen detta vid? Det som skall ske det sker! Stundom har jag likväl en dunkel förkänsla af någon fruktansvärd fara, som hotar hela vår kultur. Den våg, som en gång skall sopa bort oss från jorden, kommer att taga med sig mera än den, som sopade bort de pudrade perukerna och spetskråsen. Sant är dock, att de som då förgingos också inbillade sig, att med dem hela civilisationen gick under.

Emellertid är det ändå bra härligt att en ljum månskenskväll sitta på en lummig terrass och med

dämpad röst tala om konst, litteratur och kärlek — allt under det man fröjdar sitt öga med anblicken af en skön kvinna.

10 mars. — Berg, klippor och torn höljas af en blåaktig dimma, allteftersom vi aflägsna oss från dem. Jag har lagt märke till att det också existerar ett slags psykisk dimma, som på samma sätt skymmer bort kära gestalter för oss. Döden är intet annat än ett afstånd men så omätligt, att till och med våra käraste, sedda på detta afstånd, småningom förlora sin realitet och höljas i töcken. Detta förstodo grekerna, då de befolkade de elyseiska fälten med skuggor.

Men inga dystra liknelser, eftersom jag har för afsikt att tala om Anielka! Jag är alldeles viss om att min kärlek till henne ej har aftagit i styrka, men ändå står hon icke längre så lefvande för mig. Jag älskar henne lika högt, kanske mera, men jag åtrår henne ej längre på samma sätt. Detta kan måhända i visst afseende anses som en vinning, ty äfven en fru Davis skulle ju kunna bli föremål för min åtrå; men å andra sidan, hvem vet om icke häri ligger en af orsakerna, hvarför jag hittills inte skrifvit till Anielka? Fru Davis' grekiska gudinneprofil, som jag ständigt ser för mig, kommer helt visst att snart utplånas ur mitt minne. Då jag jämför dessa båda kvinnor, känner jag min ömhet för Anielka växa. Och ändå! Ändå lämnar jag henne i ovisshet och plågsam väntan! Min far skref i dag till faster för att lugna henne med afseende på sitt hälsotillstånd, och jag bifogade endast en kort hälsning till Anielka.

Jag skulle visserligen ej ha kunnat säga mycket i ett postscriptum, men jag kunde åtminstone ha lofvat henne att snart skrifva. Detta skulle ha skingrat hennes oro och tvifvel. Jag gjorde emellertid icke ens det; jag kunde helt enkelt inte. Det

råder i dag återigen ebb inom mig. Lifslust och tro på framtiden ha dragit sig så långt tillbaka, att jag icke ens kan skönja dem; jag ser endast den torra, sandiga stranden vid mina fötter. Jag kan inte bli kvitt den tanken, att jag ej har rätt att gifta mig med Anielka. Jag skulle ha rätt därtill, endast om jag med full öfvertygelse kunde säga henne, att vår förening kommer att lända till vår ömsesidiga lycka. Men säger jag så, då ljuger jag, då börjar vårt samlif med ett bedrägeri, ty den tron finns inte inom mig själf, där finns blott tvifvel på allt och leda vid lifvet.

Hon lider under denna väntan och ovisshet, men jag lider också — och dess djupare, ju högre jag älskar henne.

11 mars. — Under vårt senaste »causerie romaine» rekapitulerade jag för fru Davis hvad jag häromdagen skref om kärlekens allmakt, hvarpå hon kallade mig för en Anakreon och rådde mig att fläta en vinlöfskrans kring min panna. Därpå frågade hon i allvarsammare ton:

»Men hvarför spelar ni då rollen af pessimist? Tron på en sådan gudomlighet borde väl göra er lycklig!»

Hvarför?

Jag besvarade icke detta hvarför, fastän jag mycket väl skulle ha kunnat det. Kärleken besegrar till och med döden men räddar endast släktet från förintelse. Hvad är det för en tröst för mig att veta släktet bevaradt, då jag, individen, som hyser kärlek, ser mig dömd till en oundviklig, fullständig förintelse? Ligger det icke snarare en raffinerad grymhet däri, att en känsla, som är af helt och hållet individuell natur, uteslutande står i släktets tjänst? Känna inom sig en odödlig kraft men vara dömd att dö — är icke det höjden af olycka? I verkligheten

existera endast individer, släktet är ett abstrakt begrepp och i förhållande till individen ett fullkomligt nirvana. Jag förstår den sonliga eller faderliga kärleken, utsträckt till tredje eller fjärde generationen, det vill säga kärleken just till individer, dömda att utplånas från jorden; men kärlek till släktet såsom helhet kan predikas endast af en Tartuffe eller en förblindad doktrinär. Nu förstår jag, hvarför Empedokles efter århundradens förlopp har följts af Schopenhauer och Hartmann.

13 mars. — Min far dog i morse efter endast några timmars sjukdom.

— — — — — —

Pegli, Villa Laura, 22 mars. — Döden är en afgrund så hemsk, att fastän vi veta, att den skall uppsluka oss alla, vår själ likväl sönderslites af skräck, ångest och förtviflan för hvar gång vi se den sluta sig om någon af våra närmaste och käraste. Vår tanke förlamas, och vi känna blott ett behof att skrika på hjälp — fastän ingen hjälp finnes.

Den enda räddningen, den enda trösten ligger förvisso i tron. Den som icke har dess ljus att blicka upp till bör kunna drifvas till vansinne vid tanken på denna eviga natt. Tio gånger om dagen säger jag till mig själf, att det är omöjligt, att döden kan vara slutet på allt — och lika ofta svarar mig en inre stämma: »Det är så.»

23 mars. — Vid min ankomst till Rom fann jag min far så kry, att det icke ens föll mig in att slutet skulle vara så nära. Och hvad människonaturen ändå rymmer för ena egendomliga motsägelser! Gud är mitt vittne, att det gjorde mig uppriktigt och hjärtligt glad att finna honom utom all fara, men jag hade under resan erfarit en så bitter smärta

öfver hans förmodade bortgång, att jag kände något liknande en missräkning, smått harmades öfver så mycken onödig sorg. Nu plågar mig detta minne och fyller mig med samvetskval.

Hvad den människa är djupt olycklig, som förlorat förmågan af alla osammansatta känslor! Lika plågsamt ihärdigt förföljer mig minnet, att det vid min fars dödsbädd stod tvenne individer: den ena sonen, som sörjde bittert och uppriktigt och sökte kväfva sina snyftningar; den andra den skeptiske resonören, som studerade dödens psykologi. Jag är dömd till bottenlös olycka, ty mitt skaplynne är olyckligt.

Min far bibehöll medvetandet ända till det sista. På lördagsaftonen kände han sig sämre, och jag skickade efter doktorn. Denne föreskref någon medicin, som min far efter sin vana nekade att taga in, påstående att den endast skulle förvärra tillståndet. Doktorn lugnade mig med den försäkran, att någon omedelbar fara ej var för handen och att patienten skulle kunna lefva ännu i många år.

Detta sade han också till min far, som till svar ryckte på axlarna med ett tviflande: »Vi få väl se!» Men jag vet ju, hur skeptisk min far är gentemot läkarvetenskapen och hvilket nöje han finner i att förarga doktorer, och därför lade jag ej hans ord vidare på sinnet. Snart skulle jag dock erinras om dem. Då vi vid tiotiden intogo vårt te, reste han sig plötsligt upp med ropet:

»Leon! Kom!...»

Vi buro honom i säng. En timme därefter började dödskampen.

24 mars. — Jag har gjort den iakttagelsen, att människan ända in i sista ögonblicket bevarar alla de utmärkande dragen i sin karaktär och till och med sina egenheter.

Midt i den djupt högtidliga sinnesstämning, som dödens annalkande väcker, lade min far i dagen en viss tillfredsställelse öfver att det var doktorn, som fått orätt, och hans misstro till läkarvetenskapen visade sig vara grundad. Jag lyssnade begärligt till hvarje ord, som undföll honom under hans sista timmar, och dessutom kunde jag i hans ansikte läsa, hvad som rörde sig inom honom. Han var genomträngd af stundens allvar, han sporde sig med undran, hvad detta tillkommande lif bar i sitt sköte, men icke för ett ögonblick tviflade han på att det verkligen existerade. På samma gång som han kände en viss oro för hur han skulle bli mottagen, hyste han en omedveten, jag skulle nästan vilja säga naiv förvissning om att han i hvarje fall inte skulle bli behandlad som den förste bäste.

Jag kommer icke att kunna dö så, ty min lifsåskådning är icke sådan, att den duger till stöd till och med i dödsminuten. Min far dog som en sann kristen. Då han mottog det heliga sakramentet, var det något så vördnadsvärdt, något så helgadt öfver hans väsen, att detta minne från hans sista ögonblick ständigt kommer att stå för mig.

Hur torftig, hur eländig förefaller mig inte min skepticism i jämförelse med denna trosvisshet, som, mäktigare än kärleken, triumferar öfver döden i samma ögonblick som denna utsläcker lifvet!

Efter mottagandet af nattvarden och den sista smörjelsen grep min far hårdt, nästan konvulsiviskt min hand och släppte den sedan icke mera. Detta var dock ingen yttring af ångest eller förtviflan — endast en sista, rörd hälsning. Efter några minuter varseblef jag, att hans blick, som var oaflåtligt fäst på mig, blef stirrande och töcknig och att hans panna täcktes af kallsvett; ett par gånger öppnade han munnen som för att få luft, drog så en djup suck — och allt var slut.

Jag var icke närvarande vid balsameringen, ty mina krafter voro alldeles uttömda, men sedermera vek jag icke ett ögonblick från den dödes sida. Det ligger något djupt gripande i dessa högtidliga ceremonier, med hvilka de lefvande bjuda de döda farväl! Ännu tycker jag mig oafbrutet höra detta »Anima ejus» och »Requiem aeternam», ännu tycker jag mig se katafalken, ljusen, munkarna med sina neddragna kapuschonger. Det är sannerligen döden, som i hela sitt mörka majestät träder en till mötes.

Stoftet fördes till Santa Maria Maggiore — där såg jag för sista gången det kära, vackra ansiktet.

Camps Santo liknar redan en grönskande ö. Våren har kommit tidigt i år. Träden stå i blom, och de hvita marmorvårdarna bada i solljus. Hvilken hemsk, sorglig kontrast! Vaknande lif, grönska, solljus, fågelsång — och begrafning! Kyrkogården var packad af folk, ty min far var lika känd i Rom för sin välgörenhet som faster är det i Varschau. Mig irriterade dock denna tillströmning af nyfikna, i hvilkas ansikten jag endast läste belåtenhet med tillvaron och glädje öfver den vackra våren. Det var icke deltagande, som fört dem hit, utan begäret att få se en ståtlig begrafning. Den mänskliga egoismen känner inga gränser, och jag är viss om att till och med de bästa ibland oss, då de bevista en begrafning, känna en hemlig, kanske omedveten tillfredsställelse öfver att det icke är dem utan någon annan, som man sänker ned i jorden.

Faster kom till begrafningen, kallad af ett telegram från mig. Hon med sin klippfasta tro betraktar döden som en lycka och har därför också tagit det slag, som drabbat oss, långt lugnare än jag. Visserligen fällde hon bittra tårar vid sin brors kista, men hon bär förlusten med kristlig resignation.

Sedermera hade hon ett långt samtal med mig, hvilket dock ej aflöpte till någondera partens tillfreds-

ställelse — och jag erkänner nu ångerfullt, att felet var mitt. Hon nämnde icke ett ord om Anielka, talade endast om hur ensam jag nu skulle bli och bad mig bevekande att komma till Ploszow, där jag i hennes ömhet och kärlek skulle finna en ersättning för min förlust. Jag såg i detta förslag endast en önskan att få giftermålet till stånd och kände mig pinsamt berörd. Nej, sannerligen! Den, öfver hvars väg döden så nyss har kastat sin skugga, är ingen lämplig giftermålskandidat! I bitterheten af min sorg gaf jag stackars faster ett tvärt, nästan brutalt afslag. Jag svarade, att jag ämnade göra en resa, troligen med Korfu till mål, och sedan skulle återvända till Rom på några veckor för att ordna mina arfsangelägenheter; först därefter skulle jag kanske komma till Ploszow.

Hon gjorde intet försök att öfvertala mig, yttrade intet missnöje. Full af deltagande för min sorg visade hon mig tvärtom den innerligaste ömhet. På tredje dagen efter begrafningen reste hon.

Någon färd till Korfu blef emellertid ej af. Herrskapet Davis inbjöd mig till sin villa i Pegli, där jag nu bor sedan några dagar tillbaka.

Är fru Davis uppriktig i sitt deltagande? Det vet jag inte, och jag vill inte ens försöka klargöra det för mig. Jag vet blott det, att en syster ej skulle kunna visa mig större medkänsla eller ägna mig vänligare omsorger. Förgiftad af skepticism som jag är, hyser jag alltid benägenhet att misstro hela världen. Skulle det emellertid visa sig, att min misstro denna gång är ogrundad — ja, då kommer jag att känna mig som en verklig syndare emot henne, ty hennes godhet öfvergår sannerligen alla gränser.

26 mars. — Från mina fönster har jag utsikt öfver detta hänförande blåa Medelhaf, längs synranden färgadt i än mörkare blått. Utmed land glittra vå-

gorna likt krusiga musselskal; längre ut hvälfva de breda och stilla, drömmande blåa drömmar. Här och där lyser ett hvitt fiskarsegel; en gång om dagen passerar ångbåten från Marseille till Genua. Ur dess skorsten stiger en svart rökpelare, som för några ögonblick ligger likt ett långt, mörkt band öfver hafvet och sedan upplöses och skingras.

Hvilken ljuflig ro här ute! Tankarna domna, fördunsta liksom den där röken i den blåa rymden, och man lefver som i en dvala. I går kände jag mig trött och apatisk, men i dag inandas jag i djupa drag den friska hafsvinden, som afsätter fuktig sälta på mina läppar. Säga hvad man vill så är ändå Rivieran skapelsens mästerverk. Jag föreställer mig, hur grått och dystert det nu skall vara på Ploszow, jag tänker på de långa skymningarna, de plötsliga öfvergångarna från köld till värme, från snöslask till några ögonblicks solsken. Här är himlen strålande och klar. Hafsvinden, som kyler min panna, är på samma gång mild som en smekning. En berusande doft af reseda, heliotrop och rosor strömmar från trädgården in genom mitt öppna fönster. I sanning, det är ett férike, detta land, »där orangen blommar», och denna villa är ett fépalats — en skapelse af Davis' miljoner och hans hustrus utsökta smak i förening. Idel mästerverk omgifva mig: taflor, bildstoder, utsökta keramiska alster, dyrbara smiden cisellerade af en Cellini. Ögat kan icke se sig mätt på alla dessa konstens och naturens härligheter — och icke heller på den tjusande hedniska gudinna, som äger alla dessa skatter och hvars enda religion är det sköna.

Men jag gör orätt i att kalla fru Davis hednisk, ty, jag upprepar det än en gång, uppriktigt eller icke delar hon dock min sorg och söker att lisa den. Under hela timmar tala vi om min far, och jag ser ofta tårar i hennes ögon. Hon har märkt, att musik verkar lugnande på mina upprifna nerver, och brukar därför

spela för mig till långt inpå nätterna. Sittande i mörkret vid mitt öppna fönster med blicken riktad ut mot hafvet, som blänker likt ett silfvernät, lyssnar jag till musikens toner och vågornas brus, lyssnar till dess jag domnar bort, försjunker i ett slags dvala, som bringar glömska af verkligheten och dess lidanden.

29 mars. — Jag känner icke ens håg att skrifva regelbundet. Vi läsa tillsammans sista delen af »Divina Commedia». Förr kände jag mig mest tilltalad af skildringen af helvetet och dess fruktansvärda majestät, nu badar jag mig hänförd i det strålande ljushaf, fylldt af än mera strålande andeväsen, som Dante nämner Il Paradiso. Ibland förefaller det mig, att jag i detta ljushaf skymtar ett välkändt, älskadt ansikte, och min sorg förbytes då i ett nästan ljuft vemod. Nu först förstår jag Paradisets hela skönhet. Aldrig har människoanden höjt sig på så mäktiga vingar, aldrig har den famnat sådana vidder, aldrig har den öst så djupt ur oändlighetens källor som i denna väldiga, odödliga dikt.

I förgår, i går och i dag ha vi läst ute på hafvet. Vanligen bege vi oss långt ut, och om vindstilla råder tar jag ned seglen och vi läsa vid vågornas musik, eller rättare, hon läser och jag hör på. I går vid solnedgången färgades hela västra horisonten purpurröd. Hon satt midt emot mig, och gång på gång afbröt hon läsningen för att blicka upp mot himlen, hvarvid aftonrodnaden speglade sig i hennes ögon. Med detta strålande haf omkring mig och denna undersköna kvinna vid min sida fick jag en illusion af att ha lämnat det verkliga lifvet långt, långt bakom mig.

30 mars. — Min sorg, som jag redan trodde dämpad, vaknar ibland med förnyad styrka. Då griper mig alltid en önskan att fly härifrån.

31 mars, Villa Laura. — Jag har tänkt mycket på Anielka i dag. Jag har en egendomlig känsla af att omätliga afstånd skilja oss åt. Det förefaller mig, som om Ploszow låge i andra ändan af världen. Det är en sådan där sinnesvilla, där ens personliga känsla uppfattas som ett yttre faktum. Det är icke Anielka, som är långt aflägsnad från mig, det är jag, som aflägsnar mig allt längre från den Leon Ploszowski, hvars tankar och hjärta voro helt uppfyllda af henne. Min kärlek har icke slocknat helt och hållet, men då jag analyserar mig, märker jag, att den förlorat sin aktiva karaktär. För några veckor sedan älskade jag henne och ville äga henne; nu älskar jag henne men åstundar intet. Min fars död har splittrat enhetligheten i min känsla. Det är samma förhållande, som om jag varit sysselsatt med ett litterärt arbete och genom någon yttre omstörtning ryckts ifrån det. Men icke nog härmed. Ända till helt nyligen voro alla mina andliga förmögenheter spända som bågsträngar, nu ligga de domnade. Jag lefver som sagdt ett nästan dvalliknande lif och hvilar ut, alldeles som efter ett ansträngande arbete. Halft drömmande, halft vaken har jag samma förnimmelse som då man orörlig och med slutna ögon ligger i ett varmt bad. Aldrig har jag känt mig mera oförmögen af någon som helst handling, blotta tanken på att företaga något är mig pinsam. Skulle jag välja mig ett valspråk, blefve det detta: »Väck mig icke!»

I dag vid middagen blef det tal om att vi i midten af april, då hettan börjar, skola lämna Pegli och bege oss till Schweiz. Till och med den tanken skrämmer mig.

Det ser ut som om fru Davis skulle bli tvungen att sända sin stackars man till någon anstalt för sinnessjuka. Han blir sämre och sämre. Dagarna i ända sitter han och stirrar i golfvet, stum som graf-

ven, eller ser på sina naglar, som han fruktar skola lossna från fingrarna. De i sanning afskräckande följderna af ett utsväfvande lif och morfinmissbruk!

2 april. — I går var det storm. En sydlig vind jagade molnen likt en flock vilda hästar. Än skingrade den dem åt alla håll, än flockade den dem tillsammans, och slutligen slungade den dem med all sin kraft utåt hafvet, som med ens mörknade likt ett vredgadt anlete och började skumma och ryta. Det var som en kamp mellan två rasande jättar. Ovädret varade visserligen helt kort, men vi måste dock afstå från vår sedvanliga utflykt — hafvet var alltför upprördt.

Vi hade tagit plats på en glastäckt veranda, hvarifrån vi åsågo elementernas strid. Oftare sågo vi dock på hvarandra. Det går inte att bedraga sig längre. I vårt förhållande kommer en förändring att inträda. Ingen af oss har ännu uttalat ett ord, som inneburit något mera än blott och bart vänskap, men ändå känna vi båda, att allt hvad vi yttra endast tjänar till att dölja hvad som försiggår inom oss. Detsamma är förhållandet, då vi företaga våra utflykter till hafs, då vi läsa eller då jag lyssnar till hennes spel. Bakom allt detta — som endast är sken och bedrägeri — döljer sig en mystisk verklighet, än så länge stum och maskerad men ständigt närvarande och följande oss som en skugga. Ingen af oss vill ännu nämna den vid namn, men vi ha oafbrutet känslan af dess närhet. Jag förmodar, att detsamma äger rum för hvar gång en man och en kvinna börja känna sig fysiskt dragna till hvarandra. När detta börjat med oss, kan jag inte exakt uppgifva; jag vet blott, att det alls icke kommit som en öfverraskning.

Jag antog fru Davis' gästfria inbjudning, emedan hon varit min fars vän och efter hans död visat mig större deltagande än någon annan af mina bekanta i

Rom. Knappt var jag emellertid kommen, förrän jag trots den nedtryckta sinnesstämning, hvari jag befann mig, fick en bestämd förnimmelse af att något skulle komma att utspinna sig emellan oss. Jag harmades på mig själf, för att jag endast några dagar efter min fars död kunde ha rum för sådana tankar — men det hjälpte ej, och nu har min aning besannats. Jag påstod nyss, att vårt förändrade förhållande än så länge bär mask för ansiktet, men med detta menade jag endast, att jag icke vet, när och under hvilken form krisen skall komma. Angående innehållet hyser jag ej minsta ovisshet.

Det vore naivt af mig att tro, att hon i detta fall är mindre klart medveten än jag. Troligen förhåller det sig tvärtom. Troligen är det hon, som med kall beräkning leder utvecklingen af vårt förhållande. Jaktgudinnan Diana, som lägger ut en snara för villebrådet! Men än sedan? Hvad har jag att förlora? Jag liksom de flesta andra män är ett sådant där farligt rofdjur, som låter sig jagas endast för att i det lämpliga ögonblicket själft kasta sig öfver jägaren. Vid sådana tillfällen ha vi alla tillräcklig energi. Det är en tvekamp, där enligt sakens natur segern måste stanna på vår sida. Jag vet mycket väl, att fru Davis inte älskar mig, men jag älskar heller inte henne. I bästa fall är den dragningskraft vi utöfva på hvarandra en konsekvens af öfverensstämmelsen mellan våra naturer — två hedniska, konstnärliga och sensuella naturer. Hvad henne beträffar, spelar nog också egenkärleken in — men detta är endast så mycket värre för henne, ty är egenkärleken med i spelet, förlorar man lätt väldet öfver sig själf och låter sig af den föras lika långt som af kärleken.

Inom hvar och en af oss män sitter en satyr gömd. Då jag tänker på att denna lefvande Junostaty snart varm och skälfvande skall hvila i min famn, då

gripes jag nästan af svindel, och jag spörjer mig, hvilken större vällust lifvet väl skulle kunna bjuda mig.

3 april. — Ingen kvinna skulle väl kunna visa mig större godhet och ett varmare deltagande än hon gör. Och ändå! Det är med hennes godhet som med månen: den lyser, men den värmer icke. Den äger formens fulländning, men den saknar själ. Hennes förhållande till sin man lämnar mig bästa beviset på att jag icke bedömer henne för hårdt. Stackars Davis fryser midt i solskenet, men ändå mera fryser han i sin hustrus närhet. Jag har aldrig hos henne sett ens en gnista af medkänsla för honom. Hon tyckes helt enkelt ignorera hans tillvaro. Med alla sina miljoner och midt i den lyx, som omger honom, går han där så fattig och eländig, att man ovillkorligt gripes af medlidande. Han förefaller att vara likgiltig för allt, men så länge människan ännu har en glimt af själ, är hon dock känslig för godhet. Skymtar jag inte hos Davis en känsla af tacksamhet, därför att jag ibland frågar efter hans befinnande?

För hvar gång jag ser hans gulbleka ansikte, föga större än min knutna hand, hans lilla gestalt, som äfven de hetaste dagar är inhöljd i en varm pläd, griper mig en känsla af uppriktig medömkan. Jag vill dock inte framställa mig bättre än jag är. Min medömkan kommer icke att förmå mig till några ädelmodiga försakelser. Löjan lefver för att bli uppäten af gäddan, som Shakspere säger. Jag har ofta gjort den observationen, att så snart det gäller kvinnan ha männen icke längre något förbarmande med hvarandra. Det är en kvarlefva af den djurisk a instinkten, som bjuder strid på lif och död om honan. Under seklens lopp har denna kamp antagit andra och mera utvecklade former, men ännu gäller urtidernas: Ve de svagare! Icke ens hederskänslan håller oss

tillbaka. Religionen ensam fördömer obetingadt denna envigeskamp.

12 april. — På öfver en vecka har jag ej öppnat min dagbok. Masken är afkastad, det väntade har inträffat. Jag anade på förhand, att det skulle komma att ske på hafvet. Sådana kvinnor som Laura underlåta aldrig att infatta till och med ett felsteg i en artistiskt tilltalande ram.

Jag välsignar min skicklighet i segling, ty tack vare den äro vi alltid ensamma på våra utflykter. En brännhet middagsstund för en vecka sedan förklarade Laura, att hon hade lust för en segeltur. Hon älskar solhetta som en Hekate. En lätt bris förde oss på några minuter långt från land; därpå inträdde plötsligt vindstilla. Solstrålarna, som återkastades af det spegelklara vattnet, gjorde hettan än mera kväfvande här ute. Laura sträckte ut sig på de indiska mattorna, som täckte båtens botten, lutade hufvudet mot kuddarna och förblef liggande så, orörlig, begjuten af det rödskimrande solljus, som silade igenom tälttaket. Det kom ett slags besynnerlig domning öfver mig, men på samma gång ryste jag af vällust vid anblicken af de yppigt fulländade former, som aftecknade sig under min följeslagerskas lätta dräkt. Äfven hon tycktes som försjunken i dvala; hennes blick var beslöjad, läpparna voro halföppna, öfver hela gestalten låg det något viljelöst, passivt. Då jag såg på henne, slöt hon ögonen, liksom om hon velat säga: »Jag är svag; tag mig...»

Det var redan sent, då vi återvände hem. Denna återfärd kommer jag länge att minnas. Efter solnedgången, då himmel och haf smälte samman till ett enda skimrande helt, följde en natt så härlig, att jag ännu aldrig sett dess like på Rivieran. Ur hafvet steg månen röd som blod, genomväfde mörkret med sitt klara ljus och kastade en bred, strålande bro

mellan oss och land. Sakta, liksom suckande häfde sig hafvet. Från hamnen nådde oss tonerna af en sång, sjungen af liguriska fiskare. En lätt landvind började blåsa och bar orangedofter med sig. Ehuru jag ej förmår att helt uppgå i något intryck, kände jag mig dock betagas af den ljufva, drömmande frid, som likt dagg sänkte sig öfver tingen och öfver själarna. Gång på gång kastade jag en blick på den hvitklädda, månbelysta gestalten framför mig, och jag drömde, att vi lefde i det gamla Grekland och att målet för vår färd var de heliga olivlunder, där Elysiens mysterier firades. Den kärlekens fest vi nyss begått föreföll mig icke längre som blott och bart ett utbrott af sinnlighet utan som en kult, stående i något slags mystiskt samband med denna natt, med denna vår, med hela naturen.

15 april. — Den för vår afresa utsatta tiden är inne, men ännu dröja vi kvar. Min Hekate är ej rädd för solen, och på Davis har den en mera hälsobringande inverkan än någon medicin. Hvad mig beträffar, är det mig likgiltigt, om jag är i Schweiz eller i Pegli.

En sällsam tanke har runnit upp i min hjärna. Jag drar mig litet för att nedskrifva den men gör det ändå: det förefaller mig ibland, som om en kristen, är än källan för hans tro helt och hållet utsinad, icke skulle kunna lefva ensamt på sin skönhetskult. Detta är för mig en sorglig upptäckt, ty visar den sig riktig, ser jag den mark, på hvilken jag nu står, glida undan mina fötter. Och ändå kan jag ej bli kvitt denna tanke.

Vi äro barn af en annan kultur. Våra själar äro fulla af götiska hvalf och spiror, som aldrig låta sig kullstörtas och som de grekiska själarna saknade. Våra själar sträfva instinktmässigt mot höjden, deras sväfvade, harmoniska och osammansatta, öfver jordytan. De af oss, som ha tagit mera i arf af Hellas

än andra, känna visserligen ett starkt kraf på skönhet och söka begärligt tillfredsställa det, men äfven de skulle vilja, att deras Aspasia bar Beatrices drag. Då jag tänker på att Laura tillhör mig och kommer att tillhöra mig, så länge jag själf vill, triumferar och jublar jag: triumferar såsom man, jublar såsom skönhetsdyrkare. Och ändå känner jag, att det är något jag saknar. På altaret i mitt grekiska tempel står en gudinna af marmor — men mitt götiska tempel är tomt. Skönheten i dess fulländning har mött mig på min väg, men jag ser skuggan, som den kastar. Förr ansåg jag, att Goethes ord: »Varen såsom gudar och såsom djur!» i sig innefattade all lifvets visdom. Men nu, då jag uppfyller hans bud, märker jag, att där fattas ängeln.

17 april. — Davis öfverraskade mig i dag, sittande på en taburett vid Lauras fötter och med hufvudet i hennes knä. Hans gulbleka ansikte och slocknade blick förlorade icke för en sekund sitt uttryck af likgiltighet och apati. I sina mjuka indiska tofflor gled han förbi oss som en skugga och försvann in i det angränsande biblioteket. Laura var ståtlig att se med sina af vrede flammande ögon. Jag hade rest mig upp och stod och väntade på hvad som vidare skulle följa. Det flög för mig, att Davis måhända skulle komma tillbaka ut ur biblioteket med en revolver i handen. I så fall ämnade jag kasta ut honom genom fönstret — med pläd, revolver, indiska tofflor och allt. Men han kom inte. Jag väntade länge och förgäfves. Hvad gjorde han väl därinne? Grubblade han öfver sitt elände? Grät han — eller satt han där likgiltig och slö som vanligt?

Först vid frukosten sammanträffade vi. Det var som om ingenting hade händt. Visserligen tycktes det mig, att Lauras blick fick ett hotfullt uttryck, då den riktades på honom, och att det öfver hans

apatiska ansikte låg ett uttryck af smärta — men det var troligen endast inbillning. Jag erkänner, att denna utgång af saken var den för mig plågsammaste. Hela dagen har jag sett det där ansiktet för mig, det förföljer mig som en stum förebråelse. Jag är visst ingen slagskämpe, men jag är villig att stå till svars för hvad jag gör. Dessutom skulle jag önska, att den där mannen inte vore så liten och sjuk och värnlös, med ett ord att han inte vore en sådan beklagansvärd stackare. Jag erfar samma ohyggligt pinsamma känsla som om jag hade örfilat upp en lam. Jag har sällan känt en sådan afsmak för mig själf.

Emellertid gjorde vi som vanligt en tur ut till hafs. Jag ville inte låta Laura tro, att jag ej vågade af hänsyn till Davis. Under denna utflykt inträffade vår första misshällighet. Jag biktade mina skrupler för henne, men då hon endast skrattade åt dem, blef jag harmsen och sade henne rätt i ansiktet:

»Det klär dig inte att skratta så där, och kom ihåg, att du kan tillåta dig allt utom hvad som missklär dig.»

Laura rynkade sina svarta ögonbryn och svarade i bitter ton:

»Efter hvad som har varit mellan oss kan du förolämpa mig mycket mera ostraffadt än Davis.»

Denna förebråelse lämnade mig intet annat öfrigt än att bedja henne om förlåtelse, och snart voro vi åter försonade. Laura började tala om sig själf, och än en gång fick jag ett bevis på hennes skarpa intelligens. Öfver hufvud taget ha alla kvinnor jag känt under vissa förhållanden ådagalagt en obetvinglig lust att tälja sina öden. Detta lägger jag dem visst icke till last — det bevisar endast, att de känna ett behof att rättfärdiga sig inför sig själfva och inför oss, hvilket behof är oss alldeles främmande. Men hvad jag ville säga är, att jag aldrig känt en kvinna nog intelligent för att icke i dessa bekännelser öfver-

skrida den konstnärliga måttfullhetens gränser eller nog sannfärdig för att inte framställa sig själf i det närmaste skuldfri. Lauras likhet med andra fallna änglar insränkte sig till en viss självbelåtenhet i tonen. Bakom hennes ord låg kanske en sträfvan att synas originell — men alls intet begär att framstå som ett offer. Hon visste, att hon hade en skeptiker framför sig och ville ej utsätta sig för att bli åhörd med ett tviflande, öfverseende småleende. Hennes uppriktighet gränsade till oblyghet och skulle ha gränsat till cynism, om den inte varit uttrycket för ett slags lifsåskådning, där estetiken helt och hållet ersatte etiken. Hon ville, att hennes lif skulle vara skapadt efter en Apollons och inte efter en Polichinells beläte — det var hennes filosofi! Hon hade gift sig med Davis inte direkt för hans miljoners skull utan för att med deras hjälp kunna skapa sig en skön tillvaro — ordet skön taget i dess högsta, konstnärliga betydelse. För öfrigt ansåg hon sig icke ha några skyldigheter mot sin man, ty hon hade på förhand sagt honom, att hon ämnade lefva ett oberoende lif. Han ingaf henne lika mycken ömkan som afsmak, och som han var fullkomligt apatisk och likgiltig för allt, betraktade hon honom helt enkelt som icke existerande. Dessutom hade hon tagit för regel att sluta ögonen för allt, som skulle kunna förstöra tillvarons skönhet och behag. Sociala hänsyn frågade hon mycket litet efter — trodde jag motsatsen, så misstog jag mig. Den vänskap hon visat min far hade icke haft sin grund i någon beräkning, utan däri att han för henne tett sig som ett naturens mästerverk. Mig hade hon länge älskat. Hon förstod, att jag skulle ha skattat henne högre, om jag haft svårare att vinna henne, men hon hade icke velat köpslå om sin egen lycka.

Det gjorde ett sällsamt intryck att höra dylika

grundsatser uttalas af dessa bedårande läppar, af denna klara, smekande stämma.

Allt under det hon talade, drog hon klänningen intill sig, liksom om hon velat bereda mig plats vid sina fötter. Än följde hon med blicken någon förbiflygande fiskmås, än fäste hon den på mitt ansikte, nyfiken att se hvilket intryck hennes ord gjorde. Jag lyssnade med en känsla af tillfredsställd egenkärlek, ty allt bekräftade, att jag hade rätt bedömt henne. Dock icke alldeles. Till en viss grad hade jag misskänt henne. Trots den höga tanke jag hyst om hennes intelligens, hade jag trott, att hennes handlingar dikterades hufvudsakligen af instinkten; jag hade inte trott henne i stånd att uttänka ett helt system till stöd för sin naturs drifter. Det visade sig, att ifall, då jag hade misstänkt henne för låga beräkningar, hon endast hade handlat i öfverenstämmelse med sina grundsatser. Möjligen voro dessa grundsatser dåliga och förvända — men det var dock grundsatser.

Jag hade till exempel trott, att hon närde en hemlig afsikt att efter Davis' död gifta om sig med mig — nu blef jag upplyst om att jag misstagit mig. Hon förde själf saken på tal. Hon erkände, att om jag anhölle om hennes hand, skulle hon troligen ej ha styrka att ge mig ett afslag, ty hon älskade mig högre än jag trodde (sannerligen rodnade hon inte då hon sade det!) Men hon visste mycket väl, att detta aldrig skulle komma i fråga och att jag förr eller senare med lätt hjärta skulle öfverge henne — men än sen? Då hon sänker sin hand i den friska vågen, känner hon en ljuflig svalka; skall hon beröfva sig den njutningen, därför att hon vet, att solstrålarna inom några ögonblick skola suga till sig hvarje droppe af vatten?

I det hon yttrade detta, lutade hon sig öfver båtens reling, sänkte händerna i vattnet och sträckte därefter ut dem mot mig.

Jag fattade de båda våta, lätt rosenfärgade händerna, och hon hviskade med mild, smekande stämma: »Kom!»

20 april. — I går såg jag ej Laura på hela dagen. Hon hade ådragit sig en förkylning och led af tandvärk. Lyckligtvis gjorde i går kväll en ny person sin entré i huset, en ung läkare, som skall stanna här för att sköta Davis. I annat fall skulle jag ej haft en människa att tala med. Det är en ung italienare — en liten svartmuskig man med stort hufvud och ett par lifliga ögon. Han förefaller att vara särdeles intelligent.

Redan första kvällen kom han på det klara med arten af det förhållande, som råder mellan oss båda. Han syntes finna saken helt naturlig och betraktar nu mig som husets rättmätige herre. Jag kunde ej låta bli att skratta, då han i morse kom och frågade mig, om han i sin egenskap af husläkare fick göra ett besök hos »fru grefvinnan». Här i landet härskar en originell uppfattning. Öfverallt annorstädes anställes en grym hetsjakt på den gifta kvinna, som blir misstänkt för att tillhöra en annan. Här återigen hyser man en sådan vördnad för kärleken, att alla genast ställa sig på hennes sida och anordna en formlig sammansvärjning till förmån för de älskande. Jag svarade italienaren, att jag skulle fråga fru grefvinnan, om hon önskade se honom.

I dag efter frukosten sökte jag därför upp Laura i hennes budoar. Hon visade ett lätt missnöje öfver mitt besök, ty hennes ena kind är en smula svullen, och hon tyckte ej om att jag fick se henne i det tillståndet. I själfva verket kom jag osökt att erinra mig en observation, som jag gjort under mina forna lektioner i teckning. Jag lade nämligen då märke till att man, när det gäller ett modernt ansikte, ostraffadt kan göra sig skyldig till en och annan fel-

teckning; likheten förlorar ingenting därpå, om endast uttrycket, det för ansiktet karaktäristiska troget återgifves. Helt annorlunda gestaltar sig saken, då det är fråga om antika modeller: minsta felaktiga linje, minsta afvikelse förstör ansiktets harmoni och utplånar likheten. Nu fick jag i Laura ett exempel härpå. Svullnaden var helt obetydlig, och dessutom såg jag den knappast, ty hon var mycket angelägen om att endast vända den friska sidan till; men hennes lätt rödkantade ögon och tunga ögonlock voro tillfyllest för att helt och hållet förändra hennes utseende och störa harmonien i hennes skönhet. Naturligtvis aktade jag mig för att låta henne märka detta intryck, men icke dess mindre mottog hon mina smekningar med orolig, förströdd uppsyn — alldeles som om hon plågats af några samvetskval. Enligt hennes sätt att se är nog också en svullen kind liktydig med en dödssynd.

En egendomlig lifsåskådning i alla fall! Äfven jag är utan tvifvel till min uppfattning en hednisk grek, men utom greken och hedningen finns det ännu något annat och mera inom mig. Laura kan i en framtid komma att bli djupt olycklig trots eller rättare sagdt tack vare sin filosofi. Jag förstår, att man kan göra skönheten, såsom helt betraktad, till sin religion, men att upphöja sin egen skönhet till föremål för sin dyrkan, det är att bereda sig grymma lidanden. Just en skön religion, som en katarr skakar i dess grundvalar och som kan kullstörtas af en finne på näsan!

25 april. — Snart kan vår schweizerresa ej uppskjutas längre, ty hettan börjar bli verkligt outhärdlig. Dessutom blåser allt emellanåt en kväfvande sirocko. Hafvet afkyler den visserligen, men den är tillräckligt plågsam ändå.

Davis lider mycket af sirockon. Som doktorn

hindrar honom från att begagna morfin, är han ömsom retlig i högsta grad, ömsom fullkomligt slö. Jag har dock märkt, att han till och med under sina anfall af ursinne är rädd för Laura och mig. Hvem vet, om han inte börjat lida af förföljelsemani och misstänker, att vi vilja bringa honom om lifvet? Öfver hufvud taget är mitt förhållande till honom en af de mörkaste sidorna i mitt nuvarande lif. En af de mörkaste, säger jag, ty det finns ännu många andra. Jag skulle inte vara den jag är, om jag inte märkte, att jag demoraliseras och bottenfördärfvas af denna kvinna.

Ord kunna icke uttrycka, hvilken vämjelse och hvilka samvetskval jag till en början erfor öfver att omedelbart efter min fars död ha hängifvit mig åt en sådan hejdlös sinnlighet. Det var mig så plågsamt, att jag inte ens kunde skrifva därom. Nu har jag blifvit likgiltig. Ibland säger jag mig själf, att mitt handlingssätt är vedervärdigt, men jag känner det icke längre så.

Anielka försöker jag att glömma, emedan tanken på henne vållar mig obehag eller rättare emedan jag inte kan komma på det klara med mig själf, då jag börjar fundera öfver den episod af mitt lif, där hon var hjältinnan. Ibland tycker jag, att jag inte var henne värd; ibland, att jag var en åsna och spelade en helt enkelt löjlig roll gentemot den där flickan, som väl var hvarken bättre eller sämre än alla andra. Detta sårar min egenkärlek, och jag erfar sådana stunder en känsla nästan af harm mot Anielka. Kort sagdt, jag gillar mig inte sådan jag var på Ploszow, men jag gillar mig lika litet sådan jag är nu. Känslan af skillnaden mellan ondt och godt börjar till en viss grad utplånas hos mig, och hvad mera är, jag börjar bli likgiltig för denna skillnad.

Dessutom märker jag ännu en förändring hos mig. Småningom har jag vant mig till och med vid

det, som till en början så djupt upprörde min hederskänsla — med kallt blod örfilar jag nu den lame. Jag tillåter mig tusen saker, som jag aldrig skulle våga, om Davis, i stället för att vara den stackars Lasarus han är, vore en frisk och kraftig man, i stånd att försvara sin heder och sin egendom. Vi göra oss inte längre det besväret att fara ut till hafs...

Aldrig hade jag väl ens kunnat ana, att min stolthet skulle bli så förslöad. Visserligen säger jag ibland till mig själf: »Hvad angår mig den där utlefvade levantinaren?» Men det hjälper ej stort. I dess ställe tränger sig den tanken på mig, att min mörka Juno i själfva verket icke är någon Juno utan en Circe, hvars trollspö alltjämt besitter samma förmåga som på Odysseus' tid.

Söker jag nu förklara orsaken till alla dessa sorgliga erfarenheter, kommer jag till det resultatet att många af mina forna teorier äro ohållbara.

Vår kärlek är ingenting annat än en ömsesidig fysisk attraktion; den har intet med själen att göra. Och än en gång kommer jag tillbaka till att detta icke är nog för att tillfredsställa vår tids människor. Laura och jag ha varit »såsom gudar och såsom djur» — men vi ha aldrig varit människor. Jag förstår, att en kärlek, som vill vara endast själ, blir endast skugga; men alldeles blottad på själ blir kärleken endast förnedring. En annan sak är, att människor, som blifvit berörda af Circes trollspö, kunna finna behag i förnedringen.

Det förefaller mig helt besynnerligt och sorgligt, att det är jag, en man af den hellenska typen, som skrifver detta. Men jag börjar känna mig skeptiskt stämd äfven gentemot mitt Hellas; jag börjar betvifla, att man kan återupptaga redan förbrukade lifsformer, och som jag alltid är uppriktig, skrifver jag ned hvad jag tänker.

30 april. — I går fick jag helt oväntadt ett bref från faster. Det är skrifvet för två veckor sedan, och jag förstår inte, hvarför man dröjt så länge med att returnera det från Casa Osoria, dit det var adresseradt. Faster förmodar, att jag varit på Korfu, men har räknat ut att jag nu måste vara återkommen. Hon skrifver så här:

»Vi längta mycket att få höra något ifrån dig; din tystnad oroar oss. Jag är gammal och har slagit så djupa rötter i jorden, att jag nog inte vacklar för första vindstöt, men Anielka gör det mig ondt om.

»Först väntade hon, att du skulle skrifva till henne från Wien eller Rom, och då intet bref hördes af, började hon bli orolig. Sedan kom din fars död. Med flit sade jag, så Anielka hörde det, att du nu inte kunde tänka på annat än din förlust, men att du inom några veckor nog skulle vakna upp ur din bedöfning och bli dig lik igen. Vi tala alltid i förtäckta ordalag, Anielka och jag, men vi förstå hvarandra utmärkt. Jag såg, att hon blef lugnare. Men när så en hel månad gick, utan att du lät höra af dig, började hon återigen oroa sig, mest för din hälsa men säkert äfven för att du så alldeles glömt bort oss. Jag blef också orolig och skref ett par bref under adress Korfu, poste restante, såsom vi kommit öfverens om. Som jag intet svar fått, gör jag nu ett försök att skrifva till Rom, ty tanken, att du kanske är sjuk, lämnar oss ingen ro.

»Skrif åtminstone ett par rader — och framför allt, min käre gosse, försök att skaka af dig din apati och blif dig själf igen!

»Jag skall vara uppriktig emot dig. En af orsakerna till Anielkas ledsnad är, att någon förtalat dig för hennes mor och påstått, att du är känd för ditt lättsinne. Du kan tänka dig min harm! Celina berättade detta för Anielka, och nu har den ena ständig migrän och den andra lilla stackaren har blifvit så

blek och mager, att det skär en i hjärtat att se henne. Stackars lilla Anielka! Och lika hjärtegod, lika innerligt rar är hon ändå! Hon låtsas vara glad för att inte göra sin mor ledsen, men jag ser nog, jag, hur det är fatt, och mitt hjärta blöder.

»Käraste min gosse! Af vördnad för din sorg nämnde jag ingenting om allt detta vid mitt besök i Rom, men sådana där sorger sändas oss ju af Gud, och vi ha endast att ödmjukt böja oss under hans vilja och fortfarande försöka att göra vårt bästa af lifvet. Skulle du inte vilja sända oss några rader för att lugna oss? Haf förbarmande med Anielka! Jag vill inte dölja för dig, att min lifligaste önskan är att se er båda förenade. En bättre hustru än Anielka skulle du aldrig kunna få — hon är en skatt! Men kan ej min önskan gå i uppfyllelse, så låt oss då åtminstone på ett eller annat sätt få veta det. Allt är bättre än ovissheten. Du vet, att jag aldrig öfverdrifver, och om jag nu visar mig så här enträgen, så är det därför att jag verkligen fruktar för Anielkas hälsa. Dessutom vill jag inte dölja för dig, att det gäller hela hennes framtid. Kromitski har börjat göra besök här allt oftare, och det är alldeles tydligt, att han har några afsikter. Jag ville utan vidare omständigheter köra honom på porten, — du vet, att jag inte generar mig! — så mycket mer som jag misstänker, att det är han, som talat så där illa om dig, men Celina besvor mig att inte göra det. Hon är alldeles förtviflad och tror inte längre på din tillgifvenhet för Anielka. Hvad skulle jag alltså göra? Kanske att hennes modersöga ser klarare än vi kunna? Skrif till oss så fort som möjligt! Din gamla faster, som endast har dig i världen, omfamnar och välsignar dig.

»Vid din fars död ville Anielka skrifva några rader till dig, men Celina tillät henne det inte. Vi hade till och med ett meningsutbyte om den saken.

Celina är en förträfflig kvinna, men hon förargar mig rätt ofta. Hjärtliga hälsningar från alla. Unge Chwastowski håller på att anlägga ett bryggeri. Litet pengar hade han själf, resten har jag lånat honom.»

I första ögonblicket föreföll det mig, som om detta bref ej gjorde något intryck på mig. Men snart märkte jag, att jag bedrog mig. Med hvar minut blef jag mer och mer upprörd, och efter en timme sade jag häpen till mig själf: »Hvad vill detta säga! Jag tänker ju inte på annat!» Det var rent förvånande, med hvilken snabbhet de mest skiljaktiga känslor aflöste hvarandra inom mig; de jagade hvarandra som moln i storm. Först erfor jag en innerlig medömkan med Anielka. All den ömhet jag ännu helt nyligen känt för henne och som legat gömd i något skrymsle af mitt hjärta, steg likt en varm våg plötsligt upp till ytan. Skynda till henne, lugna henne, sluta henne i min famn och göra henne lycklig — det var min första impuls. Jag tyckte mig känna hennes hjärta klappa mot mitt, tyckte mig se hennes tårfyllda blick, som sökte min, och den mäktiga dragning hon förr utöfvat på mig gjorde sig med ens förnimbar i hela dess forna styrka.

Sedan började jag ofrivilligt anställa jämförelser mellan henne och Laura, och dessa jämförelser kunde ej annat än utfalla ofördelaktigt för den senare. Det lif jag förde här föreföll mig omöjligt att längre fortsätta. Jag kände ett behof att andas renare luft, kände ett behof af stillhet, af ömhet och framför allt af sanning. Med en lättnadens suck tänkte jag, att ännu ingenting var förloradt, att blott genom ett ord af mig allt skulle kunna ställas till rätta igen.

Så, helt plötsligt, kom jag att tänka på Kromitski och Anielkas mor, som tydligen misstrodde mig och stod på hans sida. Jag greps af en vrede, som växte och växte och snart kväfde alla andra känslor. Ju mera jag måste medgifva, att fru Celina hade full-

komligt rätt i att icke lita på mig, dess mera harmades jag öfver detta hennes misstroende. Till slut grep mig ett formligt ursinne både mot mig själf och alla andra. Allt hvad jag tänkte och kände skulle kunna sammanfattas i dessa korta ord: »Välan! Gärna för mig!»

Brefvet kom i går. Då jag i dag analyserar mig med större lugn, finner jag till min ytterliga häpnad, att min harm i stället för att dämpas har vuxit i styrka. Harm är för närvarande den förhärskande känslan inom mig. Förgäfves söker jag tala förstånd med mig själf; jag kan ej förlåta vare sig Kromitski eller fru Celina eller Anielka. Ett enda ord af den senare skulle vara nog för att göra slut på den där herrns visiter. Att hon inte uttalar det är från hennes sida en eftergift åt modern, eller med andra ord: hon offrar mig för fru Celinas migrän. Dessutom, en sådan där Kromitski skämmer Anielka i mina ögon, nedsätter henne, ställer henne i linje med hela den där fadda, tråkiga raden af »demoiselles à marier».

Alltsammans är mig så pinsamt, att jag inte kan skrifva om det.

1 maj. — I natt tänkte jag: »Kanske jag blir lugnare i morgon!» Jo, vackert! Det är helt enkelt ett rasande hat jag känner mot Anielkas mor, Anielka, faster och mig själf. Man måste lämpa piskslagen efter delinkventens konstitution; de där damerna tyckas ha glömt bort, att jag är ovanligt tunnhudad.

Har jag det inte bra här i Pegli kanske? Laura är fortfarande samma tjusande marmorgudinna. Hon tröttar mig åtminstone inte, ty utom sin skönhet har hon intet att ge. Jag har nog af sådana där hyperraffinerade, sentimentala själar. Låt dem söka tröst hos Kromitski!

2 maj. — Jag har själf burit brefvet till posten i dag. Det var af följande innehåll: »Jag önskar herr Kromitski och fröken Anielka all möjlig lycka.»

Ville faster ha ett afgörande svar, så har hon då också fått det!

3 maj. — Det har kommit för mig, att fasters antydningar om Kromitski kanske endast voro en diplomatisk fint, afsedd att sporra mig. I så fall gratulerar jag faster till hennes diplomatiska förmåga och människokännedom.

10 maj. — På en hel vecka har jag ej kunnat skrifva en rad. Min ånger och min smärta äro omätliga. Anielka hvarken har varit eller är mig likgiltig. Hamlets ord rinna mig i minnet: »Jag älskade Ofelia högre än tusen bröder skulle kunnat älska henne.» Jag skulle endast vilja ändra utropet så: »Jag älskade Anielka högre än tusen Laura Davis.»

Och jag, jag skulle bli upphofvet till hennes olycka! Ibland försöker jag intala mig, att just föreningen med mig skulle ha blifvit en olycka för henne — men det är inte sant! Hade hon blifvit min, skulle jag ha gjort henne lycklig genom min kärlek. Ibland tänker jag, att kanske äfven en Kromitski skall förmå tillfredsställa henne. Då råkar hela mitt inre åter i uppror, och jag skulle vara färdig att skicka af ett nytt bref sådant som det första.

Hvad som är skedt är skedt! — detta är den enda trösten för sådana som jag, ty vi kunna lägga armarna i kors och fortsätta att lefva samma eländiga lif som förut. Kanske det är ett bevis på ytterlig karaktärssvaghet, att jag finner en viss lättnad i detta faktum.

Jag kan nu tänka lugnare.

Jag slår mig alltså för pannan och frågar mig, hur det är möjligt, att en människa, som smickrar

sig med att äga en ovanligt stor själfkännedom, under några dagar låtit sig ledas uteslutande af sina nerver. Hvartill tjänar då själfkännedomen, om den, så snart nervsystemet råkar i olag, flyktar till någon vrå af hjärnan och där förblir ett passivt vittne till hvad som sker? Reducerar sig dess roll till analytikerns post factum? Välan, om än nyttan däraf är ringa, så låt den utföra det värfvet — det enda, som numera återstår.

Hvarför har jag alltså handlat som jag gjort? Förmodligen därför, att jag är oförnuftig. Jag äger visserligen intelligens, kanske till och med mycken intelligens (må åskan slå ned på mig, om jag säger detta på skryt eller för att smickra mig själf!) — men jag saknar lugnt, manligt förstånd. Jag förmår inte hålla mina nerver i tygeln, jag är till öfverdrift känslig och ömtålig. Det ligger något kvinnligt i arten af min intelligens. En intelligens af detta slag är i stånd att tillägna sig mycket och ge mycket, men den duger ej att leda en genom lifvet: den kastar sig oroligt åt höger och vänster, tvekar, nagelfar hvarje beslut och blir stående villrådig vid hvarje korsväg. Till följd däraf verkar det hämmande på handlingskraften och bidrager att utveckla den karaktärssvaghet, som är ett genomgående och medfödt drag hos personer af min typ. Jag gör mig till exempel ännu en fråga: om faster i sitt bref ej hade nämnt Kromitski, skulle i så fall utgången ha blifvit en annan? Och sannerligen, jag vågar icke svara: ja! Den fullständiga brytningen hade icke inträffat så snart, men hvem vet, om det icke till sist hade gått på samma sätt?

Svaga karaktärer behöfva, att hvarje handling underlättas till det yttersta för dem; endast viljestarka naturer sporras af motstånd. Laura, som i en del fall är skarpsynt som få, har förmodligen för-

stått detta och var kanske därför så — vänlig.

Och hvad framgår nu af allt detta? Att jag är en mes? Nej, jag tackar! Jag är inte den som skonar mig själf, och jag skulle medge äfven detta, om jag ansåge det med sanningen öfverensstämmande — men det är det ej... Jag skulle utan tvekan kunna bege mig af på en nordpolsexpedition eller på en färd in i det mörkaste Afrika; jag skulle vara i stånd att kasta mig i hvilka djärfva och våghalsiga äfventyr som helst. Alltså, mod fattas mig icke och icke heller spänstighet. Jag har ett lifligt och rörligt temperament.

Men då det gäller att lösa en uppgift, hvilken som helst, som lifvet ställer på mig, förlamas jag af min skepticism, jag förlorar mig i iakttagelser och deduktioner, min vilja finner intet fäste, och mina handlingar bestämmas delvis af yttre omständigheter.

12 maj. — Jag har aldrig hållit af Laura, fastän jag varit och fortfarande är fångad af hennes fysiska tjuskraft. Detta kan förefalla egendomligt, men det är likväl en ganska vanlig företeelse. Man kan älska utan att hålla af. Hur ofta har jag inte sett bitter, misstänksam, hatfull kärlek — och den har varit sådan just därför, att icke tillgifvenhet ingått såsom ett element i den. Sniatynskis icke blott älska hvarandra utan hålla äfven af hvarandra, och därför äro de också lyckliga. Ack, jag känner, att jag också skulle ha hållit af Anielka och att vi skulle ha blifvit lika lyckliga!... Men jag gör bäst i att icke tänka på detta!...

Hvad Laura beträffar ha nog många män varit dödligt förälskade i hennes svarta hår, hennes gudinnelika former, hennes ögonbryn, stämma, ögon och så vidare, men jag är viss på att ingen någonsin har hållit af henne. Hon är en sällsam kvinna — drager en nästan oemotståndligt till sig men stöter

en på samma gång tillbaka. Utom sin skönhet har hon, som sagdt, ingenting att bjuda en, ty hennes intelligens är endast en slafvinna, som böjer knä för hennes skönhet och fäster koturnen vid dess fot. Häromdagen såg jag henne ge en allmosa åt barnet till en fiskare, som nyligen drunknat, och jag tänkte: om hon trodde det skulle kläda henne bättre att sticka ut ögonen på det där barnet, så skulle hon göra det med samma grace och samma småleende. Sådana där saker känner man — och det är därför man omöjligt skulle kunna hålla af henne, hur passionerad lidelse hon än ingåfve en. Hon förstår allt, endast icke detta.

Men hur skön är hon inte! Då jag häromdagen såg henne komma ned för villans trappa, bländades jag så af det gudomliga i hennes former, att jag »trodde jag skulle sjunka död till marken» som Slowatski säger. Två stridiga makter kämpa om herraväldet inom mig: den ena drager mig till henne, den andra drifver mig ifrån henne. Jag vill resa till Schweiz, men jag vill också återvända till Rom. Hvilkendera viljan som segrar vet jag inte. Ribot säger med rätta, att viljandet är endast ett medvetenhetstillstånd, icke en viljeakt; än mindre är då ett dubbelt viljande en viljeakt.

Jag har fått ett bref från min jurist, som ber mig komma till Rom. Det är några formaliteter i afseende på arfvet, som skola uppfyllas. Ville jag absolut icke resa, skulle han dock säkerligen kunna ordna saken mig förutan... Emellertid är det en förevändning...

På sista tiden har jag börjat tycka än mindre om Laura än förut. Skulden härtill ligger icke hos henne, ty hon är sig alldeles lik — det är mitt missnöje med mig själf, som jag har öfverflyttat på henne. Under mina inre strider sökte jag icke blott lugn utan jag skulle nästan vilja säga andlig för-

nedring hos henne; nu känner jag ovilja mot henne för den skull. Om de stormar, som upprört mig, har hon ingen aning. Hvad skulle de ha bekymrat henne? Hon märkte blott, att jag var mera nervös och orolig än vanligt, och frågade mig några gånger, tämligen likgiltigt för resten, om orsaken.

Det är möjligt, att hennes tjuskraft segrar och förleder mig att stanna, men i alla händelser ämnar jag i morgon eller redan i dag säga henne, att jag måste resa. Jag är nyfiken att se, hur hon skall upptaga den nyheten — jag har ingen aning om hvad den skall göra för effekt på henne. Jag misstänker, att hon i grund och botten tycker lika litet om mig som jag tycker om henne — förutsatt att hon gör sig det besväret att tycka om eller inte tycka om någon människa. Det råder mycken likhet mellan våra naturer, men det finns också tusen olikheter.

Jag är dödstrött. Dag och natt grubblar jag öfver hvilket intryck mitt bref kan ha gjort på Ploszow. Jag grubblar däröfver till och med då jag är tillsammans med Laura. Ständigt ser jag också Anielka och faster för mig. Hvad Laura är lycklig, hon med sitt oföränderliga lugn! Hon har det bra — och jag har det så illa, illa ställdt för mig!...

Det skall bli skönt att få byta vistelseort. Här råder en kväfvande hetta. Hafvet ligger alldeles orörligt, liksom maktlöst af värmen. Ibland blåser en lätt vind — kväfvande äfven den — och den hvirflar upp moln af hvitt damm, som i tjocka lager lägger sig på palmernas, buxbomens och myrtenträdens blad och genom de nerfällda jalusierna tränger in i husen. Alla väggar återkasta solljuset så skarpt, att ögonen värka däraf.

Rom eller Schweiz — det är mig likgiltigt hvilketdera, blott jag kommer härifrån. Alla bereda sig för öfrigt på att resa. Davis har jag ej sett

på fyra eller fem dagar. Man väntar, att hans vansinne när som helst skall bryta ut. Doktorn har berättat mig, att den stackars mannen oupphörligt vill brottas med honom. Det lär vara ett mycket dåligt tecken.

Rom, Casa Osoria, 18 maj. — Jag märker, att jag behöfde ensamhet. Jag är melankolisk, men mitt sinne har återfått sin jämvikt. Jag ströfvar omkring i vårt tysta, ödsliga hus, där allt erinrar mig om min far, och hans bild, som redan hunnit lätt förblekna, står åter klar och lefvande för mig.

På bordet i hans arbetsrum ligga förstoringsglasen, genom hvilka han granskade sina fynd, bronstängerna, med hvilka han drog den hårdnade jorden ur urnorna, färgtuber, penslar, påbörjade manuskript, anteckningar — allt sådant han lämnade det. Ibland förefaller det mig, som om han endast gått ut och strax skulle komma tillbaka för att återtaga sina vanliga sysselsättningar. Då illusionen skingras, gripes jag af en djup, bitter saknad, och jag känner, att jag älskar icke hans minne blott utan honom själf, där han på Campo Santo ligger försänkt i den eviga sömnen.

Den sorg jag erfar är dock en så mycket renare känsla än alla dessa, som på sista tiden despotiskt rådt öfver mig, att jag nästan finner en njutning i att hänge mig åt den. Jag känner mig som en bättre eller åtminstone som en mindre fördärfvad människa än jag hade trott mig vara... Hvarifrån härleder sig denna människans oemotståndliga, outrotliga trängtan efter det goda? Då jag ibland börjar fundera öfver den saken, löper tankarnas tråd ut i det oändliga. Vårt förnuft är ju en reflex af hela tillvarons logiska lagbundenhet, hvarför skulle då inte också vårt begrepp »det goda» vara en reflex af något absolut godt? Om så vore, skulle människan

med ens kunna bjuda alla sina tvifvel farväl och utropa icke blott »eureka» utan äfven »halleluja». Men af fruktan att denna tankebyggnad liksom så många andra skall störta samman för mig, vågar jag inte bygga den färdig.

Af alla skapade varelser är människan den enda, som äger förmågan att handla emot sin vilja. Jag hyste länge den önskan att lämna Pegli, och ändå gick dag efter dag och jag dröjde alltjämt kvar. Till och med kvällen före min afresa var jag nästan viss, att jag skulle stanna. Då kom helt oväntadt Laura själf till min hjälp.

Jag talade om för henne, att jag fått ett bref från min jurist, som kallade mig till Rom. Vi voro ensamma. Jag väntade mig något utrop, något känsloutbrott, ett »veto» — men långt därifrån! Hon lyssnade lugnt, därpå trädde hon in sina fingrar i mitt hår, drog mitt ansikte tätt intill sitt och frågade:

»Men du kommer väl tillbaka? Säg?»

Än i dag är det mig en gåta, hvad detta skulle betyda. Trodde hon, att jag nödvändigt måste resa? Litade hon så fast på sin tjuskraft, att hon ej ett ögonblick betviflade, att jag skulle komma tillbaka? Eller begagnade hon det tillfälle, som erbjöd sig, att bli mig kvitt? — ty efter en sådan fråga återstod mig ju intet annat än att resa. Smekningen, som åtföljde frågan, talar till någon del emot denna förmodan, som dock förefaller mig att vara den sannolikaste. Skulle hon alltså med en omskrifning ha sagt: »Det är jag som afskedar dig, inte du som öfverger mig»? I så fall är hennes diplomatiska skicklighet beundransvärd, ty så väl maskerad var hennes afsikt att jag ännu icke vet, om hon drifvit gäck med mig eller ej. Men hvarför skall jag försöka att bedraga mig? Med sin fråga har hon vunnit spelet. Det är möjligt, att under vanliga omständigheter min egen-

kärlek skulle känna sig sårad häraf, men nu är saken mig likgiltig.

Det uppstod dock ingen köld emellan oss den där aftonen; tvärtom, vi voro ömmare mot hvarandra än vanligt. Natten var redan långt framskriden, då vi skildes åt. Med nedslagna ögon och med handen för ljuslågan följde hon mig till dörren — jag tycker mig ännu se henne. Hon var så vacker, att jag nästan ångrade mitt beslut att resa. Dagen därpå togo vi farväl af hvarandra nere vid järnvägsstationen. Hon gaf mig en bukett tearosor, som jag troget förvarade — ända till Genua. Sällsamma kvinna! Ju längre jag aflägsnade mig från henne, dess större blef min känsla af lättnad. Nu känner jag mig som en lössläppt fågel.

22 maj. — Så godt som alla mina bekanta äro borta. Hettan har drifvit dem på flykten. Om dagarna ser man nästan uteslutande främlingar på gatorna, till största delen engelsmän i floromvirade lärftsmössor, med röda Bædekrar i handen och sitt eviga: »Very interesting!» på läpparna. Vid middagstiden är det så ödsligt kring vårt Baubino, att de enstaka fotgängarnas steg ge eko i trottoarerna. Om kvällarna däremot råder på alla gator ett vimmel af folk. En viss nervös oro brukar komma öfver mig vid den tiden på dygnet, och jag ger mig därför ut i friska luften och ströfvar omkring, ända till dess jag är alldeles förbi af trötthet. Det lugnar nerverna. Vanligen styr jag till slut kosan till Monte Pincio, på hvars ståtliga terrass jag länge promenerar fram och tillbaka. Vid denna tid på dagen vimlar där alltid af förälskade par. Somliga vandra arm i arm med hufvudena tätt intill hvarandra och blicken lycksaligt riktad uppåt; andra sitta på bänkarna, där trädens skugga döljer dem för nyfikna blickar. Ur mörkret framskymtar då och då, belyst af någon

lyktas sken, en bersaljär med fladdrande plymer, en ljus klänning, en students ungdomliga ansikte. Oupphörligt nås mina öron af hviskningar, ömma ord, halfhögt gnolade sånger. Det hela gör intrycket af en vårlig karnaval, och jag njuter af att blanda mig i detta vimmel och inandas den atmosfär af sund lefnadsglädje, som omger mig. Hvad de där människorna äro lyckliga med sin enkla lifsåskådning! Blott och bart deras anblick lugnar mina nerver mera än kloral.

Aftnarna äro ljumma och vackra. Månen går upp bakom Trinità dei Monti, seglar likt en silfversnäcka öfver vimlet af sorlande människor och kastar hvita reflexer på trädtoppar, tak och torn. Nedanför terrassen brusar staden, och i fjärran reser sig, svept i ett silfverhvitt töcken, den väldiga, mörka Petersdomen, hvars kupol täflar med månen i glans. Rom har ej på länge synts mig så skönt — har aldrig förr utöfvat en så mäktig tjusning på mig. Jag återvänder hem sent och går till sängs nästan lycklig vid tanken, att jag nästa morgon åter skall vakna i den eviga staden. Tack vare den fysiska tröttheten somnar jag genast och sofver länge och tungt.

Morgnarna tillbringar jag hos min jurist. Återkommen från honom brukar jag syssla med att sätta upp en förteckning öfver min fars samlingar, som han mot förmodan icke har testamenterat till staden och hvilka därför ha tillfallit mig såsom universalarfvinge. Om jag visste, att jag därigenom uppfyllde min fars vilja, skulle jag gärna öfverlåta dem till Rom, men jag fruktar, att fasters föreställningar väckt skrupler hos honom och att hans sista tanke varit, att de skulle hamna i hemlandet. Att han haft dem i tankarna bevisas af en mängd klausuler i testamentet. I synnerhet är det en, som rört mig djupare än ord kunna uttrycka: »Sassoferratos madonna testamenterar jag åt min blifvande sonhustru.»

29 maj. — De här italienska arfsformaliteterna börja tråka ut mig. Hvad allting ändå går långsamt för italienarna trots deras medfödda liflighet, och sådana pratmakare de äro! Jag är formligen ihjälpratad.

Jag har skaffat mig några af de nyaste franska romanerna och tillbringar dagarna med att studera dem. Skickliga tecknare — det är hvad deras författare äro. Med några raska drag skissera de sina figurer, och hvilken kraft, hvilken karaktär i dessa flyktiga skisser! Deras teknik är helt enkelt fulländad. Men beträffande deras människor, såsom sådana betraktade, upprepar jag hvad jag redan förut har sagt: de älska hvarandra endast sinnligt. Naturligtvis kan detta undantagsvis vara fallet, men att i hela, stora Frankrike ingen skulle kunna älska annorlunda — det må inte herrar författare försöka inbilla mig. Jag känner Frankrike och vet, att det i det afseendet är bättre än sin litteratur. Den moderna romanen blir osann just genom sitt jagande efter handgriplig realitet. Man älskar individen, och individen består inte blott af ansikte, stämma, gestalt utan äfven af förnuft, karaktär, tänkesätt, med ett ord af en mängd intellektuella och moraliska element. Mitt förhållande till Laura är bästa beviset, att en känsla, baserad uteslutande på sinnlighet, icke ens förtjänar namnet kärlek.

31 maj. — Min fantasi skenar ibland i väg med mig på ett rent löjligt sätt. I går afton ströfvade jag som vanligt omkring på Pincio, och det tycktes mig, att jag hade Anielka vid min sida. Vi gingo arm i arm och talade hviskande med hvarandra. Så lycklig jag kände mig! Men också hvilken ensamhetskänsla som kom öfver mig, då min fantasi upphörde att arbeta! Jag hade ingen lust att återvända hem. På natten kunde jag ej sofva. Mitt lif

är ändå bra armt — och hur annorlunda skulle det inte ha kunnat vara!

Det nästan förvånar mig, att minnet af Anielka ännu är så lefvande inom mig. Hvarför inbillar jag mig aldrig, att jag går arm i arm med Laura — och hvarför erfar jag nu, vid blotta tanken på henne, en känsla af obehag? Ofta förefaller det mig, som om jag hållit lyckan i båda vingarna men låtit den flyga ifrån mig.

8 juni. — Jag upptecknar hela den förflutna veckans tilldragelser. Jag har fått några bref, bland annat ett från Sniatynski. Den hedersmannen! Han är så bedröfvad öfver hvad som händt, att han inte ens grälar på mig. Han underrättar mig endast om att jag i hans hustru fått en dödsfiende. Hon vill icke ens höra mitt namn nämnas, skrifver han, och hon förklarar mig vara ett odjur, som finner sin högsta tillfredsställelse i att plåga och martera sitt offer. För en gångs skull visar jag prof på ett sant kristligt sinnelag, ty jag känner ingen harm mot fru Sniatynska för detta hårda omdöme utan tycker i stället om henne för det. Hon måtte ha ett varmt och godt hjärta!

Sniatynski betraktar tydligen saken som förlorad eller rättare som alldeles afgjord, ty han afhåller sig från att ge mig några råd och skrifver endast: »Gifve Gud, att du måtte finna hennes like!» Mig förefaller det emellertid, som om jag inte ville ha Anielkas like eller någon som är bättre än hon — utan endast henne själf. Jag säger, att det förefaller mig så, ty mina känslor äro så oklara, så intrasslade, att jag omöjligt kan reda upp dem. Jag vet till exempel inte, om min sorg öfver det skedda härleder sig däraf, att jag älskar Anielka mera än jag tror eller däraf att jag känner, att jag skulle kunna älska henne innerligt. Måhända ger mig Sniatynski det rätta

svaret härpå, då han skrifver: »Jag har hört eller läst, att guld ibland är täckt med ett lager af kvarts, hvarifrån man har svårt att befria det. Jag förmodar, att också ditt hjärta är täckt af ett sådant där lager. Längst inne ligger rent guld, men rundt omkring det ha vi den där otäcka skorpan, som inte hann lösas upp tillräckligt under ditt sista besök på Ploszow. Du stannade där alltför kort, och din kärlek fick inte tid att slå nog djupa rötter. Du kan måhända vara energisk, då det gäller handling, men du har ingen energi, då det gäller att fatta beslut. Hade din kärlek varit starkare, skulle den dock ha fört beslutsamhet med sig. Nu reste du din väg och började, din vana trogen, analysera och dissekera dina egna känslor. Resultatet blef, som jag redan förutsagt, att du filosoferade sönder din egen och en annans lycka. Trots alla dina goda egenskaper är jag rädd, att du alltid kommer att bereda dem du älskar lidanden och smärta. Enligt naturens lag måste något spira upp ur hvarje människolif. Akta dig, så att det icke i din själ spirar upp en giftig blomma, som bringar dig själf döden.»

Dessa dystra varningar lämnar jag åt deras värde, men Sniatynski har rätt i att jag saknar beslutsamhet.

Godt, jag är obeslutsam och jag är en skeptiker. Men skulle jag inte kunna tvinga mig själf att handla så, som om jag icke vore det? Hvad rör det andra, om det bakom mina handlingar gömmer sig en mer eller mindre fast öfvertygelse? Det bästa jag nu kunde göra, vore det inte att packa mina kappsäckar och resa direkt till Ploszow? Hvad detta skulle medföra, finge framtiden utvisa — i hvarje fall vore det en handling. Visserligen skrifver Sniatynski, att »den där orangutangen nu gör dagliga besök på Ploszow», och kanske är det således för sent. Sniatynski nämner inte, när han sist var på Ploszow; förmodligen är det ett par veckor sedan, och saken kan

ha utvecklat sig vidare sedan dess. Men därom vet jag intet. För öfrigt, ingenting kan hända mig, som är värre än hvad jag nu utstår. Jag känner, att hvarje man, som ägde ett spår af energi, skulle resa ögonblickligt; jag känner, att jag skulle få en viss aktning för mig själf, om jag gjorde det. Vid blotta tanken ljusnar det för min blick, och jag skymtar ett ansikte, som tyckes mig vara det ljufvaste och älskligaste jag sett. Per Bacco! Jag är nästan besluten att resa!

9 juni. — »La nuit porte conseil». Jag reser icke ännu, det vore att öfverlåta sig för mycket åt slumpen. Men jag har skrifvit ett långt bref till faster, affattadt i en helt annan ton än det jag afsände från Pegli. Inom åtta, högst tio dagar bör jag ha svaret, och det får afgöra, om jag skall resa eller icke.

Jag skulle vara säker om ett gynnsamt svar, ifall jag hade skrifvit så här: »Kära faster, jag ber och bönfaller dig att köra Kromitski på dörren; jag dyrkar Anielka, ber henne om förlåtelse och anhåller om hennes hand.» Men jag skref inte så. Jag inskränkte mig till att försiktigt rekognoscera terrängen, och jag affattade mina frågor så skickligt, att faster för att besvara dem måste underrätta mig om hvad som försiggår icke blott på Ploszow utan äfven i Anielkas hjärta. För att vara fullt uppriktig var nog orsaken till min försiktighet den, att erfarenheten lärt mig att misstro mig själf.

Ack, om Anielka, trots den harm hon rättvist eller icke hyser mot mig, ändå ville afslå Kromitskis frieri! Hvad jag skulle vara henne tacksam därför, hvad det skulle fröjda mig att slippa inrangera henne i den där stora kategorien af fadda unga flickor, hvilkas enda sträfvan är att bli gifta! Förr eller senare skulle jag ha slitit mig ifrån Laura, och då

hade jag säkert likt en trött fågel sökt hvila vid Anielkas fötter. Min goda faster visade ändå prof på bra litet omdöme, då hon underrättade mig om Kromitskis afsikter och den uppmuntran de funno hos fru Celina! I våra dagar likna icke endast kvinnorna utan äfven männen mimosor. Det behöfs blott ett hårdhändt vidrörande, så vecklar själen sig samman och sluter sig kanske för alltid. Jag vet, att detta är illa, men det är så. För att bli annorlunda skulle jag nödgas beställa mig andra nerver hos någon anatom; dem jag har finge jag gömma för högtidliga tillfällen.

Ingen, icke ens fru Sniatynska, som anser mig för ett odjur, kan se mera kritiskt på mig än jag gör själf. Men är den där Kromitski bättre än jag? Är arten af hans nevros — penningnevrosen — att föredraga framför min? Det är icke första gången jag anställer jämförelser mellan mig och Kromitski, och jag är nästan förargad på mig själf för att jag gör det, till den grad anser jag mig honom öfverlägsen. Vi bebo två skilda planeter. För att komma upp till min skulle han behöfva en stege; för att nå hans skulle en Anielka till exempel vara nödsakad att stiga ned många trappsteg.

Skulle emellertid detta kosta så särdeles mycket på henne? Det var en stygg fråga, men den tränger sig ovillkorligt på mig. Jag har sett sådana oerhörda saker i den vägen, särskildt hos oss, där kvinnorna i regel stå högre än männen. Jag har sett unga, nobla flickor, fulla af entusiasm för allt skönt och ädelt, kasta sig i armarna på de största stackare till män och inom kort förvandlas till lika trångbröstade, futtiga egoister som de. Och hvad värre är, de ha varit stolta öfver denna förvandling och ha tyckts anse det alldeles i sin ordning, att deras ideal liksom deras myrtenkrans dagen efter bröllopet hamnat på sopbacken. På det sättet, mena de, ha de blifvit

goda hustrur, och de vilja icke inse, att de offrat det bästa inom sig för att tillfredsställa drifterna eller instinkterna hos en apa. Förr eller senare kommer visserligen ofta reaktionen, men öfverhufvud taget är Shaksperes Titania en helt vanlig typ, som hvar och en af oss förvisso har mött i lifvet.

15 juni. — Vare sig den känsla jag hyser för Anielka förtjänar namnet kärlek eller icke, så märker jag dock en omätlig skillnad mellan den och alla andra känslor, som hittills dragit igenom mitt hjärta. Jag grubblar öfver den från morgon till kväll. Den är på ett alldeles speciellt sätt en min tillhörighet, jag känner mig ansvarig för den inför mig själf. Något liknande har jag aldrig förr erfarit. Alla mina forna förbindelser bestodo en tid, kortare eller längre, och brötos sedan, kvarlämnande ibland en smula vemod, ibland ett behagligt minne, ibland afsmak, men de lade aldrig i denna grad beslag på min inre människa.

För oss rika dagdrifvare, som ej sträfva för några mål, ej tjäna några idéer och inte behöfva arbeta för vårt uppehälle, är tillvaron en komedi, där kvinnan oafbrutet uppträder på scenen. Vi ha henne ständigt för ögonen, och kring henne kretsa alla våra intressen. Men därför försvinner också all nimbus kring henne, och till slut inregistrera vi henne helt enkelt på vårt syndakonto. Då vi bedraga en kvinna, erfara vi så föga samvetskval, att väl endast hon kan erfara mindre, då hon bedrager oss. Trots min naturs känslighet hör äfven mitt samvete i det afseendet till de förhärdade. Det har gifvits fall, då jag sagt till mig själf: »Här vore ett ypperligt tillfälle att göra sig några patetiska förebråelser!» — men jag har alltid föredragit att rycka på axlarna och tänka på något trefligare.

Den här gången är det icke så. Ibland äro mina tankar upptagna på helt annat håll, då jag plötsligt får en förnimmelse af att något är på tok. Det kommer öfver mig en oro, en känsla af ångest, alldeles som om jag hade försummat något oändligt viktigt — och plötsligt märker jag, att det är tanken på Anielka, som åter dyker upp. Det hjälper icke, att jag rycker på axlarna och till och med försöker håna mig själf. Hvad jag erfar är egentligen inte grämelse och icke ens samvetskval. Det är snarare en plågsam känsla af ofrihet samt dessutom en feberaktig, orolig undran, hvad som vidare skall ske. Det är som om hela mitt lif hängde på detta »vidare».

Om jag vore en mindre drifven analytiker, skulle jag låta förleda mig att tro, att det verkligen är en stor och mäktig kärlek, som vaknat inom mig. Men jag märker, att jag mindre åtrår att äga Anielka än jag fruktar att förlora henne. Ifall inte Kromitski vore, ifall jag inte löpte risken att förlora henne, skulle hon troligen sysselsätta mina tankar i långt mindre grad.

Jag har lagt märke till att de största pessimister, då ödet eller människorna vilja beröfva dem något, fäkta lika förtvifladt med armarna och skrika lika öfverljudt som de största optimister. Så förhåller det sig nu också med mig. Jag skriker visserligen icke, men jag bäfvar vid tanken på att jag om några dagar kanske inte vet hvad jag skall göra med mitt lif.

16 juni. — Genom min jurist, som äfven sköter Davis' affärer, har jag fått höra litet om Laura. Davis är nu intagen på en vårdanstalt för sinnessjuka. Hon vistas i Interlaken. Säkert ämnar hon bestiga toppen af die Jungfrau. Jag tycker mig se, hur artistiskt hon draperar sig i Alpernas snömoln och dimmor, hur hon låter deras solnedgångar belysa sin skönhet, hur hon likt en vattennymf glider fram på

sjöarna och hur hon lutar sig öfver afgrunderna för att riktigt framhäfva sina junoniska former. Jag uttryckte för notarien mitt deltagande för Davis och äfven hans fru, som vid så unga år stod ensam och utan beskydd. Den gamle lagkarlen lugnade mina bekymmer med afseende på henne. Grefve Maleschi, en neapolitanare och släkting till fru Davis, vistas sedan en vecka tillbaka hos henne i Interlaken. Jag känner den där grefve Maleschi. Han är vacker som en Antinous men passionerad spelare och, efter hvad det påstås, en pultron. Jag börjar tro, att jag var orättvis mot Laura, då jag för någon tid sedan liknade henne vid det lutande tornet i Pisa.

Det är första gången i mitt lif det händer mig att med sådan motvilja minnas en kvinna, som jag visserligen icke älskade men som jag låtsade älska. Jag är otacksam och oridderlig mot Laura. Jag rent blyges öfver mig själf! Hvad har jag egentligen för anledning att afsky henne, och hvad är det, som jag inte kan förlåta henne? Alltjämt detta samma, att jag ända från början af vårt kärleksförhållande drefs att begå tusen lågheter, sådana som jag aldrig förr gjort mig skyldig till. Jag respekterade inte min sorg, jag respekterade inte Davis' värnlöshet, jag sölade moraliskt ned mig, jag skickade af det fatala brefvet... Allt detta är mitt eget fel. Men om en blind snubblar på en sten och faller omkull, riktas alltid hans vrede mot stenen, ehuru han i själfva verket föll, därför att han var blind.

17 juni. — Jag har lämnat min jurist en obegränsad fullmakt och har packat min kappsäck. Hvilket ögonblick som helst kan jag resa, om så påfordras. Rom börjar förefalla mig outhärdligt.

18 juni. — Jag har räknat ut att fasters svar redan skulle kunna vara här. Lämnande åsido de

värsta antagandena försöker jag ana mig till hvad brefvet skall innehålla. För väl hundrade gången ångrar jag, att jag själf inte uttryckte mig i mera tydliga ordalag. Jag skref likväl, att jag kanske skulle ha kommit till Ploszow, om jag blott varit viss, att mitt besök ej skulle vålla fasters gäster obehag, och jag sände de båda damerna mina hjärtliga hälsningar. Vidare antydde jag, att jag under de sista dagarna af min vistelse i Pegli varit så sjuk och retlig, att jag ej själf vetat hvad jag gjorde. Då jag skickade af det där brefvet, minns jag, att jag var högst belåten med det; nu förefaller det mig som ett non plus ultra af dumhet.

Det var helt enkelt min egenkärlek, som afhöll mig från att i klara, bestämda ordalag taga tillbaka hvad jag en gång förut skrifvit. Jag räknade på att faster begärligt skulle gripa första tillfälle att ställa allt till rätta, och då skulle jag vara nog nådig och storsinnad att infinna mig. Den mänskliga naturen är ändå bra lumpen! Nu återstår mig intet annat än att hålla fast vid det hoppet, att faster skall ana hvad som låg bakom de sväfvande ordalagen.

Min oro växer emellertid med hvar minut. Jag känner nu icke blott, att jag skulle kunna älska Anielka oändligt, utan också att jag skulle kunna bli en långt bättre människa än jag är.

Men hvarför handlar jag då, som om det utom egoism och retliga nerver inte skulle finnas någonting inom mig? Och om det verkligen inte finns någonting mera, hvarför leder mig icke min själfanalys till upptäckten däraf? Jag har mod nog att draga de yttersta konsekvenserna af allting, och jag döljer aldrig sanningen för mig — men denna slutsats tillbakavisar jag alltid. Och hvarför? Därför att jag hyser den orubbliga öfvertygelsen, att jag är bättre än mitt handlingssätt. Grunden till detta är ett slags

andlig lamhet, som dels hör rasen till, dels är en svit af hela samhällets gemensamma sjukdom — just detta öfverdrifna analyserande, som hindrar oss från att någonsin följa vår första, naturliga impuls. Som barn brukade jag roa mig med att stapla upp den ena slanten på den andra, ända till dess den lilla pelaren ramlade. På samma sätt gör jag nu med mina tankar och afsikter, och äfven de sluta alltid med att ramla öfverända och bilda ett kaos. Jag har långt lättare för negativ än för aktiv handling; långt lättare att förstöra än att skapa. Detsamma är för öfrigt förhållandet med en mängd intelligenta människor. Det ständiga kritiserandet har förlamat vår handlingskraft; vi sakna basis, vi sakna utgångspunkt, vi sakna tro på lifvet. Det är därför jag till exempel icke så mycket åtrår att äga Anielka, som jag icke fastmer fruktar att förlora henne.

Men på tal om tidens sjukdom vill jag inte inskränka mig till att tala uteslutande om mig själf. Kritiserandet af allt bestående är en epedemi, som grasserar öfver hela världen. Den nödvändiga konsekvensen däraf är, att de tak, under hvilka människorna hittills bott, störta in öfver deras hufvuden. Religionen — redan namnet antyder något enande — brister sönder. Tron har till och med hos de troende blifvit famlande och osäker. Genom det tak, som benämnes fädernesland, börja sociala strömningar leta sig väg. Det återstår endast ett ideal, inför hvilket äfven de mest förhärdade skeptici taga af sig hatten — folket. Men på gudabildens sockel börjar redan en och annan galgfågel klottra cyniska kvickheter — och hvad som är ännu märkvärdigare: i de hufvuden, som enligt sakens natur borde buga sig djupast, börja tviflen först att uppstå. Till slut kommer någon genialisk skeptiker, någon andre Heine, som bespottar och kindpustar den där afgudabilden — liksom Aristofanes på sin tid — men han be-

spottar den icke i några urmodiga ideals utan i tankefrihetens namn. Hvad som sedan kommer att följa, det vet jag icke. Troligen kommer hin onde att skrifva sonetter på detta väldiga, tomma blad.

Finns det någon bot för allt detta? Eller snarare, hvad angår det mig? Att vilja något är inte min sak. Därtill är jag ett alltför väluppfostradt barn af min tid. Om emellertid allt hvad som tänkes, allt hvad som händer och sker skall tjäna till lyckosummans ökande, så tillåter jag mig en personlig anmärkning: min farfar var lyckligare än min far, min far var lyckligare än jag, och min son, om jag får någon, kommer att bli helt enkelt en ömkansvärd figur.

Florens, 20 juni. — Korthuset har ramlat. Jag har fått bref från faster. Anielka är förlofvad med Kromitski, och deras giftermål skall äga rum om några veckor. Det är hon själf, som velat ha det så snart.

Jag hade knappast läst brefvet, förrän jag kastade mig upp i en järnvägskupé i afsikt att resa direkt till Ploszow. Snart kom jag dock till besinning. Jag insåg, att detta skulle vara en dumhet och att jag ingenting hade att vinna därpå. Det är därför jag är i Florens. Jag stannade här.

Florens, 22 juni. — Samtidigt med fasters bref fick jag också ett notifikationskort. Adressen var skrifven af en kvinnlig hand, men stilen var hvarken Anielkas eller hennes mors. Ingendera af dem skulle för öfrigt varit i stånd till en sådan ogrannlagenhet. Jag misstänker fru Sniatynska. För resten är saken mig likgiltig. Jag har fått ett klubbslag i hufvudet och är som bedöfvad. Någon egentlig smärta känner jag ej. Kanske kommer den sedermera. Man lär i första ögonblicket inte heller känna kulan, som träffar en.

Alltså, jag har inte skjutit mig för pannan, jag har inte mist förståndet. Jag sitter och ser på Lungarno, jag skulle till och med lägga patiens, om jag kunde, det felas mig ingenting... Att hundarna äta upp haren, det är en gammal historia... Faster ansåg det för sin kristliga plikt att för Anielka omtala hvad jag skref från Pegli.

Florens, 23 juni. — Hvar morgon då jag vaknar är min första tanke, att Anielka skall gifta sig med Kromitski — min Anielka, min goda, kärleksfulla Anielka, som satt uppe och väntade på mig den gången, då jag sent på natten kom hem från Varschau, som så ifrigt lyssnade till hvarje ord jag yttrade och som med hvarje sin blick sade mig, att hon var min. Och inte nog med att hon nu blir fru Kromitska, en vecka efter bröllopet förmår hon icke ens fatta, hur hon kunnat tveka i valet mellan mig och en sådan Jupiter som Kromitski. Det sker ändå här i världen underliga ting och så hemskt oåterkalleliga, att de alldeles betaga en den smula håg att lefva man har kvar. Jag tycker mig höra, hur fru Celina och fru Sniatynska lofprisa Kromitski på min bekostnad! Om de ändå i stället ville låta Anielka vara i fred! Och faster, som tillåtit, att detta skett! Jag tänker nu inte så mycket på mig som inte dess mer på Anielka. Faster borde ändå inse och förstå, att Anielka ej kan bli lycklig med honom. Hon skrifver själf, att det är förtviflan, som drifvit det stackars barnet till detta giftermål.

Så här lyder det långa, olycksaliga brefvet i sin helhet:

»Tack för ditt sista bref. Det föregående, från Pegli, nedslog mig djupt. Jag förmådde knappast fatta, hur du kunde vara så grym och obarmhärtig mot vår stackars Anielka. Jag begärde ju icke af dig, att du genast skulle binda dig vid henne, jag

bad dig blott sända henne några vänliga rader, om icke direkt, så i bref till mig. Och tro mig, mera hade icke behöfts, ty hon älskade dig så innerligt som endast hon kan älska. Men sätt dig in i min ställning och svara mig sedan: hvad skulle jag göra, sedan jag fått ditt bref? Hur skulle jag kunna ha samvete att längre låta henne hänge sig åt några illusioner, längre låta henne lefva i denna ständiga ovisshet, som tärde på hennes hälsa?

»Chwastowski skickar alltid särskildt bud till Varschau efter posten, och hvar morgon, då han kommer till frukosten, har han den med sig. Anielka såg, att det var bref från dig. Hon stod alltid på utkik efter Chwastowski och tog brefven af honom under förevändning att lägga dem vid mitt kuvert men i själfva verket för att få se, om det inte fanns något från dig. Jag märkte, att hennes händer darrade, då hon serverade oss te. Själf hade jag onda aningar, jag vet inte hvarför, och tänkte nästan uppskjuta läsningen, tills jag blef ensam. Men jag var för orolig, att du skulle vara sjuk, och jag bröt brefvet. Gud skall veta, hur svårt jag hade att ingenting låta märka, i synnerhet som jag kände Anielkas blickar oafvändt fästa på mig. Jag lyckades dock behärska mig så där tämligen och sade till och med: »Leon är fortfarande djupt nedslagen, men han är gudskelof frisk och ber om sin hälsning.» Med en röst, som hon försökte göra så lugn och naturlig som möjligt, frågade då Anielka: »Ämnar han stanna länge ännu i Italien?» Jag förstod nog, hvad den frågan innebar, men jag kunde inte förmå mig att säga sanningen, allra helst som ju Chwastowski och tjänstfolket voro närvarande. Jag inskränkte mig till att svara: »Nej, jag tror, att han snart kommer hit.» Ack, du skulle ha sett, hur hon rodnade, hur hon kämpade för att hålla tårarna tillbaka, du skulle ha sett hennes glädje!

Stackars barn! Jag känner själf lust att gråta, då jag tänker på henne.

»Hvad jag sedan utstod, då jag kom för mig själf, vill jag inte tala om, men du skref ju uttryckligt: »Jag önskar henne lycka med Kromitski» — och jag måste — mitt samvete bjöd mig att öppna hennes ögon. Jag behöfde inte kalla henne till mig, ty hon kom själf. »Kära Anielka,» sade jag, »jag vet, att du är en modig och förståndig flicka och att du alltid ödmjukt böjer dig under försynens vilja. Vi måste tala öppet med hvarandra. Mellan dig och Leon höll det på att uppstå en ömmare känsla, jag vet det, och du vet också, att jag inte skulle önskat något högre än att se er förenade. Men tydligen var det icke Guds vilja, att så skulle ske. Om du har haft några illusioner i den vägen, så säg farväl åt dem!» Hon hade blifvit alldeles likblek, och jag slog armarna om henne, ty jag var rädd, att hon skulle svimma. Därhän gick det dock inte, men hon sjönk på knä för mig och började bönfallande fråga: »Hvad skickar han mig för hälsning, tant, hvad skickar han mig för hälsning?» Länge stred jag emot och ville inte upprepa dina ord — men så kom det för mig, att det var bättre för henne att få veta hela sanningen, och jag sade, att du önskade henne lycka med Kromitski. Då reste hon sig upp och sade med alldeles förändrad röst: »Hälsa och tacka honom!» Och därpå gick hon.

»Jag är rädd du skall misstycka, att jag ordagrant upprepade dina ord; men eftersom du så tydligt inte frågade efter Anielka, var det ju bäst, att hon fick veta det. Ju klarare det står för henne, att du handlat illa mot henne, dess fortare glömmer hon dig. Dessutom, om du finner detta obehagligt, så betänk hur många — jag säger inte obehag, utan lidanden vi tre — och i synnerhet Anielka haft att genomgå.

»Emellertid visar Anielka prof på större själf-

behärskning än jag hade trott henne mäktig af. I hennes ansikte syntes under hela dagen inga spår af tårar, och hon lät ej sin mor ana det minsta — Celina är ju så klen och tål inga sinnesrörelser. Hon visade sig endast ömmare än vanligt både mot henne och mot mig, hvilket rörde mig nästan till tårar. Herr Sniatynski, som samma dag kom på besök, märkte ingenting. Som jag vet, att han är din vän, berättade jag honom emellertid alltsammans. Han blef förfärligt ledsen och började fara ut emot dig, så att jag blef nästan ond på honom. Gud vet hvad han sade allt — ja, ja, du känner till honom.

»Du älskar inte Anielka och kan alltså inte förstå, hur lycklig du skulle ha blifvit med henne. Men ack, du handlade bra illa, då du lämnade henne i den tron, att du älskade henne! Icke blott hon, för öfrigt, utan vi allesammans trodde det. För det första har du åsamkat henne bittra lidanden, och för det andra har du på ditt samvete, att hon antagit Kromitskis anbud. Förtviflan och grämelse dref henne till det. Hon och hennes mor hade samma kväll ett långt samtal, då troligen det afgörande beslutet fattades. Dagen därpå kom Kromitski på besök. Ända från första ögonblicket visade hon sig helt annorlunda mot honom än förut, och en vecka senare framställde han sitt frieri och fick ja. Först för ett par dagar sedan fick herr Sniatynski veta det, och han slet sitt hår af förtviflan. Mina egna känslor vill jag inte tala om.

»Aldrig i hela mitt lif har jag varit så ledsen på dig. Först ditt andra bref har gjort mig litet mildare stämd, fastän det på samma gång skingrade mina sista svaga förhoppningar. Så länge Kromitski ännu icke friat, kunde jag inte förmå mig att ge allt hopp förloradt. »Kanske Gud ser i nåd till oss,» tänkte jag, »och öppnar Leons ögon. Kanske det var i vredesmod han skref så där!» Men då du sedan i andra brefvet endast skickade Anielka några vänliga

hälsningar och inte tog tillbaka ett ord af hvad som stått i det första, då förstod jag, att det inte tjänade någonting till att söka bedraga sig längre.

»Bröllopet skall äga rum redan den tjugofemte juli. Celina, som verkligen är mycket klen, förutser sin snara bortgång och vill gärna se sin dotter i hamn, innan hon går bort. Kromitski har heller ingen tid att förlora; angelägna affärer lära kräfva hans närvaro borta i Orienten. Anielka önskar tömma den bittra kalken så fort som möjligt. Ack, käre Leon, hvarför har det gått på detta sätt, och hvarför skulle det stackars barnet behöfva bli så olyckligt?

»Hade det berott på mig, skulle jag aldrig i världen ha tillåtit henne att gifta sig med Kromitski. Men hvad har jag att säga, jag som känner mig så brottslig emot henne? Jag gick alldeles för mycket upp i min önskan att få se dig gift, och jag betänkte inte, hvad jag utsatte Anielka för. Felet är mitt, men också lider jag mitt straff. Jag ber dagligen till Gud för henne.

»Efter vigseln afresa de nygifta till Volhynien. Celina kommer att bo hos mig i Varschau. Hon har talat om att bosätta sig i Odessa, men jag släpper henne inte på villkor ifrån mig. Du vet, hur glad jag alltid är att få se dig, men kom inte till Ploszow nu! För Anielkas skull ber jag dig att inte göra det. Hon måste skonas.»

Hvarför skulle jag dölja sanningen? För hvar gång jag läser om det där brefvet, känner jag lust att ränna hufvudet mot väggen — och inte af vrede nu längre, inte af svartsjuka men af förtviflan och sorg.

23 juni. — Jag kunde icke lägga armarna i kors och ge saken helt och hållet förlorad. Ett äktenskap mellan dem båda vore ett brott. Jag har i dag, torsdag, sändt Sniatynski ett telegram, hvari jag vid allt hvad heligt är besvurit honom att om söndag

vara i Krakau. Själf afreser jag dit i morgon. Jag bad honom att ej för någon nämna ett ord om telegrammet.

Jag tänker anmoda eller rättare sagdt jag tänker bönfalla honom att föra min talan hos Anielka. Jag räknar mycket på hans inflytande, ty hon värderar honom högt och har förtroende för honom. Jag har inte vändt mig till faster — vi män förstå hvarandra bättre. Sniatynski är psykolog och kan såsom sådan lättare sätta sig in i den olycksaliga andliga process, som försiggått inom mig under sista tiden. För honom kan jag berätta om min förbindelse med Laura. Faster skulle gripas af helig fasa vid minsta antydan därom.

Min första tanke var att skrifva till Anielka själf, men mitt bref skulle ha väckt uppmärksamhet och kanske gifvit anledning till obehag. Jag känner Anielka och vet, att hon genast skulle ha visat brefvet för modern — och fru Celina, som förmodligen afskyr mig, skulle naturligtvis ha gifvit mitt handlingssätt en för mig ofördelaktig tydning, däri understödd af Kromitski. Nej, Sniatynski måste tala med Anielka mellan fyra ögon; och därtill kan han genom sin frus bemedling med lätthet få tillfälle. Jag är nästan viss om att han skall åtaga sig missionen, ehuru jag villigt medger, att den är kinkig.

Jag har inte sofvit på flera nätter. Så fort jag sluter ögonen, ser jag Anielka för mig — hennes ansikte, hennes hår, hennes ögon, hennes småleende — ser henne som om hon lifslefvande stode framför mig... Jag härdar snart inte ut längre...

Krakau, 26 juni. — Sniatynski är här. Han har samtyckt. Måtte Gud löna honom! Klockan är fyra på morgonen, men som jag inte kan sofva, tar jag till min dagbok. Sniatynski och jag ha pratat, grälat och diskuterat ända till för en timme sedan.

Nu hör jag, hur han ligger och vrider sig i bädden i rummet intill. Det lyckades mig inte att öfvertala honom genast. Länge svarade han mig: »Men, min käre Leon, hvad har jag för rätt att blanda mig i era familjeangelägenheter, i en så ömtålig angelägenhet till på köpet? Fröken Anielka kan täppa till munnen på mig med den enda frågan: Hvad har ni med detta att göra?» Jag bedyrade honom, att Anielka aldrig skulle yttra något sådant, jag erkände det berättigade i hans betänkligheter men förklarade på samma gång, att det ges tillfällen, då man måste låta alla hänsyn vika. Dessutom gällde det nu i främsta rummet Anielkas väl, icke mitt. Detta argument tycktes bestämma honom, ehuru jag mycket väl såg, att det äfven var medlidande med mig, som förmådde honom att samtycka. Jag har magrat och fallit af på dessa få dagar, och det gjorde honom visst ondt att se mig. Dessutom kan han inte tåla Kromitski. De äro hvarandras fullkomliga motsatser. Sniatynski påstår, att spekulation är detsamma som att plocka pengar ur andras fickor och stoppa dem i sin. I sina omdömen om Kromitski är han ej mild. »Om han samlade sina miljoner med något stort och ädelt mål för ögonen, skulle jag förlåta honom,» brukar han säga, »men han vill ha pengar uteslutande för att ha pengar.» Anielkas val upprör honom nästan lika djupt som mig, och han är öfvertygad om att hon bereder sin olycka.

På min bön reser han redan i morgon bitti med första tåg.

I öfvermorgon skola han och hans hustru göra ett besök på Ploszow, och om han där icke kan få tillfälle att tala ostördt med Anielka, skola de på något sätt laga, att hon följer med dem in till Varschau. Han ämnar skildra mina lidanden för henne och säga henne, att hon har mitt lif och mitt öde i sin hand. Han ämnar framhålla, att ingen kvinna,

hur djupt sårad i sina känslor hon än blifvit, har rätt att skänka sin hand åt en man, som hon ej älskar. Hon handlar orätt och ohederligt, om hon det gör. Lika litet har hon rätt att bortvisa den hon älskar och ödelägga hans lif, därför att han i ett ögonblick af svartsjuka begått en öfverilning, som han nu ångrar af hela sitt hjärta. Allt detta ämnar han säga, och jag är viss om att han kommer att inlägga både vältalighet och värme i sina ord.

Innan vi skildes åt, sade han slutligen:

»Jag skall göra, hvad du ber mig om, men på ett villkor! Gif mig ditt hedersord, att du inte, ifall utgången blir ogynnsam, hals öfver hufvud kommer farande till Ploszow och ställer till något spektakel. Om du vill, kan du ju skrifva till fröken Anielka — men kom inte själf, för så vidt du inte får hennes tillstånd.»

Hvem håller han mig för? Jag lofvade, fastän jag kände mig en smula förnärmad. Men jag förlitar mig på Anielkas hjärta och Sniatynskis vältalighet. Ja, han kan konsten att tala! Han gaf mig inga stora förhoppningar, men jag märkte mycket väl, att han själf har godt hopp. Skulle han icke lyckas uppnå något annat, ämnar han åtminstone förmå Anielka att uppskjuta bröllopet på ett halft år. Då är jag viss om segern, ty i så fall drager sig Kromitski förmodligen själfmant tillbaka.

Den här dagen skall sent gå ur mitt minne! Så snart han står inför en verklig smärta, är Sniatynski finkänslig som en kvinna, och han skonade min egenkärlek. Ty det är ändå påkostande att erkänna sina fel, svagheter och förvillelser och lägga sitt öde i en annans hand. Men hvad bryr mig förödmjukelsen? Det är ju Anielka det gäller!

27 juni. — Sniatynski reste i morse. Jag följde honom till stationen och gaf honom under hela

vägen en sådan massa föreskrifter och förmaningar, som om han varit en idiot. Han retades med mig och påstod, att om hans mission lyckades, skulle jag åter börja filosofera. Jag kunde ha haft lust att ge honom en örfil.

Emellertid tycktes han vara vid godt mod, och jag är alldeles viss om att han själf tror på en lycklig utgång.

Från järnvägsstationen gick jag direkt till Mariakyrkan, och jag, skeptikern, jag, filosofen, jag, som på lifvets alla frågor endast har ett svar att ge: »Jag vet icke!» — lät läsa en mässa för Leon och Anielka! Och inte nog med att jag åhörde mässan, utan nu nedskrifver jag här ett ur mitt hjärtas innersta kommande: må hin onde ta skepticism, filosofi och mitt »jag vet icke» på köpet!

28 juni. — Klockan är ett på middagen. Just vid den här tiden var det Sniatynskis skulle resa ut till Ploszow. En sak åtminstone måste Anielka samtycka till: giftermålets uppskjutande. Hon har inte rätt att neka mig detta... Tankarna korsa hvarandra i min hjärna. Kromitski älskar penningen — hvarför har han då inte sökt ett rikare parti? Anielkas egendom är stor men starkt intecknad... Det kan vara en fördel för honom att bli egendomsägare, det höjer alltid ens anseende, han kan lättare vinna medborgarrätt... Ja, allt det där är sant. Men Kromitski, som ju har rykte för att vara en nabob, skulle kunnat få en flicka med både jordegendom och kontant förmögenhet. Tydligen måtte Anielka ändå behaga honom. Och hvem skulle inte hon behaga?

Och att tänka sig, att hon väntade på ett enda ord från mig som på sin lycka, sin räddning! Jag bäfvar för att allt detta inte skall bli mig förlåtet och att jag liksom alla mina likar är dömd till undergång.

Tio e. m. — Hela dagen har jag haft en förfärlig hufvudvärk. Nu är den öfver, men det fysiska illamåendet, sömnlösheten och oron ha försatt mig i ett tillstånd af ytterlig nervös öfverretning. Med nästan hypnotisk klarhet ser jag, hvad som väntar mig. Jag tycker mig vara på Ploszow, jag hör, hvad Anielka svarar Sniatynski — och jag förstår inte, hur jag kunnat göra mig några illusioner. Hon har intet förbarmande med mig. Detta är inga antaganden, det är fullkomlig visshet.

Sannerligen, något egendomligt försiggår inom mig. Det är, som om jag hittills varit ett barn och icke vetat, hvad allvar vill säga. Nu vet jag det — förfärande allvar och omätlig sorg, det är hvad jag nu känner. Sniatynski lofvade, att han genast skulle telegrafera till mig. Ännu har intet telegram kommit — men jag vet ju på förhand hvad det innehåller.

29 juni. — Telegrammet från Sniatynski har kommit. Så här lydde det:

»Allt var fåfängt. Fatta mod och ge dig ut i världen!»

Det ämnar jag ock göra — min Anielka!

ANDRA DELEN.

Paris, 2 april. — På nära tio månader har jag ej öppnat min dagbok. Jag hade så vant mig vid att skrifva ned mina tankar och intryck, att det var med saknad, som jag upphörde. Men hvad tjänar det till, tänkte jag. Om jag också nedskrefve tankar, värdiga en Pascal, djupare än oceanen och mera skyhöga än Alperna, så kvarstår ännu lika oomkullrunkeligt detta enkla faktum: hon är gift! Och pennan föll ur min hand.

Lifvet koncentrerar sig stundom i en sträfvan mot ett enda mål, relativt obetydligt; går det förloradt för en, förlorar också ens tillvaro all mening. Man vet icke längre, hvarför man utför de enklaste handlingar. Så har det varit med mig. Då jag klädde mig, då jag gick ut i staden, gick på teatern eller till klubben, dök alltid den frågan upp inom mig: »Hvarför gör du det?» — Och ofta dröjde det en lång stund, innan jag drog mig till minnes, att jag brukat äta middag och gå till barberaren äfven innan jag kände Anielka.

Under de första månaderna reste jag mycket. Jag förirrade mig ända upp till Island. Men inga norska fjordar och fjäll, inga svenska sjöar och isländska gejser förmådde väcka några egna, omedelbara intryck hos mig; jag sökte endast föreställa mig, hvad Anielka skulle ha känt inför det ena eller det andra naturscenerietet, hvad hon skulle ha sagt —

jag såg med hennes ögon, jag tänkte med hennes tanke, jag kände med hennes hjärta. Då jag så plötsligt drog mig till minnes, att hon numera hette fru Kromitska, kastade jag mig upp på första tåg eller gick ombord på första båt och reste vidare, ty hvad jag såg hade upphört att intressera mig.

Ett helt vanligt, nästan litet banalt drama, där tusen narrar ha spelat hjälterollen före mig? Medgifves gärna, men än sedan? Vi dö också allesammans, men hvarje döende har en känsla af att världen upphör att finnas till på samma gång som han. Och däri har han ju rätt!

Jag vet icke och försöker ej att utgrunda, om min sorg under de första månaderna förtjänade namnet af bottenlös förtviflan. Allt sådant där är relativt. Jag vet blott, att hela mitt jag var uppslukadt af den enda känslan och att jag för första gången förstod hvilken tomhet, som en älskad persons bortgång kan efterlämna.

Småningom började likväl mina vanor återtaga sin gamla makt öfver mig. Det är visst en ganska vanlig företeelse, detta. Jag har känt djupt olyckliga människor, som ej haft en gnista lefnadsmod i själen, men som dock bevarat en viss yttre glädtighet, endast emedan de fordom varit glada och vant sig vid att framstå så. Också för mig måste den tid komma, då till exempel tandvärk icke längre plågade mig endast därför, att tandvärk skulle ha plågat Anielka. Kort sagdt, min smärta döfvades, och dessutom fann jag ett läkemedel i själfva giftet. Farini berättar i sina Resor, att kaffrerna upphäfva verkningarna af skorpionens bett genom att låta honom bita en gång till på samma ställe. Jag liksom många med mig hade min skorpion, mitt motgift i orden: Det är skedt.

Det är skedt, alltså lider jag — det är skedt, alltså upphör jag att lida. I denna känsla af att det inte längre finns någon hjälp ligger en viss lättnad.

Jag kommer ofta att tänka på den där indianen, som rycktes in i Niagaras hvirflar. Till en början kämpade han förtvifladt för lifvet, men då han såg, att det var fåfängt, kastade han åran, lade sig ned i båten och började sjunga. Jag känner mig för närvarande också färdig att sjunga. Niagaras hvirflar ha för resten det goda med sig, att de krossa sitt offer; det finns andra, som kasta upp en på en ödslig, ofruktbar strand.

Det är blott en enda sak, som mitt ödes onda genius icke har förutsett. En djupt olycklig människa frågar långt mindre efter hvad som öfvergår henne än en lycklig människa. Inför denna likgiltighet står det fientliga ödet till en viss grad maktlöst. Jag var och jag befinner mig alltjämt i den sinnesstämningen, att om den vredgade Fortuna i egen person trädde fram till mig och sade: »Jag skall krossa dig!» så skulle jag svara: »Gärna för mig!» Och det vore icke förtviflan öfver Anielkas förlust, som dikterade det svaret, utan den djupa likgiltighet, som jag erfar för allt både utom och inom mig.

Denna likgiltighet är ett slags harnesk, som icke blott skyddar sin man utan också gör honom farlig. Det är klart, att den som icke bryr sig om att skona sig själf icke heller skonar andra. Inte ens Guds bud befaller oss att älska andra mera än oss själfva.

Häraf följer nu inte, att jag endera dagen kommer att skära halsen af någon. Förhållandet har hufvudsakligen teoretisk betydelse. I det praktiska lifvet lider ingen stor skada däraf, ty om en dylik likgiltighet minskar altruismen, så minskar den också egoismen i alldeles samma grad. Farlig, till och med mycket farlig blir en sådan människa endast då hennes lugn störes och hon tvingas till handling. Hon är då en maskin, som satts i gång, och utvecklar samma säkerhet, samma precision och samma oemotståndliga kraft som en sådan.

Denna så att säga mekaniska säkerhet har jag förvärfvat. Redan en lång tid har jag märkt, att jag imponerar på folk långt mera än förr, ehuru jag ej i minsta mån bemödar mig därom. En aldrig sinande källa till tvekan och svaghet är egenkärleken, fåfängan och koketterandet för andra. Nästan omedvetet sträfvar människan efter att behaga, efter att vinna sympatier, och för att uppnå detta mål sviker hon oupphörligt sig själf och gör tusen eftergifter åt andras tycken. För närvarande är jag i det närmaste fri från detta koketteri, och min likgiltighet för hvad andra tänka och tycka om mig skänker mig en viss öfverlägsenhet. Jag lade märke till detta under mina resor, och än tydligare märker jag det här i Paris. Jag har träffat tillsammans med en mängd personer, som förr hade öfvertaget öfver mig; nu har jag öfvertaget öfver dem, just därför att jag mindre än de står efter det.

Otvifvelaktigt har jag blifvit långt mera hänsynslös än jag var förr, och med Hamlet skulle jag kunna säga, att »jag känner något farligt inom mig». Lyckligtvis går mig ingen i vägen. Alla känna sig lika främmande och likgiltiga för mig som jag för dem. Faster ensam, där borta i Varschau, håller alltjämt lika innerligt af mig, men jag förmodar, att äfven hennes kärlek förlorat sin aktiva karaktär — åtminstone så till vida, att jag för framtiden inte har några giftermålsförslag att frukta.

3 april. — Min likgiltighet, som jag trodde mig kunna likna vid rent, klart vatten utan smak och färg, är tyvärr endast skenbart sådan. Då jag närmare ser efter, upptäcker jag små kringflytande partiklar, som grumla dess klarhet. Det är idiosynkrasier. Allt annat har jag förlorat; dem har jag kvar. Jag älskar ingen och hatar ingen, men en

mängd personer inge mig okuflig motvilja. Till deras antal hör Kromitski. Jag afskyr honom nu inte för att han tagit Anielka från mig, utan därför att han är lång som en humlestör och har en röst, som bullrar likt en kaffekvarn. Jag har alltid känt antipati för den mannen, men nu förföljer mig hans bild som en mara. Mina tankar syssla oafbrutet kring idel sådana personer, som verka obehagligt på mina nerver. Om det endast vore fråga om Kromitski och fru Celina, skulle saken vara förklarlig. Jag skulle då tro, att min motvilja mot dem vore maskeradt hat. Men jag förföljes lika envist af minnet af åtskilliga andra personer, som vid något tillfälle i lifvet väckt min afsmak eller vedervilja. Den enda förklaringen jag kan gifva härpå är denna: människorna hafva beröfvat mig kärleken, tiden har utplånat hatet. Så länge människan lefver, måste hon emellertid känna — jag känner därför det enda jag kan känna, lefver på hvad som står mig åter. Behöfver jag tillfoga, att den som känner och lefver så inte just njuter något öfverflöd af lycka?...

De personer, som förr voro mig sympatiska, ha blifvit mig likgiltiga. För Sniatynski känner jag helt enkelt motvilja. Onekligen äger han många lysande egenskaper, men så vet han också om det och blir därigenom ofta — för att begagna en målarterm — maniererad. En människa, som märker, att hennes karaktärsdrag och originaliteter behaga andra, förälskar sig nästan alltid i sin egen typ och börjar till slut öfverdrifva sig själf. Sniatynski vill alltid och öfverallt vara Sniatynski, och till följd däraf blir han konstlad och offrar för posen sin medfödda finkänslighet och takt. Jag bortser från det där brutala telegrammet han skickade mig och det där: »Ge dig ut i världen!» som var alldeles öfverflödigt, ty jag skulle ha gifvit mig ut i världen hans råd förutan. Men i Kristiania fick jag ett bref från honom, skrifvet strax

efter Anielkas giftermål — och lika brutalt, lika maniereradt. Innehållet kan sammanfattas ungefär så här: »Fröken Anielka är nu fru Kromitska — hvad som är skedt är skedt — det gör mig ondt om dig — tro inte, att världen störtar samman för det — det finns viktigare saker i lifvet — hvad Norge måtte vara härligt — kom tillbaka och grip dig an med någon verksamhet — lef väl och så vidare.» Jag citerar inte ordagrant, men sådan var tonen i brefvet. Det berörde mig obehagligt, ty för det första har jag inte bedt Sniatynski att få låna hans alnmått att mäta min olycka med; för det andra hade jag trott han skulle förstå, att hans »viktigare saker» endast äro ett tomt ord, så snart de inte beteckna något, som man redan förut äger. Jag lämnade hans bref obesvaradt.

Då jag blickar litet djupare in i mig själf, varseblir jag emellertid, att det icke endast är telegrammet och brefven, som kommit min vänskap för Sniatynski att svalna. Uppriktigt sagdt kan jag ej förlåta honom, hvad jag egentligen borde vara honom tacksam för, nämligen hans bemedlingsförsök hos Anielka. Jag bad honom själf om det, men just därför är jag förbittrad på honom. Jag är förbittrad på honom, därför att jag öfverlämnade mitt öde i hans händer, erkände mina svagheter och så att säga ställde mig under hans förmynderskap, därför slutligen att han tjänat som mellanhand för den förödmjukelse och olycka, som drabbat mig. Jag är vred på mig själf men äfven på honom. Jag vet, att det är orättvist, men kan icke hjälpa det.

För öfrigt har jag aldrig varit särdeles frikostig på min vänskap. Att jag stod i ett så pass vänskapligt förhållande till Sniatynski berodde kanske därpå, att vi bodde i hvar sin ända af Europa. Andra vänner har jag icke haft, och på det hela taget hör jag till de så kallade enstöringarnas kategori. Jag minns,

att jag ofta brukade konstatera detta med en viss tillfredsställelse, anseende det för ett bevis på andlig styrka. Inom djurens värld är det i själfva verket så, att endast de svaga sluta sig tillsammans; de åter, som naturen har skänkt kraftiga käkar och skarpa klor, gå ensamma. Men det är endast undantagsvis, som denna lag kan tillämpas på människorna. Oförmåga af vänskap bevisar oftast icke karaktärens styrka utan ett förtorkadt hjärta. Härtill kom hos mig en ytterlig skygghet och känslighet. Mitt hjärta liknade en mimosa, som sluter sig vid hvarje vidrörande.

Det fanns en tid, då jag med förkärlek brukade hänge mig åt den tanken, att Anielka, om hon blef min, icke blott skulle bli min hustru eller älskarinna utan också min vän. Men nu vill jag helst glömma alla sådana där tankar. Mot min vilja dyka de ändå upp alltför ofta, och jag tror sannerligen, att jag ej blir fullständigt botad, förrän jag lyckats att en gång för alla förjaga dem.

4 april. — Rätt ofta träffar jag här fru Davis, och ibland går jag till och med på hennes mottagningar. — En god dosis antipati och en smula förakt under ett tjockt lager af aska, det är alltsammans. För öfrigt den sedvanliga korrekta umgängestonen mellan två personer ur societeten. Hon är fortfarande alltför vacker, för att jag skulle kunna inrangera henne bland mina idiosynkrasier — älska henne kan jag lika litet, och något hat vill jag ej kosta på henne.

Det är rent af häpnadsväckande, med hvilken lätthet kvinnor från de intimaste relationer återgå till de forna, rent mondäna. Icke blott i andras närvaro utan äfven då vi någon gång träffas på tu man hand, bemöta vi hvarandra som om aldrig någonting hade passerat oss emellan. Detta tyckes falla sig alldeles

naturligt för henne; ingenting antyder, att min närvaro i minsta mån besvärar eller generar henne; hon är lagom kylig, lagom älskvärd. Hennes sätt att vara inverkar på mitt, och det skulle till exempel aldrig falla mig in att jag kunde ha rätt att kalla henne vid namn.

Hennes kusin Maleschi betraktade mig till en början med så vildt rullande ögon, att jag fann mig påfordrad fråga honom, hvarför han öfveransträngde dem på det sättet; nu har han lugnat sig och hedrar mig rent af med sin vänskap. Han hade redan haft en duell här för Lauras skull och ådagalade då, att han med orätt blifvit beskylld för feghet. För några månader sedan skattade den stackars Davis åt förgängelsen, och jag förmodar, att Laura efter sorgtidens slut gifter sig med Maleschi. Hvilket vackert par det kommer att bli! Han har en Antinous hufvud och byst, en hy, som lätt skiftar i guld, korpsvart hår och ögon af Medelhafvets färg. Det är möjligt, att Laura älskar honom, men af någon för mig obekant anledning behandlar hon honom ibland på ett minst sagdt hänsynslöst sätt. Ett par gånger har hon till och med förvånat mig genom sina mot honom riktade utbrott af dåligt lynne; jag hade icke trott, att hon med sin estetiska natur var i stånd att förgå sig så. Tydligen gömmer sig utom en Aspasia också en Xantippa inom henne. Det är för öfrigt icke första gången jag gör den iakttagelsen, att en kvinna, som saknar alla högre själsegenskaper och blott har sin skönhet att tacka för benämningen stjärna, ofta är vida mera än så — är en hel konstellation, ja, ibland till och med två: Stora björnen för sin omgifning och Korset för sin man. Laura bekräftar iakttagelsen: hon var ett kors för Davis och är Stora björnen för Maleschi.

Egendomligt nog gör hon mindre lycka i Paris än i Italien eller öfverhufvud vid Medelhafvets strän-

der. Hon är helt enkelt för vacker och för klassisk här i Paris, där originell fulhet verkar starkare på de förslappade nerverna än regelbunden skönhet. Det är ju ett kändt faktum, att demi-mondens mest lysande stjärnor äro snarare fula än vackra.

Dessutom finns det ännu en orsak till Lauras relativt obetydliga framgångar i Seinestaden. Hennes intelligens är visserligen öfverlägsen mängdens, men äfven den är alltför rätlinig, och framför allt är den icke nog smidig. I Paris' salonger gör endast den lycka, som kan konsten att slå intellektuella kullerbyttor. Ju mer oväntade och ekvilibristiskt skickliga de där kullerbyttorna äro, dess större succes. Laura vet detta, men på samma gång är hon också medveten om sin absoluta oförmåga af sådana konststycken. Mig anser hon skickligare i denna intellektuella gymnastik, och därför ser hon mig gärna hos sig.

För att göra sin salong mer tilldragande har hon gifvit den en utprägladt musikalisk karaktär. Själf sjunger hon som en sirén och lockar verkligen därigenom många till sig. Ofta träffar jag också hos henne en pianist, Klara Hilst, en ung, blomstrande, jättelik tyska. En fransk målare bland mina bekanta har karakteriserat henne på följande sätt: »C'est beau mais c'est deux fois grandeur naturelle.» Trots sin tyska nationalitet har hon på sista tiden gjort stor lycka här. Hvad mig beträffar, hör jag tydligen till gamla skolan, ty jag förstår mig inte alls på nutidens virtuoser, hvilkas skicklighet tyckes mätas efter det antal tangenter de lyckas slå sönder. Då jag härom-dagen hörde fräulein Hilst hos Laura, gjorde jag i mitt stilla sinne den reflexionen, att om pianot varit en man, som förfört hennes syster, skulle hon ej ha kunnat dunka på det obarmhärtigare.

Hennes kompositioner väcka mycket uppseende i musikvärlden och anses för att vara djupsinniga, för-

modligen af den anledning, att då man hör dem för tionde gången man tänker: kanske skall jag lyckas begripa något den elfte.

Jag medger, att mina anmärkningar äro elaka och till och med förmätna, eftersom jag ej är någon kännare. Men ovillkorligt tränger sig den frågan på mig: är musiken hvad den bör vara, då det för att förstå den kräfves att vara konservatorieprofessor och då den för äfven utvecklade och musikaliskt bildade personer är platt obegriplig? Jag är rädd, att om våra kompositörer fortgå på denna väg, skola de till slut bilda en egyptisk prästkast, som behåller vetande och skönhet uteslutande för sig själf.

Hvad som föranleder mig till den tron är, att allt sedan Wagners tid musiken utvecklat sig i en helt och hållet motsatt riktning mot till exempel målarkonsten. Den moderna målarkonsten inskränker frivilligt gränserna för sin kompetens, befattar sig ej längre med några litterära och filosofiska idéer. Den afstår från allt, som kräfver kommentarier, till och med från allegorier, som ej vid första ögonkastet kunna förstås, den inskränker sig med ett ord afsiktligt och medvetet till att återgifva former och färger. Med musiken är sedan Wagners tid förhållandet det motsatta: den sträfvar icke blott efter att vara välljud utan vill äfven vara välljudets filosofi. Snart uppstår förmodligen något stort musikaliskt snille, som med Hegel kommer att utropa: »Endast en har förstått mig — men icke heller han förstod mig.»

Klara Hilst hör till de komponerande filosofernas kategori, hvilket förefaller mig så mycket egendomligare, som hon har något nästan barnsligt i sitt väsen. En karyatid med ett barns klara, naiva ögon och äfven med barnets öppenhet och godhet!

Hon är mycket firad här. Männen dragas till henne såväl af hennes skönhet som af den nimbus, hvilken omger hvarje kvinna, på hvars hufvud konstens

genius har lagt sin hand. Dock har aldrig den minsta skugga fallit på hennes rykte. Till och med kvinnorna tala godt om henne, ty hon afväpnar dem genom sin hjärtegodhet, sin enkelhet och sin glädtighet. Hon är munter som en skolflicka, och mer än en gång har jag sett henne skratta, så att tårarna runnit. Detta skulle naturligtvis stöta folk, om hon ej i sin egenskap af artist hade vissa privilegier.

Laura, som i grund och botten ej tycker om henne, har några gånger låtit mig förstå, att »karyatiden» är förälskad i mig. Det tror jag visserligen icke, men jag håller ej för osannolikt, att hon skulle kunna bli det, om jag så ville. Säkert är, att hon tycker mycket om mig och fattade sympati för mig redan vid vårt första sammanträffande. Jag återgäldar hennes känslor men umgås alls icke med några attentatsplaner mot hennes dygd. Första gången jag träffar en kvinna skärskådar jag henne alltid från den synpunkten, att hon möjligen är ett kommande byte. Det är den gamle Adam, som nästan instinktmässigt gör sig gällande. Redan nästa ögonblick ser jag på henne med andra ögon. Jag kan numera i afseende på kvinnorna förlikna mig vid en juvelerare, som dragit sig tillbaka från affärerna. Då han ser någon dyrbar klenod, säger han till sig själf: »Den borde man söka förvärfva!» Men därpå erinrar han sig plötsligt, att han ju redan slagit igen butiken — och går vidare.

Emellertid har jag ibland halft på skämt uppmanat Klara att komma till Varschau och ge några konserter samt lofvat att följa henne dit såsom hedersimpressario. Och hvarför icke? En dylik resa på tu man hand skulle onekligen ha ett visst behag med sig.

Jag ämnar mig verkligen hem till Polen. Faster har skänkt mig sitt hus i Varschau och ber mig nu komma och taga det i laga besittning. Dessutom vistas jag alltid i Varschau under kapplöpningstiden.

Hvem skulle väl kunna tro, att min allvarliga, fromma faster, som helt och hållet går upp i sitt landtbruk och sin välgörenhet, intresserar sig för något så världsligt som kapplöpningssporten! Det är för öfrigt mer än ett intresse, det är en passion hos henne. Våra hästar ha täflat i Gud vet hur många år — och ha ständigt blifvit slagna. Faster viker ej för en minut ifrån täflingsplatsen, hon är i eld och lågor. Då våra hästar löpa, står hon upprätt i vagnen, stödd på en käpp, med hatten på ena örat, och följer loppet med lidelsefullt intresse. Den olyckliga utgången försätter henne på ett miserabelt humör, och under flera månader förgiftar hon sedan den stackars herr Chwastowskis tillvaro. Nu lär hon ha dragit upp ett riktigt praktexemplar till fullblod och ber, att jag skall komma och bevittna hennes triumf.

Jag skall komma, men äfven af andra orsaker. Som jag redan nämnt är jag jämförelsevis lugn. Jag åstundar ingenting, jag hoppas ingenting, jag uppdrager så snäfva gränser som möjligt för mitt eget »jag» — med ett ord, jag finner mig i att vara ett slags andlig paralytiker. Men jag kan likväl icke glömma orsaken, hvarför förlamningen ej är fullständig. Den enda kvinna jag någonsin älskat ter sig numera för mig såsom två skilda varelser. Den ena af dem kallar sig fru Kromitska, den andra Anielka. För fru Kromitska är jag en främmande och likgiltig person, men Anielka gör mig ofta besök och för med sig diverse presenter åt mig: smärta, bitterhet och besvikenhet, påminnelser om min skuld, min dumhet, mitt andliga elände. Du frikostiga och välvilliga ande! Endast om jag kunde låta operera bort de hjärnceller, där minnet sitter, skulle jag kanske kunna bli frisk igen. Lefva kan jag visserligen äfven under dessa förhållanden, men det är pinsamt att ständigt känna sig som en vagn utan hjul. Oafbrutet söker jag jaga bort tanken på hvad som kunde

ha varit, men det är ej alltid det lyckas mig. Den frikostiga och välvilliga anden kommer tillbaka och tömmer ånyo sitt ymnighetshorn öfver min stackars hjässa. Mitt enda hopp är nu, att fru Kromitska skall lyckas döda Anielka. Det är därför jag vill resa hem. Jag vill med egna ögon se fru Kromitskas lycka, hennes samlif med sin man och alla de förändringar hon nödvändigtvis måste ha undergått och som böra ha gjort henne helt och hållet olik Anielka. Jag förmodar, att jag kommer att träffa henne på Ploszow. Det är ju otänkbart, att hon efter en tio månaders skilsmässa ej skall uppsöka sin mor, som är sjuk.

Ja, »ceci tuera cela», jag är viss därom och räknar då förnämligast på mina så ytterst känsliga och ömtåliga nerver. Jag minns ju, att då Anielka redan hade börjat att utöfva en oemotståndlig dragningskraft på mig blotta tanken, att hon eftersträfvades af en Kromitski, verkade afkylande och gjorde henne mindre kär för mig. Hur skall det då icke vara nu, när hon är samme Kromitskis hustru, med kropp och själ hör honom till! Jag kan nästan med bestämdhet förutsäga, att hon skall verka frånstötande på mig och att »ceci tuera cela».

Och om jag också bedroge mig — hvad har jag egentligen att förlora? Jag önskar ingenting, men om det nu på ett eller annat sätt skulle visa sig, att skulden icke ligger uteslutande på min sida, att icke jag ensam bär ansvaret för hvad som skett — kanske skulle detta bereda mig en viss tillfredsställelse? Jag säger kanske, ty jag vet det icke. Tanken på någon sorts hämnd är fjärran ifrån mig. För bedragna känslor hämnas man endast på scenen. I det verkliga lifvet vänder man sig med afsmak bort — och därmed slut. Dessutom, för att bevisa Anielka, numera fru Kromitska, att hon handlade illa, då hon föraktade min ånger, måste jag själf känna mig fast

öfvertygad därom; men det ges tyvärr stunder, då jag känner mig osäker och tviflande på allt.

5 april. — Jag vet nu med säkerhet, att jag kommer att träffa fru Kromitska, ty jag har fått ett bref från faster, som skrifver, att Kromitski sålt egendomen i Volhynien och själf i och för angelägna affärer afrest till orienten. För Anielka har intet annat stått öfrigt än att återvända till modern, på Ploszow. Dessa underrättelser lämnade mig i första ögonblicket tämligen oberörd — men endast i första ögonblicket. Nu kan jag inte tänka på något annat. Försäljningen af deras egendom innebär en hel revolution i fru Celinas och hennes dotters lif. I fyra hundra år har detta gods varit i familjens ägo, dess bevarande har varit det mål, åt hvilket fru Celina ägnat hela sitt lif. Och så kommer en sådan där herre och säljer det med lätt hjärta, emedan han får bra betalt för det och på detta sätt tryggar framgången af sina spekulationer!

Det är ju möjligt, att dessa spekulationer komma att inbringa Kromitski väldiga rikedomar — men hvilket slag för de båda kvinnorna! Och hvad skola de väl tänka om honom! Faster skrifver, att hon tillbringar hela dagarna inne hos fru Celina, som nu är sängliggande. Underrättelsen om försäljningen har nämligen betydligt förvärrat hennes tillstånd. Jag är alldeles viss om att Anielka, då hon underskref fullmakten åt sin man, icke hade en aning om hvad hon gjorde. Hon försvarar honom dock inför andra; faster citerar i sitt bref följande yttrande af henne: »En olycka har skett, men det var en oundviklig olycka, som man inte kan ge Karl skulden för!» Försvara honom, försvara honom, du trofasta, lojala maka! Du kan ändå inte hindra mig från att tro, att han djupt sårat dig och att du i hemlighet föraktar honom af hela ditt hjärta. Hans omfamningar

och smekningar kunna ej ur ditt minne utplåna detta enda ord: s å l d t! Och fru Celina, hans protektris, som trodde, att hans första åtgörande skulle bli att med sina miljoner lösa Anielkas egendom från skuld!...

Jag, mina damer, skulle aldrig ha sålt den. Om icke af andra skäl skulle jag afhållits därifrån af finkänslighet, af tillgifvenhet för er, af fruktan att göra er sorg. Men spekulationer kräfva ju reda pengar!

Jag kan inte hjälpa, att de där miljonerna för mina ögon ibland antaga formen af ett frågetecken. Det är möjligt, att Kromitski kommer att förvärfva dem — kanske med tillhjälp af hvad försäljningen inbragt — men om han redan ägt dem, skulle han ej ha tillfogat sin hustru ett så smärtsamt slag och beröfvat henne tak öfver hufvudet. Faster skrifver, att han omedelbart efter försäljningen afreste till Baku och därifrån ämnar begifva sig till Turkestan. Anielka, alltför ung för att bo ensam, kommer att under tiden vara hos modern. Denna åter vistas på Ploszow, dels emedan hon är för sjuk för att kunna rubbas, dels emedan faster ej vill höra talas om att släppa henne ifrån sig. Jag känner Anielka alltför väl för att misstänka henne för några beräkningar. Hon är den mest oegennyttiga varelse i världen. Men fru Celina när otvifvelaktigt en förhoppning om att faster skall komma ihåg Anielka i sitt testamente. Denna förhoppning är för öfrigt fullkomligt grundad. Faster, som aldrig trott så särdeles mycket på Kromitskis miljoner, har flere gånger i ängsliga, nästan ödmjuka ordalag talat med mig om denna sin afsikt. Hon anser nämligen, att allt hvad hon äger tillhör Ploszowskierna och är rädd, att jag skall anse hennes dispositioner som en oförrätt mot familjen. Hur litet hon ändå känner mig! Om Anielka behöfde ett par skor och priset för dem vore Ploszow plus hela min kontanta förmögenhet, skulle jag ej tveka ett ögonblick. Möjligen skulle min handling delvis dikteras

af ett illvilligt begär att framhäfva olikheten mellan mig och Kromitski; att jag skulle handla så är emellertid säkert.

Men nog nu om det. Oupphörligt vända mina tankar tillbaka till detta, att fru Celina och hennes dotter nu vistas på Ploszow och skola stanna där så länge som Kromitskis bortovaro räcker, det vill säga Gud vet hur länge. Alltså kommer jag att dagligen vara tillsammans med fru Kromitska... En viss oro griper mig vid denna tanke. Jag frågar mig undrande, hur vårt förhållande skall gestalta sig, och jag uppgör alla möjliga hypoteser om hvad som skulle kunna inträffa, ifall jag hyste andra känslor för henne än som nu är fallet.

Än en gång upprepar jag emellertid, att jag reser för att bota mig och att jag icke älskar och ej heller kommer att älska fru Kromitska. Tvärtom, jag hoppas, att hennes åsyn skall förjaga den forna Anielka ur mitt hjärta bättre än alla fjordar och gejser. Men jag vore icke den jag är, jag vore icke en man, som upplefvat mycket och tänkt mycket, ifall jag icke insåge, hvilka faror som en dylik samvaro under alla andra förhållanden skulle kunna medföra.

Om jag nämligen ville hämnas — om icke blott och bart detta namn, fru Kromitska, verkade så afskräckande på mig som det gör — hvad skulle kunna hindra eller afhålla mig? På det där tysta, ensliga Ploszow komma vi två att vara så godt som ensamma — jag räknar knappast de båda gamla damerna, naiva och oskyldiga som ett par barn. Inom våra högre samhällskretsar träffar man ofta djupt fördärfvade kvinnor, men särskildt inom den äldre generationen möter man också sådana, som gått sin väg genom lifvet utan att ens med sin tanke snudda vid det onda. Hvarken faster eller fru Celina skulle ens drömma om att Anielka kan hotas af någon fara nu, då hon är gift. Anielka själf hör till samma kategori af kvin-

nor. Hon skulle ej ha afvisat mig, om hon icke redan gifvit Kromitski sitt ord. Men polskorna af den där typen föredraga att bringa olycka öfver sig framför att bryta ett löfte... Hvilken galenskap! Jag vill icke öfverbevisa fru Kromitska om att det var jag, som hade rätt. Men hvad det skulle glädja mig om någon annan gjorde det — om någon annan upplyste de där kvinnliga pliktmartyrerna om att man icke ostraffadt trampar naturens och hjärtats lagar under fötterna, att dessa lagar äro förmer än alla konstlade etiska doktriner, att dylika handlingar hämna sig. Det är sant, att jag svårt förbrutit mig, men jag hyste en uppriktig önskan att godtgöra allt — och hon visste det och ändå stötte hon mig ifrån sig! Förmodligen gjorde hon det för att kunna säga sig själf: »Jag är inte som Leon Ploszowski; jag har gifvit mitt ord och jag håller det.» Detta är icke hjältemod, det är dumhet; det är icke rättskänsla, det är fåfänga. Ack, jag kan inte glömma, jag kan inte!...

Men fru Kromitska själf skall förhjälpa mig därtill. Då hon uppenbarar sig för mig, stolt öfver sitt hjältemod, förälskad i sin man eller låtsande vara det, nyfiket sonderande, hur pass djupt mitt hjärtesår är — då kommer jag att gripas af en sådan vämjelse för denna dygdiga, lyckliga och självbelåtna äkta maka, att jag kanske åter flyr bort till polartrakternas ödslighet. Men då kommer icke längre minnet af Anielka att följa mig liksom fiskmåsen följer fartyget.

Det är ju också möjligt, att fru Kromitska ämnar spela rollen af ett stackars offer för mitt lättsinne och att hon genom sitt beteende mer eller mindre tydligt skall låta mig förstå, hur skamligt jag handlat emot henne. Sådant har man också sett. Liksom konstgjorda blommor ha det felet, att de inte dofta, så ha konstgjorda törnekronor den förtjänsten, att de inte stinga: man bär dem gärna, ty de äro ju kläd-

samma. Alltid när jag sett ett sådant där offer, som »af förtviflan» bevars tagit en annan, har jag känt lust att säga till henne: »Du ljuger! Möjligen var du ett offer eller åtminstone trodde du uppriktigt, att du var det, ända till dess han, din utkorade, för första gången kom intassande till dig i tofflor. Från och med då upphörde du att vara rörande, och numera är du endast löjlig och pueril.»

6 april. — Hvad det grekiska »ananke» ändå är för ett vackert och djupsinnigt ord! Det stod skrifvet i ödets bok, att denna kvinna skulle störa min frid äfven sedan jag upphört att älska henne.

Nyheten om egendomens försäljning och Anielkas ankomst till Ploszow har upprört mig mer än jag velat erkänna. Jag sof illa i natt. En mängd frågor trängde sig på mig och lämnade mig ingen ro. Skulle jag, sporde jag mig bland annat, ha rätt att förleda fru Kromitska till afvikelse från dygdens väg? Jag vill inte och kommer inte att göra det, ty fru Kromitska lockar mig ej — men skulle jag ha rätt till det? Jag fyller mitt lif med dylika »to be or not to be» — det är det enda jag har att lefva på. Sådana där funderingar äro för öfrigt långt ifrån njutningsrika, ty vanligen påminna de om hundens jakt efter sin egen svans: man kommer aldrig till något resultat, tröttar endast ut sig. Men de hjälpa mig åtminstone att fördrifva en dag eller en natt. I sammanhang härmed konstaterar jag, att jag trots all min skepticism är lika rikt utrustad med samvete och dit hörande skrupler som trots någon liten landtpräst. Nutidsmänniskan liknar en trasslig härfva, som då man försöker reda ut den trasslar in sig än värre. Förgäfves har jag sagt mig själf, att det är blott och bart en teori jag framställer och att jag teoretiskt äger den där rätten. Landtprästen dundrade oafbrutet sitt: Nej! Nej! Nej!

Jag måste emellertid försöka att komma på det klara med den här frågan. Det gäller min inre jämvikt. Och i kväll känner jag mig särskildt upplagd att dryfta den. Hos en målare af mina bekanta hörde jag i dag fru Davis förfäkta den meningen, att kvinnan i hela sitt lif bör förbli ren och kysk, om inte för annat så »pour la netteté du plumage!» — Maleschi upprepade: »Oui, oui!... du plumaze!» — och jag inbillade mig, att Medelhafvets alla krabbor vände sig på rygg och sträckte klorna mot höjden, nedkallande Jupiters åska. I förbigående sagdt har fru Davis det där uttrycket af mig, och jag i min tur har lånat det af Feuillet. Jag iakttog emellertid ett fullkomligt korrekt uppförande och tillät mig icke ens att småle. Men påföljden var, att jag med ens försattes i en muntert cynisk sinnesstämning, som jag ännu har litet kvar af och som är det bästa vapnet mot skrupler.

Alltså — skulle jag ha rätt att söka väcka fru Kromitskas kärlek samt i händelse af framgång förleda henne till afvikelse från dygdens stig? Först och främst betraktar jag då saken från hederslagens synpunkt — nota bene den hederslag, som gäller för dylika fall. Jag finner icke en enda paragraf, som förbjuder mig att handla så. Men så är också denna kodex — åtminstone vid ytligt betraktande — den mest säregna man gärna kan tänka sig. Om jag stjäl pengar från någon, så faller skammen uteslutande på mig, tjufven; stjäl jag åter från någon hans hustru, så faller skammen på den bestulne, och jag, tjufven, går fri i allmänna omdömet. Hvad vill detta säga? Beror det på en förvillelse i de moraliska begreppen, eller är verkligen skillnaden mellan att stjäla en portmonnä och stjäla en hustru så stor, att man inte ens kan jämföra de båda förbrytelserna? Ja, kanske det. En mänsklig varelse kan icke vara en tillhörighet på samma sätt som ett dödt ting —

och stölden af en hustru är en ömsesidig viljeakt. Hvarför skulle jag respektera mannens rätt, när icke hans egen hustru respekterar den? Hvad angår han mig? Jag möter en kvinna, som vill tillhöra mig, och jag tager henne. Hennes man existerar inte för mig, och hennes eder och löften — ja, de äro hennes ensak. Hvad skulle alltså hålla mig tillbaka? Kanske vördnad för den äktenskapliga institutionen? Nej, ty om jag älskade, om jag kunde älska fru Kromitska, skulle jag ur djupet af mitt hjärta ropa: »Jag protesterar mot detta äktenskap, jag protesterar mot de där plikterna hon säger sig ha emot Kromitski. Jag är en stackars mask, som trampas och som vrider sig af smärta — och ni vill, att jag skall respektera och skona foten, som trampar mig?» Hvarför skulle jag det? Hvarför skulle jag respektera en samhällsinstitution, som pressar ur mig allt mitt blod, beröfvar mig all håg att lefva? Det är förmodligen naturens ordning, att fisken blir uppäten af människan; men predika för fisken, att han skall vörda denna ordning, då han blir lefvande fjällad och sedan lagd i grytan! Jag protesterar och jag stinger — det är mitt svar. Spencers ideal — människan hunnen till denna högsta grad af utveckling, där hennes individuella drifter befinna sig i harmoni, med samhällslagarna — är endast ett postulat.

Jag vet mycket väl, att Sniatynski skulle bringa mig till tystnad genom det enda inkastet: Således är du för den fria kärleken?» Nej, det är jag icke. Jag är endast för mig själf. I am for myself! För resten frågar jag litet efter alla era teorier. Om du blir kär i en annans hustru eller din hustru blir kär i en annan man, då få vi se, hvad alla era paragrafer och föreskrifter att respektera samhällsinstitutionerna duga till. I värsta fall är jag inkonsekvent, alldeles som jag var det, då jag, skeptikern, lät läsa en mässa

för Leon och Anielka och bad som ett barn. För framtiden lofvar jag mig att alltid vara inkonsekvent, så snart detta kan bereda mig någon fördel eller tillfredsställelse. Det existerar endast en logik i världen — lidelsens logik. Förnuftet på kuskbocken kan aldrig hejda de skenande hästarna; på sin höjd lyckas det hindra, att vagnen slås i spillror. Människohjärtat äger ingen möjlighet att skydda sig för kärleken, och kärleken är en naturkraft, lika väl som ebb och flod. En hustru, som älskar sin man, kan af ingen mänsklig makt förmås att bedraga honom — vigseln är då endast kärlekens stadfästelse. Älskar hon honom icke däremot, ja, hvad hjälpa då ederna vid altaret? Floden kommer och spolar bort dem. Jag kan omöjligt lofva, att mitt skägg inte skall växa eller att jag inte skall åldras — gör jag det, så kullslå lifvets lagar både mig och mina löften.

Det är ju egendomligt! Allt hvad jag här skrifver är som sagdt rena teorier. Jag när inga afsikter, som jag behöfver rättfärdiga inför mig själf, och ändå uppröra mig de här tankarna till den grad, att jag nyss fick lof att afbryta mig i deras nedskrifvande. Mitt lugn är ändå bra konstladt!... Nära en timme har jag gått af och an i rummet, och till slut upptäckte jag hvad det var, som så upprörde mig... Det är sent. Från mina fönster ser jag Invaliddomens kupol, som lyser i månskenet alldeles som Peterskyrkan brukade lysa, då jag med sinnet fullt af förhoppningar vandrade af och an på Monte Pincio och tänkte på Anielka. Utan att jag själf var klart medveten därom, döko de där minnena upp inom mig. Hvad som är skedt är skedt, och jag finner mig nu däri, men säkert är, att jag skulle ha kunnat bli lycklig och att äfven hon kunnat bli tio, hundra gånger lyckligare än hon är. Om jag också hade några hemliga afsikter och komme i aldrig så stark frestelse, skulle jag än i dag rygga tillbaka för att draga olycka öfver

henne. Blotta tanken, att jag beredde henne lidande, skulle förlama min energi och min handlingskraft. Hon ingaf mig en sådan djup ömhetskänsla!

Men allt det där är ju förbi nu. Skeptikern inom mig kommer med en annan fråga: skulle hon verkligen bli så olycklig, ifall jag förledde henne till otrohet? Mer än en gång i lifvet har jag iakttagit, att kvinnorna äro olyckliga endast så länge som de kämpa. När striden väl är afgjord inträder, oberoende af dess utgång, en period af lugn, tillfredsställelse och lycka... Jag har här i Paris känt en kvinna, som i tre år kämpade en bitter, kvalfull kamp med sig själf och sedan, då hjärtat segrade, endast kände ånger öfver en sak: att hon stridit emot så länge.

Men hvad tjänar det till att bry sin hjärna med alla dessa spörsmål? Jag vet ju, att allt kan bevisas och att allt bevisadt kan betviflas. De äro slut, de lyckliga tiderna, då människan tviflade på allt utom på förnuftets förmåga att uppdaga sanningen... Jag gör bättre i att tänka på den förestående resan... Den Kromitski, som sålt sin hustrus egendom och sårat henne så djupt!... Jag måste se det stå skrifvet, svart på hvitt, annars skulle jag inte tro det.

10 april. — Jag var i går på afskedsvisit hos fru Davis. Där var stor konsert. Laura tyckes ha blifvit en verklig Euterpe. Fräulein Hilst spelade på melodikon. Jag tycker alltid om att se henne, men mest tycker jag ändå om henne, då hon sitter framför melodikonen med ögonen fästa på klaviaturet och slår an de första ackorden. Det hvilar då ett nästan andaktsfullt allvar öfver henne, ett lugn och en ro, som verka välgörande på mina förstörda nerver. Hon kommer mig att tänka på den heliga Cecilia, mitt älsklingshelgon, som jag skulle ha blifvit kär i, om jag lefvat på hennes tid. Det är skada, att

Klara är så storväxt. När hon sitter vid pianot, glömmer man emellertid bort det. Då och då slår hon upp ögonen liksom sökande efter någon ton, som hon hört klinga där uppe i höjden, och det hvilar i sådana ögonblick något verkligt inspireradt öfver henne. Det är med rätta hon bär namnet Klara, ty hennes själ är sannerligen klar som kristall. Jag tycker om att se henne, sade jag, icke att höra henne; hennes musik förstår jag tyvärr alltjämt lika litet, eller åtminstone uppfattar jag den endast med svårighet. Mina elaka och förmätna anmärkningar hindra dock icke, att hon kan ha verklig talang.

Då hon slutat spela, gick jag fram till henne och förklarade halft skämtande, att tiden för vår öfverenskomna resa till Varschau nu var inne, hvadan jag bad henne göra sig färdig. Till min förvåning tog hon min uppmaning på allvar. Hon svarade, att hon redan länge ämnat sig till Varschau, och hvad det beträffade att göra sig färdig, så bestod det för henne i att taga med sig en gammal kvinnlig släkting, som ständigt åtföljer henne på hennes resor, samt ett stumt klaviatur, hvarpå hon öfvar sig i skalor till och med i järnvägskupéerna.

Jag blef en smula förskräckt. Om hon verkligen följde med, skulle jag bli nödsakad att bistå henne vid arrangemangerna för konserten, och detta föll mig alls icke i smaken, ty jag ville resa direkt ut till Ploszow. Men så lugnade jag mig något vid tanken, att jag kunde anförtro henne i Sniatynskis beskydd; han bör kunna vara henne till större nytta än jag. För öfrigt är fröken Hilst dotter till en rik industriidkare i Frankfurt, och den ekonomiska vinsten är henne likgiltig.

Den ifver, hvarmed hon omfattade förslaget att resa, har emellertid gifvit mig åtskilligt att fundera öfver. I första ögonblicket kände jag lust att svara henne: »Låt gå för det stumma klaviaturet, men att

taga med sig den gamla tanten anser jag för en mindre lycklig idé.» Vi män äro så vana att alltid och öfverallt lura på kvinnan som på ett rof, att vi aldrig närma oss en ung och vacker kvinna utan hemlig lystnad. Den som påstår motsatsen bedrager sitt offer, för att hon dess lättare skall falla i snaran. Mina tankar äro för närvarande uteslutande upptagna af annat, och ändå framstod den där gamla tanten i första ögonblicket för mig som ett hinder, så mycket mer som min person förmodligen spelar en roll med i detta plötsliga beslut. Laura har, som jag nämnt, redan för länge sedan låtit mig förstå, att fröken Hilst för mig hyser varmare känslor än blotta sympatiens. Det är möjligt, att hon till någon del har rätt. Dagens händelser göra mig litet böjd för att tro det. I så fall är jag henne tacksam. Mina eröfrarinstinkter ha upphört att göra sig gällande. För första gången i mitt lif känner jag lust att knyta vänskap med en kvinna och har ingen tanke på att svika hennes förtroende. En sådan vänskap skulle vara en balsam för min sönderslitna själ.

Klara och jag ha i dag språkats vid som ett par goda vänner. Hennes intelligens är ej särdeles djup, men den är klar, och hon har en alldeles bestämd uppfattning af hvad hon anser för godt och hvad hon anser för ondt, hvad hon anser för skönt och hvad hon anser för oskönt, hvilket ger något tryggt och lugnt åt hennes väsen. Öfver hufvud taget gör hon, liksom så många af hennes landsmän, ett intryck af att vara en andligen sund människa. Jag har träffat rätt många tyskar, och jag har gjort den iakttagelsen, att till exempel den typ, som jag representerar, är mycket sällsynt ibland dem. Tyskarna liksom engelsmännen äro ett positivt folk och veta hvad de vilja. Äfven de dyka stundom ned i tviflets bottenlösa haf, men de göra det metodiskt och vetenskapligt, icke såsom kännande människor eller genier utan portfölj.

Därför ha också deras nyligen afsomnade transcendentala filosofi, deras nuvarande vetenskapliga pessimism och deras poetiska Weltschmerz en uteslutande teoretisk betydelse. I det praktiska lifvet veta de alltid att anpassa sig efter förhållandena. Enligt Hartmann är mänskligheten olyckligare ju intensivare och mera medvetet den lefver, men samme Hartmann uppmanar sina landsmän med en tysk Kulturträgers hela salfvelse att potentiera det tyska lifvet på polackernas bekostnad. Men frånsedt detta fall, som för öfrigt bör skrifvas på den mänskliga lumpenhetens konto, taga tyskarna i allmänhet ej sina teorier på allvar, och därför äga de också sinneslugn och handlingskraft. Detta lugn äger äfven Klara. Förmodligen saknar hon all erfarenhet af de stormar, som kunna uppröra ett människohjärta, eller åtminstone ha de endast glidit öfver henne utan att tränga på djupet. Blott så kan hennes orubbliga tro på hvad hon anser sant förklaras. Om hon verkligen för mig känner något djupare och mera än sympati, så är det nog en omedveten och på önskningar blottad känsla. Från och med att den upphörde att vara sådan, toge hennes drama sin början, ty jag skulle icke kunna besvara den; skulle endast begagna mig af den på ett sätt, som droge olycka öfver henne. Jag är visst icke någon egenkär narr, som tror, att ingen kvinna kan motstå mig; jag är endast af den åsikten, att ingen kvinna i världen kan motstå den man hon verkligt älskar. Ordspråket: »En belägrad fästning är en intagen fästning» hör visserligen till de lösa talesättens stora kategori, men det har en kärna af sanning och är nästan sant, då det hänföres till en kvinna, som inför sin dygds murar gömmer en sådan förrädare som hjärtat är.

Men Klara kan vara lugn. Vi skola resa i kamratlik sämja, hon, jag, den gamla tanten och det stumma klaviaturet.

16 april. — Sedan tre dagar tillbaka är jag i Varschau, men jag har ännu icke kunnat resa ut till Ploszow. Strax efter ankomsten fick jag tandvärk, och mitt ansikte har svullnat upp. Jag vill inte presentera mig för damerna i detta skick.

Sniatynski har varit hos mig och äfven faster, som välkomnat mig litet à la den förlorade sonen. Anielka kom för en vecka sedan. Hennes mor är så sjuk, att doktorerna, som först ville skicka henne till Wiesbaden, nu inse, att hon ej skulle uthärda en resa. Hon kommer alltså att stanna på Ploszow tills vidare. Likaledes Anielka, försåvidt icke Kromitski snart har afslutat sina affärer och anser lämpligt att skaffa sig och sin hustru ett eget hem. Af hvad faster berättat mig, drager jag dock den slutsatsen, att hans bortovaro kommer att räcka flere månader.

Jag ville veta så mycket om Anielka som möjligt, och faster berättade villigt. Det faller henne icke ens in att Anielka numera kan intressera mig annat än i sin egenskap af släkting. Hon är ju gift!

Faster kan icke förlåta Kromitski egendomens försäljning, och äfven härom talade hon oförbehållsamt med mig. Hon råkade därvid i sådant vredesmod, att hon slet sönder sin klockkedja.

»Jag tänker säga honom rätt i ansiktet,» sade hon, »att det var ett gement streck. Jag skulle gärna ha lånat honom pengar själf — fast det hade varit detsamma som att kasta dem i sjön. Ja, de där olycksaliga spekulationerna! De sluka allt, och om de ge något tillbaka, det vet man ännu inte. Så snart jag träffar honom, ämnar jag säga åt honom: 'Ni gör Anielka olycklig och Celina olycklig, och till sist gör ni själf bankrutt. Och om ni verkligen skulle förtjäna miljoner, hvad vore det för glädje för dem, stackars kvinnor, som skulle fälla tårar öfver hvarenda groschen! Nej, ni har burit er gement åt, det är hela saken.' Jag kunde aldrig med den där

figuren — och det med rätta, det märker jag nu.»

Jag frågade, om hon talat med Anielka om försäljningen.

»Med Anielka?» svarade hon. »Nej, det var bra du kom, för nu kan jag ändtligen få sjunga ut. Det lättar. Med Anielka är det omöjligt att tala öppet. En gång försökte jag — jag kunde inte härda ut längre — men först blef hon ledsen på mig, och sedan började hon gråta. 'Han var tvungen, han var tvungen!' — hette det. Hon tillåter inte, att det sägs ett ondt ord om honom, och skulle gärna vilja dölja alla hans fel för världen. Men mig, gamla, lyckas hon inte föra bakom ljuset; i själ och hjärta ogillar hon den där försäljningen lika mycket som jag.»

»Således tror faster, att hon inte älskar honom?»

Faster gaf mig en förvånad blick.

»Hvem skulle hon annars älska? Om hon är ledsen öfver saken, så är det väl därför, att hon älskar honom. Man kan väl älska en människa men ändå se hennes dåliga sidor.»

Jag tillåter mig att vara af motsatt åsikt, men jag föredrog att låta udda vara jämnt. Faster fortsatte:

»Hvad jag framför allt inte kan förlåta honom, det är att han ljuger. Han försäkrade Celina och Anielka, att han inom ett eller högst två år skulle köpa tillbaka godset. Men säg mig, är det möjligt? Säg! De tro förstås eller låtsas tro, att han skall det.»

»Enligt min åsikt är det alldeles omöjligt. Han kommer naturligtvis att fortsätta med sina spekulationer.»

»Och han vet det lika väl som vi, alltså bedrar han dem öfverlagdt.»

»Kanske för att de inte skola sörja så mycket.»

Faster blef än ursinnigare.

»För att de inte skola sörja så mycket! Han skulle ha kunnat bespara dem all denna sorg. Försök inte försvara honom! Hvarenda en måste ogilla ho-

nom. Chwastowski var utom sig af harm. Han har satt sig in i den här saken och påstår, att han skulle åtagit sig att på ett par år utan hjälp från något håll befria egendomen från skuld. För resten hade jag gärna hjälpt till med någon summa — och du också, eller hur? Ja, ser du det! Och nu äro alla möjligheter omintetgjorda!»

Med en känsla af hemlig, oförklarlig oro gjorde jag därefter några frågor om Anielkas hälsa. Jag fruktade att få höra något, som skulle ha varit fullkomligt naturligt, fullkomligt i sin ordning, men som dock skulle ha berört mig på det pinsammaste — jag vet själf icke hvarför. Lyckligtvis förstod faster genast, hvad jag syftade på, ty i samma förbittrade ton svarade hon:

»Nej, ingenting så'nt alls! Egendomen har han sålt, men det är också det enda han har dugt till.»

Jag ledde genast samtalet in på andra ämnen. Jag berättade faster, att jag haft ressällskap hit med nutidens förnämsta kvinnliga pianist, en mycket förmögen ung dam, som ej skulle begära bättre än att få ge några välgörenhetskonserter. Faster är sig alltid lik! Först brummade hon öfver att fröken Hilst ej kommit på vintern, den bästa tiden för konserter; sedan började hon besinna, att det dock ännu inte var alldeles för sent och ville tvärt skynda åstad till Klara. Det var med knapp nöd jag lyckades öfvertyga henne om lämpligheten af att jag först förberedde fröken Hilst på hennes visit. Faster står i spetsen för några välgörenhetsföreningar och anser det som en hederssak att för deras räkning på andra föreningars bekostnad roffa åt sig allt hvad öfverkommas kan. Och nu var hon rädd att bli förekommen.

Vid afskedet frågade hon mig:

»När flyttar du ut till Ploszow?»

Jag svarade, att jag alls icke ämnar flytta ut till

Ploszow. Det är i själfva verket bäst, att jag stannar i Varschau; jag har funderat öfver saken och kommit till den slutsatsen. Ploszow ligger en mil utanför staden; jag reser dit ut hvar morgon och stannar till framemot aftonen. På det sättet förebygges allt prat. Dessutom vill jag inte låta fru Kromitska tro, att jag står efter att bo under samma tak som hon.

För Sniatynski nämnde jag i förbigående detta mitt beslut, och jag märkte, att han gillade det och gärna skulle ha begagnat tillfället att föra talet öfver på Anielka. Trots all sin intelligens tyckes Sniatynski ej förstå, att afgörande förändringar i ens lif skapa motsvarande förändringar i förhållandet äfven till ens bästa vänner. Han kom mig till mötes, som om jag alltjämt hade varit den Leon Ploszowski, som i Krakau med skälfvande stämma bönföll honom om räddning, och han ville genast sticka fingrarna i mitt sår. Jag hejdade honom redan vid första ord, hvilket tycktes förarga och förvåna honom. Emellertid fann han sig snart och lämpade sin ton efter min. Vi började språka, som om vårt sista sammanträffande aldrig ägt rum. Jag märkte dock, att han intresseradt iakttog mig, och som han ej direkt kunde utfråga mig om mitt nuvarande sinnestillstånd, sökte han på omvägar komma underfund därmed — naturligtvis på ett mycket otympligt sätt, typiskt för romanförfattaren, som är en djupsinnig psykolog och en skarpsynt analytiker, så länge han sitter vid sitt skrifbord, men i det praktiska lifvet är naiv som en skolpojke.

Om jag hade haft en flöjt till hands, skulle jag liksom Hamlet ha kunnat räcka honom den med orden: »Var så god, spela, men om du svarar mig, att du inte kan, hur kan du då tro — du som inte ens förmår locka fram toner ur ett stycke trä — att du efter behag kan spela på min själ?»

I går natt läste jag Hamlet, jag vet icke hvilken

gång i ordningen, och det var därför, som den där jämförelsen rann mig i minnet. Jag häpnar däröfver, men det är likväl ett faktum, att nutidsmänniskan i de mest invecklade situationer, de mest komplicerade själstillstånd ingenstädes finner så många analogier med sig själf som i detta drama, byggdt på Holinsheads bloddrypande och vilda saga. Hamlet, det är människosjälen sådan den var, sådan den är och sådan den kommer att förbli. Enligt min tanke har Shakspere i detta drama öfverskridit till och med snillets gränser. Homeros och Dante äro trots allt dock barn af sin tid, och med kännedom om den förstår jag, att de kunnat skapa de verk, som gjort dem odödliga. Men hur denne engelsman i sjuttonde seklet kunnat ana sig till alla de komplicerade psykologiska fall, som vår civilisation skulle bringa med sig, det kommer alltid, trots alla studier öfver Hamlet, att för mig förbli en gåta.

Sedan jag alltså räckt Sniatynski Hamlets flöjt, började jag tala med honom om Klara Hilst, som jag anbefallde i hans beskydd. Därpå kommo vi in på det gamla vanliga temat: hans dogmer. Jag sade honom, att hemlängtan och känslan af mina plikter mot fäderneslandet hade fört mig hit. Men jag yttrade detta i så vårdslös ton, att Sniatynski icke visste, om jag gäckades eller talade allvar. Och återigen fick jag tillfälle att göra samma iakttagelse, som jag så ofta gjort i Paris. Med hvart ögonblick förlorade Sniatynski mer och mer af det moraliska öfvertag, som de senaste tilldragelserna hade gifvit honom öfver mig. Han visste icke själf, hvad han skulle tro; han förstod blott en sak: att hans gamla nycklar inte längre passade till mina nya lås. Då jag vid afskedet än en gång anbefallde Klara Hilst i hans beskydd, gaf han mig en forskande blick och frågade:

»Hon ligger dig visst varmt om hjärtat?»

»Mycket. Jag hyser stor vänskap och än större aktning för henne.»

Sålunda lyckades jag koncentrera hans uppmärksamhet på Klara Hilst. Troligen förmodar han, att det är något nytt litet tycke, ty han var högst misslynt, då han gick. Den gode Sniatynski kan aldrig dölja sina känslor. Han slog igen dörren om sig med betydligt mera kraft än som hade behöfts, och jag hörde, att han tog trappan i ett par steg och hvisslade, hvilket hos honom är ett otvetydigt tecken till dåligt lynne.

För öfrigt är det alldeles sant, att jag intresserar mig för Klara Hilst.

Jag skref till henne i dag och förklarade anledningen, hvarför jag ännu ej kommit på visit — och jag fick svar genast. Klara är alldeles förtjust i Varschau och framför allt i dess invånare. Alla våra musikaliska storheter ha gjort visit hos henne och öfverbjudit hvarandra i artighet och tjänstvillighet. Så älskvärda människor har hon aldrig förr träffat, skrifver hon. Jag förmodar, att de ej skulle vara fullt så älskvärda, ifall hon hade för afsikt att bosätta sig här för alltid — ehuru Klara otvifvelaktigt har en stor förmåga att förvärfva vänner. Hon har redan sett sig litet om i staden, och Lazienki* i synnerhet tilltalade henne lifligt. Hennes förtjusning gläder mig så mycket mera, som det polska landskap hon såg från kupéfönstren gjorde ett beklämmande intryck på henne. Det är i själfva verket också så ödsligt och flackt, att man måste vara född polack för att upptäcka något behag hos det. Klara upprepade gång på gång: »Nu förstår jag Chopin», men däri bedrog hon sig. Hon förstår Chopin lika litet som hon förstod naturen omkring henne.

* Ett af en stor park omgifvet lustslott strax utanför Varschau.

Ehuru i andlig måtto ett barn af utlandet, äger jag dock genom något slags atavism förmågan att förstå och uppfatta vår natur. Med förvåning har jag konstaterat, att så ofta jag återkommer hem vid den tiden jag ej kan se mig mätt på vårt vårlandskap. Och hvad är det ändå egentligen att se? Ibland har jag med flit försökt inbilla mig, att jag är en utländsk artist, och har sett mig omkring objektivt och som en främling. Det har då tyckts mig, att jag framför mig haft en naiv och otymplig teckning, utförd af ett barns eller en vildes oöfvade hand. Dessa flacka trädeståkrar, dessa sanka ängar, dessa kvadratformiga, rätliniga stugor, dessa herrgårdspopplar borta vid synranden, denna vida slätt, inramad i ett band af skog, dessa »tio mil ingenting», som tyskarna säga — allt detta har städse kommit mig att tänka på en primitiv landskapstafla med dess torftighet i fantasi och linjer. Egentligen taladt är det polska landskapet endast en skiss. Men så snart jag upphör att se på det med främlingens blickar, blir intrycket ett annat.

Jag fängslas af dess storstilade enkelhet, af de ändlösa vidderna, där alla former och konturer upplösas som själen i nirvana. Slätterna, fälten, skogarna ha då i mina ögon icke endast samma konstnärliga charm, som utmärker de primitiva landskapstaflorna, de verka också lugnande och rogifvande på mina nerver. Jag kan beundra Apenninerna, men min ande förmår ej tillägna sig dem, den endast så att säga hakar sig fast vid dem. Detta måste förr eller senare medföra en känsla af trötthet. Människan finner endast då verklig hvila, när hon uppgår i den omgifvande naturen, och härtill kräfves, att hennes själ och naturens själ skola stå i samklang. Hemlängtan härflyter just af själens främlingsskap inför det som omger henne.

Men nog nu härom. Till min blygsel och öfver-

raskning märker jag, att jag med allt hvad jag här skrifvit endast haft till mål att föra mig själf bakom ljuset. Jag talar om landskap och hemlängtan, men vill jag vara ärlig, måste jag vidgå, att alla mina tankar äro på Ploszow. Jag känner en outhärdlig oro; den ligger som en kväfvande tyngd öfver bröstet. Det är mycket möjligt, att allt kommer att aflöpa långt bättre och lättare än jag nu föreställer mig. Dagen före är alltid värst. Som yngling hade jag en gång en duell, som jag utkämpade med det största lugn, men jag minns, att jag kvällen förut kände mig orolig. Äfven då försökte jag tänka på annat men liksom i dag förgäfves. Det är långt ifrån med någon ömhet jag tänker på fru Kromitska, det är endast envist och oaflåtligt. Tankarna surra i mitt hufvud som en bisvärm, och jag kan omöjligt jaga bort dem.

17 april. — I dag har jag varit ute på Ploszow. Allt aflöpte verkligen helt annorlunda än jag hade tänkt mig. Klockan sju på morgonen åkte jag ifrån Varschau, med beräkning att omkring klockan åtta vara framme vid Ploszow. Faster hade sagt mig, att de stiga tidigt upp där ute. Under hela vägen hade jag den där obehagliga, kväfvande tyngden öfver bröstet, och tankarna surrade alltjämt som bin i hufvudet. Jag hade lofvat mig själf att ej uppgöra några planer. Ödet skulle få afgöra, hurudant mitt första sammanträffande med Anielka skulle bli och hur vårt förhållande vidare skulle utveckla sig. Men jag kunde dock ej låta bli att grubbla öfver hvad väl detta öde bar i sitt sköte. Skulle hon vara sig lik? Hur skulle hon hälsa på mig? Hur skulle hon bemöta mig? Hvilken ton skulle hon anslå? Min fantasi var så helt uppfylld af henne, att jag såg henne för mig som lifslefvande. Hvarje detalj i hennes utseende mindes jag: det vackra hårfästet,

de långa ögonhåren, ögonen, ansiktets fina oval. Jag försökte gissa mig till hur hon skulle vara klädd. Ord som hon yttrat, växlingar i hennes ansiktsuttryck, åtbörder som hon brukat göra runno mig i minnet. Oupphörligt erinrade jag mig också den kvällen, då hon kommit ned i salongen med tydliga spår af puder på de blossande kinderna. Slutligen fingo alla dessa minnen nästan en karaktär af hallucinationer, så lefvande och verkliga stodo de för mig. För att bli dem kvitt började jag språka med droskkusken. Jag frågade honom, om han var gift, hvarpå han svarade: »Inte kan man reda sig utan gumma inte!» Sedan yttrade han ännu något, som jag icke hörde, ty jag hade just varseblifvit den första skymten af Ploszows popplar. Några ögonblick senare syntes redan grindarna.

Vid anblicken af Ploszow stegrades min inre oro, och tankarna började surra värre än förut i mitt hufvud. Jag försökte att rikta uppmärksamheten på de omgifvande föremålen, på de förändringar, som inträdt sedan mitt sista besök. Mekaniskt sade jag till mig själf, att vädret var vackert och våren ovanligt tidig. Det var verkligen en strålande dag, luften var mättad af ljus och vårliga dofter. Äppelträden utanför stugorna stodo i blom, och marken omkring dem var hvit som snö af alla nedfallna blommor. Det var som en hel serie af små landskapsstycken ur den moderna skolan. Hvart jag riktade min blick, möttes den af ljusmättadt, genomskinligt p l e i n-a i r; kring boningshusen och ute på åkrarna rörde sig, mot denna ljusmättade bakgrund, en mängd mörka gestalter. Dagens arbete hade redan börjat.

Jag såg och lade märke till allt detta, men det förmådde ej absorbera mig. Alla dessa intryck stannade i ytterregionerna af min hjärna, under det andra tankar fortforo att röra sig innanför. Plötsligt slog lindalléns kyla emot mig, och längst i fonden såg

jag fönstren glimma. Mina stackars tankar började flaxa och flyga än oroligare. Hvad som föranledde mig därtill vet jag icke, men i stället för att åka upp på gården lät jag kusken hålla utanför grindarna — och följd af hans tacksägelser närmade jag mig till fots stora trappan.

Lika litet kan jag förklara, hvarför jag erfor en sådan våldsam oro. Var det månne därför, att det i detta välbekanta gamla hus väntade mig något obekant, ett jag visste ej hvad, men som dock var tragiskt förbundet med mitt förflutna? Under det jag gick öfver gården, kände jag en sådan kväfvande tyngd öfver bröstet, att jag knappt förmådde andas. »Seså, inga dumheter!» upprepade jag gång på gång för mig själf. Som jag lämnat droskan utanför grinden, kom mig ingen till mötes. Vestibulen var tom. Jag trädde in i matsalen och beslöt att vänta där, tills damerna skulle komma ned.

Detta kunde ej dröja länge, ty bordet var dukadt och samovaren puttrade och utsände moln af ånga. Liksom nyss undgick intet min uppmärksamhet. Jag lade märke till att det var kyligt och jämförelsevis mörkt i salen, ty dess fönster vette mot norr. Sedan satt jag en stund och iakttog, hur ljuset från de tre fönstren bildade tre lysande rektanglar på det mörka parkettgolfvet. Därpå började jag djupt intresseradt skärskåda buffeten, som jag dock sett sedan min barndom. Slutligen drog jag mig till minnes det samtal Sniatynski och jag en gång haft i den här salen och hur han genom fönstret hade visat mig på Anielka, som i sällskap med hans hustru hade kommit gående från växthuset.

En känsla af vemod och öfvergifvenhet grep mig. Jag satte mig vid fönstret för att vara närmare ljuset och började göra parken till föremål för mina iakttagelser. Men min hjärna var alltjämt som klufven itu. Alldeles samtidigt tänkte jag, att jag inom några

ögonblick skulle få se henne, att jag skulle bli tvungen att hälsa på henne, tala med henne och sedan vara tillsammans med henne dagligen, under hela månader. Frågorna: »Hur skall detta gestalta sig? Hur skall det aflöpa?» döko oupphörligt upp inom mig. Det påstås, att rädslan ibland kan förvandla pultroner till hjältar. Med mig är det återigen så, att oro, obeslutsamhet och ovisshet om framtiden alltid framkallar en känsla af vrede och otålighet hos mig. Så var det också nu. Aldrig förr hade jag så klart insett, hvilket oöfverstigligt svalg, som skilde den forna Anielka från den nuvarande fru Kromitska. »Om hon också vore hundra gånger skönare,» tänkte jag, »hundra gånger mera tjusande än jag kan föreställa mig henne, kommer hon hädanefter endast att inge mig motvilja.»

Och min förbittring växte, ty jag inbillade mig, jag vet icke hvarför, att hon ämnade öfverbevisa mig om att jag bedrog mig och att hon evigt skulle förbli den af mig åtrådda men aldrig ägda. »Vi få väl se!» svarade jag henne i tankarna, och jag fick en förnimmelse af att det mellan mig och henne skulle komma att utkämpas en sällsam tvekamp, en strid, som jag skulle på en gång vinna och förlora — ty jag skulle återvinna mitt lugn men förlora mitt minne. Jag tyckte mig i detta ögonblick äga nog kraft och mod att tillbakaslå hvarje angrepp.

Då öppnades plötsligt dörren, och Anielka trädde in.

Det började susa för mina öron, mina händer blefvo kalla som is. Gestalten framför mig bar visserligen namnet fru Kromitska men hade min forna Anielkas ljufva, älskade drag. Ur det kaos, som uppstod inom mig, steg ett allt öfverröstande rop: »Anielka! Anielka! Anielka!»

Hon hade emellertid ej varseblifvit mig eller

också tog hon mig för någon annan, ty jag satt vänd ifrån ljuset. Jag steg upp och närmade mig henne, och först då såg hon upp. Hon blef stående som fastvuxen — och jag vill ej ens försöka att beskrifva det uttryck, som hennes ansikte antog. Där lästes förskräckelse och förvirring, där lästes ångest och ödmjukhet. Hon blef så blek, att jag fruktade hon skulle svimma.

Jag hade varit förberedd på allt utom på ett sådant mottagande. För några ögonblick sedan hade jag känt mig alldeles viss om att hon på ett eller annat sätt skulle låta mig märka, att hon var fru Kromitska. Men nej, nej! Upprörd och skygg stod hon framför mig — min forna Anielka! Jag hade gjort henne olycklig, jag, jag ensam var den skyldige, men hon såg på mig, som om hon velat bedja om förlåtelse. Känslor af återvaknande kärlek, af ånger och medlidande stormade öfver mig, och jag var nära att alldeles förlora väldet öfver mig själf. Jag lyckades dock behärska mig; jag slöt henne ej i min famn, tryckte henne ej till mitt bröst och tillhviskade henne inga ömma, lugnande ord. Men mitt hjärta var fullt af dem.

Upprörd och öfverraskad som jag var af detta oväntade mottagande, tryckte jag endast hennes hand, utan att lyckas få fram ett ord. Något måste jag dock säga, och med ett förtvifladt försök att samla mina tankar frågade jag med låg, knappt hörbar stämma:

»Har inte faster sagt dig, att jag skulle komma?»

»Jo... det har hon,» — frampressade Anielka.

Och återigen tystnade vi. Jag var medveten om att jag borde fortsätta samtalet, fråga efter hennes mors och hennes egen hälsa, men det var mig helt enkelt omöjligt. Jag blott längtade, att någon skulle komma och befria oss ur den plågsamma situationen.

Till sist kom då också faster, åtföljd af unge doktor Chwastowski, inspektorens yngste son, som

sedan en månad tillbaka vistas i huset såsom fru Celinas läkare. Anielka började genast syssla med teserveringen, och jag ägnade mig åt faster.

Vi slogo oss ned vid frukostbordet, och med återvunnen fattning började jag göra mig underrättad om fru Celinas befinnande. Faster öfverlämnade ordet åt den unge doktorn, och denne besvarade mina frågor med den lätta anstrykning af nedlåtenhet, som en nyss utexaminerad man af facket så gärna lägger i dagen gentemot en lekman. Dessutom är unge Chwastowski demokrat, och han kunde icke nog tydligt låta mig märka, att min börd och min samhällsställning ej det minsta imponerade på honom. Med ett ord, jag var betydligt mera artig och förekommande mot honom än han mot mig. Dessa iakttagelser gjorde en välkommen afledare för mina tankar och hjälpte mig att återvinna väldet öfver mig själf. Med en viss förtviflans resignation tänkte jag, i det jag gång efter annan kastade en blick på Anielka: »Det är samma drag, samma vackra ansikte, samma rena, goda Anielka — endast inte min nu längre, utan för alltid förlorad för mig!» Och det var något oändligt bittert men på samma gång ljuft i denna tanke.

Äfven Anielka hade lyckats att åtminstone till någon del bemästra sin sinnesrörelse, men det låg ännu något liksom förskrämdt öfver henne. Ett par gånger riktade jag några frågor till henne om hennes mor i afsikt att åter söka åvägabringa en naturlig och obesvärad ton emellan oss. Delvis lyckades det mig, och hon förklarade till och med, att: »mamma kommer att bli glad öfver att få se dig.»

Detta betviflade jag visserligen, men jag lyssnade med slutna ögon till ljudet af hennes röst, ty den klingade skönare än musik i mina öron. Vi började språka allt mera obesväradt. Faster var på sitt allra bästa lynne, dels på grund af min ankomst och dels

emedan hon nu varit hos Klara, som lofvat henne en konsert. Då hon lämnat henne, hade hon i trappan mött två andra damer, också medlemmar i ett par välgörenhetsföreningar. De kommo för sent — och det var just detta, som fröjdade faster så obeskrifligt. Klara hade gjort ett särdeles sympatiskt intryck på henne, och hon ansatte mig nu med frågor rörande hennes person. Mot slutet af frukosten blef jag äfven nödsakad att berätta litet om mina resor. Med häpnad erfor faster, att jag varit ända upp till Island, och hon utbrast:

»Man skall vara bra trött på lifvet för att ge sig af på en sådan färd!»

»Jag kände mig också mycket olycklig på den tiden,» svarade jag.

Anielka gaf mig i detsamma en blick, och åter varseblef jag samma förskrämda, ödmjuka uttryck i hennes ögon. Inga ord skulle förmått röra mitt hjärta så som den blicken. Jag hade väntat att bli mottagen med en viss triumferande och högdragen kylighet — och så möttes jag i stället af denna bönfallande ödmjukhet! Alla mina antaganden, alla mina uträkningar visade sig ha varit oriktiga. Jag hade trott, att om hon än icke velat påminna mig om att hon var fru Kromitska, allt hos henne ändå skulle erinra mig därom och att hon därigenom skulle verka frånstötande på mig. Och nu återfann jag henne alldeles sådan som jag mindes henne — samma blida, väna unga flicka! Det var jag själf, som nu måste påminna mig, att hon var gift, och denna tanke ingaf mig ingen ovilja mot henne — vållade mig endast bitter smärta.

Jag har en olycklig benägenhet att sarga mina egna sår, och jag kände lust att fråga efter hennes man. Men jag kunde ej; jag hade en känsla af att detta skulle vara en grymhet och en ogrannlagenhet. I stället uttryckte jag därför en önskan att få hälsa

på fru Celina. Anielka gick för att fråga om den sjuka orkade taga emot mig och kom efter några ögonblick tillbaka med svaret:

»Mamma vill gärna hälsa på dig.»

Vi följdes åt alla tre. Jag kände ett behof att säga Anielka något vänligt, lugnande ord, men fasters närvaro band min tunga. Dock, hvad jag önskade säga henne, kunde gärna utsägas inför en tredje, och utanför dörren till fru Celinas rum stannade jag och yttrade:

»Räck mig din hand, lilla syster!»

Anielka räckte mig sin hand. Jag kände, att hon var mig tacksam för att jag kallade henne så. Hennes varma handtryckning tycktes säga:

»O, låt oss vara vänner och tillge hvarandra allt!»

»Jag hoppas ni komma att bli goda vänner,» inföll faster litet smått rörd.

»Ack, det bli vi säkert! Han är så god!» svarade Anielka.

Det var verkligen idel goda känslor, som rörde sig inom mig. Varmt och hjärtligt hälsade jag fru Celina, som dock mottog mig litet stelt; hade hon icke fruktat att såra faster, skulle hon säkert visat mig en större köld. Men hennes harm emot mig var ju tyvärr alltför berättigad. Kanske anser hon till och med, att jag bär ansvaret för egendomens försäljning, ty hade jag varit en annan än den jag är, skulle allt detta aldrig ha inträffat.

Jag fann henne mycket förändrad. På lång tid har hon ej kunnat lämna sin rullstol, i hvilken hon under vackra dagar brukar skjutas omkring i trädgården. Hennes lilla fina ansikte är nu ändå mindre och finare; det är som skuret i elfenben. Man kan se på henne, att hon måste ha varit mycket vacker, och på samma gång också, att hon hela lifvet igenom varit mycket olycklig.

Jag gjorde henne några frågor om hennes befinnande och uttryckte den förhoppningen, att våren skulle återge henne hennes krafter. Hon lyssnade med ett melankoliskt småleende och en skakning på hufvudet. Två stora tårar rullade långsamt ned för hennes kinder.

Plötsligt vände hon sig emot mig och frågade:

»Vet du, att Gluchow är såldt?»

Tydligen kan hon inte tänka på annat. Detta är hennes stora sorg, en källa till ständig grämelse för henne.

Anielkas kinder färgades af en mörk rodnad — en blygselns pinsamma rodnad, och jag skyndade mig att svara:

»Jag vet det, men endera kan olyckan repareras, och då är ju allt väl, eller också kan den det icke, och i så fall måste man foga sig i försynens vilja.»

Anielka såg på mig med en blick full af tacksamhet. Fru Celina yttrade:

»Jag gör mig inte längre några illusioner.»

Men detta var icke sant: hon hängaf sig alltjämt åt illusioner. Hennes blickar hängde fast vid mina läppar, liksom om hon väntat på något ord, som skulle styrka henne i hennes hemliga hopp; och jag fortsatte att spela min roll af tröstare:

»När nödvändigheten bjuder, måste man ju lyda; det vore orättvist att här anklaga någon. Men å andra sidan tror jag, att det inte existerar några svårigheter, som man inte genom ihärdighet och arbete kan besegra.»

Och jag berättade, att jag hört omtalas fall, då köpeakter annulerats på grund af formfel. Inom parentes sagdt var detta icke sant, men jag såg, att mina ord göto balsam i fru Celinas sår. Indirekt tog jag äfven Kromitskis försvar, ehuru utan att nämna hans namn, hvilket för öfrigt ingen enda gång uttalades under loppet af vårt samtal.

Jag måste dock bekänna sanningen. Mina ord dikterades endast till någon del af ädelmod. Min egentliga bevekelsegrund var, att jag ville vinna Anielkas sympati och i hennes ögon framstå som en högsint och ridderlig man.

Hon var mig också tacksam, ty då slutligen faster och jag togo afsked, skyndade hon efter oss och räckte mig sin hand med orden:

»Tack! Tack! Dina ord ha gjort mamma så godt!»

Stum förde jag hennes hand till mina läppar.

Äfven faster var rörd öfver min godhet. Då jag skilts från henne, tände jag en cigarr och gick ut i parken för att få vara ostörd med mina tankar. Där träffade jag emellertid unge doktor Chwastowski, som var ute och tog sig en morgonpromenad. Det hade kommit öfver mig en önskan att vinna allas sympatier här på Ploszow, hvarför jag gick fram till honom och åter förde talet på fru Celinas sjukdom, i det jag i min ton inlade all den aktningsfullhet jag var skyldig hans lärdom och insikter. Jag märkte, att detta smickrade honom på det högsta. Hans demokratiska högdragenhet gaf vika, och han började utveckla sina åsikter om fru Celinas sjukdom med all den självsäkerhet, som brukar vara utmärkande för vetenskapens af tvifvel ännu icke besvärade unga adepter. Därvid späckade han sitt tal med en sådan massa latinska termer, som om han haft en kollega framför sig.

Hans kraftfulla, robusta gestalt och hans energiska utseende och sätt att tala gjorde ett fördelaktigt intryck på mig. Är månne han en representant för den nya generation, hvarom Sniatynski förr i världen brukade orda så mycket? I alla händelser finns hos honom ingenting, som erinrar om oss genier utan portfölj. Vandrande af och an genom parkens alléer kommo vi slutligen in på ett af dessa så kallade

intelligenta samtal, som hufvudsakligen bestå i citerandet af namn. Chwastowski har troligen grundligare kunskaper än jag, men jag har läst mera, och jag tror, att jag gjorde honom högst öfverraskad. Ibland såg han på mig med en nästan förnärmad blick, alldeles som om han ansett det för ett intrång i sina rättigheter, att jag, en aristokrat, tillät mig ha reda på de och de böckerna eller de och de författarna. Genom frisintheten i mina åsikter vann jag emellertid hans stora gillande. Min liberalism härleder sig visserligen däraf, att jag tviflar på allt och därför ingenting förkastar. Men blott och bart den omständigheten, att en man af min samhällsställning ej står på en helt och hållet reaktionär ståndpunkt, väckte den unge demokratens aktning.

Innan vi skildes åt, frågade jag doktor Chwastowski efter hans bröder. Han berättade mig, att en har anlagt ett bryggeri i närheten af Ploszow, hvilket jag genom faster redan visste; den andre har bokhandel i Varschau, och den tredje, som gått igenom ett handelsinstitut, har Kromitski tagit med sig till orienten.

»Bäst går det för bryggaren,» sade den unge doktorn, »men vi arbeta styft allesammans, och jag hoppas, att vi skola lyckas slå oss fram i världen. Det var tur för oss, att pappa gjorde cession. Annars hade vi väl blifvit sittande hvar och en i sin by, tills vi gjort cession liksom han.»

Trots att mitt sinne var upptaget af helt andra tankar, lyssnade jag med ett visst intresse till den unge doktorn. Se där människor, tänkte jag, som hvarken är hyperraffinerade eller försänkta i okunnighetens mörker. Det finns alltså äfven här i landet ett mellanled mellan barbariet å ena sidan och hyperkulturen å den andra. Äfven här är det, åtminstone i de större städerna, på väg att bilda sig ett tredje stånd, rekryteradt bland sönerna till vår ruine-

rade adel, hvilka i sig upptaga bourgeosiens traditioner och tillföra den sina kraftiga muskler och sina nerver af järn. Jag drog mig till minnes, hurusom Sniatynski en gång hade ropat efter mig i trappan: »Af er blir det ingenting, men af era barn kan det ännu bli folk; ni måste bara göra bankrutt först, annars gripa sig inte ens era barnbarn an med att arbeta.» Och nu hålla verkligen Chwastowskis söner på att bryta sig väg endast med tillhjälp af sina egna armar!

Strax därefter tog doktorn farväl af mig. Han hade en patient, som han skulle besöka. Det är en ung seminarist, son till en af våra bönder, som befinner sig i sista stadiet af lungsot. Faster har upplåtit ett rum åt honom i ena flygelbyggnaden, och hon och Anielka göra honom dagliga besök. Då jag erfor detta, begaf äfven jag mig till honom. I stället för en döende fann jag till min öfverraskning en ung man med ett visserligen magert men rödblommigt ansikte, full af lif och glädtighet. Doktorn påstod emellertid, att detta endast var den slocknande lampans sista uppflämtande låga. Den unge prästen vårdas af sin mor, som gaf sin tacksamhet mot faster uttryck i en sådan ström af välsignelser öfver mig, att jag kunnat drunkna i dem.

Anielka tillbragte hela dagen hos sin mor. Jag återsåg henne ej förrän vid middagen. Jag trodde mig förstå, att hon undvek mig. Vår ställning till hvarandra är onekligen än så länge brydsam och besvärande för oss båda; men det skall bli annorlunda med tiden, hoppas jag. Liksom under frukosten iakttog jag henne också under middagen. Nej, hon är icke lycklig; så ser ej en lycklig kvinna ut. Hon är vackrare än förr, och hon förefaller lugn, nästan glädtig, men det är ej en inre glädje, som tar sitt spontana uttryck. Det har kommit något behärskadt öfver henne, som ej fanns förr. Jag lade också

märke till att hennes tinningar hade en lätt skiftning i gult.

Jag kunde ej slita mina blickar ifrån henne, jag frossade på anblicken af hennes kära drag. Med en känsla, som var på en gång ljuf och bitter, förvissade jag mig om att det var samma ansikte, samma långa ögonhår, samma ögon, som icke äro svarta men tyckas vara det, samma lätt skuggade läppar. Jag jämförde minnesbilden med den lefvande verkligheten om och om igen utan att tröttna.

Det är något hos henne, som utöfvar en oemotståndlig dragning på mig. Hade jag än aldrig sett henne förr och vore hon en bland tusen andra, alla skönare än hon, skulle jag utan tvekan gå fram till henne och säga: »Detta är min utkorade!» Det finns möjligen skönare kvinnor i världen, jag upprepar det än en gång, men det finns — för mig — ingen, som fullkomligare motsvarar den prototyp, det kvinnliga ideal hvarje man gömmer i sitt hjärta.

Det var redan mörkt, då jag reste. Dagens intryck voro så öfverväldigande, alla mina förmodanden hade visat sig så grundfalska, alla mina förhoppningar hade så totalt omintetgjorts, att jag ännu känner mig nästan som bedöfvad. Jag hade väntat att finna fru Kromitska, och jag fann Anielka. Med detta är allt sagdt. Hvad som däraf kommer att härflyta för oss båda får framtiden utvisa. Då jag tänker därpå, erfar jag en känsla, på en gång af jublande fröjd och af besvikenhet. Teoretiskt hade jag haft rätt, då jag väntat att finna Anielka förändrad. Hvad skulle också ha varit naturligare än att hon låtit mig förstå, det hon var glad öfver att icke ha valt mig? Ingen annan kvinna i hela världen skulle väl ha nekat sig den tillfredsställelsen för sin egenkärlek... Och som jag känner mig själf, känner min ömtålighet och mina nerver, kunde jag då också med bestämdhet förutsäga, att jag skulle

komma att återvända från henne full af bitterhet, ironi och vrede — men botad.

Och så hade allt gestaltat sig så annorlunda, så helt och hållet annorlunda! Det har visat sig, att det mått, hvarmed jag varit van att mäta den mänskliga godheten, är alltför litet, då det gäller att mäta hennes godhet, hennes hjärtas omätliga godhet och barmhärtighet. Hvad som nu kommer att ske, hvilket öde jag nu går till mötes vet jag icke. Som en klar, lugn flod hade mitt lif kunnat flyta ut i det haf, dit allt strömmar hän — nu kommer det att taga gestalten af en fors, som skummande och brusande störtar ned i djupet. Men må ditt öde gå i fullbordan! I värsta fall blir jag djupt olycklig, men inte heller förut har jag ju hvilat på rosor — med denna tomhet inom mig. Någon, jag tror det var min far, sade mig en gång, att ur hvarje lif något måste spira upp: sådan är naturens lag. Välan! Till och med i öknen verka dessa lifvets dolda krafter och frambringa stundom ett palmträd, som sträcker sin krona mot höjden.

21 april. — Jag skall fortfarande låtsas bo i Varschau men har nu tillbragt fyra dagar å rad på Ploszow. Fru Celina är bättre, men den unge seminaristen dog i förgår. Doktor Chwastowski kallar hans sjukdom »ett präktigt fall af phthisis pulmonalis» och har svårt att dölja sin belåtenhet öfver att han nästan på timmen förutsade slutet.

Dagen före hans död voro vi på besök hos den sjuke. Han språkade gladt med oss och hyste godt hopp om sitt tillfrisknande, ty febern hade minskat. Han förstod icke, att den minskat just till följd af hans ytterliga kraftnedsättning. I går morse, då Anielka och jag sutto ute på förstutrappan, kom hans mor och underrättade oss om hans död. Till mitt deltagande sällade sig en känsla af nyfikenhet,

ty jag har hittills kommit i föga beröring med det polska folket och endast ägnat det ringa uppmärksamhet. Ett sådant egendomligt språk dessa människor föra! Ur den gamla bondkvinnans ord talade visserligen uppriktig sorg men på samma gång den mest obetingade undergifvenhet för försynens vilja. Jag försökte lägga hennes ord på minnet för att sedan kunna teckna upp dem.

Först bugade hon sig under tystnad ända till marken för oss och kysste Anielkas klänningsfåll och mina knän; därefter lade hon afvigsidan af handen öfver ögonen och gaf fritt lopp åt sin klagan:

»Å, söte Jesus, min hjärteskatt, å, allra heligaste Maria! Han är död, vår lilla stackare, han är död. Han ville hellre gå till Herren Gud än stanna hos far och mor. Det hjälpte inte, att de togo sig an honom på herrgår'n. De gaf honom vin att dricka, men det hjälpte inte heller. Å, söte Jesus, du allra heligaste, å Jesus, å Jesus!»

Hennes ton förrådde otvifvelaktigt uppriktig moderssorg, men det var ett visst något i hennes klagan och jämmer, som slog mig såsom något vedertaget och stereotypt. Jag har aldrig förr hört bondkvinnor uttrycka sin sorg, men jag är öfvertygad om att de allesammans klaga och jämra just på det där sättet. De följa ett slags af traditionen helgad ritual.

Anielka hade tårar i ögonen, och med den finkänsliga godhet, som är kvinnorna förbehållen, bad hon att få höra något om den aflidnes sista stunder. Hon förstod, att detta skulle vara en lindring i moderns smärta. Med nästan feberaktig ifver begagnade sig också den gamla kvinnan af hennes uppmaning.

»Då vördig pastorn hade gått sin väg, sa jag åt min lilla stackare: 'Dör du, så ä det Guds vilja, dör du inte, så ä det hans vilja. Hur det än blir, är du i alla fall nu väl beredd att skiljas hädan, så

nu kan du sofva lugnt.' 'Ja, mor,' sa han, och så somnade han in, och det gjorde jag med, för jag hade så sant inte fått en blund i ögonen på tre nätter. Vid första hangället kom gubben min och väckte mig, och vi satte oss bägge två vid sängen — men han bara sof och sof. 'Tänk om han ä död?' sa jag åt gubben. 'Ja, det kanske han ä,' sa han. Då skaka jag honom i armen, och han vakna och sa: 'Nu ä jag bättre!' Sen låg han tyst en lång stund och bara stirra upp i taket och sken i hela ansiktet. Det förarga mig, det där, att han skulle ligga och se så glad ut, och jag sa åt honom: 'Ska du ligga och skratta, när jag ä så olycklig?' Men det var mot döden han såg så glad ut, inte åt min olycka, för sen börja han flämta och kippa efter andan, stackare, och innan soluppgången var det slut me'n.»

Och åter började hon jämra och klaga. Därpå inbjöd hon oss att komma och se den döde; hon hade redan svept honom, och »han var så vacker som en tafla». Anielka var genast villig, men jag höll henne tillbaka. För öfrigt glömde den gamla efter några ögonblick själf bort sin begäran och började uttömma sig i klagan öfver sin nöd. Hennes man hade förr varit välbärgad, men allt hvad de ägt hade gått åt till sonens uppfostran. Grannarna hade köpt morgen efter morgen af deras jord, och nu ägde de endast stugan kvar. Ett tusen två hundra rubel hade de gifvit ut för sonen. De hade tänkt, att han skulle sörja för deras ålderdom, men nu hade vår herre tagit honom ifrån dem. Resigneradt tillfogade hon, att hon och hennes man kommit öfverens om att de genast efter begrafningen skulle ge sig ut »med påsen på ryggen». Hon tycktes taga detta helt lugnt och uttryckte endast sin ängslan för att man på fogdekontoret skulle neka att lämna dem det erforderliga intyget om medellöshet. Hela

hennes berättelse var ett virrvarr af praktiska detaljer, tårar, suckar och åkallanden af Herren Jesus och heliga Guds moder.

Utan att yttra ett ord skyndade Anielka in, och efter ett ögonblick återkom hon med en hand full mynt, som hon ville ge den gamla kvinnan. Men jag hejdade henne med en åtbörd. Jag hade fattat ett plötsligt beslut.

»Det är alltså ett tusen två hundra rubel ni gifvit ut för er sons uppfostran?» frågade jag, vänd till den gamla.

»Jaa, ers nåd. Vi tänkte, att vi skulle få komma till honom, när han fick prästgård, men Gud den allra högste har styrt så till att vi i stället får ge oss ut på landsvägarna.»

»Då skänker jag er ett tusen två hundra rubel, så att ni i lugn och ro får stanna i er stuga. För den summan kan ni köpa tillbaka er jord.»

Jag skulle ha velat infria mitt löfte på ögonblicket, men jag hade ej tillräckligt mycket pengar med mig utan måste låna af faster. Jag tillsade därför den gamla att komma tillbaka om en timme. Hon var så häpen, att hon en lång stund endast stirrade på mig med vidt uppspärrade ögon, utan att få fram ett ljud. Men slutligen kastade hon sig med ett anskri till mina fötter. Lyckligtvis var hon angelägen att så fort som möjligt få meddela sin man den glada nyheten, hvarför jag tämligen snart blef henne kvitt.

Anielka och jag voro åter ensamma. Äfven hon var rörd och kunde till en början ej finna ord för sina känslor. Hon upprepade endast gång på gång:

»Hvad du är god! Hvad du är god!»

Men jag ryckte på axlarna och svarade i en ton, som om detta varit något alldeles självklart:

»Kära Anielka, det var visst inte godhet af mig och inte heller medlidande med de där människorna,

som jag aldrig sett förr. Jag gjorde det uteslutande därför, att du intresserar dig för dem, och i den tanken, att det skulle bereda dig glädje. Annars hade jag spisat af dem med en allmosa.»

Detta var rena sanningen. Jag frågade inte mera efter de där människorna än efter hvilka andra fattiga stackare som helst. Men för att göra Anielka glädje skulle jag utan tvekan ha gifvit dem en tre, fyra gånger större summa. Det var med flit jag sade henne detta, ty utan att vara en direkt bekännelse kunde mina ord dock icke missförstås. De inneburo alldeles detsamma som ett: »För dig skulle jag kunna göra allt, ty du är allt för mig.» Mot en bekännelse, uttalad i denna form, står hvarje kvinna vapenlös, och hon har icke ens rätt att känna sig förolämpad. För att ej innebörden af mina ord skulle bli alltför påtaglig, uttalade jag dem dessutom i en ton, som om det varit fråga om den naturligaste sak i världen. Anielka förstod dock undermeningen, ty hon slog ned ögonen och visste ej, hvad hon skulle svara. Slutligen stammade hon förlägen, att hon måste gå till sin mor, och lämnade mig ensam.

Jag är fullt medveten om att jag med dessa frön utsår oro och pinande tankar i Anielkas själ. Men om jag å ena sidan känner samvetskval häröfver och ryser tillbaka för blotta tanken att tillfoga den något ondt, för hvilken jag skulle vilja offra mitt lif, så erfar jag å andra sidan en egendomlig, vild glädje — kanske en yttring af människans medfödda skadelust. Jag känner, att inga samvetsbetänkligheter, inga skrupler skola kunna hålla mig tillbaka. Den dragningskraft hon utöfvar på mig är alltför oemotståndlig. Nu först är jag i sanning lik den där indianen, som, då hans båt rycktes med af forsen, lade bort årorna och lät sig drifvas utför fallet. Jag grubblar inte ens längre öfver min egen skuld i hvad som skett, tänker inte längre på att jag blott

hade behöft sträcka ut handen för att taga henne i besittning. Jag säger endast till mig själf: »För hvem skulle jag lefva om inte för henne? Hvem skulle jag älska om inte henne?»

I dag på morgonen voro faster, Anielka och jag på den unge seminaristens begrafning. Vädret är alltjämt strålande, och som kyrkan är belägen helt nära Ploszow, kunde vi bege oss dit till fots.

Hvad det ändå är för en egendomlig syn, ett sådant där landtligt begrafningsfölje! I spetsen kommer likvagnen, så prästen och efter honom en tätt packad skara af bondfolk, män och kvinnor. Allesammans sjunga — dystra, monotona melodier. Männen och kvinnorna i de sista leden samtala med sömniga, släpande stämmor.

Ett egendomligt intryck gör det äfven att vid en så allvarlig akt som en begrafning se alla dessa granna, brokiga hufvuddukar. Vi togo vägen genom allén, som från herrgården för till kyrkan, och redan på långt håll sågo vi alla de blå, gula och röda halsdukarna lysa i solen. Denna färgrikedom gaf åt processionen en så festlig prägel, att om icke likvagnen varit man snarare skulle ha tagit den för ett bröllopsfölje. Efter allt att döma utgöra också begrafningar en af landtfolkets förströelser i lifvet. Döden tyckes ej göra minsta intryck på dem; kanske betrakta de den som en evig sabbat? Där vi stodo kring den öppna grafven, varseblef jag i ansiktena endast uttryck af spänd uppmärksamhet och nyfiken undran; intet spår till sinnesrörelse, ingen skymt af bäfvan inför detta oundvikliga och gåtfulla, som nämnes döden. Jag kastade en blick på Anielka just i det ögonblick, då hon böjde sig fram öfver grafven för att kasta en handfull jord på kistan. Hon var blek, solljuset föll rätt på hennes ansikte, och man kunde läsa i dessa solbegjutna drag som i en öppen bok. Jag såg och kände, att hon tänkte

på sin egen död. Hon dö! Den tanken föreföll mig som något otroligt, vidunderligt, omöjligt! Skulle detta uttrycksfulla ansikte, spelande af lif och ungdomlighet, en gång blekna, förstenas och höljas af evigt mörker? Nej, omöjligt!

Och ändå genombäfvades jag af en rysning. Den första högtidlighet, hvari Anielka och jag tillsammans deltogo på Ploszow, var en begrafning. En dödssjuk människa, som förlorat tron på den vetenskapliga läkarkonsten, tager ofta sin tillflykt till kvacksalfvare; likaså är en dödssjuk, på allt tviflande själ ofta benägen att hemfalla åt skrock och vidskepelse. Troligen står ingen närmare mysticismens töckenvärldar än just skeptikern. Alla dessa, som lärt sig tvifla på de religiösa och samhälleliga idealen, alla dessa, som förlorat förtroendet till vetenskap och människoförnuft, alla de mest utvecklade individerna med ett ord glida för närvarande allt djupare in i mysticismens dimmor. Öfverallt gör sig denna gällande som en reaktion mot det bestående, mot våldet på människonaturen, mot idealens undertryckande, mot njutningslystnaden, mot den själlösa penningkulten. Människoanden börjar löpa till storms mot den byggnad, som upplåtits åt den, ty den har upptäckt, att det icke är ett hem utan ett börspalats den bebor. En epok lider mot sitt slut, på alla områden börjar nydaningen. Med förvåning har jag mer än en gång iakttagit, att våra nyaste och största författare icke ens själfva veta, hur litet som fattas för att de skola bli mystici. Somliga äro redan medvetna om att de äro det och förkunna det högt. I hvarje bok, som jag på sista tiden öppnat, har jag anträffat icke människosjälar, icke individuella viljor och lidelser utan ödesdigra makter.

Hvad mig beträffar, står jag säkerligen också på gränsen. Jag ser det och bäfvar ej tillbaka. Djupet

lockar — mig personligen lockar det till och med så starkt, att om jag kunde jag redan i denna dag skulle stiga ända ned till botten. Och så snart jag kan, kommer jag att göra det.

28 april. — Utan tanke på framtiden njuter jag af detta dagliga vistande i Anielkas närhet, och jag glömmer, att hon tillhör en annan. Den där Kromitski borta i Baku eller hvar han nu är förefaller mig som ett slags fantom, som en obestämd, hotande fara. Det är med honom som med döden, hvilken ju en gång skall komma, utan att man dock därför ständigt tänker på den. I går fick jag emellertid ett slags memento, en skenbart helt obetydlig och alldeles naturlig hvardagshändelse för öfrigt. Vid frukosten lågo ej mindre än två bref framför Anielkas kuvert. Faster frågade, om de voro från hennes man, och hon jakade. Vid detta svar erfor jag samma känsla, som måste fatta en lifdömd, hvilken väckes ur en obehaglig slummer af den underrättelsen, att det nu är tid att klippa håret och gå till stupstocken. Min olycka framträdde plötsligt för mig i hela sin vidd, och under hela dagen förföljdes jag af tanken på den. Faster gjorde också sitt till för att plåga mig. Anielka ville uppskjuta brefvens läsning till efter frukosten, men faster envisades, att hon skulle läsa dem genast, och frågade sedan intresseradt, hur det stod till med Kromitski.

»Tack bra, tant,» svarade Anielka.

»Och hur går det för honom?»

»Jo, gudskelof, han skrifver, att allt går öfver förväntan bra.»

»När kommer han hem igen?»

»Så snart han kan, säger han.»

Och dessa frågor och dessa svar måste jag sitta och åhöra! Om faster och Anielka börjat föra någon hårresande cynisk konversation, skulle jag ej kunnat

känna mig mera plågad. För första gången efter min ankomst till Ploszow erfor jag en känsla af harm och ovilja mot Anielka. »Haf då åtminstone någon smula barmhärtighet,» tänkte jag i mitt sinne, »och tala inte i min närvaro om den där karlen — tacka inte, när du blir tillfrågad om hans befinnande, och säg inte gudskelof, därför att hans affärer gå bra!»

Emellertid öppnade hon nu det andra brefvet, och med en blick på dess datum anmärkte hon: »Detta är tidigare skrifvet,» hvarefter hon började läsa. Jag satt och såg på hennes nedböjda hufvud, på hennes hår och de sänkta ögonlocken, och det tycktes mig, som om hon aldrig skulle sluta. För första gången förstod jag, att en hel värld af gemensamma intressen förenar dessa båda — henne och Kromitski — och att de måste känna sig oupplösligt bundna vid hvarandra, måste känna sig såsom tillhörande hvarandra. Jag insåg, att jag stod och skulle komma att stå utanför, äfven om jag lyckades vinna hennes genkärlek. Hittills hade jag sett min olycka som genom en tät dimma, nu skingrades dimman, och jag varseblef afgrunden i hela dess omätliga djup.

Ett öfvermått af smärta väcker hos mig alltid den domnade energien till lif. Min kärlek hade hittills ingenting vågat fordra, men nu började hatet, svartsjukan och vreden att med hög röst kräfva tillintetgörelsen af all denna gemenskap, alla dessa band och heliga förpliktelser. Läsningen af brefvet tog endast några minuter för Anielka, men på dessa minuter hann jag genomgå hela skalan af själskval. Ovillkorligt trängde sig till slut den frågan på mig: om en så enkel och naturlig sak, som att mannen skrifver till sin hustru och att hon läser hans bref, förmår att bringa dig alldeles ur jämvikten, hur skall det då bli, när han kommer hit och du dagligen och stundligen får bevittna deras förtrolighet och samhörighet?

Jag dödar honom! svarade jag, ehuru jag samtidigt insåg allt det löjliga och dumma i min hotelse.

Dessa tysta dialoger voro ej ägnade att verka lugnande på mig. Så snart Anielka slutat läsningen, varseblef hon också genast att något upprörde mig, och hon började sända mig förstulna, oroliga ögonkast. Hon är en sådan där vek liten varelse, som behöfver en atmosfär af kärlek och ömhet omkring sig; annars fryser hon och känner sig olycklig och öfvergifven. Nu ängslade henne tydligen min upprörda sinnesstämning, ehuru hon ej kunde ana hvad som framkallat den. Upprepade gånger gjorde hon mig några frågor om Klara Hilsts konsert, som skulle äga rum samma kväll, men samtidigt sporde hennes blick: Hvad är det? Hvad har händt?

Jag besvarade denna blick helt kallt, ty jag kunde ej förlåta henne vare sig de där brefven eller hennes samtal med faster. Strax efter frukosten förklarade jag, att jag måste återvända till Varschau.

Faster försökte öfvertala mig att stanna till middagen. Det hade ju varit öfverenskommet, att vi allesammans skulle följas åt in på konserten! Men jag svarade, att jag hade några angelägna ärenden att uträtta i Varschau, och lät säga till om att droskan ögonblickligt skulle spännas för. Jag kände ett behof af att få vara ensam.

Faster fogade sig. Dessutom togo hennes tankar plötsligt en annan riktning.

»Jag skulle vilja visa fröken Hilst min tacksamhet på något sätt,» sade hon. »Hvad säger du, om jag skulle bjuda henne ut till Ploszow någon dag?»

En inbjudning till Ploszow var i fasters ögon höjden af ära, och synbarligen tvekade hon, om Klara skulle anses värdig densamma.

Efter ett ögonblick tillfogade hon:

»Om jag vore säker på att det är en person af verkligt god samhällsställning...»

»Fröken Hilst är god vän med drottningen af Rumänien,» svarade jag otåligt, »och tillbringar årligen flera veckor hos henne. Om det skulle vara en ära för någon, så vore det för oss.»

»Hm, jaså!» muttrade faster.

Just som jag skulle stiga upp i vagnen, vände jag mig till Anielka:

»Ämnar du följa med faster på konserten?»

»Nej, jag måste stanna hemma hos mamma — och så har jag bref att skrifva.»

»Jaså! Ja, den ömma, längtande makan vill jag inte göra något försök att öfvertala.»

Detta ironiska utfall beredde mig för ögonblicket en viss lättnad. Må hon gärna veta, att jag är svartsjuk, tänkte jag; må hon förstå, att jag älskar henne, må den tanken slå rot inom henne och bli henne förtrogen, må hon oroas af den och strida emot den. Det är vägen till seger.

Men min skadeglädje var helt kort. Jag hade knappast kommit upp i vagnen, förrän jag började blygas öfver mig själf. Mina ord och tankar föreföllo mig med ens lika lumpna som löjliga. Skulle jag alltid komma att förbli en slaf af mina hyperraffinerade, retliga nerver, skulle jag alltid komma att låta mig ledas af nycker, ursäktliga hos en hysterisk kvinna men oförlåtliga hos en man? Vägen till Varschau föreföll mig ändlöst lång — ännu längre än den morgonen, då jag första gången efter min återkomst åkte ut till Ploszow.

Mina grubblerier förde mig till den slutsatsen, att grunden till min och mina likars oduglighet för lifvet är just den, att det kvinnliga elementet i våra karaktärer är starkare utveckladt än det manliga. Därmed vill jag icke ha sagt, att vi äro fysiskt förvekligade, fega eller i saknad af all energi. Nej, det är inte så jag menar. Företagsamhet och mod äga vi, om icke i högre så åtminstone i lika hög

grad som alla andra. Men i psykiskt afseende skulle enhvar af oss kunna kallas för hon i stället för han. Vi sakna jämvikt i vår moraliska organisation, vi sakna den helhetssyn på tillvaron, som underordnar delarna under det hela. Den minsta motgång afskräcker och modfäller oss, och följden blir, att vi oupphörligt offra det väsentliga för det oväsentliga. Mitt förflutna utgör ett exempel härpå. Jag offrade hela mitt lifs lycka, min egen och min älskades hela framtid endast därför, att det i fasters bref förekom en antydan om Kromitskis afsikter vis à vis Anielka. Mina nerver togo herraväldet öfver min vilja, då liksom alltid. Just detta är också fallet med hysteriska kvinnor. Hvad under alltså, att jag äfven nu beter mig som en sådan? Jag har fört mitt onda med mig till världen, och det är ett ondt, som jag har i arf af föregående generationer och som de förhållanden, i hvilka vi lefva, bidraga till att utveckla. Att jag sålunda ansåg mig kunna fritaga mig själf från allt ansvar, lände mig dock ej till minsta tröst.

Jag hade ämnat att genast efter framkomsten till Varschau göra Klara ett besök, men jag fick en häftig hufvudvärk, som ej gick öfver förrän fram mot aftonen, strax innan faster kom.

Vi följdes åt till konsertlokalen. Klaras rykte hade ditlockat hela den musikaliska världen, det välgörande ändamålet hela den högre societeten. Jag upptäckte en mängd bekanta, bland andra Sniatynskis. Salen var packad af folk. I min retliga sinnesstämning fann jag i allt ämnen till förargelse och oro. Jag hade fått för mig, jag vet icke hvarför, att Klara skulle komma att göra fiasko. Då hon trädde upp på estraden, varseblef jag, att en affisch hade fastnat i släpet på hennes klänning, och genast tyckte jag mig höra skratt och hviskningar. Hennes person gjorde ett egendomligt, främmande intryck på mig,

där hon klädd i en ljus, urringad dräkt stod ensam på estraden, skild från den mörka, kompakta massan af åhörare. Ofrivilligt frågade jag mig, om detta var samma Klara, som jag lärt mig att betrakta som en förtrolig vän.

Emellertid tystnade hälsningsapplåderna. Ansiktena antogo ett uttryck af uppmärksamhet och spänd väntan. Klara satte sig till pianot, och ehuru jag var förargad på henne, liksom på hela världen, måste jag dock i mitt sinne medgifva, att hon hade ett ädelt formadt hufvud och att hennes hållning var förnäm och fri från affektation. Hon började med Mendelsohns konsert, som jag kan utantill. Vare sig det nu berodde på rädsla eller indisposition, spelade hon sämre än till och med jag väntat. Jag såg på henne med förvåning, och för en sekund möttes våra blickar. Uttrycket i mitt ansikte måste ha varit vältaligt, ty hennes nervositet tilltog och hennes spel blef än mera matt och intetsägande. Småningom återvann hon dock sin jämvikt, men enligt min åsikt spelade hon hela konserten på ett medelmåttigt sätt. Min öfverraskning blef därför stor, då det efter styckets slut utbröt en storm af applåder, hvilkas make jag icke hört ens i Paris, där hon dock gjort ovanlig lycka. De tystnade ej, förrän hon ånyo trädde upp på estraden. Med nedslagna ögon bugade hon sig för publiken, men jag, som känner henne, läste tydligt i hennes ansikte: »Ni äro mycket älskvärda, och jag tackar er; men jag spelade illa, och jag känner god lust att gråta.»

Äfven jag applåderade, hvilket förskaffade mig en flyktig, förebrående blick från henne. Klara älskar konsten alltför högt, för att hon skulle känna sig tillfredsställd af oförtjänt bifall.

Jag greps af medlidande med henne och skulle ha velat säga henne några uppmuntrande ord, men de oafbrutna bifallsropen höllo henne kvar på estra-

den. Hon satte sig åter till pianot och spelade Beethovens ciss-mollsonat, utom programmet.

Det finns, enligt min tanke, intet snilleverk i världen, som starkare och mäktigare uttrycker en själs ångest och vånda. Jag tänker då särskildt på sonatens tredje afdelning: »presto agitato». Dessa upprörda toner harmonierade både med Klaras egen tillfälliga stämning och med mitt själstillstånd. Också har jag aldrig i mitt lif hört Beethoven spelas så, och aldrig förr har jag så förstått honom. Det var för öfrigt icke endast jag, som blef så mäktigt gripen, hela publiken var som förtrollad. Man hade en känsla af att något öfvernaturligt var på väg att ske. För blicken framträdde en formlös, mystisk värld, förfärande i sin ödsliga dysterhet, begjuten af bleka månstrålar — en värld, där bottenlös förtviflan snyftade och ropade på hjälp. Den låg liksom bortom, på andra sidan lifvet, denna värld, och med oemotståndlig makt kände man sig dragen emot den, fastän hjärtat bultade af skräck. Aldrig förr hade jag tyckt mig så nära det absolutas gräns. Till slut blef jag rof för en hallucination. Det föreföll mig, att jag irrade omkring i detta kaos, denna skumma töckenvärld, sökande efter någon, som var mig kärare än allt på jorden och som jag ej kunde, ej ville lefva förutan; och jag sökte denna någon i det medvetandet, att jag skulle fortfara att söka i all evighet och aldrig skulle finna honom. Allt omkring mig hade upphört att existera, och jag ägnade icke längre någon uppmärksamhet åt utförandets teknik. För öfrigt ges det en fulländningens höjd, där allt tal om teknik förstummas. Allesammans, Klara själf icke undantagen, voro vi lika djupt gripna.

Då hon slutat spela, satt hon några sekunder orörlig, med blicken riktad mot höjden och med halföppna läppar. Detta var ingen estradeffekt; det var det enkla, naturliga uttrycket för en hänförd, allt

förgätande känsla. I salongen härskade andlös tystnad; det var som om man ännu hade lyssnat till ekot af denna snyftande förtviflan, som ljudit från okända världar. Sedan inträffade något sällsamt och enastående. Det brast lös ett skri som inför en dödsfara. Man störtade fram till estraden. Jag såg sänkta hufvuden, läppar, som trycktes mot Klaras händer. Hon hade tårar i ögonen, men hennes ansikte hade ett ljust, lugnt uttryck. Till slut kom äfven jag fram till henne.

Ända från första ögonblicket af vår bekantskap hade Klara alltid begagnat franska språket. Då hon nu varmt besvarade min handtryckning, frågade hon för första gången på tyska:

»Haben Sie mich verstanden?»

»Ja,» svarade jag, »und ich war sehr unglücklich.»

Återstoden af konserten blef en enda stor triumf för Klara. Efter dess slut bjödo henne Sniatynskis hem till sig på supé. Äfven mig inbjödo de, men jag afslog. Återkommen hem kände jag mig så uttröttad, att jag påklädd kastade mig på en soffa, där jag förblef liggande en timme, dock utan att kunna sofva. Först då jag satte mig till skrifbordet, upptäckte jag, att jag hela tiden tänkt på seminaristens begrafning, på Anielka och på döden.

28 april. — Jag har ännu icke lyckats bli kvitt den pinsamma stämning, hvari ankomsten af Kromitskis bref försatte mig. Jag inser visserligen nu, att jag var orättvis och hård mot Anielka och känner ånger däröfver. Men ingenting förmår längre utplåna det bittra, kvalfulla medvetandet, att dessa två faktiskt äro oupplösligt bundna vid hvarandra. Den tanken förföljer mig oaflåtligt, och det är därför jag ej rest ut till Ploszow i dag. Där måste jag visa mig lugn och behärskad; men detta öfverstiger för närvarande mina krafter. Allt inom mig reser

sig till uppror mot hvad som skett. Med hvarje fiber af min hjärna och mitt hjärta protesterar jag — och på samma gång inser jag klart, hur gagnlösa mina protester äro. Det skulle ju kunna tyckas, att detta är det bittraste lidande en människa kan lida, och ändå, jag vet det, är det endast en försmak af hvad som väntar mig.

Intet är att göra, intet! Hon har gift sig, hon är fru Kromitska, tillhör honom och kommer alltid att tillhöra honom — och jag, som inte kan finna mig däri, ty gjorde jag det, skulle jag underskrifva min egen dödsdom — jag måste finna mig däri.

Något återstår mig dock. Amiel säger i sin dagbok, att handlingen är en ända till materiskt tillstånd förtätad tanke. Men tanken kan fortfara att vara en abstraktion — känslan icke. Detta har jag teoretiskt förfäktat äfven förut, nu äger jag i mig själf det konkreta beviset. Hittills har jag icke bestämdt och uttryckligt sagt mig, att jag åstundar Anielkas genkärlek; det har endast varit underförstådt. I verkligheten har jag mycket väl vetat, att jag ville och vill äga henne. Hvarje min blick, hvarje mitt ord, hvarje min handling har haft detta till slutmål. En känsla, som icke är liktydig med begär och handling, är — ingenting. Må alltså ordet uttalas: Jag vill! Jag vill för Anielka blifva, hvad hon redan är för mig; jag vill, att min kärlek skall besvaras; jag vill äga hennes tankar och hennes själ — och jag ämnar icke utstaka någon gräns för mina begär. Jag skall göra allt hvad mitt hjärta inger mig, jag skall begagna alla medel, som mitt förnuft säger mig vara verksammast, för att vinna hennes genkärlek. Jag skall beröfva Kromitski så mycket af Anielka som jag någonsin kan — jag skall taga henne hel och hållen, om hon blott samtycker. På det sättet får jag då ett mål i lifvet. Jag kommer att veta, hvarför jag vaknar om morgnarna, hvarför

jag äter och dricker, hvarför jag söker hvila om nätterna. Fullt lycklig blir jag icke — åtminstone icke med mindre än att jag utkräfver hämnd på honom, som har ägt henne — men jag får något att lefva för. Och däri ligger räddningen för mig.

Hvad jag här nedskrifvit är inte ett beslut, som jag i detta ögonblick kommer till; det är endast det i ord sammanfattade uttrycket för de krafter, som röra sig inom mig, för den vilja och de begär, som utgöra en integrerande del af känslans väsen.

Alla mina skrupler låter jag fara. Fruktan, att kärleken till mig skall göra Anielka olycklig, viker inför den stora sanningen, att kärleken ensam äger förmåga att tillfredsställa ett människohjärta, att den ensam är tusen gånger mera värd än allt annat, hvarmed man söker fylla lifvets tomhet och intighet.

Som en det godas och det sannas seger skall jag betrakta den stund, då hon lutar sitt kära hufvud mot mitt bröst och då hennes läppar hvila mot mina. Midt ibland alla de tvifvel, som förmörka mitt inre, lyser den sanningen klar, och jag kan ändtligen säga: »Jag tror!» Jag vet mycket väl, hvilken klyfta som skiljer denna min tro och den konventionella moralen, afsedd för den stora hopens hvardagsbruk; jag vet, att äfven Anielka skrämd skall rygga tillbaka för den okända värld jag öppnar för henne; men jag skall fatta hennes hand och leda henne ut i den, ty jag kan med full öfvertygelse säga henne: »Där är det sanna och det goda!»

4 maj. — Mitt förnuft har helt och hållet ställt sig i känslans tjänst, har blifvit den där kusken jag talade om, som endast ser till att vagnen icke slås i spillror. Sedan några dagar tillbaka vistas jag åter på Ploszow, och allt hvad jag säger och gör är endast taktik — kärlekens taktik. Doktor Chwastowski har varit nog förståndig att ordinera

Anielka frisk luft och motion. I dag på morgonen mötte jag henne helt oväntadt i parken. Aldrig hade hon tyckts mig så vacker, så eftersträfvansvärd, så nödvändig för min lycka! Hon, just hon är den kvinna, som i kraft af hemliga lagar, dem vetenskapen ännu endast anar, är förutbestämd att draga mig till sig som magneten drager järnet, att behärska mig, binda mig vid sig, bli mitt lifs mål och innehåll. Hennes röst, hennes gestalt, hennes blickar berusa mig. Det föreföll mig, då jag gick emot henne, som om hon varit icke blott den hon var utan också en inkarnation af denna strålande, daggfriska morgon med dess jublande fågelsång. Hon är för mig mer än kvinna, hon är det förkroppsligade uttrycket af hela naturens trollmakt och tjusning. Och då naturen har skänkt henne denna oemotståndliga makt öfver mig, har den icke i och med detsamma bestämt henne åt mig? Har icke min rätt blifvit kränkt af denne Kromitski? Hvem vet, om icke alla missförhållanden, alla olyckor i världen härleda sig just af att naturens lagar på detta sätt kränkas och trampas under fötterna? Hvem vet, om icke det är grunden till att lifvet är så långt ifrån att vara hvad det kunde vara?

Det är med orätt människorna kalla kärleken blind. Tvärtom, ingen minsta detalj undgår dess blick; den ser allt, lägger märke till allt — dess flammor omsmälta blott allt till ett enda stort: jag älskar! Då jag närmade mig Anielka, lade jag märke till att hennes ögon hade en ovanlig glans, att solljuset, som silade ned mellan bokarnas löfverk, färgade hennes ansikte och hennes ljusa klänning med ett blekgrönt skimmer; jag lade märke till att hennes hår var vårdslöst uppfäst och att hennes fina, spensliga former vackert aftecknade sig under den tunna blusen; jag lade märke till att hennes gestalt föreföll mindre än vanligt mot bakgrunden af de höga

bokträden — att det låg något nästan barnsligt öfver den. Med ett ord, intet undgick min uppmärksamhet, men alla mina iakttagelser omformade sig till en känsla af hänförd, lidelsefull beundran.

Förläget besvarade hon min hälsning. Hon har börjat bli rädd för mig, ty jag liksom hypnotiserar henne med mina ord och blickar. Hennes sinneslugn är stördt, de utsådda fröen börja spira upp. Hon måste ha märkt, att jag älskar henne, men på samma gång ser jag mycket väl, att hon icke ens för sig själf vill erkänna att så är. Ibland förefaller det mig, som om jag hölle en dufva i min hand och kände de oroligt bultande slagen af dess hjärta.

Vi vandrade framåt under en besvärad tystnad, som jag med flit icke afbröt. Jag vet, att dessa långa, tryckta pauser äro henne en plåga, men de göra henne i viss grad till min medbrottsling och närma mig till målet. Tystnaden afbröts endast af sandens knarrande under våra fötter och trastarnas glada kvitter rundt omkring oss.

Slutligen började jag tala. Främmande och likgiltig för allt, som ej står i samband med mitt åtrådda mål, har jag fått blicken nästan öfvernaturligt skärpt för allt, som kan leda mig närmare detta mål. Mycket snart kommo vi in på personliga ämnen. Jag talade om mig själf i den öppenhjärtiga, oförbehållsamma ton man använder gent emot den, som ensam bland alla äger rätt till ens fulla och hela förtroende. På detta sätt skapas det oss en hel värld af hemligt förstående och gemensamma intressen, tillhörig endast oss båda. Omärkligt, steg för steg leder jag henne mot moralisk otrohet.

Med sin subtila uppfattning kände hon dock, att vi voro inne på en farlig väg, och instinktmässigt gjorde hon motstånd, försökte att draga sin hand ur min. Hade mitt grepp blifvit fastare, hade jag låtit min afsikt framträda tydligare, skulle i och med det-

samma också hennes motstånd blifvit starkare. Men öfvertaget var på min sida, och jag betviflade icke längre, att jag småningom skulle lyckas föra henne dit jag ville.

»Minns du,» sade jag, »att du en gång under de forna lyckliga dagarna frågade mig, hvarför jag ej stannade kvar i hemlandet och hvarför jag förspillde de gåfvor jag anses ha fått. Jag minns det, jag minns hvart ord du har sagt till mig. Det var den där gången, då jag kom sent hem från staden och du satt uppe och väntade på mig... Du anar inte själf, hvilket oerhördt inflytande du haft öfver mig. Jag kunde inte genast gripa mig an med något arbete, jag blef ju tvungen att resa helt brådstörtadt; sedan kom min fars död... Men dina ord hade slagit rot inom mig — och nu är jag åter här och ämnar stanna här, ämnar försöka uträtta något. Lyckas jag, så är det uteslutande din förtjänst.»

Några ögonblicks tystnad följde — jag hörde endast trastarnas kvitter. Anielka sökte tydligen efter ett svar. Slutligen genmälde hon:

»Jag kan omöjligt tro, att en sådan man som du inte skulle ha några andra, djupare motiv. Du vet mycket väl, att det är din plikt. Hvad som en gång har varit är nu oåterkalleligen förbi.»

»Det är både förbi och inte förbi,» svarade jag. »Det är möjligt, att jag skulle finna intresse och eggelse i själfva arbetet, om jag väl grepe mig an med det. Men jag har inte den där känslan af plikt, som du talar om, och därför måste det vara ett mera personligt motiv, som skall kunna förmå mig att börja ett helt och hållet nytt lif... Ju mera olycklig man känner sig, dess större behof har man af en sådan där personlig bevekelsegrund för sina sträfvanden... Och hvarför skulle jag inte bekänna det för dig? Jag är långt ifrån lycklig... Känslan af att ha plikter mot samhället — ja, den är nog mycket

vacker — men jag har den olyckligtvis inte. Du, som är mycket bättre och ädlare än jag, skulle ha kunnat väcka den hos mig... Ödet ville annorlunda... Men än i dag är minnet af att du uttalat den önskan det enda, som skulle kunna förmå mig att söka uträtta något i världen.»

Anielka påskyndade sina steg, som om hon hade haft brådt att återvända in; och med nästan hviskande stämma svarade hon:

»Säg inte så, Leon, jag ber dig, säg inte så! Du förstår väl, att jag inte kan lyssna till sådana ord!»

»Hvarför kan du inte det? Missförstå mig inte! Du är och du kommer att förbli en älskad syster för mig. Det är allt hvad jag ville säga dig.»

Hastigt räckte hon mig sin hand, och jag förde den vördnadsfullt till mina läppar.

»Ja, jag vill vara en syster för dig,» svarade hon med upprörd stämma.

Det där ordet syster hade lugnat henne och rört hennes hjärta. En sten hade fallit från hennes bröst.

Uttrycket i hennes ansikte blef med ens ljusare och gladare, och allteftersom vi närmade oss gården vek hennes oro. Detta plötsliga omslag i hennes stämning hjälpte också mig att återvinna min självbehärskning, som nästan svikit mig, då jag tryckt kyssen på hennes hand. Jag hade varit nära att slå armarna om henne, sluta henne intill mig och bekänna hela sanningen. Men då jag nu märkte, hur mycket som stod att vinna på den väg jag inslagit, fortsatte jag i samma lugna, broderliga ton:

»Ser du, lilla syster, det är så ödsligt och tomt omkring mig. Min far är död, faster är nog en förträfflig kvinna, men vi förstå inte hvarandra. Hon förstår hvarken den nya tiden eller de nya människorna. Hennes sätt att se saker och ting är så helt annorlunda mot mitt. Jag kommer aldrig att gifta mig — tänk dig då, så ensam jag står! Jag

har ingen människa! Ingen som jag kan förtro mig åt, ingen som jag kan öppna mitt hjärta för!... Bara tomhet och ödslighet!... Säg själf, om det ligger något underligt i att jag söker förstående och deltagande, där jag kan vänta att finna det?... Jag är som en ofärdig tiggare, som står utanför kyrkdörren och väntar, att någon skall ge honom en slant. Nu står den där stackars tiggaren utanför din dörr och tigger dig om litet välvilja och vänskap och deltagande. Han har inte tanke på att få något mera än en allmosa, men en allmosa nekar du honom ju inte... eller hur?»

»Nej, nej, Leon,» svarade Anielka. »Om du verkligen är så olycklig...»

Hennes läppar började darra, och hon afbröt sig plötsligt. Åter måste jag göra våld på mig själf för att icke kasta mig till hennes fötter. Hennes rörelse grep mig så djupt, att jag själf fick tårar i ögonen.

»Anielka! Anielka!» stammade jag.

Det var det enda jag förmådde säga.

Men hon gjorde en åtbörd, som om hon velat jaga mig ifrån sig, och hviskade med af tårar bruten stämma:

»Säg ingenting... Jag blir snart lugn igen... Men jag kan ju inte visa mig så här... låt mig gå!»

Och med snabba steg aflägsnade hon sig.

»Förlåt mig, Anielka!» ropade jag efter henne.

I första ögonblicket ville jag skynda ifatt henne, men så insåg jag, att detta skulle vara ogrannlaga, och jag följde henne endast med blickarna. Hon skyndade bort genom den allé, där vi förut hade promenerat, och sedan vek hon af åt höger. Ibland försvann hon bakom någon buske, men strax därpå skymtade hennes ljusa klänning åter fram mellan träden. Jag såg, hur hon oupphörligt spände upp och ner sin parasoll, förmodligen ett omedvetet uttryck för hennes sinnesoro. Stum stod jag där och

såg efter henne, men i tankarna tillropade jag henne alla de smekande ord, alla de ömma namn, som ensam kärleken inger. Jag kunde ej förmå mig att gå, förrän jag än en gång fått se hennes ansikte. Jag fick vänta länge. Slutligen kom hon dock men skyndade hastigt förbi mig, alldeles som om hon varit rädd att få sitt återvunna lugn stördt på nytt. Hon sände mig endast ett småleende och sade:

»Det är öfver nu!»

Och jag var åter ensam.

En nästan vanvettig glädje grep mig, en enda tanke fyllde min själ: hon älskar mig, hon kämpar emot, hon vill icke gifva vika, hon vill inte tillstå det för sig själf, men hon älskar mig. Den mest behärskade människa kan stundom låta sig hänföras af sina känslor till en grad, som närmar sig galenskap, och jag stod så nära denna gräns, att jag kände lust att kasta mig ned i gräset och öfverljudt ropa: hon älskar mig!

Nu, då jag mera kallblodigt analyserar den där glädjekänslan, ser jag, att den var sammansatt af många stridiga element. Där var mästarens stolthet, då hans verk lyckats; där var kanske spindelns grymma tillfredsställelse, då flugan fastnat i hans nät — men där var också ömhet och medlidande och godhet, alla de känslor, som, enligt skalden, komma himmelens änglar att glädjas. Det gjorde mig ondt om henne, stackars värnlösa barn, som skulle råka i mitt våld, och på samma gång ökades min kärlek af det medlidande jag erfor och därmed också min önskan att vinna henne. Jag kände samvetskval öfver att jag bedrog henne, men samtidigt hade jag en känsla af att jag aldrig förr hade talat så uppriktigt och så ur djupet af mitt hjärta.

Ty jag hade icke hycklat, då jag bedt henne om deltagande och vänskap. Äfven detta behöfver jag,

äfven detta åstundar jag af henne. Jag underlät endast att uttala allt hvad jag begärde, ty tiden härför är ännu icke inne. Jag uttalade icke hela sanningen, ty den skulle ha skrämt henne. Mitt mål är ju för öfrigt endast hennes eget och mitt bästa, och jag är i min rätt, då jag begagnar den rakaste vägen för att nå det.

10 maj. — En himmel utan moln både ofvan oss och inom oss. Anielka är lugn och lycklig. Hon litar obetingadt på hvad jag sagt henne; hon tror på mina broderliga känslor och skänker mig i gengäld hvad hon kallar en systers tillgifvenhet. Jag vet, jag ensam vet, att hon bedrager sig själf och bedrager sin man, ty under denna föregifna systerliga känsla döljer sig en annan; men naturligtvis ämnar jag inte taga henne ur hennes villfarelse, förrän denna andra känsla själf afkastar masken... Inom kort kommer den att omhvärfva henne likt en flamma, som hvarken viljan eller pliktmedvetandet eller den kvinnliga blygselkänslan skall kunna kväfva.

För öfrigt är äfven jag lycklig i detta nu, så lycklig, att det ibland förefaller mig, som om jag skulle kunna afstå från att eftersträfva mera, på det enda villkoret, att icke heller någon annan ägde rätt till henne. Oupphörligt dyker den tanken upp inom mig, att eftersom jag älskar henne högst, har jag också största rätten till henne. Hvad kan vara mera logiskt, mera med rättvisan öfverensstämmande? I alla folkslags etik, i alla religioner är det ju på kärleken, som mannens och kvinnans ömsesidiga äganderätt till hvarandra grundar sig.

Men i dag känner jag mig så lycklig, så harmoniskt stämd, att jag saknar lust för allt filosoferande. Jag vill helt njuta. Det bästa, förtroligaste, mest hjärtliga förhållande råder emellan oss. Jag har ej sett henne så glad sedan min hemkomst. Ofta förut

har hon kommit mig att tänka på Shaksperes »poor Tom.» En sådan natur som hennes behöfver kärlek, kärlek är något för henne lika nödvändigt som luft att andas — och den där spekulerande Kromitski älskar henne icke nog, är inte i stånd att älska. Med rätta skulle hon kunna klaga och ge sin klagan uttryck i Shaksperes: »Stackars Tom fryser!» Jag gripes af rörelse vid denna tanke, och jag lofvar henne i mitt sinne, att så länge jag lefver, skall hon aldrig behöfva frysa.

Om vår kärlek vore något ondt, skulle ej en sådan frid kunna hvila öfver oss. Ty att Anielka ännu inte nämnt vår känsla vid dess rätta namn betyder ingenting — den existerar dock. Det har varit en härlig dag. Jag har hittills afskytt söndagarna, men nu märker jag, att en söndag, särskildt på landet, kan vara en enda lång idyll. Omedelbart efter frukosten begåfvo vi oss till kyrkan för att höra morgonmässan. Faster följde med och äfven fru Celina, i sin rullstol. Där var endast föga folk, ty det är först till högmässan, som den stora massan af traktens befolkning infinner sig. Jag tog plats vid Anielkas sida, och jag fick en illusion af att jag hade min trolofvade bredvid mig. Ibland kastade jag en blick på hennes kära, milda drag, på händerna, som hopknäppta hvilade på bänkkanten, och den andakt hennes hållning och ansikte uttryckte meddelade sig ovillkorligt äfven åt mig. Allt det sinnliga i min kärlek försvann, och den blef ren och idealisk.

Det var en egendomlig stämning, sådan jag ej på länge erfarit, som kom öfver mig i den där lilla enkla landtkyrkan. Anielkas närhet, ljusens flämtande i dunklet framme vid altaret, dagern, som spelade in genom de färgade rutorna, trastarnas kvitter utanför — allt bidrog till den. Allt andades frid och ljuflig ro. Lugna och stilla likt molnen från rökelsekaret stego tankarna ur min själ. Det kom öfver mig ett

begär att hembära offer, och en stämma inom mig ropade: »Grumla icke detta klara vatten! Vörda dess renhet och klarhet!»

Emellertid slöt mässan, och vi lämnade kyrkan. Till min obeskrifliga häpnad blef jag utanför kyrkporten varse de båda gamla, som nyligen hade mist sin son, seminaristen. De sutto nedhukade på marken med hvarsin träskål i handen och tiggde allmosor. Faster, som visste af min gåfva, blef utom sig af harm och började gräla på dem, men den gamla bondkvinnan lät sig ej bekomma. Med träskålen alltjämt utsträckt emot oss svarade hon med det mest orubbliga lugn:

»Ja, nådig herrn har varit frikostig mot oss, det ä' då visst och sant, men hvad som ä' Guds vilja, det ä' Guds vilja det. Den får en inte sätta sig emot. När den milde herren Jesus har befallt oss att sitta här, så ska vi sitta här, nu och i evigheters evighet amen!»

Detta sätt att resonera lämnade en svarslös, och slutklämmen i synnerhet, det där »i evigheters evighet amen», var af en imponerande effekt. För blotta originalitetens skull gaf jag dem en allmosa. Den polske bonden är egentligen en hednisk fatalist; blindt underkastar han sig ödet, sedan han först nödtorftligen kristnat det på sitt vis. De här båda gamla äro numera, tack vare mina ett tusen två hundra rubel, rikare än de någonsin i sitt lif varit, men ändå ha de gifvit sig ut att tigga i den öfvertygelsen, att detta var ödets beslut eller, som den gamla kallade det, Guds vilja.

Vi återvände hem, just som det började ringa till högmässan. Män och kvinnor kommo i skaror vandrande på landsvägen, i gåsrad på gångstigarna öfver fälten, där säden, ehuru grön, redan stod hög, tack vare den tidiga våren. Hvart ögat såg lyste brokiga hufvuddukar likt blommor bland grönskan.

Det hvilade söndagsstämning öfver både natur och människor. Det var som om vinden lagt sig till ro, emedan det var söndag, som om säden stått orörlig och popplarnas blad ej rört sig af fruktan för att störa sabbatsdagens ro. Allt andades frid och stillhet, öfverallt såg man högtidsdräkter, från himmel och jord flödade ljus i strömmar.

Jag gjorde Anielka uppmärksam på det från konstnärlig synpunkt tilltalande i denna tafla med dess brokiga, glada färger, som så väl stämde samman med luftens blåa färg. Sedan började vi tala om bönderna. Jag får medge, att jag betraktade dem endast som en stor samling mer eller mindre pittoreska typer för en målare. Anielka åter såg på dem med helt andra ögon. Hon berättade mig en mängd karakteristiska drag ur deras lif af än muntrande än allvarlig art, och hon berättade så lifligt, så originellt, med en sådan dramatisk verve, att jag ej kunde bli mätt på att höra henne. I sammanhang härmed kom det gamla paret utanför kyrkporten ånyo på tal, och gamla Latyszowas filosofiska betraktelse beredde oss ett godt skratt. Jag fann hennes ord tillämpliga också på mitt fall. Som faster och fru Celina befunno sig ett långt stycke bakom oss, kunde jag ogeneradt häntyda på vårt sista samtal i parken.

»För inte länge sedan,» sade jag, »bad jag dig om en allmosa och fick en. Nu ser jag, att gåfvan inte förpliktigar mig till något och att jag kan fortsätta med mitt tiggeri.»

»Aha,» svarade Anielka, »och be andra medlidsamma själar om detsamma? Faster ämnar sig in till staden i dag för att bjuda fröken Hilst till Ploszow — nu förstår jag!»

Jag svarade, att fröken Hilst var alldeles för storväxt för att kunna få rum i ett hjärta och att man måste vara minst tre om att älska henne. Men

Anielka fortfor att bry mig och hota mig med fingret, allt under det hon oupphörligt upprepade:

»Jag misstänker något! Jag misstänker något!»

»Men med orätt,» svarade jag. »Mitt hjärta rymmer uteslutande broderliga känslor, och där härskar enväldigt den lilla elaka varelse, som just nu retas med mig.»

Anielka blef med ens förstummad. Hon saktade sina steg, och inom kort hade faster och fru Celina upphunnit oss.

Detta var för öfrigt det enda lilla molnet på hela dagen. Det har varit den lyckligaste dag jag kan påminna mig ha upplefvat. Med blickarna har jag visserligen sagt Anielka, att jag älskar henne — men det sinnliga begäret har slumrat inom mig. Hon har varit mig alltför kär.

Strax efter lunchen reste faster in till Varschau. Jag tillbragte återstoden af dagen i fru Celinas rum, läsande högt Montalemberts bref. Nöjet skulle onekligen ha varit måttligt, ifall jag inte också haft Anielka till åhörarinna. För hvar gång jag såg upp från boken, mötte jag hennes blick, och uttrycket i denna blick fyllde mig med en känsla af jublande glädje. Endera har jag förlorat all omdömesförmåga, eller också såg hon på mig så, som en ren och oskyldig kvinna ser på den man hon älskar af hela sin själ — fastän måhända omedvetet.

Ja, det har varit en oförgätlig dag!

På aftonen kom faster hem och hade att förkunna, att vi i morgon skola få Sniatynskis och Klara Hilst till gäster.

Det är redan sent, men jag känner ingen lust att sofva. Jag vill icke skiljas från denna dags intryck. Jag skulle ej kunna drömma någon dröm, som vore ljufligare och vackrare än de. Dessutom — hela parken bokstafligen dallrar af näktergalarnas sång, och jag har alltjämt så mycket af en gammal roman-

tiker i mig! Natten är lika strålande som dagen varit. Himlen tindrar af stjärnor. Jag tänker på Anielka och tillhviskar henne i tankarna: »God natt!» Väl hundra gånger har jag upprepat de orden. Jag märker, att jag utom »l'improductivité slave» också har att dragas med en god dosis af specifikt polsk sentimentalitet. Det har jag ej upptäckt förrän nu. Men än sen?... Jag älskar henne, jag älskar henne!

13 maj. — Klara och Sniatynskis ha skickat återbud på grund af det häftiga ovädret. En sådan storm har ej i mannaminne rasat öfver Ploszow. Vid tiotiden på morgonen började en våldsam blåst. Moln af damm yrde upp, från parken hördes ett oafbrutet brak af grenar, som knäcktes, och bland dammolnen hvirflade miljoner af lösryckta blad. Den stora linden, som står utanför högra flygeln, splittrades till roten. Atmosfären var kväfvande, vi kunde knappast andas. Stundtals blef det så mörkt, som om det varit midt i natten. Hela naturen tycktes genombäfvas af fasa och skräck. Herdarna hade i hast drifvit hem sina hjordar, och bortifrån ladugården nådde oss ljudet af kornas ängsliga råmande. Så kommo de första åskskrällarna rullande likt en lång, dånande kanonad. Faster fattade den heliga Lorettoklockan, och ringande af alla krafter ilade hon från rum till rum. Det hade varit gagnlöst att försöka öfvertyga henne om att hon i denna af elektricitet mättade luft snarare ökade än afvärjde faran genom sitt ringande. Sedan hon på detta sätt genomilat hela huset, gjorde hon också en tur rundt omkring byggningen. Jag följde henne, för att hon åtminstone icke skulle vara ensam. Hon företedde verkligen en ståtlig syn, där hon med upplyftadt hufvud och blicken fäst på de kopparfärgade molnen liksom hotande och utmanande sträckte sin ringklocka emot dem. Jag tyckte mig nästan se en symbolisk tafla. I det ögonblick, då

allt bäfvar inför de rasande elementen, då allt liksom förstenas af skräck och söker gömma sig undan, står tron ensam lugn och full af tillförsikt, trotsar faran — och ringer! Säga hvad man vill, så är ändå tron en väldig makt!

Vi återvände in. Ovädret tilltog i raseri. Det var nu full orkan, och parkens träd nästan lågo utefter marken. Ibland inträdde några ögonblicks vindstilla, och då forsade regnet ned. Man urskilde inga regndroppar, en enda flod af vatten tycktes binda himmel och jord samman. Parkens alléer förvandlades till brusande forsar. Sedan kom en ny stormhvirfvel och piskade sönder och yrde omkring hela den nedströmmande vattenmassan, som förvandlade sig till en dimmvägg så tät, att man ej kunde urskilja något bakom den. Åskan skrällde oafbrutet, likt en bedöfvande kanonad. Luften var mättad af elektricitet. Mina pulsar bultade, och under inflytande af de lössläppta elementen började också mina lidelser att oroliga och pockande slita i de bojor, som min vilja pålade dem. Jag glömde stormen och såg endast Anielka. Ur stånd att längre behärska mig gick jag fram till henne.

»Vill du se på stormen?»

»Ja, gärna,» svarade hon.

»Kom med då... in i kabinettet med de venetianska rutorna.»

Hon följde mig. Vi ställde oss vid fönstret. Ett djupt mörker härskade, men det lystes oupphörligt upp af röda och hvitskimrande blixtar, som kastade ett bländande sken öfver den oväderstunga himlen, öfver våra ansikten, öfver hela naturen. Anielka var lugn, men inom mig stego lidelsens vågor allt högre.

»Är du inte rädd?» frågade jag hviskande.

»Nej...»

»Räck mig din hand...»

Hon såg på mig med en förvånad, spörjande blick.

Ännu en minut — och jag skulle ha slagit mina armar om henne och pressat mina läppar mot hennes — sedan kunde gärna hela Ploszow ha uppslukats af jorden. Men hon blef rädd — icke för stormen men för uttrycket i mitt ansikte och tonen i min röst, och med skyndsamma steg återvände hon till rummet, där faster och fru Celina sutto.

Jag stod ensam. En känsla af vrede och förödmjukelse fyllde mig. Jag skulle otvifvelaktigt ha missbrukat Anielkas tillit, men ändå föreföll det mig, som om hon förolämpat mig genom denna brist på förtroende. Jag beslöt att låta henne umgälla detta.

Mitt sinneslugn ville ej återkomma, och en hel timme stod jag orolig vid fönstret och betraktade de flammande blixtarna. Småningom började emellertid himlen ljusna, och till sist bröt solen strålande fram mellan molnen. Den tycktes liksom förvånad blicka ned på de härjningar, som stormen åstadkommit.

Dessa voro betydliga. I parkens alléer forsade ännu vattnet i gula, fradgiga strömmar, hvarur afbrutna grenar stucko upp. Öfverallt såg man kullstörtade träd och sönderfläkta stammar — öfverallt förstörelse och ruin.

Så snart marken hunnit något så när torka upp, begaf jag mig ned i parken för att på närmare håll beskåda förstörelsen. Där vimlade af gestalter i färd med att hugga sönder kullstörtade träd och samla ihop afbrutna grenar. Det befanns vara bönder från byn, som beväpnade med yxor smugit sig öfver det nedblåsta staketet för att på detta bekväma sätt skaffa sig bränsle.

I grund och botten var deras tilltag mig likgiltigt. Men de hade ej begärt tillstånd, det låg något obehagligt och rått i deras sätt att bete sig, och jag befann mig dessutom i en retlig sinnesstämning. Allt detta gjorde, att jag greps af en häftig vrede. Deras ovillighet att ge vika uppretade mig än mera,

och jag hade redan hotat att sända efter byfogden, då jag plötsligt tätt bakom mig hörde en ljuf stämma, som på franska frågade:

»Gör det verkligen något, att de röja ur parken, Leon?»

Jag vände mig om. Bakom mig stod Anielka lätt framåtlutad och med ett bedjande uttryck i sitt ansikte. Hon bar en halsduk knuten om hufvudet och höll med båda händerna upp sin klänningskjol, ända till vaden blottande de små fötterna i höga kängor.

Hennes anblick jagade med ens all min vrede på flykten. Jag glömde de pinsamma känslor, som nyss behärskat mig — och jag blott såg och såg på henne utan att kunna se mig mätt.

»Som du vill!» svarade jag.

Och i det jag vände mig till bönderna, tillfogade jag:

»Tacka hennes nåd och tag så mycket ni vill!»

Denna gång lydde de villigt min befallning. Några, som tydligen ej kände till förhållandena på herrgården, titulerade Anielka för »nådig fröken», hvilket fröjdade mig outsägligt. Om Ploszow varit mitt, skulle jag på ett ord af henne gifvit tillåtelse till att hela parken nedhöggs.

Inom en halftimme voro alla spår af stormens härjningar undanröjda, och parken hade onekligen fått ett gladare utseende. Vi gjorde en tur genom alléerna och hittade en mängd småfåglar, dels dödade af ovädret, dels skadade och alldeles genomvåta. Jag tog upp dem och räckte dem åt Anielka, och mina händer berörde hennes, och våra blickar möttes. Jag kände den glada, lyckliga stämningen från gårdagen komma tillbaka. Det jublade inom mig, ty jag såg hvad Anielka icke såg: att det under den syskonlika förtroligheten gömde sig en ömhet dubbelt större än mellan äfven de mest tillgifna syskon. Jag

var alldeles viss om att hon älskade mig — visserligen omedvetet men på samma sätt som jag älskar henne. Alltså var redan mitt mål till hälften vunnet — det återstod endast att väcka henne till medvetande om hennes känsla.

Då jag nu tänker öfver allt detta, erinrar jag mig med af fröjd klappande hjärta, hvad jag för någon tid sedan skref i min dagbok — att ingen kvinna i världen kan motstå den man, som har hennes eget hjärta till bundsförvant.

15 maj. — Först i dag kommo våra gäster, och de ha gjort rätt i att vänta. Marken har hunnit torka upp, och det har varit en strålande dag.

Denna femtonde maj kommer att för mig stå som en af de minnesvärdaste dagarna i mitt lif. Klockan är öfver tolf på natten, men jag har ingen tanke på att gå till hvila. Jag känner inte den minsta trötthet och ämnar sitta uppe och skrifva till ljusan dag. Blott jag nu kan bekämpa min lust att börja med slutet i stället för med början! Men vanan är mig en god hjälp.

Faster hade i god tid skickat af vagnen, som skulle hämta våra gäster, och redan vid tolftiden anlände de. Åkturen och det vackra vädret hade försatt de båda damerna i ett strålande humör, de voro glada som lärkor. Och hvilka toaletter! Hvilka eleganta hattar! Klara var klädd i en dräkt af ljust, randigt tyg, hvilken passade henne förträffligt, ty den kom hennes figur att framstå något mindre jättelik än vanligt.

Jag märkte, att Anielka ända från första ögonblicket oupphörligt såg på henne, och att hon tycktes som förvånad öfver hennes skönhet. Jag hade aldrig med ett ord antydt, att Klara var vacker. Det var icke afsiktligt jag förtegat det; mina tankar äro helt enkelt så uteslutande upptagna af Anielka, att jag

glömmer allt annat. Det är också mycket, som jag ej ens ser. Så varseblef jag till exempel först nu, att fru Sniatynska låtit kortklippa sitt hår. Det kläder henne. Hon ser ut som en liten treflig pojke med den där ostyriga, ljusa luggen öfver pannan. Vi äro numera de bästa vänner i världen. Det fanns en tid, då hon med kallt blod skulle ha bundit en kvarnsten om min hals och sänkt mig i hafsens djup, men den tiden är totalt förbi. Hennes man måtte ha berättat henne, hur djupt jag lidit, och som kvinnor alltid stämmas sympatiskt mot kärlekens stackars martyrer, har hon förlåtit mig alla mina synder och åter börjat hedra mig med sin ynnest.

Faster mottog dem båda på ett synnerligen hjärtligt sätt, särskildt Klara, mot hvilken hon har så stor orsak till tacksamhet. I Anielkas sätt emot den senare lade jag däremot märke till en viss stelhet, annars så främmande för hennes blida, mjuka väsen. Småningom bröts dock isen, och under frukosten härskade redan den mest glada och obesvärade stämning.

Okonstlad och öppenhjärtig som hon är gaf Klara oförbehållsamt uttryck åt den beundran Anielkas skönhet ingaf henne, och hon gjorde det med en sådan uppriktig entusiasm, en sådan vinnande älskvärdhet, att det ej kunde annat än angenämt beröra Anielka. Fru Sniatynska nickade bifall, och hennes man inledde med Klara en lång diskussion om skilda kvinnotyper. Därvid uppehöll han sig särskildt vid Anielkas typ och dess estetiska företräden, som han prisade i den mest orubbligt objektiva ton — alldeles som om hon varit ett porträtt på väggen och icke en lefvande, närvarande person. Röd af förlägenhet och med nedslagna ögon lyssnade Anielka till alla dessa loford, och hennes förvirring gjorde henne endast än mer bedårande.

Jag satt och anställde en tyst jämförelse mellan de tre kvinnoansiktena framför mig. Trots det att

äfven jag bemödade mig att vara objektiv utföll den obetingadt till Anielkas förmån. Fru Sniatynska har ett intagande litet ansikte, men man kan få se mer eller mindre liknande i hvilket illustreradt engelskt »magazine» som helst. Klara har sina vackra blå, tyska ögon och sin genomskinliga hy, men utan den konstnärliga nimbus, som omger henne, skulle hennes utseende på sin höjd förtjäna att kallas friskt och behagligt. Anielka återigen har icke blott regelbundna, ädla drag, det hvilar också öfver dem en obeskriflig, individuell prägel, som gör henne olik alla andra och ställer henne utom alla jämförelser. Fru Davis' skönhet väckte endast min beundran och mina sinnliga begär, Anielka väcker också idealisten till lif inom mig och hänför mig genom den poesi, som ligger utbredd öfver hennes väsen.

Men jag vill inte ens jämföra två så skilda varelser. Samtalet vid bordet hade fört mig in på denna tankegång, och dessutom finner jag alltid nöje i att analysera Anielkas skönhet. Emellertid tog konversationen en annan vändning. Som artig värdinna ansåg faster sig skyldig att leda talet på Klaras konsert. Jag hade inte trott, att min goda faster var så hemmastadd i musikfrågor; hon blef riktigt vältalig och komplimenterade Klara på det mest älskvärda sätt i de eleganta, litet cirklade vändningar, som voro på modet i hennes ungdom. Klara blef helt smickrad och gäldade älskvärdhet med älskvärdhet.

»I Varschau kommer jag alltid att spela bra,» sade hon, »för publiken där förstår mig. Men bäst spelar jag, då jag är i en liten krets af bekanta, som äro mig sympatiska. Om ni tillåta, skall jag öfvertyga er om det, så snart vi slutat frukosten.»

Faster hade i hemlighet gått och önskat, att fru Celina och Anielka skulle få höra Klara, men ej ansett det passande att själf framställa en bön därom. Hennes humör blef därför nu om möjligt än mera

strålande. Jag började skildra Klaras framgångar i Paris, Sniatynski berättade, hvad man säger om henne i Varschau, och så var, innan vi visste ordet af, frukosten till ända. Då vi stigit upp, skyndade Klara att ställa sig bakom fru Celinas rullstol och sköt trots våra protester ensam in den i salongen, i det hon skrattande förklarade, att förmodligen ingen af hela sällskapet var så stark som hon. Några ögonblick senare satt hon redan vid pianot. Mozart motsvarade tydligen bäst hennes stämning i dag, ty hon valde »Don Juan». Knappt hade hon slagit an de första ackorden, förrän hon med ens var en annan Klara: icke längre den glada, leende unga kvinna, som nyss hade språkat så muntert med oss, utan Sankta Cecilia förkroppsligad. Öfver hela hennes väsen kom något af musikens harmoni och inspirerade allvar, och hon lyftes högt, högt öfver oss andra dödliga. Men jag gjorde också en annan iakttagelse. Till och med det, som skulle tyckas ägnadt att förringa den kvinna han älskar, gör henne endast dyrbarare för mannens hjärta. Då jag tänkte på hur oupphinneliga dessa konstens höjder voro för Anielka, och då jag såg henne sitta där i en vrå af salongen, så liten och tyst och hopkrupen, fick jag henne än mera kär. Kvinnan är icke sådan, filosoferade jag, som hon ter sig för den stora mängden af likgiltiga, utan sådan som den älskade ser henne. Hennes fullkomlighet står alltså i direkt förhållande till styrkan af den kärlek hon förmår väcka. Jag hann icke vidare utveckla denna sats, men jag fann behag i den, ty som genom en dimma skymtade jag också den slutsatsen, att kvinnan för vinnandet af denna fullkomlighet bör hänge sig åt den, som älskar henne högst.

Klara spelade hänförande. Jag började studera ansiktena omkring mig för att se, hvilket intryck hennes spel gjorde, då jag plötsligt varseblef, att Anielka, förmodligen i samma syfte, iakttog mitt.

Var det endast nyfikenhet, eller var det en omedveten hjärtats oro, som dref henne därtill? Om det sista antagandet var det rätta, hade jag däri ett nytt bevis för att hon älskar mig. Denna tanke fyllde mig med jubel, och jag beslöt att redan under loppet af denna dag skaffa mig svar på min fråga.

Från och med detta ögonblick ägnade jag mig så godt som uteslutande åt Klara. Jag talade mera med henne och var hjärtligare mot henne än någonsin under loppet af hela vår bekantskap. Vi företogo i vagn en utflykt till skogen, och troget höll jag mig där vid hennes sida, endast då och då kastande en blick på Anielka, som gick ett stycke ifrån med Sniatynskis. Klara var alldeles hänförd öfver skogens skönhet, och den var onekligen vacker. Barrträden voro blandade med löfträd, som under granarnas mörka hvalf bildade andra, luftigare och gladare. Solstrålarna letade sig väg mellan grenar och löf och kastade som ett gyllene nät öfver ormbunkarna på marken. Som alltid om våren hördes göken gala än här, än där. Hackspettar knackade i trädstammarna.

Då vi förenat oss med Sniatynskis och Anielka, bad jag Klara, att hon efter återkomsten hem på musikens språk skulle tolka för oss denna vårliga fägring — susande skog, solsken och fågelkvitter. Hon svarade, att en »Frühlingslied» redan sjöng inom henne, och att hon skulle försöka spela den. Man kunde verkligen i hennes ansikte se, att något sjöng inom henne — hennes själ liknar en harpa, biktar sig endast i toner.

Lika strålande glad som hon var, lika förstämd föreföll Anielka, ehuru hon gjorde allt för att dölja det och försökte taga del i Sniatynskis' munterhet. Dessa voro uppsluppna som ett par barn, och till slut började de springa och jaga hvarandra i skogen. Äfven Klara blandade sig i leken, hvilket hon ej skulle ha gjort, ty så storväxt som hon är, måste hen-

nes rörelser nödvändigtvis bli disgraciösa. Med sina breda, vaggande höfter gjorde hon ett rent komiskt intryck.

Emellertid blef jag på detta sätt lämnad ensam med Anielka några ögonblick. I enlighet med min sedvanliga taktik beslöt jag att väcka henne till medvetande om hennes oro och förstämning.

»Det är något du är ledsen öfver i dag, Anielka!» sade jag.

»Jag? Nej visst inte!»

»Jo, jag har ett intryck, som om du skulle vara missbelåten med något. Kanske du inte tycker om Klara?»

»Jo tvärtom, jag tycker mycket om henne, och det förvånar mig inte alls, att alla människor äro så förtjusta i henne.»

Vårt samtal afbröts här genom Klaras och Sniatynskis annalkande. Det var tid att återvända hem. Under vägen frågade Sniatynski, om Klara verkligen var så nöjd som hon påstod med sitt besök i Varschau.

»Bästa beviset är, att jag inte tänker på att resa härifrån,» svarade hon muntert.

»Vi skola försöka förmå fröken att stanna hos oss för alltid,» inföll jag.

Klara gaf mig en frågande blick och svarade litet förläget:

»Alla äro så goda emot mig här!...»

Jag var fullt medveten om att jag med detta yttrande gjorde mig skyldig till en ohederlighet, ty det kunde missleda Klara rörande arten af mina känslor för henne. Men det enda jag nu frågade efter var det intryck mina ord gjorde på Anielka. Olyckligtvis kunde jag ej uppfånga uttrycket i hennes ansikte. Hon hade just börjat knäppa sina handskar och höll hufvudet djupt nedböjdt. Men var icke just denna envist nedlutade ställning ett godt tecken?

Strax efter vår hemkomst serverades middagen,

och som vi försenat oss, var klockan redan nio på kvällen, då vi stego upp från bordet. Sedan satte sig Klara åter till pianot och improviserade sin Frühlingslied. Så länge Ploszow stått, ha säkert aldrig sådana toner ljudit inom dess väggar.

Jag lyssnade dock endast förströdt, ty Anielka upptog helt mina tankar. Jag hade tagit plats bredvid henne. Enär Klara ej velat tillåta, att det tändes ljus, rådde halfskymning i rummet. Sniatynski fäktade med sin ena arm som en kapellmästare, och hans hustru, som tydligen irriterades däraf, drog honom oupphörligt i rockärmen. Anielka åter satt alldeles orörlig. Det är möjligt, att hon liksom jag var försjunken i sina egna tankar och ej lyssnade till musiken. Jag kände mig nästan viss om att hon tänkte på Klara och mig och sökte klargöra för sig innebörden af mitt yttrande: »Vi skola söka förmå er att stanna hos oss för alltid». Om hon än icke älskar mig, om hon än icke ens anar, att det i min känsla för henne gömmer sig något mera än blott broderlig tillgifvenhet, måste hon dock erfara smärta vid tanken, att en annan måhända skall taga mig ifrån henne. En kvinna, som är olycklig i sitt äktenskap, hakar sig fast vid hvarje ömhetskänsla och bäfvar för att förlora det stöd den skänker henne. Ifall jag i detta ögonblick hade kastat mig på knä för Anielka och bekänt, att det är henne ensam jag älskar, skulle hon förvisso utom förskräckelse också ha erfarit en känsla af jublande fröjd. Hon skulle ha känt det, som om hon återfått något dyrbart förloradt. Och då så var, hvarför skulle jag dröja med att uttala denna bekännelse? Det gällde endast att ge den en form, som gjorde förskräckelsen så ringa och lyckokänslan så stor som möjligt.

På sättet berodde allt, och jag började grubbla öfver hur jag bäst skulle gå tillväga. Det var ingen

lätt uppgift, som förelåg mig, och tankarna arbetade i min hjärna. På samma gång grep mig en allt häftigare sinnesrörelse, och, egendomligt nog, det var framför allt föreställningen om de själsstrider Anielka skulle få att genomgå, som upprörde mig så djupt. Jag förstod, att en afgörande kris i hennes lif förestod henne, och jag var rädd å hennes vägnar!

Emellertid hade det blifvit allt ljusare i salongen. Månen hade gått upp bakom parkens träd, och på golfvet syntes fyra breda ljusstrimmor, reflexer af de fyra stora fönstren. »Vårhymnen» klingade genom tystnaden. En näktergal sjöng utanför, och dess sång blandade sig med musikens toner. Det var en oförgätlig stund. Majnatt, musik och kärlek! Om lifvet inte skänker oss lycka, ger det oss åtminstone ofta en till lyckan passande ram!

Min blick sökte Anielkas, men hon höll ögonen oafvändt fästa på Klara, som belyst af månstrålarna, i sin ljusa dräkt, kom en att tänka på en musikens silfverhvita genius.

Vårhymnens sista toner förklingade, och omedelbart därefter gaf fru Sniatynska tecken till uppbrott. Jag föreslog, att eftersom vädret var så härligt vi skulle följa våra gäster till landsvägen. Faster skulle stanna hemma, det visste jag, men Anielka kunde ju ej neka att visa de båda damerna den vänligheten — alltså skulle vi två bli ensamma på hemvägen.

Jag gaf order, att vagnen skulle köra fram till landsvägen och vänta där, och en stund senare bröto vi upp. Jag bjöd Klara min arm, men vi gingo alla i rad i den breda allén, som skiljer Ploszow från stora landsvägen. Allt var nu tystnad och stillhet; endast grodorna kväkte i dammarna. Klara stannade ett ögonblick, lyssnande till denna musik, som än tystnade, än ljöd med fördubblad styrka.

»Finalen till min Frühlingslied!» sade hon.

»Hvilken förtrollande natt!» utbrast Sniatynski

— och han började deklamera det härliga stycke ur Köpmannen i Venedig, där det talas om stjärnornas sång.

Klara lyssnade med blicken riktad mot höjden, och då Sniatynski slutat, utbrast hon, i det hon pekade på det stjärnetindrande himlahvalfvet:

»Jag har alltid trott, att allt det där spelar.»

Det befanns, att fru Sniatynska var af samma uppfattning. Hon påstod till och med, att hon flera gånger talat därom med sin man, som emellertid omöjligt kunde påminna sig detta. En liten äktenskaplig tvist uppstod, som lockade såväl Klara som mig att skratta. Anielka hade under hela tiden knappast tagit någon del i samtalet. Det kom för mig, att hon kanske var i misstämning, emedan jag bjudit Klara armen och företrädesvis sysselsatte mig med henne. Blotta tanken att så var kom mig att jubla. Jag försökte dock att tala förnuft med mig själf. »Smickra dig inte med att hon erfar en känsla af medveten svartsjuka,» tänkte jag. »Hon känner sig endast ledsen, kanske litet harmsen — det är alltsammans.» Jag skulle i det ögonblicket ha velat ge allt hvad konstnärinnor hette för att kunna få säga Anielka, att jag med hvarje fiber af mitt hjärta hörde henne till.

Slutligen kommo vi fram till landsvägen, och Sniatynskis och Klara stego upp i den väntande vagnen. Kusken klatschade med piskan, våra öron nåddes af ett sista: »Tack för i dag!» — och Anielka och jag stodo ensamma.

Vi vände genast om mot hemmet, och en lång stund gingo vi framåt under tystnad. Grodornas kväkande hade nu upphört, men från de kringliggande gårdarna nådde oss ljudet af nattvakternas hvisslingar och hundarnas skall. Jag gick med flit tyst, ty just dessa stunder af tystnad äro som ett bevis, att något försiggår emellan oss, och väcker också

den tanken hos Anielka. Då vi hunnit ungefär halfvägs, framkastade jag emellertid ett likgiltigt:

»Det har varit en bra angenäm dag... eller hur?»

»Jag har inte på länge hört sådan musik,» svarade Anielka.

»Och ändå var du inte riktigt glad. Försök inte att neka! Ingenting hos dig undgår mig — jag ser minsta skymt af skugga öfver ditt ansikte.»

»I dag måste du sysselsätta dig med gästerna... Det är mycket snällt af dig att tänka på mig, men jag försäkrar dig, att det inte fattas mig något.»

»I dag som alltid har jag uteslutande sysselsatt mig med dig — som bevis skall jag, om du tillåter mig, säga dig, hvad du tänkt på under hela dagen.»

Och utan att vänta på hennes tillåtelse fortsatte jag:

»Du har tänkt, att jag är litet lik gamla Latyszowa; du har tänkt, att jag bedrog dig, då jag talade om den där ödsligheten och tomheten omkring mig, du har tänkt, att jag bad dig om din vänskap utan att egentligen behöfva den, eftersom jag redan funnit vänskap på annat håll. Är det inte sant? Svara uppriktigt!...»

Anielka dröjde med svaret. Slutligen kom det dock, motsträfvigt:

»Eftersom du ändtligen vill... så... kanhända... Men det kunde bara glädja mig...»

»Hvad kunde glädja dig?»

»Din och fröken Hilsts vänskap.»

»Du bedrar dig. Jag finner fröken Hilst mycket sympatisk, men det är också alltsammans. Hon som alla andra kvinnor är mig fullkomligt likgiltig. Och vet du hvarför?»

En lätt darrning grep mig. Det afgörande ögonblicket nalkades. Jag väntade några sekunder för att få höra Anielka upprepa min fråga, men då hon för-

blef tyst, återtog jag med en stämma, som jag försökte göra lugn:

»Du måste ha sett och förstått, att jag med hela min varelse tillhör dig, att jag har älskat dig allena och alltjämt älskar dig vansinnigt!»

Anielka blef stående som fastvuxen. Jag kände, att jag bleknade, ty var denna stund ödesdiger för henne, så var den det icke mindre för mig. Det gällde mitt lif. Men jag visste, med hvem jag hade att göra, och jag måste skynda mig att tala ut, innan hon hann att för alltid stöta mig ifrån sig.

»Svara mig inte,» återtog jag brådskande. »Jag begär ingenting af dig, jag fordrar ingenting! Jag ville endast säga dig, att du har tagit mitt lif ifrån mig och att det är ditt. För öfrigt har du nog själf märkt, att så är, och det är alltså likgiltigt, om jag säger det eller inte. Än en gång upprepar jag, att jag ingenting begär, ingenting väntar mig. Du behöfver inte stöta mig ifrån dig, jag drar mig frivilligt tillbaka... Jag förtror mig endast åt dig som jag skulle förtro mig åt en vän eller en syster. Jag har ingen annan än dig, och därför klagar jag min nöd för dig — min djupa, djupa nöd: jag älskar en kvinna, som hör en annan till, och jag älskar henne till vanvett, min Anielka, älskar henne med en kärlek utan gräns!»

Vi närmade oss redan grinden, men trädens djupa skugga omgaf oss ännu. Ett ögonblick tycktes det mig, att hon likt en bruten blomma böjde sig emot mig, och jag sträckte ut mina armar för att sluta henne i min famn. Men jag bedrog mig. Hon hade ändtligen lyckats bemästra sin sinnesrörelse, och med en nervös energi, som jag ej skulle trott henne mäktig, utbrast hon plötsligt:

»Jag vill inte höra sådant, Leon! Jag vill inte, jag vill inte!»

Och hon skyndade upp på den månbelysta gården.

Hon flydde ifrån mig — flydde från mina bekännelser! I nästa ögonblick hade hon försvunnit genom förstuporten. Jag stod ensam med sinnet fylldt af oro, af medlidande med henne men också af triumf — ty ändtligen hade jag uttalat dem, dessa ord, som skulle öppna portarna till ett nytt lif för oss båda. Jag kände mig icke besviken på resultatet, jag kunde icke vänta mera första gången. Fröet måste gro, innan det kan spira upp.

Då jag återkom in, var Anielka försvunnen. Jag fann endast faster, som gick af och an i salongen, tummade sitt radband och höll långa monologer mellan bönerna. Jag tog genast godnatt af henne, ty jag längtade efter att bli ensam.

Jag hade hoppats, att nedskrifvandet af dagens händelser skulle återge mig mitt lugn och bringa reda i mina förvirrade tankar. Men jag känner mig nu endast är tröttare och nervösare. Jag har beslutit att i morgon (eller rättare i dag, ty det är redan ljust ute) resa in till Varschau på någon tid. Därigenom hoppas jag öfvertyga Anielka om att jag verkligen ingenting begär af henne. Och dessutom och framför allt, hon behöfver tid att lugna sig och göra sig förtrogen med tanken på hvad jag sagt henne. Skall jag bekänna hela sanningen, så är mitt beslut föranledt också däraf, att jag är rädd för mitt nästa sammanträffande med henne — och vill uppskjuta det. Ibland förefaller det mig, som om jag begått ett brott genom att på detta sätt störa hennes inre frid. Men ligger inte i stället det brottsliga däri, att hon har blifvit förenad med en man, som hon ej älskar och ej kan älska? Hvilket är mest omoraliskt, min kärlek, som är en yttring af en stor naturlag, eller Anielkas äktenskap, som hänsynslöst trampar samma lag under fötterna? Som stoft för vinden skingras för öfrigt allá dessa skrupler af ett enda ord: »Jag älskar!»

...Jag sitter och tänker på att kanske också hon har haft en sömnlös natt, att hon kanske just nu gråter bittra tårar — och mitt hjärta försmälter af ömhet, och jag älskar henne, älskar henne! Och än en gång säger jag mig, att allt hvad som sker och kommer att ske är oundvikligt.

19 maj. — Jag sof hela första dagen efter min ankomst till Varschau. På Ploszow anser jag hvar minut förlorad, som jag inte tillbringar i Anielkas sällskap, och om nätterna skrifver jag. Intet under att jag till slut blef alldeles förbi af trötthet. Ännu har jag inte fullt återhämtat mig, men jag kan åtminstone tänka redigt. Jag känner en smula blygsel öfver att ha rymt från Ploszow och lämnat Anielka ensam med bördan af min bekännelse. Men jag skulle aldrig ha handlat så, om icke min kärleks bästa hade kräft det. Oupphörligt under dessa dagar måste Anielka återkomma till den tanken »han älskar mig» — och med hvar gång måste den synas henne allt mindre oerhörd, allt mindre skrämmande. Hvilken kvinna försonar sig väl inte med det faktum, att hon är älskad, i synnerhet då hon själf älskar tillbaka?

Då hon själf älskar tillbaka? Ända från det ögonblick, då jag första gången erkände inför mig själf, att jag älskade henne, har jag frågat mig, om jag också äger hennes genkärlek. Den upptar mig alltjämt, den frågan, jag vrider och vänder den, väger skälen för och emot, alldeles som om saken icke gällde mig utan någon annan — och ständigt kommer jag till den slutsatsen, att min kärlek är besvarad. Då hon gifte sig, älskade hon mig, icke Kromitski. Det var förtviflan, som dref henne att skänka honom sin hand. Hade han varit en i det ena eller andra afseendet framstående man eller en ovanligt ädel karaktär, skulle hon kanske ha glömt mig. Men Kromitskis penningnevros kan omöjligt

ha väckt hennes beundran eller kärlek. Dessutom öfvergaf han henne kort efter bröllopet, sålde detta Gluchow, som hon och hennes mor med sina djupaste hjärterötter voro fästade vid. Så kom jag, och hvarje mitt ord, hvarje min blick hade endast till mål att återuppväcka känslor, som säkerligen ännu icke voro helt slocknade inom henne. Med den magnetiska styrka, som min egen kärlek förlänade mig, drog jag henne till mig. Därtill kommer, att hon ju visste, hur djupt jag lidit, och att hon måste känna medlidande med mig. Med allt detta för ögonen säger jag till mig själf: jag spelar med mitt lif som insats, men chanserna äro sådana, att jag icke kan förlora.

Jag är i min goda rätt i jämt samma mån som enhvar annan, hvilken försvarar sitt lif. Lugnt, utan något spår till exaltation säger jag detta. Jag äger intet, ingen tro, inga öfvertygelser, inga grundsatser, reflexion och kritik ha beröfvat mig alla dessa fästen i lifvet. Jag äger endast de för oss alla gemensamma vitala krafterna, och som skepticismen har spärrat alla andra utvägar för dem, ha de koncentrerat sig i kärleken till denna enda kvinna. Som en drunknande hakar sig fast vid en planka, så hakar jag mig därför fast vid kärleken till henne. Undandrages mig också den, är mitt öde besegladt. Hvarför just Anielka och icke någon annan har blifvit denna räddningsplanka för mig, det vet jag icke. Det har inte berott på mig.

Om hon plötsligt blefve fri, skulle jag utan ett ögonblicks tvekan binda mitt öde vid hennes — hade hon däremot aldrig gift sig... hvem vet... jag blygs för att erkänna det, men det är möjligt, att jag då mindre häftigt skulle ha åtrått henne.

Inte därför att jag hyser någon sorts romantisk förskräckelse för äktenskapet och anser det för en »poesiens graf.» Sådana föråldrade åsikter skrattar

jag åt. Men af hvad som varit sluter jag, att jag skulle börjat att i all oändlighet analysera och kontrollera mig själf och henne — ända till dess en annan kommit och tagit henne ifrån mig.

Men jag vill helst inte tänka på detta; jag får lust att örfila mig själf.

20 maj. — Jag har i dag sökt tänka mig in i hvad som vidare skall följa, sedan jag vunnit Anielkas genkärlek eller rättare förmått henne att bekänna den. Jag ser lycka för mig, men endast hemlig lycka. Om jag på Ploszow uttalade ordet skilsmässa, skulle bestämdt hela huset störta samman. Det kan inte ens bli tanke därpå, ty hvarken faster eller fru Celina skulle öfverlefva ett dylikt slag. Jag gör mig heller inga illusioner med afseende på Anielka. Hon delar i det afseendet de båda gamlas uppfattning. Men ändå kommer jag i samma stund, som hon bekänner sin kärlek, att uttala det där ordet, och hon måste småningom göra sig förtrogen med tanken på äktenskapsskillnad. Någon annan utväg finns inte — ehuru vi skola bli nödsakade att vänta till fasters och fru Celinas död. Kromitski kommer endera att godvilligt ge sitt samtycke eller också icke. I det senare fallet röfvar jag Anielka ifrån honom och flyr med henne om så skulle vara ända till Indien. Skilsmässan eller med andra ord äktenskapets förklarande för ogiltigt skall jag återigen genomdrifva utan hans medgifvande. Lyckligtvis saknar jag inte utvägar.

Jag är beredd till allt, och styrkan af min kärlek rättfärdigar i mina ögon allt. Detta är ej ett flyktigt litet tycke, likt tusen andra, det är en mitt hela väsen uppslukande känsla. Denna dess art rättfärdigar också mitt handlingssätt emot Anielka. Jag vet, att jag bedrager henne, då jag säger mig åstunda endast hennes systerliga tillgifvenhet — att jag be-

drager henne, då jag försäkrar, att jag ingenting begär — men denna lögn vore endast i så fall omoralisk, att min kärlek vore en lögn. Nu är allt detta blott och bart taktik, kärlekens diplomati. Till och med förlofvade göra sig ju skyldiga till små bedrägerier för att aflocka hvarandra bekännelser. Hvad mig beträffar, är jag sann, äfven då jag bedrar.

21 maj. — Jag har sagt Anielka, att jag vill skaffa mig någon uppgift — och jag vill det verkligen, om icke för annat så för att jag sagt henne det. Till att börja med ämnar jag då låta föra hit min fars samlingar och grunda ett museum Ploszowski. Jag förutser, att italienska regeringen kommer att göra svårigheter, ty det lär existera någon lag, som förbjuder utförseln af gamla minnesmärken och konstverk. Men det blir min advokats sak.

Just nu erinrar jag mig Sassoferatos Madonna, som min far testamenterat till sin blifvande sonhustru. Jag skall genast låta sända hit den. Den kan komma mig till nytta.

22 maj. — Hvad människan är hjärtlös! Den där Kromitski väcker mitt löje, där han med risk att stupa på hufvudet jagar öfver stäpperna efter sina miljoner, allt under det man här hviskar ömma ord i hans hustrus öra. Jag känner mig helt skadeglad vid tanken på att Anielka måste erfara samma intryck. Gör hon det inte, skall jag veta att bibringa henne det.

I morgon återvänder jag till Ploszow. Min längtan håller på att bli mig för stark. Dessutom känner jag mig allt mera som en desertör. Det bästa jag kunde göra efter min bekännelse var att resa — det bästa jag nu kan göra är att vända tillbaka. Hvem vet, kanske min lycka är större än jag själf anar, kanske att också hon längtar efter mig?

Jag har i dag varit på visit hos Sniatynskis, hos Klara, som jag ej träffade hemma, samt hos den vidtomtalade skönheten fru Korytska. Denna älskvärda dam påminner mig litet om en jokey. Hon bär sitt historiska namn som en jockeymössa, och hennes tunga är en snärtande piska. Jag kom likväl helskinnad ifrån henne — hon nedlät sig till och med att kokettera litet för mig. Därefter aflämnade jag mitt visitkort på ett dussin ställen. Jag vill, att man skall tro, att jag fortfarande bor i Varschau.

Som hitförandet af min fars samlingar endast är en portmonnäfråga och icke ett arbete, grubblar jag fortfarande öfver hvad jag vidare skall kunna taga mig före. Men det ser ut att bli ett tämligen lönlöst grubbel. Inga uppgifter, intet arbete lockar mig i och för sig — vill jag uträtta något i världen, så är det endast för att därigenom stiga i Anielkas aktning. Men just därför bjuder mig egenkärleken och klokheten att ej ge mig in på ett fält, där jag skulle spela en blott medelmåttig roll... Nåja, det där lämnar jag åt framtiden. Än så länge nöjer jag mig med att låta mig representeras af min portmonnä. Jag låter föra hit min fars samlingar, understöder några samhällsnyttiga institutioner, lämnar penningbidrag hvarhelst det kräfves.

Hvad en sådan kvinna som Anielka ändå har för en sällsam makt! Hon möter på sin väg ett typiskt »geni utan portfölj», en förhärdad lätting — och utan att hon ens behöfver säga ett manande ord, känner han sig plötsligt förpliktad till en mängd saker, som fordom icke existerade för honom. Liksom om det någonsin skulle ha fallit mig in att söka vinna en parisiskas eller en wienskas bevågenhet genom att förflytta mina samlingar till Paris eller Wien!

23 maj. — Jag lämnade Ploszow äfven därför, att jag ville ge Anielka tid att fatta ett beslut.

Under hela återfärden dit ut satt jag och funderade öfver hvad för ett beslut hon nu kommit till. Jag var viss om, att hon ej skrifvit till sin man: »Kom hem och tag mig härifrån, ty Ploszowski förföljer mig med sina kärleksförklaringar». Inte ens om hon hatat mig, skulle hon ha gjort detta. Det hade varit ett alltför ödesdigert steg. Ett ögonblick befarade jag, att hon skulle stänga in sig på sitt rum och så vidt som möjligt undvika mig. Men vid närmade eftersinnande afvisade jag äfven den tanken. Detta skulle väcka fasters och fru Celinas uppmärksamhet, ge anledningar till misstankar och hos den senare framkalla en oro, som kunde inverka menligt på hennes hälsa. Det enda, som stod det stackars barnet öfrigt, var alltså att med godo söka förmå mig att icke vidare tala om min kärlek. Jag förmodade, att hon skulle begära ett samtal med mig — och min aning bedrog mig ej.

Jag fann henne en smula blek och afmagrad men lugn. Tydligen hade hon en mängd argument i beredskap och trodde fullt och fast, att hon ej skulle behöfva mer än uttala dem för att öfverbevisa mig och bringa mig till tystnad. Oskuldsfulla lilla varelse, som tror, att sanningen är endast en! Våga dig aldrig in i några debatter med mig, min stackars lilla Anielka, ty den enda sanning, den enda rätt, som existerar för mig, är kärlekens sanning och rätt, och jag är dessutom en tillräckligt skicklig debattör för att vända ut och in på hvart och ett af dina argument som på en handske och förvandla det till ett vapen emot dig! Hvarken dina skäl eller mitt medlidande med dig kunna rädda dig, ty ju oskuldsfullare, renare och mera änglalik du visar dig vara, dess djupare rör du mig, dess mera kär får jag dig, och ju mera kär jag får dig, dess häftigare åtrår jag dig. Jag har endast krokodiltårar för dig, och

allt under det jag gjuter dem, stegras min roflystnad. Sådan är kärlekens förtrollande cirkel!

Vid blotta åsynen af Anielka kände jag mig indragen i den cirkeln. Strax efter middagen, då fru Celina alltid hvilar en stund, gaf mig Anielka ett tecken, att jag skulle följa henne ned i parken. På det allvarsamma, nästan högtidliga uttrycket i hennes ansikte förstod jag, att den väntade uppgörelsen nu skulle komma, och jag följde henne beredvilligt. Ju längre vi aflägsnade oss från verandan, desto mera svek henne dock modet. Jag märkte, att hon blef alldeles blek och förskräcktes öfver sin egen energi. Nu var det dock för sent att draga sig tillbaka, och hon började därför med osäker röst:

»Om du kunde ana, hvad jag varit olycklig under de här dagarna!»

»Och jag då? Tror du, att jag har varit mindre olycklig?»

»Nej, nej, det tror jag inte — och därför har jag en stor bön till dig. Jag vet, att du förstår mig, att du är ädelmodig och god — därför nekar du mig inte att uppfylla den. Jag är alldeles säker på det, jag känner dig...»

»Hvad är det du vill?»

»Jag vill, Leon... att du skall resa utomlands och inte komma tillbaka, förrän mamma blir så frisk, att hon kan lämna Ploszow.»

Jag hade anat, att hon skulle begära just detta, men jag teg likväl några ögonblick, som om jag letat efter svaret.

»Du äger att befalla öfver mig,» svarade jag slutligen, »men säg mig åtminstone, hvarför du dömer mig till landsflykt.»

»Jag dömer dig inte till landsflykt, men du vet hvarför...»

»Jag vet,» svarade jag, denna gång med oförställd smärta och resignation. »Därför att jag skulle

vilja offra min sista blodsdroppe för dig, därför att om blixten i detta nu skulle slå ned på oss, så skulle jag skyddande ställa mig framför dig; därför att jag skulle vilja taga alla dina lidanden på mig och lämna dig endast lyckan; därför att jag älskar dig högre än mitt lif. Det är onekligen svåra synder...»

»Nej,» afbröt mig Anielka med plötslig energi, »men därför att jag är hustru till en man, som jag älskar och aktar — och därför att jag inte vidare vill höra sådana ord.»

En känsla af harm och vrede genomfor mig likt en elektrisk ström. Jag visste, att Anielka ej talade sant, jag visste, att alla gifta kvinnor, då de ej våga eller vilja taga det afgörande steget, söka skydda sig bakom denna föregifna »kärlek och aktning» till mannen. Det var med möda jag förmådde tillbakahålla utropet: »Du ljuger, ty du hvarken älskar eller aktar honom!» Men så besinnade jag mig. Hennes energi skulle inom kort vara uttömd. Och i nästan ödmjuk ton svarade jag:

»Var inte ond på mig, Anielka — jag skall resa!»

Och jag såg, att denna min ödmjukhet afväpnade henne, att det gjorde henne ondt om mig. Hon ryckte af ett blad från en trädgren och började nervöst slita det i stycken. Tydligen måste hon uppbjuda hela sin självbehärskning för att ej brista i gråt.

Äfven jag var upprörd ända in i själen, och det var med kväfd stämma jag fortsatte:

»Förvåna dig bara inte öfver min ovillighet att lyda, för det är grymt, det du begär af mig. Jag har redan sagt dig, att jag inte begär något mera än att få andas samma luft som du, se dig, vara i din närhet. Sannerligen, det är inga stora fordringar — och det är min enda lycka!... Och nu vill du ta också den ifrån mig! Tänk bara: enhvar kan få komma hit, se på dig, tala med dig — endast inte jag — och det därför att jag håller dig mera kär

än någon annan gör. Är inte detta en raffinerad grymhet af ödet? Försök att ett ögonblick sätta dig in i min ställning. Det är svårt för dig, jag medger det — du vet inte hvad tomhetskänsla vill säga, du älskar eller tror dig åtminstone älska din man, och det är nästan detsamma — men tänk dig för ett ögonblick, att du är jag, och säg mig sedan, om inte detta är värre än en dödsdom! Du måste ha en smula förbarmande med mig! Har du betänkt, att då du jagar mig ifrån dig, går jag inte bara miste om din åsyn — jag mister också grunden, som jag tänkte bygga mitt lif på. Jag har sagt dig, att jag har kommit tillbaka hit med det beslutet att börja verka för mitt land. Kanske att jag i den verksamheten skulle ha funnit glömska och frid, kanske jag på det sättet skulle lyckats godtgöra hvad jag förr brutit. Helt nyligen beslöt jag att låta föra hit min fars samlingar — nu befaller du mig att afstå från allt detta, kasta allt öfver bord och återigen börja mina irrfärder utan mål — utan en stråle af sol! Men som du önskar! Jag reser! Jag reser, om du inom tre dagar upprepar din befallning — för ännu kan jag inte förmå mig att tro, att du fullt satt dig in i hvad den innebär för mig. Alltså, jag ber dig om tre dagar — det är det enda jag ber dig om!»

Anielka dolde ansiktet i sina händer.

»O, Gud! Gud!» utbrast hon.

Det låg något så rörande, så barnsligt hjälplöst i denna klagan, att jag kände mitt hjärta försmälta af medömkan. Ett ögonblick var jag nära att kasta mig till hennes fötter och samtycka till allt hvad hon begärde af mig. Men just i denna klagan såg jag ett förebud till seger, och jag ville ej gå miste om dess frukter.

»Hör mig, Anielka!» återtog jag. »I ett enda fall skulle jag resa genast — ännu i denna dag! — jag skulle lägga oceaner emellan oss!... Det vore,

om du fordrar det inte bara för att slippa se en olycklig människa utan också för ditt eget lugn. Jag talar nu till dig som en vän och en bror: jag vet af faster, att du har älskat mig; om den känslan ännu inte slocknat inom dig — så skall jag vara borta i morgon.»

En uppriktig smärta dikterade dessa mina ord, och ändå voro de en snara. De kunde och de borde aflocka Anielka en bekännelse. Om de hade gjort det, vet jag inte, ifall jag verkligen hade rest. Säkert vet jag, att jag skulle ha slutit henne i min famn.

Men hon ryckte till, som om jag oförsiktigt vidrört ett sår. I nästa ögonblick öfvergöts hennes ansikte af en harmens och vredens flammande rodnad.

»Nej!» utropade hon med förtviflad stämma. »Det är inte sant! Det är inte sant! Res eller stanna, men det är inte sant, det är inte sant!»

Det var dock sant! Den förtviflans energi, hvarmed hon förnekade det, var bevis nog. Jag greps af ett vildt begär att slunga henne i ansiktet ett brutalt: »Du ljuger! Det är sant!» men i detsamma varseblef jag faster, som närmade sig oss. Anielka förmådde ej dölja sin sinnesrörelse. Efter en blick på henne frågade faster:

»Hvad är det fatt? Hvad ha Leon och du talat om?»

»Anielka,» skyndade jag mig att infalla, »har berättat mig, hur menligt Gluchows försäljning har inverkat på hennes mors hälsa — och det är inte underligt, om hon är upprörd...»

Måhända voro Anielkas krafter uttömda, måhända blef min osanning och hennes egen nödtvungna delaktighet i den droppen, som rågade måttet — nog af, hon brast ut i hejdlös gråt. Hela hennes kropp skakades af spasmodiska snyftningar. Faster slog armarna om henne och tryckte henne ömt intill sig.

»Käraste Anielka,» sade hon, »käraste barnet mitt!

Hvad är att göra! Allt hvad som sker är Guds vilja. Vid sista ovädret förstörde haglet all grödan vid fem af mina utgårdar, och jag har inte sagt så mycket som ett ondt ord åt herr Chwastowski för det.»

Detta tal om haglet och de fem utgårdarna föreföll mig som höjden af egoism och småaktighet. Hvad voro väl fasters alla utgårdar emot en enda af Anielkas tårar! I retad ton utbrast jag:

»Anielka oroar sig för sin mors hälsa, och det måtte väl icke kunna jämföras med missödet att få litet gröda förstörd!»

Och jag gick — med förtviflan i själen, ty jag kände, att jag beredde henne lidande, som jag älskar högst på jorden. Jag har vunnit slaget öfver hela linjen, och ändå erfar jag i detta nu endast vemod, bittert vemod. Med undran, nästan med bäfvan tänker jag på framtiden. Hvad skall den månne bära i sitt sköte?

25 maj. — Tre dagar ha nu förflutit sedan vårt sista samtal. Anielka har inte upprepat sin fordran, och alltså stannar jag. Hon talar mycket litet med mig och tillbringar mesta tiden på sitt rum. Af hänsyn till faster och sin mor undviker hon mig dock icke alltför påtagligt. Jag å min sida söker visa mig som en god, broderlig vän, men påtvingar henne ej mitt sällskap. Jag vill hon skall få det intrycket, att min kärlek förråder sig, men att jag själf gör allt hvad jag kan för att dölja den. Hon kan heller icke undgå att se, att den växer i styrka — ty det gör den med hvar minut — och detta måste inverka på henne. I hvarje fall ha vi två redan vår värld för oss; vi ha våra gemensamma hemligheter, som hvarken faster eller fru Celina ens ana. Allt under det vi tala om likgiltiga saker och inför andra söka ge vårt förhållande sken af att vara detsamma som förr,

känna och veta vi båda, att andra tankar och känslor röra sig på djupet af våra själar. Förhållandenas makt har fört det därhän, och ehuru det skett snarare emot än med Anielkas vilja, utgör det dock ett band emellan oss. Tiden och mitt tålamod skola fullborda resten. Af min kärlek spinner jag tusen trådar, med hvilka jag omsnärjer henne, och som skola binda oss allt fastare vid hvarandra. Endast i det fall, att hon älskade Kromitski, skulle all denna sträfvan vara fåfäng. Då skulle hon säkert till slut börja afsky mig. Men framtiden är min, och nuet tillhör ej Kromitski. Objektivt, som om det gällde en tredje, väger jag sannolikheterna för och emot, och jag kommer alltjämt till den slutsatsen, att hon ej älskar honom. Med sina stränga moralbegrepp ryggar hon emellertid tillbaka för blotta tanken på otrohet, och för visso är det en lång och hård strid, som förestår mig, innan jag når målet. Jag får ej förtröttas, jag måste begagna alla vapen, jag måste spinna mitt nät af trådar så fina, att hon knappast ser dem. Framför allt måste jag akta mig att gripa hårdt och ovarsamt i dessa känsliga strängar. Men begår jag också något felgrepp, så är det kärleken, som förleder mig därtill, och kärleken varder allt förlåtet.

26 maj. — Jag har i dag omtalat för Sniatynski, att jag ämnar öfverflytta min fars samlingar till Varschau. Jag gjorde det i den beräkningen, att saken genom honom skall komma till pressens kännedom. Jag blir utbasunad som en samhällsvälgörare, och ofrivilligt anställer Anielka en jämförelse mellan Kromitski och mig, hvilken utfaller till min fördel. Dessutom har jag telegraferat till Rom, att man ofördröjligen skall sända mig Sassoferatos Madonna.

Under frukosten i dag talade jag om för Anielka, att min far har testamenterat henne denna tafla.

Hon rodnade, ty hon förstod genast, att det var åt sin blifvande sonhustru, som han hade bestämt den. Så var det också, men just därför ville jag ge den åt henne.

Emellertid hade jag med mina ord väckt en hel här af minnen till lif inom oss båda. Afsiktligt hade jag ledt Anielkas tankar tillbaka till den tid, då hon utan samvetsagg kunnat älska mig och väl äfven hade älskat mig. Jag vet, att minnena från den tiden lämnat en tagg kvar i hennes hjärta och att hon ännu känner bitterhet emot mig. Och hur skulle det vara möjligt annat? Hade jag icke i sista stunden framställt den där bönen genom Sniatynski, vore min sak räddningslöst förlorad. Men detta är en förmildrande omständighet. Anielka måste ju medge, att jag velat godtgöra allt, att jag älskat, lidit och dyrt fått umgälla mitt fel. Hon inser, att icke heller hon är utan skuld i vår nuvarande olycka. Och dessa tankar måste stämma henne förlåtande emot mig, måste väcka till lif drömmar om den lycka, som nu skulle varit vårt dagliga bröd, hade inte jag försyndat mig som jag gjort, och hade inte hon varit så oförsonlig.

Jag läste i hennes ansikte, att hennes tankar verkligen hade tagit denna riktning. Men för att skingra dem började hon tala om likgiltiga saker. Faster har för närvarande hufvudet så fullt af den stundande kapplöpningen, att hon ej kan tänka på annat. Anielka ledde därför samtalet öfver på detta ämne, men hon visade ett så ringa intresse och gjorde några så bakvända frågor, att faster till slut helt indignerad utbrast:

»Det märks då, kära barn, att du inte har det ringaste begrepp om kapplöpningar!»

Och jag tänkte: »Hon talar för att öfverrösta stämmorna inom henne. Men de ropa ändå högt, att det existerar kärlek utanför äktenskapet. Det

utsådda fröet har slagit rot i hennes själ, och hon förmår ej rycka upp det. Vattendropparna, som falla en och en men oafbrutet, urhålka till sist stenen. Om Anielka blott hyser en skymt af kärlek för mig, om hon blott älskar vårt förflutna, måste hon bli min.»

Utefter somliga kuster sträcka sig bankar af flygsand. Ve den främling, som okunnig om faran ger sig ut på dem! Han är förlorad. Ibland tyckes det mig, att min kärlek liknar en sådan där farlig bank. Jag drager Anielka ut på den, men samtidigt sjunker jag också själf allt djupare.

Blott vi få följas åt!

28 maj. — Faster lefver inte för annat än sin Naughty Boy, favoriten, som hon tror skall vinna första priset på kapplöpningarna. Hon tillbringar fem, sex timmar dagligen på Burzany, en utgård, belägen en mil från Ploszow, där Naughty Boy af jokeyen Webb beredes för sitt viktiga värf. Jag var också där en stund i går. Naughty Boy är verkligen en präktig häst, och vi få hoppas, att han inte skall visa sig alltför »naughty», då profvet stundar. Uppriktigt sagdt är det mig dock tämligen likgiltigt, hur det går. Jag har en mängd angelägenheter att uträtta i Varschau men kan inte förmå mig att lämna Ploszow. Fru Celina har blifvit sämre på de sista dagarna. Unge Chwast, som faster kallar honom, anser det visserligen för något öfvergående men föreskrifver, att hon ej får lämnas ensam. Då börjar hon nämligen genast grubbla öfver förlusten af sitt älskade Gluchow, och detta förvärrar hennes tillstånd. Jag söker visa henne en sonlig ömhet, ty härigenom förvärfvar jag Anielkas tacksamhet och vänjer henne vid att betrakta mig som en af sina närmaste. Fru Celina är alltför olycklig för att jag längre skulle kunna känna annat än medlidande för henne, och dessutom börjar jag numera älska alla,

som höra Anielka till — alla utom en! I går och i dag har jag tillbragt flera timmar inne i den sjukas rum i sällskap med Anielka och »unge Chwast». Fru Celina kan ej sofva om nätterna, men om dagarna faller hon vid hvarje längre samtal oupphörligt i slummer. Egendomligt nog vaknar hon, ifall tystnad inträder. Därför fortsätta vi alltid att läsa eller tala. Så var det också i dag.

De sista tidningarna hade just bragt underrättelsen, att den vackra fru Korytskas skilsmässeprocess var afgjord. Hela Varschau talar om den där skilsmässan, och särskildt intresserad är faster, som på långt håll är släkt med fru Korytska. Jag beslöt genast att begagna tillfället för mina syften.

»Faster fördömer fru Korytska, men med orätt,» sade jag i en ton af djup öfvertygelse. »Enligt min åsikt handlar hon fullkomligt riktigt. Den fria viljan slutar, där kärleken börjar — det måste till och med faster medge. Om fru Korytska älskar en annan, så återstår henne intet annat än att skiljas från mannen. Jag vet, hvad faster skulle säga, och hvad du, Anielka, förmodligen också tänker just nu: du tänker, att plikten återstår henne — eller hur?»

»Och jag är viss om att du tänker detsamma,» svarade Anielka.

»Otvifvelaktigt. Frågan är bara, hvad som i detta fall är fru Korytskas plikt.»

Anielkas ansikte fick ett förvånadt uttryck. Jag fortsatte:

»Kan man tänka sig något mera barbariskt och naturstridigt än den fordran, att en människa skall offra den hon älskar för den hon inte älskar! Alla religioner, hur olika de än må vara sinsemellan, förkunna ett och samma slag af etik; enligt den etiken bör äktenskapet vara grundadt på kärlek. Hvad är alltså äktenskapet? Ifall det hvilar på den grundvalen, ett oupplösligt och heligt förbund; i motsatt

fall endast ett mot moral och religion stridande kontrakt, som bör upplösas. Med andra ord, kvinnans plikter härflyta ur kärleken, inte ur en rad mer eller mindre högtidliga ceremonier, som i och för sig bara äro formaliteter. Jag vet, att ordet äktenskapsbrott har en ful klang. Men det är ett misstag att tro, att kvinnan först då blir äktenskapsbryterska, när hon öfverger mannen — hon är det redan i det ögonblick, då hon känner, att hennes kärlek till honom har slocknat. Allt som sedan följer är endast en fråga om logik i handlingssättet, moraliskt mod och förmåga att älska. Redan innan hon gifte sig, älskade fru Korytska honom, för hvars skull hon nu skiljer sig — det var några missförstånd, som skilde dem åt: hon tog hans utbrott af svartsjuka för likgiltighet. Däri låg hennes fel, och att hon nu vill godtgöra det felet, att hon nu inte lyder konvenansens utan känslans bud, det måste man högakta henne för. Det är endast hycklare eller förblindade, som fördöma henne.»

Mycket af hvad jag sade var uppriktigt menadt, men mycket var också medveten lögn. Jag visste, att faster aldrig i världen skulle gå in på den satsen, att den fria viljan slutar, där kärleken börjar. Jag visste, att fru Korytska är en lättsinnig kvinna och att hennes handlingssätt har mycket litet gemensamt med de satser jag förfäktade. Historien om hennes första kärlek diktade jag upp för att göra analogien dess mera slående. Däremot var jag fullt uppriktig i hvad jag sade om kärlekens rätt och förpliktelser. En annan sak är, att jag kanske ej med sådan värme skulle ha förfäktat dess teorier, om de ej stämt så väl öfverens med min egen fördel.

Jag talade för min egen sak, och jag hade väl varit dum, om jag talat emot den. Genom att inför Anielka framlägga dylika åsikter hoppades jag påskynda den evolution inom henne, som skall föra

mig till seger. Hon förstod också fullkomligt mitt syfte, och det var lätt att se, att hvarje mitt ord kom hennes nerver att vibrera likt strängar. På hennes kinder framträdde skarpa, röda fläckar, och ett par gånger tryckte hon händerna mot ansiktet som för att svalka det. Då jag ändtligen tystnat, inföll hon:

»Allt kan bortförklaras, men då man handlar orätt, säger ens samvete en det, och det låter sig inte nedtystas.»

Unge Chwastowski gjorde säkerligen den reflexionen, att Anielka totalt saknar sinne för filosofi. Jag åter erfor samma känsla af obehaglig öfverraskning som en fäktare, då han finner, att värjspetsen har träffat väggen i stället för motståndaren. Detta svar var en sköld, mot hvilken alla mina teser och logiska slutledningar studsade tillbaka. Kvinnorna i allmänhet och polskorna särskildt respektera logiken endast så länge som den inte blir farlig för dem. Så snart de skymta någon fara, söka de skydd bakom den där skölden af dogmtro och katekessanningar, och den kan endast kärleken själf slå i spillror; förnuftet står maktlöst.

En känsla af modlöshet grep mig. Bygger jag också upp den mest logiska tankebyggnad, störtar Anielka omkull den med det enda utropet: »Samvetet låter sig icke nedtystas!» Dessutom måste jag iakttaga den största försiktighet. Kommer jag med alltför djärfva påståenden, skrämmer jag endast bort henne, och hon börjar då än mera energiskt värja sig mot de nya uppfattningar jag söker bibringa henne.

Men inte heller från detta medel vill jag ändå afstå. Det kommer aldrig att bli ett af mina hufvudvapen i kampen, det är sant. Men det kan dock påskynda segern. Endast om hon inte älskar mig, är det fullkomligt gagnlöst. Detta vore ett fruktans-

värdt misstag, men äfven i så fall måste det komma till något afgörande.

29 maj. — Då jag i dag kom in i matsalen, fann jag Anielka stående på en stol framför danzigeruret, som råkat i olag. Hon hade just ställt sig på tåspetsarna för att vrida visaren, då stolen under henne vacklade. Med ett: »Du faller!» slog jag armarna om henne och lyfte ned henne på golfvet. För ett ögonblick fick jag hålla hennes kära gestalt tryckt till mitt bröst; hennes hår snuddade vid min kind, och jag kände hennes varma andedräkt smeka mitt ansikte. Mitt hufvud svindlade, och jag måste själf fatta tag i stolskarmen för att ej falla — och hon såg det. Hon vet, att jag älskar henne till vanvett. Jag kan inte skrifva mer i dag.

30 maj. — Min dag är förgiftad. I morse fick Anielka ånyo bref från Kromitski. Jag hörde henne säga till faster, att han inte själf vet, när han kan komma tillbaka — kanske helt snart, kanske först om ett par månader. Jag kan inte tänka mig, hur jag skall kunna uthärda att se honom och Anielka tillsammans. Ibland förefaller det mig omöjligt. Mitt enda hopp är, att någon lycklig slump skall förhindra hans hitkomst. Chwastowski har förklarat, att fru Celina bör resa till Gastein, så snart hennes krafter tillåta. Det är långt mellan Gastein och Baku! Jag hoppas Kromitski skall finna det alltför långt.

Hvad åter mig beträffar, skulle ingenting i världen kunna afhålla mig från att följa dem. En sådan god idé af den unge doktorn! Jag känner mig också klen och behöfver bergsluft, och än mer behöfver jag Anielkas närhet. I morgon reser jag in till Varschau och beställer bostad per telegraf. Om alla rum skulle vara upptagna, köper jag en hel villa! Jag har märkt, att fru Celina oroar sig för kost-

naderna och är rädd, att jag skall ställa det för dyrbart för dem. Hon börjar bli alltmera skeptisk med afseende på Kromitskis miljoner. Jag har därför beslutit att framlägga ett fiktivt kontrakt för henne och själf påtaga mig det mesta af kostnaderna. Naturligtvis har jag ännu ej med ett ord antydt, att också jag ämnar mig till Gastein. Jag skall laga så, att faster själf föreslår det — hvilket skall gå lätt nog, hoppas jag, ty hon hyser ej skymten af en misstanke. Det behöfs endast, att jag visar mig obeslutsam och tvehågsen, hvilken kurort jag skall välja för sommaren. »Res med till Gastein,» kommer det då att heta, »det är ju utmärkt för alla parterna!» Anielka blir naturligtvis förskräckt, men hvem vet om hon icke innerst i sitt hjärta kommer att erfara en känsla af glädje. Kanske rinner henne denna vers ur »Kordian» i minnet:

»Du är öfverallt; ofvan mig, omkring mig och inom mig!»

Ja, min kärlek drager en magisk cirkel omkring henne. Under en falsk mask af vänskap och broderskänslor omsluter den henne, snärjer henne, smyger sig allt tätare om hennes hjärta. Från morgon till kväll hör hon mitt lof sjungas. Faster är som alltid blindt intagen i mig. Unge Chwastowski, som vill visa, hvilken opartiskhet han och hans meningsfränder äro i stånd att ådagalägga, förklarar, att jag är ett undantag i »min ruttna samhällssfär». Jag har till och med lyckats vinna fru Celinas hjärta. Med ett ord, Anielkas hela omgifning är en enda suggestion till kärlek.

Och du, min älskade, hur länge skall du ännu stå emot?... När kommer du till mig och säger: »Jag är besegrad — tag mig, ty jag älskar dig!»

31 maj. — Varschauskvallret har förlofvat mig med Klara. På hennes mottagning i dag träffade

jag fru Korytska, som i närvaro af ett tiotal personer ur våra musikaliska och aristokratiska kretsar ansåg lämpligt att göra mig följande fråga:

»Hvad var det för en forntida hjälte, kusin Leon, som inte kunde motstå sirenernas sång?»

»Ingen kunde motstå den,» svarade jag, »med undantag af Odysseus; men han motstod den endast därför, att han var fastbunden vid masten.»

»Men du tyckes ha varit mindre förtänksam?»

De närvarande beto sig i läppen och väntade nyfiket på svaret.

»Ibland hjälper inte ens det,» genmälde jag raskt. »Som du vet sliter kärleken alla band.»

Fru Korytska stod för en gång slagen. Jag hade vunnit en af dessa små segrar, som sedan såsom kvickheten för dagen kolporteras ut i salongerna.

Det är mig tämligen likgiltigt, hvad folk säger om mitt förhållande till Klara. Ja, de må gärna förlofva oss med hvarandra bäst dem lyster; detta vänder deras uppmärksamhet ifrån hvad som försiggår på Ploszow. Men dagens besök fick en obehaglig afslutning och detta genom Klaras förvållande.

Då gästerna hade gått och endast Sniatynskis och jag voro kvar, satte sig Klara till pianot och spelade en af sina sista kompositioner, en Concert, som verkligen var hänförande. Sedan hon på vår begäran tagit om finalen, yttrade hon plötsligt:

»Det är mitt farväl — allt här i världen slutar ju med ett farväl.»

»Fröken tänker väl inte öfverge oss?» frågade Sniatynski.

»Senast om tio dagar måste jag vara tillbaka i Frankfurt,» svarade Klara.

Sniatynski vände sig till mig.

»Hvad säger du om det, du, som på Ploszow väckte det hoppet hos oss, att fröken Klara skall komma att stanna här för alltid?»

»Jag upprepar än en gång, att minnet af er för alltid skall stanna hos oss.»

»Så förstod jag det också,» svarade Klara med naiv resignation.

Men jag var ursinnig — ursinnig på mig själf, på Sniatynski och på Klara. Jag är icke en sådan egenkär narr, att jag jublar öfver hvar eröfring. Tanken, att Klara verkligen är förälskad i mig och har några ogrundade förhoppningar, var mig öfver all beskrifning plågsam. Jag har länge vetat, att hon för mig hyser någon sorts odefinierbar känsla, som lätt skulle kunna utveckla sig till kärlek, men jag hade icke väntat mig, att denna känsla skulle komma att fordra eller hoppas något. Det kom plötsligt för mig, att det där talet om afresa var en fint — hon ville se, hvad för intryck det gjorde på mig. Jag upptog därför underrättelsen med det mest kyliga lugn. Mina egna lidanden borde väl väcka min medkänsla för andras, men Klaras vemod rörde mig ej det minsta; tvärtom kände jag mig nästan förolämpad.

Hvarför? I alla händelser ej på grund af några aristokratiska fördomar; från sådana är jag fri. I första ögonblicket kunde jag ej förklara denna sällsamma känsla, men nu tror jag mig förstå den. Jag anser mig så helt och uteslutande tillhöra Anielka, att hvarje anspråk på en om än aldrig så liten del af mitt hjärta förefaller mig som ett ingrepp i hennes äganderätt. Med den förklaringen nöjer jag mig.

Jag kommer förmodligen att taga ett mycket hjärtligt farväl af Klara, då hon väl sitter i kupén. Men för närvarande känner jag mig allt utom vänligt stämd mot henne. Aldrig förr har jag betraktat henne med så kritiska blickar. För första gången upptäckte jag, att hennes fylliga former, hennes ljusa hy, hennes porslinsblå ögon och purpurröda läppar, hela hennes skönhetstyp med ett ord påminner om

de osmakliga haremskönheter i oljetryck, som man kan få se på väggarna i tredje klassens hotell.

Jag lämnade henne, ytterst irriterad.

Sedermera har jag varit i en bokhandel och valt ut några böcker åt Anielka. Äfven i litteraturen ämnar jag söka skaffa mig en bundsförvant. De moderna författarna skola kanske lyckas bibringa henne en friare uppfattning i de frågor, som närmast beröra mig. Dock gör jag mig inga stora förhoppningar. Polskan ser i romanen aldrig en återspegling af det verkliga lifvet, hon betraktar dess värld som en värld för sig, och det faller henne aldrig in att på sitt eget lif, sitt eget handlingssätt tillämpa de åskådningar, som där finna sitt uttryck.

1 juni. — I går fick jag svar från Gastein. Bostad står redan till fru Celinas och Anielkas disposition. Jag skref genast och underrättade dem och sände samtidigt en hel packe romaner af Georg Sand och Balzac. I dag är söndag och första kapplöpningsdagen. Faster har kommit in från Ploszow och bor hos mig. Naturligtvis har hon varit på kapplöpningen och kan inte tala om annat. Våra hästar, Naughty Boy och Aurora, skola emellertid ej löpa förrän om torsdag, hvadan fasters intresse hittills är endast platoniskt. De anlände hit redan för två dagar sedan, tillika med Webb och jockeyen Jack Goose, och stå nu i mitt stall. Jag kan inte ens beskrifva, hur upp- och nedvändt hela huset är. Stallet är förvandladt till en fästning. Faster har fått för sig, att tränare och jockeyer darra vid Naughty Boys blotta namn och att de äro i stånd till hvad som helst för att skada honom och göra honom oduglig för täflingen. Hvarenda apelsinförsäljare, hvarenda positivspelare, som kommer in på gården, misstänker hon för att vara en förklädd fiende. Schweizaren och portvakten ha fått stränga order att ha ögonen på enhvar, som

kommer in. Omkring stallet hålles än strängare vakt. Tränaren Webb, som är infödd engelsman, låter sig ej rubbas i sin brittiska flegma, men den stackars Jack Goose — bördig från Burzany, och hvars namn är en ordagrann öfversättning af det polska Kuba Gonsior (gås) — han har alldeles tappat hufvudet. Faster har inte gjort annat än grälat på honom och de två stallknektarna, som likaledes kommit hit från Burzany. Hela dagen har hon tillbragt i stallet, hvadan jag knappast träffat henne. Vid afresan meddelade hon mig emellertid en glad nyhet: fru Celina, som åter är något bättre, vill ändtligen, att Anielka skall komma in till torsdagens kapplöpning. Jag förmodar, att hon tycker Anielka kan behöfva någon liten förströelse, och dessutom vet hon, att hennes närvaro bereder faster glädje. Hvad mig beträffar är jag öfverlycklig. Jag finner något sällsamt tjusande i blotta tanken att få hysa henne under mitt tak. Det var i detta hus min kärlek först vaknade; kanske att också hennes hjärta här började klappa varmare för mig. Allt här kommer att påminna henne om detta lyckliga förflutna.

2 juni. — Det var tur, att jag ännu inte låtit förvandla festsalen till museum. Jag har beslutit att efter kapplöpningen ge en middag — jag skall bjuda några personer, som jag vet äro Anielka sympatiska. På det sättet får jag behålla henne kvar några timmar längre hos mig, och hon kommer att förstå, att det är en fest för henne, till hennes ära.

3 juni. — Jag har låtit dekorera hela trappan och ett par salar med blommor. Anielkas rum står oförändradt. Jag har endast låtit sätta in en trymå samt skaffat en fullständig toalettuppsats, ty jag förmodar, att hon vill göra toalett, innan vi bege oss ut till kapplöpningsfältet. Öfverallt skall hon

mötas af bevis på min omtanke, min ömhet och min kärlek. Jag märker nu, hur mycket mera tillfredsställd jag känner mig, då jag har någon sysselsättning, då en yttre verksamhet lössliter mig från de ständiga grubblerierna och analyserandet af mitt eget inre. Hellre än att haka den ena fåfänga tanken i den andra borde jag bulta i spikar för mina museitaflor. Det vore ett mera gagneligt arbete. Ack, hvarför kan jag inte vara en sund och enkel människa! Hade jag varit det — den där gången — skulle jag nu också varit en lycklig människa.

4 juni. — Jag har i dag varit hos Sniatynskis. Alldeles som jag hoppades har Sniatynski nu basunat ut för hela världen, att jag ämnar öfverflytta min fars samlingar till Varschau samt grunda ett för allmänheten tillgängligt museum. Jag är dagens hjälte. Alla tidningar innehålla långa artiklar om saken och begagna tillfället att ge några snärtar åt visst rikt folk, »som förslösar sin tid och sina pengar i utlandet» etc. Jag känner så väl till deras stil och deras skrifsätt, att jag på förhand visste, hvad de skulle komma att säga. Jag hade alltsammans klart för mig — från och med innehållet till och med de obligatoriska fraserna »noblesse oblige» och så vidare. Men allt det där kommer mig väl till pass. Jag har samlat en hel packe tidningar, som jag ämnar visa faster och Anielka.

5 juni. — Kapplöpningen är framflyttad. På grund af att morgondagen är en helgdag, skall den äga rum redan i dag. Anielka och faster anlände i morse, medförande kammarjungfru och en hel pyramid af kappsäckar, askar och kartonger. Anielkas utseende formligen skrämde mig. Hon har magrat, hennes kinder ha förlorat sin forna varma färgton, och det är något skugglikt öfver henne, som kom-

mer mig att tänka på Puvis de Chavannes töckengestalter. Faster och hennes mor märka ej dessa förändringar, ty de se henne dagligen, men mig frapperade de genast, ehuru jag varit skild från henne endast helt kort. Jag greps af ånger och den innerligaste medömkan. Orsaken till allt detta är naturligtvis hennes själsstrider. Ack, om hon ville lyda den röst inom henne, som talar till min förmån och som är hjärtats röst, då skulle hennes kval vara slut och hennes lycka randas!

Jag sjunker allt djupare i flygsanden. Jag hade trott, att jag känner hvarje minsta detalj i Anielkas utseende och att jag, äfven då jag är skild ifrån henne, kan se henne för mig som lefvande. Hvar gång jag efter några dagars skilsmässa återser henne, upptäcker jag emellertid något nytt behag, något nytt tilldragande hos henne. Ingen annan kvinna har såsom hon tillfredsställt min estetiska känsla, inför ingen annan har jag erfarit denna ovillkorliga förnimmelse: detta är min typ, mitt slag af kvinnlig skönhet, mitt kvinnoideal. Denna förnimmelse väcker hos mig en halft mystisk, halft naturvetenskapligt-hypotetisk tro, att naturen bestämt henne åt mig. Då jag i morse återsåg henne, var det första intrycket nästan öfverväldigande; återigen måste jag säga mig, att verkligheten var tusen gånger mera tjusande än den bild jag bar i mitt hjärta.

Hon var klädd i en regnkappa af råsiden; kring hatten var viradt ett långt, grått flor, som hon efter engelskt mod hade knutit under hakan, och oskyldigt och flicklikt som alltid, framblickade hennes förtjusande lilla ansikte ur denna grå ram. Hon hälsade på mig ovanligt gladt och hjärtligt; den vackra morgonen och tanken på det väntade nöjet hade tydligen lifvat upp henne. Som artig värd bjöd jag faster ena armen och Anielka den andra, och vi följdes åt

upp. Anblicken af trappans rika växtdekorationer aflockade dem ett utrop af beundran.

»Det var en liten öfverraskning, som jag ville bereda er,» förklarade jag och tryckte därvid Anielkas arm, men så lätt, att det kunde tagas för en tillfällig och ofrivillig rörelse. Därpå vände jag mig till faster med orden:

»Jag ämnar ge en middag för att fira familjen Ploszowskis seger.»

Faster blef helt rörd. Ack, om hon vetat, hur litet jag just nu frågade efter Naughty Boy och alla de segrar ödet möjligen skulle beskära honom! Anielka åter tycktes ana, hur pass uppriktig min förklaring var, ty hon gaf mig en flyktig blick och bet sig i läppen för att ej småle.

Det var ett under, att jag ej alldeles tappade hufvudet. Spårade jag icke rent af en skymt af koketteri hos henne? Det är omöjligt, tänkte jag, att hon kan vara alldeles utan egenkärlek, det måste smickra henne, att jag med allt hvad jag gör endast afser att behaga henne, bereda henne nöje.

Faster hade knappast hunnit taga af sig ytterplaggen, förrän hon skyndade ned i stallet. Jag räckte Anielka listan på middagsgästerna.

»Jag har sökt välja uteslutande sådana personer, som äro dig sympatiska,» sade jag, »men om du vill, att jag skall be ännu någon, så gör jag det genast.»

»Visa listan för faster,» svarade Anielka, »och låt henne afgöra.»

»Nej. Faster kommer att få hedersplatsen, och med ett glas champagne i handen skola vi hembära henne våra lyckönskningar eller våra intryck af beklagande; men värdinnerollen i mitt hus hade jag tänkt få erbjuda dig.»

Anielka rodnade lätt, och för att ge samtalet en annan vändning yttrade hon:

»Tror du, Leon, att Naughty Boy kommer att

segra? Faster är så säker på det, att hon skulle bli alldeles förtviflad annars.»

»Jag för min del har redan vunnit priset. Jag har fått den lilla person till gäst, som nu sitter framför mig.»

»Du bara skämtar, men jag är verkligen på allvar orolig.»

»Om faster också förlorar,» svarade jag i allvarsammare ton, »så har jag en tröst i beredskap åt henne. Inom ett par veckor skola mina samlingar vara i Varschau, och detta har i åratal varit hennes dröm. Hon brukade bestorma min far med böner, att han skulle flytta öfver dem hit. Alla tidningar ha redan innehållit långa artiklar om saken, och du kan inte tänka dig, hvad jag får för ena loford.»

Ett skimmer af glädje spred sig öfver hennes kära, lilla ansikte.

»Låt mig få läsa!» utropade hon.

Jag kände lust att kyssa hennes händer för den glädje hon visade. Detta var ännu ett godt tecken. Om jag varit henne fullkomligt likgiltig, skulle hon ej blifvit så glad öfver att jag lofordades.

»Nej,» svarade jag, »då faster kommer tillbaka, skall hon få läsa upp alltsammans. Jag försvinner under tiden. Jag vill inte du skall få se, hvad jag gör för en slät min.»

»Hvarför skulle du göra en slät min?»

»Därför att allt det där är din förtjänst, inte min. Det är du, som får ta de där loforden åt dig. Hvad skulle jag inte vilja ge för att få säga åt herrar tidningsskrifvare: 'Om ni anser den där handlingen så förtjänstfull, ge er då allesammans af till Ploszow och fall där på knä för en viss liten person...'»

»Leon! Leon!» afbröt mig Anielka.

»Tyst, tyst, annars gör jag det också och stiger

inte upp, förrän du erkänner, att det verkligen är din förtjänst.»

Anielka visste icke, hvad hon skulle svara. Mina ord voro en förälskad mans ord, men tonen, hvari de uttalades, var så munter och skämtande, att det helt enkelt var omöjligt att göra ett tragiskt nummer af dem.

Jag för min del var mycket belåten med denna nya uttrycksform. Den gaf mig möjlighet att utsäga mycket, som jag annars måst förtiga.

För att emellertid icke väcka misshag genom för mycken enträgenhet började jag tala om de förändringar jag ämnade vidtaga i mitt hus.

»Hela denna våning ämnar jag upplåta för samlingarna,» sade jag, »endast med undantag af det rum, som du bebodde förra vintern. Det får stå oförändradt. Vill du se det?»

Och jag slog upp dörren. Anielka blef stående på tröskeln.

»Så mycket blommor!» utropade hon.

Jag svarade hviskande:

»Du är själf en blomma — den vackraste i hela världen!»

Därpå tillfogade jag i allvarlig ton:

»Anielka, jag skulle vilja dö i det här rummet...»

Öfver hennes ansikte flög en skugga. Jag såg, att mina ord upprörde henne — och de kunde ej annat, ty de kommo ur djupet af mitt hjärta. En skälfning genomfor hennes gestalt, det var som om hon af en osynlig makt hade känt sig dragas mot min famn. Men äfven denna gång stod hon emot.

»Gör mig inte ledsen, Leon,» sade hon i en ton af sorgset allvar och med nedslagna ögon. »Låt mig få anse dig för en bror!»

»Välan då,» svarade jag. »Här är min hand!»

Hon gaf mig en handtryckning så varm, som om hon i den velat nedlägga allt hvad hennes läppar

icke fingo uttala. Den var också vältaligare än alla ord. För första gången efter min återkomst kände jag, att hon trots allt dock hörde mig till. Jag erfor en känsla af lycka så intensiv, att den närmade sig smärta. En ny, okänd värld öppnade sig för mig. Alltsedan det ögonblicket hyser jag inte längre något tvifvel, att jag slutligen skall segra.

Faster återkom från stallet i den mest briljanta sinnesförfattning. Intet som helst attentat hade ägt rum mot Naughty Boys dyrbara hälsa. Tränaren Webb hade på alla hennes frågor endast haft ett svar: »All right», och Jack Goose hade visat sig full af tillförsikt. Vi gingo fram till fönstret för att åse, när den blifvande segervinnaren fördes ut ur stallet. Tiden var nämligen nu inne för honom att göra sin entré på kapplöpningsbanan. Efter några ögonblick kom han också, ledd af två stallknektar, men olyckligtvis redan iförd sitt täcke, hvadan vi gingo miste om anblicken af hans smäckra former. Endast de på en gång smidiga och kraftfulla benen fingo vi beundra samt de stora, milda ögonen, som blickade fram genom två i klädet utskurna hål. På något afstånd följde honom Webb samt vår lille hemmagjorde engelsman Jack Goose, klädd i ny ridrock samt jockeystöflar.

»Stå på dig, Kuba!» ropade jag till honom genom det öppna fönstret.

Han lyfte på mössan, och i det han pekade på Naughty Boy, svarade han på renaste Burzany-dialekt:

»Med förlof sagdt kan nådi' grefven vara lugn för den här.»

Vi satte oss till frukosten, som intogs i största brådska. Dock gaf faster sig tid att medan hon läppjade på sitt kaffe läsa igenom tidningarnas utlåtanden om mina museiplaner. Det är egendomligt, hvad kvinnor äro känsliga för allt offentligt beröm, som kommer deras närmaste till del! Fasters ansikte formligen strålade af glädje, och hon afbröt sig

oupphörligt i läsningen för att i en ton af djup öfvertygelse utbrista:

»Det är inte ett spår af öfverdrift. Sådan har han alltid varit!»

Och därpå kastade hon en blick på Anielka som för att hos henne få bekräftelse på sina ord.

Jag tackade Gud för att ingen manlig skeptiker var närvarande. I så fall skulle jag verkligen ha gjort en slät figur.

Emellertid var tiden nu inne för damerna att göra toalett. Just som hon skulle gå, yttrade faster i en ton, som hon försökte göra så likgiltig som möjligt:

»Vi måste skynda oss. Jag har lofvat lilla fröken Zawilowska att få åka i vår vagn, och vi skola först hämta henne. Hennes far har fått ett anfall af reumatism och kan inte följa henne.»

Därpå aflägsnade hon sig. Anielka och jag växlade en hastig blick. Hon smålog skälmskt, och jag utbrast:

»Nya giftermålsplaner!»

Hon lade fingret på läppen, till tecken att jag talade för högt, och därpå försvann hon genom dörren till sitt rum. Efter ett ögonblick stack hon emellertid åter ut sitt lilla hufvud.

»Jag kommer ihåg, att du inte har bjudit fröken Hilst!» sade hon.

»Nej, det har jag inte gjort.»

»Hvarför det?»

»Därför att jag älskar henne i hemlighet,» svarade jag skrattande.

»Nej, säg, hvarför har du inte bjudit henne?»

»Om det är din önskan kan jag göra det.»

»Som du själf vill,» svarade hon och stängde därpå dörren.

Men jag föredrog att inte bjuda fröken Hilst.

En timme senare voro vi på väg ut till kapp-

löpningsfältet. Anielka var klädd i en cremefärgad, med spetsar garnerad dräkt. Hon läste min beundran i mina ögon; jag såg det på uttrycket i hennes ansikte, där tillfredsställelse och förlägenhet kämpade om herraväldet. Under vägen stannade vi utanför herrskapet Zawilowskis villa. Jag hade knappast hunnit ringa, förrän porten öppnades och fröken Helena kom ut, iförd en silfvergrå promenaddräkt. Med en nästan omärklig nick seglade hon majestätiskt förbi mig och intog sin plats i vagnen. Hon är en snarare ful än vacker blondin med kalla, himmelsblå ögon och ett ytterst ceremoniöst sätt. Hon anses för ett mönster af distinktion, hvilket jag villigt skulle skrifva under, ifall distinktion innebure detsamma som stelhet. Mot mig visar hon en köld, som till och med är alltför påfallande för att ej vara affekterad. Det är helt enkelt en sorts taktik, beräknad att reta min egenkärlek — en mycket dum beräkning föröfrigt, ty det tråkar endast ut mig. Med all sin taktik åstadkommer hon blott, att jag så vidt som möjligt håller mig på afstånd från henne.

I dag sysselsatte jag mig emellertid litet mera med henne. Hon skulle spela rollen af åskledare, det vill säga afvända uppmärksamheten från Anielkas person och från den omständigheten, att vi två kommo åkande i samma vagn, hvilket nog annars skulle ge anledning till många kommentarier.

Det var en härlig dag, och den breda Belvederallén vimlade af ekipager, på väg ut till kapplöpningsfältet. Framför och bakom mig såg jag ett helt haf af parasoller, hvilkas brokiga färger lyste i solskenet och kastade lekande dagrar öfver sina ägarinnors drag. Antalet af vackra ansikten var jämförelsevis stort, men det hvilade något kallt och docklikt öfver dem. Denna iakttagelse gäller den högre finansvärldens lika väl som aristokratiens damer. De förra ge sig visserligen sken af att vara varmblodiga och

temperamentfulla, men detta liksom så mycket annat hos dem är också endast sken.

Emellertid bildade de en ståtlig och lysande tafla, alla dessa öppna vagnar med sin livréklädda betjäning och sina eleganta ägare och ägarinnor i ljusa toaletter. Anblicken tycktes fängsla och intressera Anielka, och jag läste ett uttryck nästan af tacksamhet i de blickar hon då och då gaf mig. Hon tycktes anse, att det var jag, som beredt henne detta nöje. Jag satt midt emot henne och begagnade flitigt tillfället att se på henne, men mina ord ställde jag oftast till fröken Zawilowska, som alltjämt visade mig samma förintande köld. Detta började till slut nästan roa mig. Det var, som om hon endast af hänsyn till konvenansens fordringar och på grund af sin goda uppfostran nedlät sig att besvara mina frågor och hålla till godo med mitt sällskap. Jag blef allt mera förekommande emot henne, men på samma gång inlade jag i mitt sätt en viss godlynt ironi, som tycktes reta henne.

Slutligen kommo vi fram till Mokotow. Som alltid var plats reserverad för faster i närheten af tribunen. En mängd bekanta kommo ögonblickligt fram för att hälsa på henne och komplimentera henne till Naughty Boy, som väckt deras djupa beundran. En af våra mest kända sportsmän förklarade, att hästen var förträfflig men kanske icke tillräckligt tränad. Som det emellertid fallit regn under natten och banan var uppblött, hade en sådan stark springare som Naughty Boy alla chancer för sig. Det föreföll mig, som om det legat något ironiskt i hans ton, och jag blef en smula orolig. Naughty Boys nederlag skulle försätta faster i ett miserabelt humör, och därigenom blefve dagen förstörd för Anielka och mig.

Jag gjorde en tur längs vagnarna för att hälsa på bekanta och taga en öfverblick öfver banan. Det vimlade af folk, och läktarna voro ett enda svart haf,

där damernas toaletter bildade ljusa fläckar. Rundt skranket stod en mångdubbel ring af åskådare. Äfven stadsvallen var svart af nyfikna. På ömse sidor om tribunen sträckte sig två ändlösa rader af vagnar, likt två vingar, och hvar och en af dem liknade en blomsterkorg.

Ett stycke från tribunen upptäckte jag fru Sniatynskas rosiga ansikte med dess lilla uppåtsträfvande näsa. Jag gick fram till henne och fick genast veta, att hennes man gått att söka upp Klara Hilst. Därpå började hon öfverhopa mig med frågor: hur mådde fru Celina och faster? var Anielka med på kapplöpningen? hur skulle hon och fru Celina kunna resa till Gastein, när fru Celina var sängliggande? skulle Naughty Boy segra, hur skulle det bli, om han led nederlag, och var det en stor middag jag tänkte ge? Allt under det hon rabblade upp dessa frågor, gjorde jag den iakttagelsen, att hon hade ovanligt milda, blå ögon och vackra små fötter. Sedan jag därefter svarat så godt jag kunde, begaf jag mig också ut att söka efter Klara, ty jag ansåg mig skyldig att åtminstone visa mig vid hennes vagn. Slutligen fann jag den, ej långt från fasters, och omgifven af en skara artister och musikmänniskor, med hvilka Klara glädtigt underhöll sig. Vid min åsyn flög en lätt skugga öfver hennes ansikte, och hon hälsade en smula kyligt. Ett hjärtligt ord från min sida skulle förmodligen ha varit nog för att bryta isen, men äfven jag visade mig reserverad. Efter några ceremoniösa fraser återvände jag till fasters vagn. De två första löpningarna hade under tiden ägt rum, och Naughty Boys tur var kommen.

Jag kastade en blick på faster. Uttrycket i hennes ansikte var ännu lugnt, nästan högtidligt. I Anielkas uppsyn däremot lästes tydlig oro. Vi fingo vänta ganska länge, innan hästarna kommo, ty det sölades borta vid vågen. Under tiden kom Sniatynski

springande. Redan på långt håll viftade han med en hop biljetter, som han köpt vid totalisatorn, och skrek:

»Jag har vågat miljoner på Naughty Boy! Om han sviker mig, tar jag inteckningar i Ploszow.»

»Jag hoppas...» började faster med värdighet.

Men hon afslutade ej meningen, ty i detta ögonblick skymtade jockeyernas brokiga rockar fram öfver den mörka människomassa, som stod samlad kring tribunen. Hästarna fördes ut på banan. Somliga af dem satte i galopp af mot startplatsen, andra närmade sig lugnt och i skridt. Slutligen gafs signalen, och ett ögonblick senare passerade de täflande förbi oss i samlad trupp och tämligen långsamt, ty det var en dubbel löpning och de måste spara hästarnas krafter. Men redan vid nästa krök af banan hade linjen förvandlats i kedja. Det var, som om vinden strött ut en mängd blomblad öfver banan. Främst red en jockey helt och hållet i hvitt, därpå följde en i blått men med röd mössa och röda ärmar, så kommo två i rad, den ene helt rödklädd, den andre i rödt och gult. Näst sist i ordningen kom vår gule och svarte Kuba, hack i häl följd af en i blått och hvitt. Denna ordning bibehöll sig dock ej länge. Då de löpande hunnit till motsatta ändan af banan, började det uppstå rörelse i vagnarna. De nyfiknaste bland damerna ställde sig på vagnssätena för att ej någon detalj af löpningen skulle undgå dem. Deras exempel följdes af faster.

Anielka afstod sin plats åt fröken Zawilowska, hvarför jag erbjöd henne att stiga upp på baksätet. Hon gjorde så, och för att hon skulle ha något stöd, ställde jag mig bredvid henne och höll henne i handen. Hvad det var för en lycka att känna denna lilla älskade hand så förtroendefullt hvila i min!

Fasters rygg skymde till en del bort utsikten för mig, men då jag ställde mig på tåspetsarna, kunde

jag se hela fältet samt jockeyerna, som nu befunno sig vid banans motsatta ända. Sedda på detta afstånd liknade de en svärm brokiga fjärilar. Den stora distansen gjorde äfven, att hästarnas lopp föreföll långsamt. Af den snabbhet, hvarmed de lade sträckor af banan bakom sig, förstod man dock, att detta endast var en synvilla. Ordningen var åter förändrad. Främst kom som förut den hvite jockeyen, och efter honom följde den röde, men vår Kuba intog nu tredje rummet. De andra voro långt efter, och det afstånd, som skilde dem från de tre främsta, ökades med hvart ögonblick. Tydligen hörde Naughty Boy ej till de sämsta hästarna. För ett ögonblick förlorade jag dem ur sikte, men strax därpå galopperade de förbi oss. Den röde var tätt i hälarna på den hvite — men Kuba var ändå närmare dem båda. Jag såg nu, att den hvite måste utgå ur täflingen, ty hans häst badade redan i svett. Den röde var farlig, men i värsta fall, tänkte jag, vinner Naughty Boy åtminstone andra priset, och nederlaget blir ej fullständigt. Hvad som styrkte mitt mod var också det, att han trafvade så afmätt och lugnt, som om han varit ute på en vanlig promenadridt. Intresset bland åskådarna blef med hvar minut allt lifligare.

»Har Naughty Boy förlorat?» frågade Anielka med låg stämma, då hästarna passerade tribunen.

»Nej, nej, det återstår ännu ett hvarf,» svarade jag och tryckte lätt hennes hand.

Hon drog den ej tillbaka — kanske därför att hela hennes uppmärksamhet var riktad på täflingen. Kuba var nu den andre i ordningen, och det blef tydligt för enhvar, att striden skulle komma att stå mellan den röda färgen och den gula och svarta. Kuba hade än mer närmat sig den röde, och skilda endast af fem eller sex hästlängder tillryggalade de en ansenlig sträcka af banan. Plötsligt förkunnade oss ett sorl uppe på läktaren, att något märkbart inträffat.

Jag ställde mig åter på tåspetsarna för att kunna se: Kuba hade upphunnit sin medtäflare. Sorlet på läktaren tilltog i styrka. Anielka var nu så elektriserad af den allmänna spänningen, att hon själf nervöst tryckte min hand och oupphörligt frågade: »Hur går det? Hur går det?» Den röde, som obarmhärtigt piskade sin häst, hade åter vunnit något försprång, men Naughty Boy var honom tätt i hälarna. I ursinnig fart jagade båda förbi tribunen, hvarefter vi för några ögonblick på nytt förlorade dem ur sikte. Inom några sekunder skulle striden vara afgjord. På läktaren inträdde en andlös tystnad, som därpå efterträddes af ett döfvande larm. En mängd personer sprungo fram till skranket, som omgaf banan, och ofvanför ett utsträckt hästhufvud med vidgade näsborrar varseblefvo vi då våra svarta och gula färger, som kommo liksom susande genom luften. Från domartribunen ljöd en ringning — segern var på vår sida.

Den röde jockeyen kom några hästlängder efter.

Jag måste göra faster den rättvisan, att hon bevarade sin kallblodighet. Hon torkade blott af några svettdroppar, som pärlade på hennes panna. Anielka var utom sig af glädje och stolthet. Båda två skyndade vi oss att lyckönska faster, och äfven fröken Zawilowska komplimenterade henne artigt på den mest oklanderliga franska. Inom kort var vår vagn omringad af bekanta, och fasters triumf var fullständig.

Äfven jag kände mig lycklig, dock mindre öfver segern än öfver Anielkas handtryckningar. De stora känslokriserna hos kvinnan sammanfalla vanligen med en öfverretning i hennes nervsystem, framkallad af något mäktigt intryck, någon tilldragelse, som försätter henne utom det hvardagliga. Hennes inre jämvikt går då förlorad, och den motståndskraft, hvarföfver hon möjligen ännu förfogar, sviker henne. Just i ett sådant tillstånd befann sig Anielka. Jag var

viss om att hon redan upphört att strida med sitt hjärta, och jag beslöt att våga det afgörande steget. Ute på Ploszow skola tillfällen ej saknas.

I morgon återvända vi dit. Dagens middag och dess glada stämning betraktar jag som de sista droppparna af den narkotiska dryck, hvarmed jag sökt döfva henne. Hon måste hänge sig åt mig helt, utan några inskränkningar och reservationer. Endast på det villkoret kunna vi bli helt lyckliga.

Vi hade af hänsyn till fru Celina beslutit att ännu samma afton återvända ut till Ploszow, men en oförutsedd händelse korsade våra planer. Då vid tiotiden på kvällen de sista gästerna stodo i begrepp att bryta upp, kom man och underrättade oss om att Naughty Boy sjuknat. Det blef en oerhörd uppståndelse. Innan man hunnit skicka efter veterinären, och innan han anländt, var klockan tolf. Faster ville inte ens höra talas om att resa.

Anielka hade lust att återvända, men hon förstod, att jag i så fall genast skulle ha erbjudit mig att följa henne — och hon är alltjämt rädd för att vara ensam med mig. Dessutom föreställde henne faster, att hon skulle väcka upp hela huset, den sjuka inbegripen, och tillfogade slutligen:

»Jag betraktar Leons hus som mitt eget, och därför är det hos mig du stannar, min lilla vän.»

Detta sista argument bestämde henne.

Klockan är nu tre på morgonen. Det är redan ljust, men ute på gården och kring stallet lysa ännu stallkarlarnas lyktor. Naughty Boy har skaffat huset en sömnlös natt. Då vi skildes åt, förklarade faster, att hon skulle stanna ännu en dag i Varschau. Anielka reser i morgon, och jag ämnar följa henne, under förevändning att jag har några viktiga papper att hämta på Ploszow. Vi bli ensamma, och jag skall inte tveka längre. Allt mitt blod strömmar till hjärtat, då jag tänker på att jag kanske i morgon får sluta

henne i min famn, från hennes läppar får höra den bekännelsen, att hon älskar mig lika högt som jag älskar henne.

Det är mulet och regnigt ute, men det dagas allt mer. Knappt några timmar skilja mig från den stund, då jag skall börja ett nytt lif. Naturligtvis har jag ingen tanke på sömn; jag känner ej den minsta trötthet. Jag skrifver och jag genomlefver på nytt den förflutna dagen. Jag tycker mig ännu känna hennes varma, skälfvande hand i min. Jag har danat denna själ, jag har uppfostrat den, utvecklat den och beredt den för kärleken. Jag är lik en härförare, som beräknat, utstakat och planlagt allt, men som ej går till hvila natten före den dag, då hans öde skall afgöras.

Anielka däremot sofver kanske — och kanske att hon ser mig i drömmen och sträcker ut sina armar mot mig!

I den ocean af ondska, dumhet, ovisshet och tvifvel, som nämnes tillvaron, finns det endast ett, som gör lifvet värdt att lefva, som är höjdt öfver tvifvel och mäktigt som döden — och detta enda är kärleken. Intet existerar förutom den...

6 juni. — Jag har i dag ledsagat Anielka tillbaka till Ploszow — och nu frågar jag mig själf, om jag inte är galen... Nej! Jag fick ej sluta henne i min famn, jag fick ej höra någon bekännelse från hennes läppar. Jag blef afvisad så utan all tvekan, med så oförställd harm och blygsel, att jag är tillintetgjord. Hvad vill det säga? Har jag inte mitt förnuft i behåll, eller är hon utan hjärta? Mot hvad strider jag? Mot hvilken klippa har jag krossats? Hvarför stöter hon mig ifrån sig? I mitt hufvud råder ett sådant kaos, att jag hvarken kan tänka eller skrifva — jag upprepar endast oafbrutet samma fråga: mot hvilken klippa har jag krossats?

7 juni. — Jag har begått något oerhördt misstag. Det måste vara något hos Anielka, som jag förbisett och ej tagit med i beräkningen. I två dagar har jag oafbrutet grubblat öfver hvad som inträffat, men i min hjärna har rådt ett sådant kaos, att jag ej kunnat tänka klart. Nu uppbjuder jag allt mitt lugn och all min tankekraft för att rätt bedöma ställningen. Den skulle synas mig alldeles klar, om Anielka älskade sin man. Då skulle jag förstå den harm och den blygsel, hvarmed hon stötte mig ifrån sig. Men hon älskar honom icke. Så mycket sans och besinning har jag kvar, att jag inser det.

Hvarifrån skulle den där plötsliga kärleken till Kromitski ha kommit? Låt oss än en gång genomgå alla fakta. Hon gifte sig med honom utan att älska honom; den tid de tillbragte tillsammans använde han till att svika hennes förtroende; han sålde hennes barndomshem, och den sorg detta vållade hennes mor förvärrade dennas sjukdom. De ha inga barn. Barnet väcker för öfrigt ej hustruns kärlek till mannen, det kommer henne endast att hålla mera fast vid honom och tryggar hans ställning, med andra ord, det binder deras öden fastare tillsammans men ej deras hjärtan. Icke heller hör Anielka till det slaget kvinnor, hvilkas kärlek plötsligt flammar upp efter vigseln, ty det är sådana kvinnor, som länge ha gått och trånat efter en man.

Och inte nog med att hon ej älskar Kromitski, hon hyser inte ens aktning för honom. Hon vill blott icke medge det — hvarken för sig själf eller andra. Allt detta anser jag såsom en gång för alla bevisadt. I annat fall är jag blind.

Men är det därför sagdt, att hon älskar mig? Gör icke i första rummet hennes motstånd detta antagande osannolikt?

Men jag har aldrig väntat mig annat än motstånd. Jag må tänka mig hvilken gift kvinna som

helst, lidelsefullt kär i en annan man — hon skulle dock kämpa med sig själf och med den älskade, ända till dess hennes krafter voro uttömda.

Motståndet härflyter ej ur kärleken, men båda kunna rymmas bredvid hvarandra som fåglar i samma bo.

Det är icke blott och bart därför, att det blifvit en vana och ett behof hos mig, som jag för dessa anteckningar. Det är också för att med deras tillhjälp kunna återkalla det förflutna i mitt minne. Jag har just genomläst de sidor, som innehålla Anielkas och min historia alltifrån min återkomst till Ploszow; där står upptecknadt hvarje ord, som fallit emellan oss, nästan hvarje hennes blick, hvarje hennes småleende, hvarje stämning, som dragit genom hennes själ. Och jag misstager mig icke, nej och åter nej! Mina analyser äro riktiga. Hennes ord, hennes blickar, hennes småleenden, hennes tårar, allt bevisar mig, att jag icke är henne likgiltig.

Därför är hon också olycklig. Hon bleknar och faller af med hvarje dag, hennes ansikte blir allt mindre, hennes händer allt mera genomskinliga, och jag bäfvar vid tanken, att denna inre strid skall kosta hennes hälsa. Men äfven detta är ett ovederläggligt bevis. Hennes hjärta och hennes själ höra mig till. Just därför är hon lika olycklig som jag — kanske olyckligare.

Jag skref nyss, att jag icke ens väntat mig annat än motstånd. Det är sant; jag väntade motstånd till en början, men nu sist, vid vår återfärd från Varschau, trodde jag, att hon inte längre skulle stå emot. Jag bedrog mig. Hon gjorde inga eftergifter, hon visade mig intet förbarmande, hon ville ej lyssna till hvad jag hade att säga henne, jag läste vrede och förtviflan i hennes blick, hon lösslet sina händer, som jag betäckte med kyssar, och hon hade endast ett svar att ge mig: »Du förolämpar mig!» Hon till

och med hotade att stiga ur vagnen och till fots i regnet fortsätta fram till Ploszow. Vid ordet »skilsmässa» ryckte hon till, som om jag vidrört henne med ett glödhett järn. Intet, intet vann jag vare sig genom mina utbrott af lidelse eller genom min djärfhet eller genom mina böner; allt visades tillbaka, trampades under fötterna, räknades som förolämpning. Då jag i dag ser henne blid och stilla som vanligt, frågar jag mig själf, om det väl är samma kvinna. Hvarför skulle jag söka dölja sanningen för mig? Jag har lidit ett nederlag så fullständigt, att om jag ägde styrka nog och om lifvet vore mig möjligt att lefva utan henne, vore jag skyldig mig själf att ännu i denna dag resa härifrån.

Ty om jag också antager, att hon älskar mig, så hvad har jag för glädje af det, eftersom denna känsla aldrig skall slita de band, som binda henne, aldrig skall ge sig uttryck i ord eller handling? Lika gärna kan jag inbilla mig, att jag är älskad af den grekiska Helena, af Kleopatra, Beatrice eller Maria Stuart. Det vore också en kärlek, som ingenting fordrade och ingenting gaf. Det är möjligt, att hennes hjärta tillhör mig — men hvad är det för ett slags hjärta hon har? Förmodligen anser hon sig själf för en hjältinna, som på pliktens altare offrar kärleken. Ja, det är ju en tillfredsställelse, som är väl värd det lilla offret!

Jag kan inte hvarken tänka eller skrifva lugnt ännu!

8 juni. — Kvinnan är en procentare; hon ger litet och fordrar en oerhörd procent. I dag, då jag är lugnare och förmår tänka klarare, måste jag erkänna, att jag åtminstone i det afseendet ej har något att förebrå Anielka. Hon har ingenting gifvit mig och ingenting begärt af mig. Hvad jag i Varschau tog för en ansats till koketteri var endast ett uttryck

för en tillfällig stämning. Det är jag, som framkallat allt som händt, jag själf har begått en rad af felgrepp, jag ensam bär skulden till allt.

Att se något och taga något med i beräkningen är två skilda saker. Vi kunna mycket väl lägga märke till för oss främmande element i en annan människas själ, men i vårt handlingssätt emot henne taga vi vanligen oss själfva till utgångspunkt. Så har det också varit med mig. Jag visste eller jag hade åtminstone en känsla af att Anielka och jag voro hvarandra så olika som om vi stammade från två skilda planeter — men jag förmådde icke ständigt ha det i minnet, ofrivilligt beräknade jag, att hon i ett gifvet fall skulle handla på samma sätt som jag skulle ha handlat.

Och trots denna känsla af att vi äro två de mest olika varelser under solen — två poler, erfar jag ännu i denna stund en viss förvåning häröfver, har svårt att sätta mig in i den tanken. Och ändå är det sant. Jag är tusen gånger mera lik en Laura Davis än en Anielka.

Nu förstår jag, mot hvad jag har krossats.

Mot det, som jag redan länge känt mig sakna, och hvars frånvaro visserligen vidgat och frigjort min tanke men på samma gång beredt rum för en obotlig själssot och blifvit min tragedi.

Mot hennes själs enkla och barnafromma tro.

Nu inser jag detta klart — kanske dock icke i hela dess vidd, ty jag är en så sammansatt natur, att jag icke förmår fullt uppfatta det enkla och osammansatta... »Jag hör din röst, men jag ser dig icke»... Mina andliga ögon lida af ett slags färgblindhet och förmå ej urskilja somliga färger.

För mig är det ofattbart, hur man kan se en sak endast från en sida. Hvarje grundsats, hvarje maxim, den må synas hur oantastlig som helst, är för mig endast en mer eller mindre intressant tankekonstruktion, som jag synar i alla fogar, analyserar och sön-

derdelar, ända tills den blir till stoft i mina händer och icke mera låter sig hopfogas.

För Anielka åter är det ofattbart, hur man kan betrakta en grundsats, helgad af religionen och af det stora flertalet människor ansedd för riktig och sann, annat än som en bjudande lag.

Det är mig likgiltigt, om denna hennes uppfattning är medveten eller härflyter ur instinkt, om den är förvärfvad eller nedärfd — hufvudsaken är, att den redan ingått i hennes natur.

Hennes yttrande med anledning af fru Korytska var en varning jag fick, men jag fäste då ej den vikt därvid, som det förtjänade. För henne existera inga tvifvel, ingen tvekan. Hennes själ skiljer hvetet från agnarna med sådan sorgfällighet, att det ej kan bli tal om någon hopblandning. Hon söker ej efter några normer för sitt handlingssätt, hon hämtar dem färdiga ur religionen och de allmänna moralbegreppen, men hon införlifvar dem så med sig, att de bli hennes egna.

Ju enklare de grundsatser äro, som tillämpas vid detta särskiljande af godt och ondt, dess mera obevekligt är särskiljandet. I denna etiska kodex finnes ej rum för några förmildrande omständigheter. Alldenstund hustrun bör tillhöra sin make, gör den hustru orätt, som hänger sig åt en annan man. Där finnas inga hänsyn, inga biomständigheter, inga skäl för och emot — där finns endast den högra sidan för de rättfärdiga, den vänstra för de orättfärdiga, och öfver dem Guds barmhärtighet. Mellan dem — intet.

Denna kodex är så enkel, att jag och mina likar inte mera förstå den. Oss tyckes det, att människosjälarna redan äro alltför mångsträngade, för att de skulle kunna rymmas inom dessa paragrafer. Så är det kanske verkligen också — hvad oss beträffar.

Olyckligtvis ha vi ej lyckats skapa oss någon egen kodex, och därför irra vi omkring likt vilseflugna fåglar — i ångest och ovisshet om vägen.

Men de allra flesta kvinnor och särskildt polskorna erkänna ännu denna elementära kodex. Till och med de, som i praktiken bryta mot dess föreskrifter, tillåta sig icke ett ögonblick att tvifla på dess heligheet och oantastlighet. Där den tager vid, där slutar allt resonerande.

Skalderna framställa med orätt kvinnan som en lefvande gåta, en sfinx. En hundra gånger större gåta, hundra gånger mera lik en sfinx är mannen. En sund, icke hysterisk kvinna kan vara ond eller god, stark eller svag, men hon är vida mera osammansatt än mannen. Hon har i alla tider, genom alla sekler låtit sig tillfredsställas af en eller annan dekalog, oafsedt om hon lyder dess bud eller till följd af sin naturs svaghet bryter emot den.

Kvinnosjälen är så dogmatiskt anlagd, att jag påträffat kvinnor, som gifvit en religiös prägel till och med åt sin ateism. Egendomligt nog utesluter dock denna deras dogmatism hvarken genomträngande intelligens eller djärfhet i tanken. Kvinnans själ liknar kolibrin, som flyger bland de tätaste snår utan att snudda vid en enda gren eller ett enda blad.

Detta kan också hänföras till Anielka. Den mest subtila uppfattning är hos henne förenad med moralbegrepp af den mest primitiva enkelhet.

Hvarför ordar jag så vidlyftigt om allt detta? Helt enkelt därför att dessa frågor för mig äro frågor om lif eller död. Jag talar om allt detta, ty det vållar mina kval och min olycka, ty jag känner, att min invecklade och sammansatta »kärleksfilosofi» ingenting förmår emot hennes enkla pliktkatekes. Och hur skulle den kunna förmå något, då jag själf är den förste att tvifla på dess oangriplighet, medan

Anielka däremot fast och orubbligt tror på sina tio budord.

Endast den, som redan har druckit ur tviflets källa, kan man öfvertyga om att en förbjuden kyss icke är en synd. En religiös kvinna kan ryckas med af kärleken som ett träd af orkanen, men hon erkänner aldrig dess berättigande.

Skall jag någonsin lyckas att rycka Anielka med mig? Det är möjligt, att den djupa, förtviflade modlöshet, som nu fyller mig, är endast tillfällig, det är möjligt, att jag i morgon skall blicka framtiden till mötes med hoppfullare sinne. I dag tror jag det i alla händelser icke.

Hvad skall jag alltså göra? Resa?

Nej, jag vill icke och jag kan icke.

Jag stannar — och eftersom min kärlek är vanvett, må mitt handlingssätt bli därefter! Nog nu med taktik, förutseende, kombinationer och beräkningar! Må slumpen och ödet leda allt! Den väg jag hittills gått har fört ut i det tomma intet.

9 juni. — Hon är ej lyckligare än jag. Hvad jag i dag sett har öfvertygat mig om att äfven hon kämpar en hård kamp. Jag är ännu så upprörd, att det endast är med svårighet jag förmår skrifva.

Herr Zawilowski med dotter har varit på visit här i dag. Efter deras afresa började faster uttömma sig i loford öfver fröken Helenas alla oförlikneliga dygder och behag. Jag var trött, utvakad och retlig, och i ett plötsligt anfall af ursinne ropade jag:

»Nå ja! Eftersom det mera frågas efter mitt giftermål än min lycka, skall jag i morgon dag fria till fröken Zawilowska. Det är mig likgiltigt, hvad jag tar mig till.»

Naturligtvis var detta endast ett utbrott af retlighet, och det skulle aldrig ha fallit mig in att mina ord kunde tagas på allvar. Men Anielka blef med

ens alldeles blek. Hon reste sig hastigt och började utan anledning linda upp gardinsnöret; hennes händer darrade som i feber. Lyckligtvis hade faster själf blifvit så djupt förlägen, att hon ingenting märkte. Hon svarade mig något, men jag vet ej hvad, ty jag hade ej tanke för annat än Anielka. Jag hade visserligen på resonemangsväg kommit till den slutsatsen, att jag betydde något för hennes hjärta, men att resonera sig till och att se, det är två skilda saker. Ända till min sista stund kommer jag att minnas denna hennes plötsliga blekhet och hennes darrande händer!

För några dagar sedan skref jag: Hvad har jag för glädje af att hon älskar mig, ifall hon ändå aldrig ger sin kärlek uttryck? Men nu, då jag med egna ögon blef öfvertygad om att så var, vaknade alla mina förhoppningar med ens till lif igen; alla mina tvifvel försvunno. Jag fick åter en förkänsla af seger, en förkänsla af att den tid måste komma, då hennes kärlek blir starkare än hon själf.

Men mina drömmar skulle skingras. Faster lämnade rummet, kanske för att i ensamheten fälla några tårar, ty jag hade djupt sårat henne. Jag gick fram till Anielka och utbrast ifrigt:

»Anielka! Inte för alla skatter i världen skulle jag gifta mig med fröken Zawilowska, men förstå mig! Är det inte nog med lidanden jag har att utstå, skall jag nu inte heller få vara i fred i det där afseendet! Men du själf vet bäst, att jag aldrig kommer att gifta mig.»

»Det skulle... tvärtom... glädja mig, om du gjorde det,» svarade hon, med möda frampressande orden.

»Det är inte sant! Jag såg, att du bleknade, — jag såg det!»

»Låt mig få gå...»

»Anielka, min Anielka, du älskar mig! Sök inte bedraga dig själf och mig: du älskar mig!»

Hon blef åter alldeles blek.

»Nej,» svarade hon hastigt, »men jag är rädd, att jag börjar hata dig.»

Och därpå skyndade hon ut. Jag vet, att en kvinna, som kämpar emot sin kärlek, ofta måste känna det så, och jag vet också, att hon bedrager sig. Icke desto mindre slocknade min glädje vid dessa Anielkas ord likt ett ljus.

Det är en allmän uppfattning — och jag har väl äfven själf delat den — att kärleken till en annans hustru är endera en stor olycka eller en skändlighet — en skändlighet, om den är hycklad, en olycka, om den är uppriktig. Först nu inser jag hela sanningen däri. På samma gång förföljer mig en plågsam undran, hvad som skulle inträffa, ifall jag sade till Anielka: »Endera slår du armarna om min hals och bekänner, att du älskar mig, eller också skjuter jag mig här i din åsyn en kula för pannan!» Jag vet, att detta skulle vara lågt och ovärdigt handladt, och jag skulle aldrig göra det... nej, trots allt är jag ändå för hederlig karl!... Men jag kan icke afhålla mig från att undra, hvad som skulle följa. Jag är nästan viss om att Anielka ej skulle öfverlefva slaget, men lika viss är jag om att hon ej skulle ge vika för min hotelse. Denna tanke kommer mig att på en gång förbanna henne och beundra henne, jag hatar henne därför, men jag älskar henne också än högre.

Den stora olyckan har drabbat mig! Och hvad värre är, jag ser ingen utväg till räddning därur, jag saknar kraft att slita mig ur dess klor. Till den sinnliga åtrå hon alltid väckt hos mig har nu också sällat sig en känsla af blind tillgifvenhet, lik hundens för sin herre. Mina tankar och mina blickar suga sig fast vid henne, jag kan icke se mig mätt på hennes ögon, hennes hår, hennes mun och hennes gestalt.

Men hon är icke blott det enda föremålet för min åtrå, hon är också föremålet för all den ömhet, all den kärlek, hvaraf min själ är mäktig. Ingen kvinna har någonsin dragit mig till sig så helt och så oemotståndligt. Ibland förefaller mig denna dragningskraft helt enkelt oförklarlig, ibland återigen förklarar jag den och som vanligt på det för mig själf mest ofördelaktiga sättet.

Jag har lefvat fort och redan hunnit zenit. Nu sluttar vägen nedåt, och mörker och köld slå mig till mötes. Men jag känner, att jag hos denna enda kvinna skulle återfinna ungdom och lefnadsmod och lifsglädje. Förlorar jag äfven henne, då är också mitt lif tillspillogifvet; den tid, som återstode mig, skulle förgå under ett dystert vegeterande, dystrare och hemskare än döden själf. Därför älskar jag Anielka med självbevarelsedriftens hela styrka — älskar henne icke endast som kvinna utan också som den där skall rädda mig undan förintelse.

Anielka anar icke detta. Men jag förmodar, att hon dock känner ett oändligt medlidande med mig. Jag sluter detta däraf, att jag själf, som handlar så grymt emot henne, skulle vilja ge allt för att kunna lindra hennes smärta. Och är det icke med rätta man kallar kärleken till en annans hustru för en olycka! Tvingar den oss icke att vålla den smärta, för hvars lycka och lugn vi skulle vilja offra vårt lif? Möter oss icke vid hvart steg tusen sådana olösbara konflikter? Visst är, att vi båda genom denna kärlek ha blifvit bottenlöst olyckliga. Men du, Anielka, har åtminstone något fäste i lifvet, du har dina dogmer — jag åter liknar en båt utan styre och utan åror.

Jag är ej frisk. Jag sofver illa eller rättare icke alls. Och det är ju för öfrigt helt naturligt. Jag skulle vilja bli sjuk på allvar, ligga medvetslös och glömsk af allt i en månads tid. Det skulle vara

mina ferier. Chwastowski, som lagt märke till mitt förstörda utseende, gjorde mig i går till föremål för några medicinskt filosofiska betraktelser. Mitt nervsystem är sådant man kan vänta sig hos ättlingen af en redan utlefvad ras, förklarade han, men jag har ärft ett ganska ansenligt förråd af muskelkraft. Troligen har han rätt; hade jag icke muskelkraften, skulle mina nerver för länge sedan ha gjort slut på mig.

Nu på kvällen kom den kära gamla faster fram till mig och började be om ursäkt för sitt lofordande af fröken Zawilowska. Jag å min sida bad henne förlåta min retlighet.

»Jag lofvar dig, att jag inte vidare skall nämna hennes namn,» sade hon. »Det är sant, att jag gärna skulle vilja se dig gift — du är ju den siste af vår släkt — men Gud är mitt vittne, att jag i främsta rummet tänker på din lycka, min käre, älskade gosse!»

Jag sökte lugna henne så godt jag kunde och yttrade till slut:

»Faster måste komma ihåg, att jag är en omanlig stackare — nervös och ömtålig.»

Men nu blef faster riktigt het.

»Du omanlig? En hvar kan förifra sig, men om alla hade så mycket förstånd och karaktär som du, skulle det se annorlunda ut i världen.»

Och hur skulle jag kunna skingra sådana illusioner? Ibland grips jag af förtviflan och tänker för mig själf: Hvad har jag att skaffa i det här huset bland de här kvinnorna, som allesammans äro mera änglalika än själfva änglarna! De kunna inte omvända mig till sin tro, det är för sent, men hur många lidanden och olyckor kan inte jag komma att bereda dem!

10 juni. — Jag hade i dag två bref: ett från Sniatynski och ett från min jurist i Rom. Denne

underrättar mig om att de hinder italienska regeringen vanligen uppställer för utförseln af antikviteter och dyrbara konstföremål kunna röjas ur vägen eller rättare sagdt kringgås. Min fars samlingar hade en helt och hållet privat karaktär och stodo ej under statens kontroll. De kunna därför sändas helt enkelt som möbler.

Jag måste alltså låta vidtaga genomgripande förändringar i mitt hus i Varschau — en tanke, som numera alls icke lockar mig. Jag har förlorat allt intresse för hela saken. Hvad skall allt det där bråket nu tjäna till, det blir mig till ingen vinst! Om jag inte afstår från alltsammans, är det endast emedan det talats och skrifvits så mycket därom, att jag faktiskt inte kan draga mig tillbaka.

11 juni. — Ändtligen har Sassoferatos Madonna anländt. Jag öfverlämnade taflan åt Anielka i fasters och fru Celinas närvaro, och som jag låtit alla tro, att min far uttryckligen bestämdt den åt henne, kunde hon omöjligt neka att mottaga gåfvan. Sedan spikade jag själf upp den i hennes budoar. Den tar sig förträffligt ut. I allmänhet tycker jag inte om Sassoferatos madonnor, men denna är hållen i så klara, harmoniska färger, och det hvilar något så ljuft och rent öfver henne. Hvar gång Anielka ser på denna tafla, måste hon erinra sig, att det är jag, som skänkt henne den såsom en underpant på min kärlek. En madonna, helig och ren, kommer att tala till henne om den kärlek, som hon anser brottslig! Det är en barnslig tröst, men då man är utfattig, håller man till godo med litet.

Min dag har lysts upp af en enda ljusglimt. Då jag hängt upp taflan, kom Anielka fram till mig för att tacka. Jag kvarhöll för en sekund hennes hand, och halfhögt, så att hennes mor, som satt ett stycke ifrån, ej skulle höra det, frågade jag:

»Är det verkligen sant, Anielka, att du hatar mig?»

Hon skakade på hufvudet, nästan sorgset.

»Ack nej!» svarade hon.

Hur oändligt mycket, som rymdes i detta korta svar!

Man påstår, att om den älskades kärlek aldrig ger sig uttryck i handlingar, så är det en likgiltigt, huruvida denna kärlek existerar eller icke. Nej, det är en icke likgiltigt! Inga skatter i världen skulle för mig kunna uppväga det medvetandet, att hennes hjärta hör mig till; det är det enda jag har att lefva på, det enda, som binder mig vid lifvet.

12 juni. — Jag är i Varschau. Sniatynskis bref i förrgår underrättade mig om att det skulle ges en afskedsmiddag för Klara, och han uppmanade mig ifrigt att komma in. I middagen, som ägde rum i går, deltog jag ej, men jag har i dag varit nere vid järnvägsstationen och tagit farväl af henne. Jag kommer just tillbaka därifrån. Den stackars, goda Klara! Utan tvifvel har jag sårat hennes känslor och beredt henne en bitter missräkning, men hon har redan förlåtit mig, och vi togo ett hjärtligt farväl af hvarandra. Jag känner, att jag skall komma att sakna henne, och att det nu blir ännu ödsligare och tommare omkring mig.

Trots den mulna och regniga väderleken hade en mängd personer infunnit sig för att taga afsked af Klara. Hennes sofvagn var alldeles öfverfull af kransar och buketter — den såg ut som en graf... I detta skilsmässans ögonblick frågade hon icke längre efter hvad människor skulle tänka och säga utan sysselsatte sig, så vidt det var henne möjligt, uteslutande med mig. Jag steg upp i vaggonen, och vi började förtroligt språkas vid, utan att bekymra oss om närvaron af Klaras gamla släkting och ännu

några andra personer, som till slut diskret drogo sig ut i korridoren.

Jag höll Klaras händer i mina, och hon såg oafvändt på mig med sina trohjärtade, blå ögon.

»För er ensam bekänner jag,» sade hon med upprörd stämma, »att det aldrig har kostat på mig så mycket att lämna ett ställe... Man har ju inte tid att säga mycket så här i afskedets ögonblick — men ack, hvad det kostar på mig att resa!... I Frankfurt träffar jag en mängd människor — lärda och konstnärer... men... jag vet inte själf, hur det kommer sig... de äro som af en annan ras... Ni äro känsligare instrument...»

»Ni tillåter mig väl att skrifva till er?»

»Naturligtvis; jag tänkte just be er om det — och jag skall svara. Jag har ju min musik, men den kommer inte att bli nog för mig hädanefter. Och jag tror bestämdt, att ni också behöfver en sådan vän som jag... Ni har nog många, men ni har ingen, som är er så tillgifven, så varmt fästad vid er... Ack, jag kan inte tala för rörelse, och nu måste jag strax resa!...»

»Vi flacka båda ständigt omkring i världen, ni i er egenskap af artist, jag i min egenskap af orolig ande. Alltså är detta inte en skilsmässa, endast ett au revoir!»

»Au revoir! Au revoir! Ni är också artist. Man kan vara konstnär utan att hvarken spela, författa eller måla. Ända från första ögonblicket märkte jag, att ni är det. Och så märkte jag också det, att ni är långt ifrån lycklig, fastän ni kanske på de flesta gör intryck af att vara det. Kom alltid ihåg, att ni i mig har en vän, som är er innerligt tillgifven!»

Jag förde hennes hand till mina läppar. Hon trodde, att jag ville gå, och utbrast ifrigt:

»Ännu är det tid! Det har bara ringt andra gången!»

Jag längtade verkligen efter att få gå. Återigen mina nerver, som voro framme! Klaras gamla släkting var på grund af regnvädret klädd i en gummikappa, som rasslade vid hvarje rörelse hon gjorde — och detta rassel höll på att drifva mig till förtviflan.

»Hilst, Frankfurt,» ropade Klara efter mig, då jag slutligen aflägsnade mig. »Brefven returneras till mig hvar jag än är.»

Ögonblicket därefter stod jag på perrongen nedanför Klaras kupéfönster midt ibland en skara sorlande människor, hvilkas stämmor blandade sig med lokomotivets frustande och tågbetjäningens högljudda rop. Fönstret drogs ned, och än en gång fick jag se det vänliga, trohjärtade ansiktet.

»Hvar ämnar ni tillbringa sommaren?» frågade Klara.

»Jag vet inte; jag skrifver och talar om det,» svarade jag.

I detsamma ljöd den sista signalen, och tåget satte sig i rörelse. Vi höjde ett lefverop för Klara, och hon svarade med slängkyssar, ända till dess hon försvann för oss i mörkret.

»Kommer det att bli tomt?» frågade mig plötsligt fru Sniatynska.

»Mycket!» svarade jag och aflägsnade mig därefter med en bugning.

Jag hade verkligen en känsla, som om jag mistat någon, hvilken skulle kunnat vara mig till hjälp och stöd. Jag kände mig mer än vanligt dyster. Kanske att vädret bidrog till min mörka sinnesstämning. Ett fint regn föll, och luften var så dimmig, att gatlyktorna på afstånd liknade regnbågsfärgade ringar. Den sista glimten af lefnadsmod hade slocknat inom mig. Det var icke endast inom mig själf, tycktes det mig, som pessimismen fanns, den låg och rufvade öfver hela världen, öfver människorna och tingen, trängde in öfverallt, färgade allt, tyngde ned allt. Det var,

som om jag gått och släpat en centnertung börda, jag kände en ångest som inför en annalkande, mystisk fara. För ett ögonblick erfor jag en förtärande längtan efter solljus och blå himmel, efter länder, där det ej råder mörker och dimma som här. Blotta ljuset där ute, tyckte jag, skulle skydda mig och frälsa mig undan något — jag visste ej rätt hvad. Alla mina tankar koncentrerade sig kring ett enda ord, som jag upprepade likt ett eko: »Resa! Resa!»

Men så erinrade jag mig plötsligt, med en känsla af skräck, att om jag reste, skulle jag lämna Anielka kvar här ensam och prisge henne åt den mystiska fara jag själf undflydde. Jag vet, att detta är ett självbedrägeri, jag vet, att min afresa skulle vara en lättnad för henne, men jag kan ändå ej bli kvitt föreställningen, att det vore lågt och fegt handladt af mig... Här hjälpa inga förnuftsskäl... Förresten är det där ordet »resa» endast ett tomt ord. Jag kan uttala det, jag kan önska att omsätta det i handling, men på samma gång känner jag, att ingenting är mig mera omöjligt. Jag har lagt ned hela mitt lif i denna kärlek, och förr skulle jag slita mig själf i stycken än jag skulle förmå att slita den ur mitt hjärta.

Jag äger i hög grad förmågan af självkontroll, men alla mina iakttagelser och analyser föra mig till den slutsatsen, att jag är vid mina sinnens fulla bruk. Det förefaller mig till och med högst osannolikt, att jag någonsin skulle kunna bli sinnesrubbad. Dock känner jag ibland, att mina nerver snart inte skola låta sig spännas mera.

Det är skada, att Klara har rest. Jag träffade henne mycket sällan på sista tiden, men jag tyckte om att veta, att hon fanns i närheten. Nu lägger Anielka helt beslag på mig, nu tager hon också den del af min själ, som varit förbehållen åt vänskapen och den lugna tillgifvenheten.

Vid min hemkomst fann jag doktor Chwastowski

väntande på mig. Han reste in i går för att träffa sin bror bokhandlaren. De ämna visst sätta i gång något nytt företag. De ha ständigt hufvudet fullt med planer, de där två, ha ständigt fullt upp att göra, och därför veta de inte heller hvad lifsleda vill säga. Jag blef helt glad öfver att få se honom — alldeles som en spökrädd pojke blir glad, när någon kommer in i rummet. Hans sunda, energiska väsen verkar uppfriskande på mig.

Han berättade mig, att fru Celina är betydligt bättre, och sade sig anse, att hon om någon vecka kan företaga resan till Gastein. Det var goda nyheter! Jag längtar att få byta vistelseort och skall göra allt hvad på mig beror för att denna resa skall bli af. Dessutom ämnar jag öfvertala faster att följa med. Hon gör det, om jag ber henne, och i så fall förvånar det ingen, att jag också reser med. Ändtligen vill jag då något! Hvilken mängd tillfällen, som skola erbjuda sig, att få ägna Anielka omsorger! Där ute skola vi komma hvarandra än närmare än på Ploszow. Jag känner mig litet lättare om hjärtat, och, sannerligen, denna ljusglimt kunde behöfvas, ty det har varit en ohygglig dag. Det finns intet, som tynger ned mitt lynne så som regnväder. Ännu hör jag regnet forsa i rännorna — men mellan öppningarna i molnen blicka redan några stjärnor fram.

13 juni. — Kromitski kom i dag.

TREDJE DELEN.

Gastein, 23 juni. — Sedan en vecka tillbaka äro vi i Gastein hela huset, det vill säga Anielka, fru Celina, faster, jag och Kromitski. Det är en lucka i min dagbok, inte af den orsak, att jag tröttnat på den eller saknat lust att skrifva, utan därför att hvad som försiggått inom mig omöjligt kunnat i ord uttryckas. Jag har varit lik den där mannen, om hvilken Saint-Simon talar i sina memoarer. Man skar remsor af kött ur hans kropp, i såren hälldes smält bly, och han ropade: »Encore! Encore!» ända till dess han förlorade medvetandet. Också jag har nu förlorat medvetandet, det vill säga, mina krafter äro uttömda och jag underkastar mig allt motståndslöst.

En blytung hand pressar mig till jorden. Men må den göra det! Jag försöker icke ens att sätta mig till motvärn. Det ligger om icke något tröstande så åtminstone något visst rogifvande i känslan af ens vanmakt och det ohjälpliga i ens elände.

Måtte jag blott inte ånyo försöka resa mig, måtte detta tillstånd vara! Jag skulle då teckna upp hvad som öfvergår mig liksom om det gällde en annan. Men jag vet af erfarenhet, hur olik den ena dagen kan vara den andra — och jag bäfvar för hvad morgondagen skall medföra.

24 juni. — Jag drar mig till minnes, att jag för någon tid sedan skref: »Kärleken till en annans

hustru är, om den är hycklad, en låghet, ifall den åter är verklig, är den en af de största olyckor, som kunna drabba en människa.» Före Kromitskis ankomst anade jag dock icke, hur fruktansvärd denna olycka i själfva verket är. Jag trodde, att den var ädlare och mera upphöjd. Först nu märker jag, att den utom outhärdliga kval också för med sig en mängd små förödmjukelser, en pinande känsla af ens egen lumpenhet och löjlighet, tvånget att ljuga, hyckla och taga nesliga hänsyn. Hvilken bukett! Sannerligen, doften af de blommorna borde kunna kväfva en! Jag, som med glädje skulle taga Kromitski för strupen och rätt i ögonen säga honom: »Jag älskar din hustru!» jag måste laga så han inte ens anar, att hon behagar mig! Hvilken vacker roll jag tvingas att spela gentemot henne! Hvad skall hon väl tänka om mig! Där ha vi en af blommorna i buketten!

25 juni. — Så länge jag lefver skall jag minnas den dagen, då Kromitski kom. Han åkte direkt från järnvägsstationen till mig. Då jag sent på kvällen kom hem, blef jag i tamburen varse några kappsäckar. Jag vet ej hvarför jag icke genast förstod, att de voro Kromitskis. Plötsligt kom han själf ut ur ett angränsande rum, och i det han lät monokeln falla, skyndade han med öppna armar emot sin nye släkting. Jag såg som genom en dimma hans dödskallelika hufvud, hans lysande små ögon och hans svarta hårtestar vid tinningarna. Ett ögonblick senare omslöto mig hans armar med en mannekängs stela, automatiska grepp.

Kromitskis ankomst var ju väntad, alltsammans var helt naturligt, men ändå kunde jag ej ha blifvit mera häpen, om döden själf kommit ilande mig till mötes. Det föreföll mig, att jag drömde en ohygglig dröm och att orden: »Hur står det till med dig, Leon?» voro de mest fantastiska, mest otroliga ord

jag någonsin hört. Plötsligt grep mig en sådan vämjelse och en sådan fasa, att jag måste uppbjuda all min viljekraft för att icke kasta mig öfver den där mannen, slå omkull honom och krossa hans hufvudskål mot golfvet. Jag har mer än en gång i mitt lif erfarit känslor af raseri och vämjelse, men denna fasa, som sällade sig till, var något för mig nytt och oförklarligt. Det var inte för den lefvande människan jag fasade; jag tyckte mig se en vålnad. På en lång stund kom ej ett ord öfver mina läppar. Lyckligtvis trodde han visst, att jag ej kände igen honom eller att jag var förvånad öfver att han, en person som jag knappast kände, från första ögonblicket behandlade mig så familjärt och kallade mig för du... Detta retar mig än i dag nästan till raseri.

Jag försökte fatta mig. Han satte monokeln för ögat och skakade än en gång min hand, i det han upprepade:

»Hur står det till med dig? Hur mår Anielka? Och mamma? — Fortfarande lika klen, he? Och tant?»

Återigen greps jag af häpnad och ursinnig vrede. Han, han vågade tala om de personer, som äro mig kärast i världen, alldeles som om de stodo honom lika nära som mig! Uppfostran lär oss världsmänniskor att dölja och behärska våra känslor — men denna gång var jag nära att glömma mig. För att ge mina tankar en annan riktning och ej längre stå som förstenad ringde jag häftigt på betjäningen och befallde, att te skulle serveras. Kromitski hade emellertid blifvit orolig öfver att jag ej svarade honom, och i det han för andra gången lät sin monokel falla, frågade han ifrigt:

»Det har väl inte händt något? Hvarför säger du ingenting?»

»Alla äro friska,» svarade jag.

Plötsligt kom jag att tänka på att jag genom min

sinnesrörelse gaf den förhatlige mannen ett öfvertag öfver mig. Detta var nog för att jag genast skulle återvinna min självbehärskning.

Jag bjöd honom att stiga ut i matsalen, och sedan vi tagit plats vid bordet, frågade jag:

»Nå, hur lefver världen med dig? Ämnar du stanna här länge?»

»Jag vet inte,» svarade han. »Jag längtade efter Anielka... och jag förmodar, att hon också längtar efter mig. Det är knappt ett par månader vi varit tillsammans, och för ett nygift par är det allt bra litet — eller hur?»

Och han skrattade sitt hårda, torra skratt. Därpå tillfogade han:

»För resten har jag affärer här. Affärer och affärer — det är aldrig annat!»

Och han började utförligt orda om sina affärsangelägenheter. Jag hörde ej på, förstod ej ett ord af hvad han sade. Jag uppfattade endast ordet »procent», som oupphörligt kom tillbaka, och såg monokelns dinglande i luften. Det är ju egendomligt, hur man midt i den djupaste olycka kan låta reta sig af rena obetydligheter! Jag vet inte, om det är så med alla eller endast med mig, men nog af, det där ordet »procent» och den där monokeln försatte mig hardt när i raseri. Jag var under den första halftimmen efter hans ankomst nästan som bedöfvad, men ändå räknade jag det antal gånger han tog af och satte på monokeln.

Sedan vi druckit vårt te, ledsagade jag honom in i ett gästrum, och allt under det han fortsatte att prata och berätta, började han packa upp. Ibland afbröt han sig för att visa mig några kuriositeter, som han fört med sig från österlandet. Bland annat framtog han ur plädremmen ett par små turkiska mattor.

»De här köpte jag i Batum,» sade han. »Vackra, eller hur? De komma att passa bra framför våra sängar.»

Till slut kastade han sig uttröttad ned i en fåtölj och fortsatte att berätta om sina operationer borta i östern och sina förhoppningar om en lysande vinst. Jag hörde alltjämt icke på. Då man icke kan fria sig från olyckan i dess helhet, klamrar man sig fast vid hoppet att åtminstone undgå någon del af den. En enda tanke upptog mig nu: skulle Kromitski följa med till Gastein eller skulle han icke? Efter en stund inföll jag därför:

»Jag har hittills känt dig endast helt obetydligt, men nu tror jag, att du kommer att skapa dig en förmögenhet. Du hör bestämdt inte till dem, som låta sig ledas af känslor och för dem offra reella intressen.»

Kromitski tryckte varmt min hand.

»Du kan inte tro,» sade han, »hvad det är af för vikt för mig att äga ditt förtroende.»

I första ögonblicket reflekterade jag ej öfver hvad dessa ord inneburo. Det enda jag tänkte på var, att jag redan nu gjort mig skyldig till en lögn och en låghet — en lögn, ty jag trodde ej på Kromitskis affärsskicklighet, en låghet, ty jag hade smickrat honom — honom som jag gärna med egen hand skulle ha strypt. Men jag ville till hvad pris förhindra, att han följde med till Gastein.

»Den här badresan kommer olägligt för dig, kan jag förstå,» återtog jag.

Till svar började han beskärma sig öfver fru Celinas sjuklighet. Ur hvarje hans ord talade fullblodsegoisten, som ser allt ur synpunkten af sitt intresse, sin personliga fördel.

»Naturligtvis,» sade han, »kommer den där resan olägligt för mig. Oss emellan sagdt tycker jag också den är ganska onödig. Det måste vara måtta i allt

— till och med i en dotters tillgifvenhet för sin mor. För en gift kvinna borde väl plikterna mot mannen gå i främsta rummet. Den där mamman, som alltid sitter i rummet näst intill, är förresten ett störande element — man får inte ägna sig helt åt hvarandra, och man känner som ett band och ett tvång. Jag förnekar visst inte, att kärleken till föräldrarna är ett vackert drag, men då den går till öfverdrift, blir den till men för den äktenskapliga lyckan.»

Han blef riktigt vältalig och radade upp en hel hop dylika sanningar, allesammans lika platta och banala. Att jag till en viss grad måste gifva honom rätt i hvad han sade endast ökade min irritation. Slutligen yttrade han:

»Men hvad skall man göra? Jag är lik en köpman; jag vet hvad för ett kontrakt jag har slutit, och jag är beredd att uppfylla allt hvad det förpliktar mig till.»

»Således följer du med till Gastein?»

»Det ligger i mitt personliga intresse att göra det. Jag vill, att vi — det vill säga tant och du och jag — skola lära känna hvarandra närmare och att ni skola fatta verkligt förtroende till mig. Ja, ja, vi få talas närmare vid sedermera... Jag har en eller två månader lediga. Lucian Chwastowski sköter affärerna under min bortovaro, och han är som engelsmännen säga 'a solid man.' Dessutom förstår du väl, att när man har en sådan hustru som Anielka, så längtar man att få bo under samma tak som hon en tid — det förstår du väl, he?»

Och han klappade mig på knäet, och ett bredt flin blottade hans gula, maskstungna tänder. Det tycktes mig, att min hjärna förvandlades till en isklump, och jag kände, att jag bleknade. Jag reste mig upp och vände mig hastigt bort, så att han ej skulle märka förändringen i mitt utseende.

»När ämnar du resa ut till Ploszow?» frågade jag med ansträngning.

»I morgon, i morgon!»

»Godnatt!»

»Godnatt!» svarade han och lät monokeln falla.

Därpå räckte han mig båda händerna och tillfogade:

»Hvad det gläder mig att få bli närmare bekant med dig. Jag har alltid tyckt så bra om dig... Jag är säker på att vi ska komma att förstå hvarandra utmärkt.»

Han och jag förstå hvarandra! Hvad han är bottenlöst dum! Och med den mannen är Anielka förenad, honom tillhör hon!

Jag hade icke ens en tanke på att gå till sängs den natten. Aldrig förr hade jag så klart insett, att det ges förhållanden i lifvet, inför hvilka orden taga slut, förmågan att fatta och känna olyckan tar slut — och endast olyckan själf står kvar. Sannerligen, ödet förstår konsten att arrangera tillvaron åt en! Vare det nog sagdt, att den föregående perioden af mitt lif, då Anielka trampade min kärlek under fötterna och jag ansåg mig för den olyckligaste människa under solen, nu föreföll mig som en period af sagolik lycka. Om i denna stund djäfvulen uppenbarade sig för mig och förelade mig ett kontrakt af innehåll, att allt skulle förbli sådant det varit, men Kromitski aldrig skulle komma tillbaka, förpantade jag min själ till honom och skrefve under det utan tvekan.

Då mannen blir tillbakastött af den han älskar, vaknar ofrivilligt hos honom den föreställningen, att den älskade står på tinnarna af ett tempel, på en oupphinnelig höjd, dit han icke ens har rätt att lyfta blicken. Så hade också Anielka tett sig för mig. Och nu — nu kommer en herr Kromitski med två sängmattor från Batum och drar utan krus ned henne

från den där höjden, ned på sina mattor — henne, den obevekliga, den oupphinneliga, henne, prästinnan! Det är en olycksalig förmåga människan har att tänka sig allt, med fantasiens öga se allt, — och hur löjlig och hur vämjelig blir hon icke därvid! Hur har jag inte grubblat, hvilken massa teorier har jag inte konstruerat upp, hur har jag inte ansträngt min hjärna för att bevisa, att kärleken är en starkare makt än alla giftermålskontrakt, att Anielka och jag ha rätt att älska hvarandra — och nu delar jag säng och säte med mina teorier och Kromitski med Anielka!

Jag hade alltid trott, att människans förmåga att bära är begränsad och att hon måste stupa, om man, då bördan är full, lägger mera på hennes skuldror. I min omätliga olycka och i min likaledes omätliga dumhet, förnedring och löjlighet kände jag, att jag från och med Kromitskis ankomst började förakta Anielka. Hvarför? Jag skulle ej med några förnuftiga skäl kunnat rättfärdiga denna känsla. Hustrun är skyldig att hänge sig åt mannen. Denna sanning har jag lika inpräglad i mig som hvilken annan idiot som helst, men för min känsla kvarstår, att detta hängifvande är en förnedring för Anielka. Hvad frågar jag förresten efter förnuftsskäl och logik? Jag vet, att jag föraktar henne och att just detta är hvad jag icke förmår bära. Jag känner, att det för mig är faktiskt omöjligt att existera under dessa förhållanden och att det nödvändigt måste inträda någon genomgripande och allt omstörtande förändring.

Men hvilken? Om föraktet hade strypt min kärlek liksom vargen fåret, då vore allt godt och väl. Men det är tyvärr inte så, och redan från första stunden insåg jag, att problemet skulle komma att lösas på annat sätt. Om jag inte älskade Anielka, skulle jag ej förakta henne — föraktet är alltså endast en ny länk i min kedja. Utom fru Kromitska, herr Kromitski och deras inbördes förhållande exi-

sterar ingenting, absolut ingenting för mig — hvarken ljus eller mörker, hvarken krig eller fred, intet af allt hvad världen rymmer. Att så var och att så skulle förbli, det insåg jag klart. Anielka eller rättare Anielka och hennes man och mitt förhållande till dem båda är mitt enda »raison d'etre». Om jag i följd af samma raison d'etre icke kan existera, hvad skall då följa? Plötsligt grep mig en känsla af förvåning öfver att jag ej kommit att tänka på det enda och det naturligaste — döden. Hvad denna möjlighet att afklippa tråden ändå är för en oerhörd makt i människans hand! Nu står jag lugn inför dig, du mitt lifs onda genius, och säger som så till dig: »Du lägger bördor på mina skuldror endast så länge som jag själf vill. Då jag har fått nog, sparkar jag bort både dig och dina bördor»... »E poi aterna silenza»... nirvana... eller hvad vet jag!

Blotta medvetandet, att till sist allt ändå berodde på mig, kändes som en befrielse. I en hel timme låg jag på min soffa och funderade, när och hur jag skulle utföra mitt beslut — och blott och bart detta tankens frigörande från Kromitski, hans ankomst och mitt hat mot honom var som en hvila för mig. En handling sådan som självmord kräfver vissa materiella hjälpmedel. Jag erinrade mig plötsligt, att min revolver var af för liten kaliber. Jag steg upp, tog fram den och konstaterade detta, hvarefter jag beslöt att köpa en ny. Sedan började jag grubbla öfver hur jag skulle kunna ge mitt självmord sken af att vara en olyckshändelse. Allt detta var dock endast lösa funderingar, icke uttrycket för någon bestämd afsikt. Jag skulle vilja kalla det snarare ett medvetande om möjligheten af självmord än ett beslut att beröfva sig lifvet. Jag kände mig nu tvärtom viss på att jag skulle dröja att sätta det i verket. Ty eftersom jag vet, tänkte jag, att det finns en port, som alltid står öppen, så stannar jag

kvar för att se, hvilka ytterligare marter ödet kan lyckas uttänka åt mig. Jag kände en pinande men oemotståndlig längtan att få se, hvad som vidare skulle ske, hur hans och hennes samlif skulle gestalta sig och hur Anielka skulle möta min blick...

Slutligen somnade jag in påklädd och sof en tung, orolig sömn, uppfylld af revolvrar, monoklar och en hop förvirrade syner. Då jag sent omsider vaknade, underrättade mig min betjänt, att Kromitski redan åkt ut till Ploszow. Min första tanke var att genast resa efter för att få se dem tillsammans. Men då jag redan satt i vagnen, kände jag plötsligt, att detta var mer än jag skulle kunna uthärda. Jag förstod, att det skulle drifva mig till en alltför snar flykt genom den öppna porten — och jag lät kusken köra åt annat håll.

En människa må vara hur stor pessimist som helst, så undviker hon dock instinktmässigt, hvad som kan vålla henne lidande, och söker med all makt värja sig därför. Hon hakar sig fast vid hvarje förhoppning, väntar sig af hvarje förändring något bättre. Jag hade nu blott en önskan: att vi så fort som möjligt skulle resa, och jag längtade till detta Gastein, som om just där räddning hade väntat mig. Hela dagen använde jag därför också till att vidtaga anstalter, som omöjliggjorde hvarje uppskof.

Kromitski hade kommit alldeles oväntadt — han hade tydligen velat bereda sin hustru en öfverraskning — och vår afresa var bestämd att äga rum inom ett par dagar. Nu hade det visserligen varit mera grannlaga att låta honom hvila ut och vädja till hans önskningar, men jag beslöt att låtsa, som om han icke existerade.

Jag åkte ned till stationen, beställde en sofvagn till Wien för följande dag, och därpå sände jag en betjänt med ett bref till faster, hvari jag underrättade henne om att jag redan köpt biljetter och att vi

måste resa i morgon, enär sofvagnarna redan voro upptingade för alla följande dagar i veckan.

26 juni. — Jag återvänder än en gång till de sista timmarna af vårt uppehåll i Varschau. Dessa minnen stå så lefvande för mig, att jag ej kan annat än tala om dem. Dagen efter Kromitskis ankomst fick jag en egendomlig känsla. Det föreföll mig, att jag icke längre älskade Anielka — men att jag ändå ej kunde lefva henne förutan. För första gången i mitt lif befann jag mig i ett tillstånd, som jag skulle vilja kalla psykisk söndersplittring. Förr, då hela denna känsloprocess försiggått mera lagbundet inom mig, hade jag sagt till mig själf: »Jag älskar henne, alltså åtrår jag henne,» och detta hade varit lika logiskt som Cartesii: »Jag tänker, alltså är jag till.» Nu sade jag i stället: »Jag älskar henne ej, men jag åtrår henne,» och min själ var som klufven i två hälfter, af hvilka den ena uttalade den ena satsen och den andra den andra. Båda beredde mig en namnlös pina. Det dröjde länge, innan jag insåg, att detta »jag älskar icke» var en illusion. Jag älskar henne som förr men på ett så kvalfullt, så bittert, så förgiftadt sätt, att denna kärlek ej har något gemensamt med lycka.

Ibland tänker jag, att till och med om jag nu finge höra den så efterlängtade bekännelsen från Anielkas läppar, till och med om hon nu blefve min, så skulle jag ej längre kunna bli lycklig. Jag skulle vilja köpa den stunden med mitt lif, men jag vet sannerligen icke, om jag skulle förmå att gjuta lyckans skimmer öfver den. Hvem vet, om icke de nerver, med hvilka man känner lycka, ha blifvit förlamade hos mig? Sådant kan hända. Ja, i sanning, hvarför gör jag inte slut på en sådan tillvaro?

Aftonen före afresan gick jag in i en vapenhandel. Det var en egendomlig människa, han som

sålde revolvern åt mig! Hade han icke varit vapenhandlare, skulle han kunnat bli professor i psykologi. På hans fråga, hvilken sorts revolver jag önskade, svarade jag, att detta var mig absolut likgiltigt; hufvudsaken var, att den var god och af tillräckligt grof kaliber. Den gamle mannen valde ut en, som jag genast gillade, och därpå frågade han:

»Förmodligen vill ni ha kulor också?»

»Ja, naturligtvis!»

Vapenhandlaren gaf mig en forskande blick.

»Skall det vara fodral till revolvern?»

»Ja, naturligtvis.»

»Det var bra,» sade han. »Då skall ni få kulor af samma nummer som revolvern.»

Nu var det min tur att förvånadt se på honom. Han återtog:

»Ser ni, min bäste herre, jag har haft den här affären i fyrtio år, och jag har hunnit komma underfund med både ett och annat. Ofta har folk kommit hit och köpt revolvrar och sedan gått direkt och skjutit sig. Och — vill ni tro mig! — ingen enda gång har det händt, att en sådan människa velat ha fodral. Det kommer en in och säger: 'Jag skulle be om en revolver.' — 'Med fodral?' — 'Nej, det behöfs inte.' — Och då vet jag alltid hvad klockan är slagen. Det är ju rent märkvärdigt, för en karl, som ämnar skjuta sig, behöfver väl inte knussla på en rubel! Men så'n är den mänskliga naturen... Allesammans tänka de tydligen som så: 'Hvad tusan skall jag med fodral till!' Men just därför vet jag alltid, när någon köpt en revolver, om han ämnar skjuta sig för pannan eller inte.»

»Det var verkligen en intressant iakttagelse ni där har gjort,» inföll jag.

Vapenhandlaren fortsatte:

»Därför gör jag alltid som så: när någon köper en revolver utan fodral, så låtsas jag ta miste och

ger honom kulor, som äro ett nummer för stora. Det är ingen småsak att gå sta' och skjuta sig för pannan. Det behöfs inte litet mod till det, och mer än en kallsvettas nog vid blotta tanken därpå... Men så har han ändtligen fattat beslutet och köpt sig sin revolver... Och så passar inte kulan! Han har ingen annan råd än att ge sig till tåls till morgondagen... Och hvad tror herrn? Är det lätt att för andra gången komma sig för med något så'nt? Mer än en, som skulle ha lossat af skottet ena kvällen, gör det inte den andra, sen han väl sett döden i ögonen. Flera stycken ha kommit tillbaka dagen därpå och köpt fodral... Jag har haft lust att skratta dem midt i ansiktet. 'Där har du ditt fodral och må så godt!'»

Jag har tecknat upp detta samtal, emedan allt som rör självmord numera lifligt intresserar mig. Dessutom föreföll mig verkligen den gamle vapenhandlarens iakttagelse i hög grad belysande och karakteristisk.

28 juni. — Baden och framför allt den friska luften här göra fru Celina godt. Hon blir kryare för hvar dag. Jag ägnar henne de mest outtröttliga omsorger och pysslar om henne, som om hon vore min egen mor. Också känner hon sig tacksam och fäster sig allt mera vid mig. Äfven Anielka är mig tacksam, men jag är viss om att denna känsla mänger sig med en allt bittrare saknad, ty hon får blicken öppnad för den lycka vi alla skulle kunnat njuta, om det hade skett, som hade kunnat ske. Jag vet nu med bestämdhet, att hon icke älskar Kromitski. Hon är och hon förblir honom trogen — men då jag ser dem tillsammans, varseblir jag alltid ett uttryck af tvång, nästan af förödmjukelse i hennes ansikte. Det är möjligt, att han å sin sida icke heller är förälskad, men åtminstone vill han, att de skola anses

för ett lyckligt äkta par, och han smeker hennes händer, stryker hennes hår, kysser henne på pannan. Mig förefaller det då, som om hon hellre skulle vilja sjunka genom jorden än att i min och de andras närvaro underkasta sig dessa smekningar. Hon fördrager dem likväl och måste småle, och jag fördrager dem också och småler också. Men blodet strömmar ur mitt sår, och jag finner nästan en njutning i att borra fingrarna i det och rifva upp det än mera.

Ibland kommer också den tanken för mig, att denna Dianas prästinna förmodligen är betydligt mindre modest och betydligt mera frikostig på sina ömhetsbevis, då hon befinner sig på tu man hand med sin man... Men åt dylika njutningsrika tankar vågar jag ej ofta öfverlämna mig, ty jag känner, att det blott behöfs ett uns till i vågskålen, för att jag skall förlora jämvikten och herraväldet öfver mig själf. Mitt förhållande till Anielka är lika outhärdligt pinsamt för henne som för mig. Min kärlek antager formen af hat, förakt och ironi. Detta pinar och skrämmer henne. Ibland ser hon på mig, som om hon ville säga: 'Hvad har du väl att förebrå mig?' Samma fråga gör jag mig ofta själf: »Hvad har jag väl att förebrå henne?» — men jag kan inte, nej, vid Gud, jag kan inte vara annorlunda mot henne. Ju mer betryckt och olycklig jag ser henne vara, dess häftigare blir mitt raseri mot henne, mot Kromitski, mot mig själf och mot hela världen. Jag inser till fullo, att hon är lika olycklig som jag, och jag känner på samma gång medlidande med henne. Men liksom vatten ej släcker en eld, som redan gripit alltför mycket omkring sig, utan endast ger den ny näring, så tjäna alla andra känslor endast till att stegra min förtviflan. Då jag visar förakt för henne, som jag älskar högst i världen, då jag blott har hat och hån för henne, tillfogar jag mig själf lika mycket ondt som henne — till och med mera, ty hon är i

stånd att förlåta mig, men jag kan aldrig förlåta mig själf!

29 juni. — Kromitski har märkt, att jag hyser en djup antipati mot hans hustru, och han har tolkat detta faktum på ett sätt, som är honom fullt värdigt. Han tror, att jag hatar henne, emedan hon föredragit honom framför mig. Alltså helt enkelt sårad egenkärlek å min sida! För att tro något sådant måste man vara... äkta man! Sedan han väl kommit på det klara härmed, söker han att hålla Anielka skadeslös genom fördubblad ömhet, och mig visar han ett högsint öfverseende. Endast egenkärleken kan fördumma en människa till denna grad.

Han är en konstig figur. Hvarje dag gör han en tur till hotell Straubingers Wandelbahn, där han har sin fröjd i att se på de promenerande paren och framkasta de mest illvilliga insinuationer om dem. Grinande, så att man kan räkna alla hans maskstungna tänder, pekar han ut de äkta män, som enligt hans förmodan äro bedragna af sina hustrur, och hvarje ny upptäckt i den vägen försätter honom i sådan förtjusning, att han tio gånger i timmen låter sin monokel falla och klämmer fast den igen.

Och denne samme man, som betraktar äktenskaplig otrohet endast som ett lämpligt ämne för kvickheter, han skulle anse sin egen hustrus otrohet som det största och mest förfärliga brott! Så länge saken gäller andra, är den en fars, gällde den honom själf, skulle han nedkalla himmelens hämnd. Hvarför, din narr? Hvad är du för en? Gå och se dig i spegeln; se på dina mongolögon, dina svarta hårtestar, dina långa huggtänder; skåda in i dig själf, gör dig reda för hur tarflig och flack du är både som karaktär och intelligens — och säg sedan, om en sådan kvinna som Anielka borde vara dig trogen ens en timme? Hur har du kunnat nå upp till henne,

du parveny i både andlig och lekamlig måtto? Är det icke snarare naturvidrigt och mot all moral stridande, att du är hennes man? Dantes Beatrice skulle ha gjort ett bättre parti, om hon gift sig med den uslaste af Florens' trashankar!...

Jag afbröt mig här för en stund, ty åter hetsade jag upp mig, åter förlorade jag jämvikten — jag som redan hade blifvit så härligt slö! Förresten, Kromitski kan vara nöjd: jag anser sannerligen inte mig själf för bättre än han. Om jag också skulle hålla före, att jag är formad af ädlare materia än han, så är det en ringa tröst, eftersom mina handlingar ändå äro sämre än hans. Han behöfver inte förställa sig inför mig — men jag måste förställa mig inför honom, måste hyckla, måste bedraga och söka föra honom bakom ljuset. Kan man till exempel tänka sig något mera vämjeligt och motbjudande än att jag i stället för att taga honom vid strupen nöjer mig med att skymfa honom här i min dagbok! Det lilla nöjet kan också slafven tillåta sig gentemot sin herre. Kromitski har säkerligen aldrig förefallit sig själf så lumpen som jag tyckte mig vara, då jag genom en mängd små eländiga manövrer sökte få honom att bo skild från Anielka i en villa, som jag hyrt för min räkning. Till på köpet lyckades det mig icke. Med de enkla orden: »Jag vill bo tillsammans med min hustru,» kullkastade han alla mina planer. Och nu bor han tillsammans med sin »hustru»... Men det mest outhärdliga af allt är ändå, att Anielka förstår hvart jag vill komma med alla dessa manövrer, att hon förstår, hvad hvarje mitt ord, hvarje min handling innebär. Ofta blygs hon bestämdt på mina vägnar.

Allt detta tillsammantaget utgör mitt dagliga bröd. Jag tror heller inte, att jag länge kommer att härda ut, ty jag är inte situationen vuxen, eller med andra ord, jag är icke så usel som förhållandena kräfva.

30 juni. — Sittande ute på verandan uppfångade jag i dag följande ord, som tycktes utgöra afslutningen på ett längre samtal mellan Kromitski och Anielka:

»Jag,» sade Kromitski med tämligen hög röst, »skall själf tala med honom, men du måste säga faster, hur sakerna stå.»

»Det gör jag aldrig!» svarade Anielka.

»Men jag ber dig göra det!» sade Kromitski med eftertryck på hvart ord.

För att icke ofrivilligt komma att spela rollen af lyssnare reste jag mig och trädde in i rummet. Anielkas ansikte hade ett uttryck af pinsam förstämning. Kromitski var blek af vrede men räckte mig med ett småleende sin hand. Ett ögonblick undrade jag oroligt, om hon månne bekänt allt för honom. Jag var rädd, icke för Kromitski, men för att han skulle skilja mig från Anielka och därigenom göra slut på mina lidanden, mina förödmjukelser och kval. De äro ju det enda jag har att lefva på; utan dem skulle jag dö af hunger. Hellre allt annat än att icke få se Anielka!

Förgäfves brydde jag min hjärna med att söka utfundera hvad de talat om. Stundtals föreföll det mig mest sannolikt, att hon åtminstone antydt något — men i så fall skulle detta ha märkts på hans sätt emot mig. Nu var han nästan älskvärdare än vanligt. Om jag icke hatade honom så djupt som jag gör, skulle jag på det hela taget inte kunna finna något att anmärka emot honom. Han är artig, vänlig och hjärtlig mot mig och bemödar sig på allt sätt att vinna mitt förtroende. Mina stundom skarpa och ironiska svar bekomma honom ej det minsta, och lika litet tyckes han bry sig om att jag ofta på ett högst hänsynslöst sätt framhäfver hans brist på bildning och subtila nerver. Jag förlorar intet tillfälle att låta Anielka märka, hur underlägsen hans begåf-

ning är och hur tarflig hans uppfattning. Men han är tålig — ehuru kanske endast gentemot mig. I dag såg jag honom för första gången vred på Anielka, och hans grönbleka ansikte hade det uttryck af kallt raseri, som otvetydigt anger en hård och hatfull natur. Förmodligen är Anielka rädd för honom, men hon är numera rädd för alla — äfven för mig. Ibland förmår jag knappast fatta, hur denna dufvolika varelse i vissa fall kan vara mäktig af en sådan okuflig energi. Förr inbillade jag mig, att hon var svag och eftergifven och att hon ej skulle förmå göra motvärn, om jag ville taga henne. Hvilket misstag!

Jag vet inte, hvad Kromitski och hon talade om, men jag är viss, att eftersom hon förklarade sig ej ämna göra hvad han fordrade, så kommer hon, fastän darrande af skräck, heller icke att göra det. Om hon vore min, skulle jag älska henne som hunden älskar sin härskarinna, jag skulle bära henne på mina händer, jag skulle sopa undan hvarje stoftgrand för hennes fötter!

1 juli. — Min svartsjuka skulle vara föraktlig, om den icke vore besläktad med den heliga harm, som en troende känner, då hans gud profaneras. Jag skulle nu kunna försaka ända till vidrörandet af hennes hand, blott jag finge ställa henne på en otillgänglig höjd, dit ingen hade rätt att närma sig.

2 juli. — Jag bedrog mig, då jag trodde, att jag blifvit känslolös. Hvad som var en tillfällig nervernas reaktion, tog jag för ett permanent själstillstånd. För öfrigt har jag redan förut misstänkt, att detta inte skulle bli långvarigt.

3 juli. — Det måtte ändå ha varit några misshälligheter! De söka bägge dölja den köld, som råder emellan dem, men jag märker den. Han har

icke på flera dagar fört hennes händer till sina läppar, såsom han förut brukade göra, han har inte strukit hennes hår eller kysst henne på pannan. Under några korta ögonblick har jag känt mig verkligt lycklig, men så har Anielka själf förgiftat min glädje. Hon försöker att blidka honom, få honom på godt humör igen och återge deras förhållande dess forna prägel. Jag har gripits af ett raseri, som tagit sig uttryck äfven i mitt sätt emot henne. Aldrig någonsin har jag varit så obarmhärtig mot henne och i och med detsamma äfven mot mig själf.

4 juli. — Då jag i dag kom tillbaka från Wandelbahn, mötte jag henne på bron midt framför vattenfallet. Hon stannade plötsligt och började tala, men fallets brus öfverröstade hennes stämma. Detta irriterade mig, ty numera irriterar mig allt, och sedan jag ledsagat henne öfver bron, yttrade jag därför otåligt:

»Jag kunde inte höra hvad du sade.»

»Jag ville fråga dig,» svarade hon med upprörd stämma, »hvarför du är så grym emot mig? Hvarför du inte har någon smula förbarmande med mig?»

Allt mitt blod strömmade till hjärtat vid dessa hennes ord.

»Ser du inte,» svarade jag med darrande läppar, »att jag älskar dig ända till vanvett! Hur kan du så trampa min kärlek under fötterna! Jag begär ju ingenting af dig. Säg mig bara, att du älskar mig, gif mig din själ, så skall jag fördraga allt, uthärda allt — och till gengäld skall jag skänka dig mitt lif och tjäna dig ända till mitt sista andedrag. Anielka, du älskar mig, säg? Med det enda ordet räddar du mig — säg det!»

Anielkas ansikte hade blifvit lika hvitt som vattenfallets skum. Det var, som om en iskall vind hade svept om henne och kommit blodet i hennes ådror att stelna. Det dröjde några ögonblick, innan

hon förmådde tala, men slutligen pressade hon fram ett:

»Jag besvär dig, tala inte så till mig!»

»Alltså kommer du aldrig att säga mig detta?»

»Aldrig,» svarade hon.

»Kom då ihåg, att det är du som...»

Jag afbröt mig. Genom mitt hufvud flög den tanken, att om Kromitski bedt henne uttala det ordet, skulle hon ej ha vägrat — det började ringa för mina öron, det svartnade för mina ögon, förtviflan och raseri nästan kväfde mig. Jag förlorade all besinning, och jag vet blott, att jag slungade henne i ansiktet de mest cyniska och förolämpande ord — ord, sådana som väl ingen man någonsin dristat säga till en värnlös kvinna. Som i en dröm minns jag, att hon ett par sekunder stirrade på mig med vidöppna, förskrämda ögon och därpå grep mig i armen och ångestfullt ropade:

»Leon, hvad kommer det åt dig, Leon!»

Hvad som kommit åt mig? Galenskap! Jag slet mig lös från hennes grepp och skyndade bort. Efter några ögonblick vände jag åter. Hon var borta. Då stod med ens en enda sak klar för mig: att timmen nu var slagen och att detta måste få ett slut. Denna tanke blef som en ljusstrimma i mörkret inom mig. Allt mitt medvetande koncentrerade sig kring detta. Jag gjorde mig ej reda för hvad som inträffat. Hvarken Anielka eller jag själf existerade längre för mig — där fanns endast ett: döden, och icke blott logiskt och redigt utan med det mest fullkomliga lugn började jag tänka på den. Jag insåg till exempel klart, att om jag från klipporna kastade mig ned i forsen, skulle detta kunna tagas för en olyckshändelse; sköt jag mig återigen i mitt rum, skulle faster ej öfverlefva detta slag. Ännu egendomligare var, att fastän jag var fullt medveten om detta, ingen tvekan upp-

stod inom mig; det var, som om bandet mellan mitt förnuft och min vilja samt de ur denna härflytande handlingarna redan varit brustet. Fast öfvertygad om att det var bättre att kasta sig ned från klipporna, gick jag dock till villan efter min revolver. Hvarför? Det vet jag inte. Jag vet blott, att jag påskyndade mina steg alltmer, att jag sprang uppför trappan till mitt rum och sedan började leta efter nyckeln till kofferten, där revolvern låg.

Snabba steg i trappan gåfvo plötsligt en annan riktning åt mina tankar, som hittills uteslutande kretsat kring självmordet. Det flög blixtsnabbt för mig, att Anielka kanske anat mitt uppsåt och kom för att förhindra det. I detsamma slogs dörren häftigt upp — faster stod på tröskeln och ropade med andtruten stämma:

»Leon, spring efter doktorn, Anielka har blifvit sjuk!»

Dessa ord kommo mig att förgäta allt annat. Utan hatt på hufvudet störtade jag ut, och efter en kvart kom jag tillbaka med en läkare. Attacken var då redan öfver. Doktorn gick in till Anielka, jag stannade kvar ute på verandan hos faster och bad henne berätta mig hvad som händt.

»För en halftimme sedan,» svarade faster, »kom Anielka tillbaka från sin promenad alldeles blossande röd och så upprörd, att Celina och jag genast började fråga hvad det var med henne. 'Ingenting alls, ingenting alls!' svarade hon liksom otålig, men vi sågo mycket väl, att det inte var sant. Celina började bestorma henne med frågor, men då blef Anielka till slut alldeles utom sig — det var första gången jag sett henne ond — och ropade: 'Hvarför plåga ni mig så allesammans?' Sedan fick hon konvulsioner och spasmer. Vi blefvo alldeles hjärtskrämda, och jag sprang till dig. Gudskelof att det är öfver nu!

Sedan bara grät hon, den lilla stackarn, och bad oss båda om förlåtelse för sin öfverilning.»

Jag teg. Det kändes, som om mitt hjärta slitits i stycken. Faster började med långa steg gå af och an på verandan. Till slut stannade hon framför mig, satte båda händerna i sidorna och återtog:

»Vet du hvad jag tror, min gosse? Vi tycka inte vidare om den där Kromitski någon af oss — inte ens Celina kan med honom. Det är ju besynnerligt, han gör allt för att bli omtyckt af oss, och ändå lyckas han inte. Det är illa af oss. Anielka ser det och lider af det.»

»Tror faster, att hon verkligen älskar honom?»

»Älskar! Älskar!... Han är hennes man, och sin man skall hon väl tycka om — och naturligtvis måste det pina henne, att vi äro så ovänliga mot honom.»

»Äro vi ovänliga mot honom? Det har jag aldrig märkt. Nej, enligt min tro är Anielka inte lycklig med honom, och hela saken är den...»

»Gud bevare mig så du säger!» afbröt mig faster. »Jag förnekar inte, att hon skulle kunnat göra ett bättre parti, men uppriktigt sagdt, hvad ha vi egentligen att förebrå honom? Han är tydligen mycket fästad vid henne... Celina kan visserligen inte förlåta honom, att han sålde Gluchow — och det kan inte jag heller — men jag har med egna öron hört, hur ifrigt Anielka försvarar honom.»

»Kanske mot sin öfvertygelse?»

»I så fall än ett bevis för att hon älskar honom. Hvad hans affärer beträffar, så är det ju ledsamt, att ingen riktigt vet hur de stå. Det är en källa till ständig oro för Celina. Men när allt kommer omkring, så är det ju inte rikedomen, som ger lycka. För resten har jag redan sagt dig, att jag ämnar komma ihåg Anielka — och det har du ju ingenting emot, eller hur? Vi ha, du och jag, Leon, vissa förpliktel-

ser emot henne, för att nu inte tala om att hon är en liten älsklig varelse, som väl förtjänar att vi ta hand om henne.»

»Jag instämmer af hela mitt hjärta, kära faster. Så länge jag lefver, skall Anielka slippa tyngas af några ekonomiska bekymmer.»

»Jag vet det, och därför kommer jag också att dö lugn,» svarade faster och omfamnade mig rörd.

I detsamma trädde doktorn ut. Han lugnade oss fullständigt. »En liten nervattack — något mycket vanligt för resten vid början af badkuren — upphöra med baden för några dagar, vistas mycket ute i friska luften — det är allt som behöfs. Organismen är sund och kraftig — det är alls ingen fara å färde.» I min glädje stoppade jag hans fickor så fulla, att han gick med hatten i hand ända till grinden.

Jag skulle ha velat ge några år af mitt lif för att få gå in till Anielka, kyssa hennes fötter och be henne om förlåtelse för det onda jag har gjort henne. Heligt lofvade jag mig själf att hädanefter bli annorlunda mot henne, tåligt fördraga Kromitski, inte brusa upp, inte ens knota. Ånger — djup ånger det var den känsla, som nu helt fyllde mig. Hvad jag ändå älskar henne outsägligt!

Vid middagstiden kom Kromitski tillbaka från en lång promenad. Genast bemödade jag mig att anslå en hjärtligare ton emot honom. Han tog detta för deltagande och visade sig verkligt tacksam. Han, fru Celina och jag tillbragte hela dagen inne hos Anielka. På eftermiddagen ville denna stiga upp, men i myndig äkta manston förbjöd Kromitski henne det. Icke ens då lät jag harmen få makt öfver mig. Jag kan icke erinra mig, att jag någonsin vunnit en sådan seger öfver mig själf. »Det är för din skull, min älskade,» tänkte jag i mitt sinne.

Det har varit en förunderlig dag, denna. Jag har oupphörligt känt lust att gråta som ett litet barn.

Äfven nu vilja tårarna komma mig i ögonen. Jag har försyndat mig, men så gör jag också bot med besked!

5 juli. — Lugnet efter stormen. Molnen ha urladdat all sin elektricitet. Jag känner mig fysiskt och moraliskt uttröttad. Anielka är bättre. I morse blefvo vi en stund lämnade ensamma på verandan. Jag bjöd henne att taga plats i en hvilstol och svepte om henne en varm schal, ty morgnarna här äro kyliga.

»Käraste Anielka,» sade jag därpå, »af hela mitt hjärta ber jag dig förlåta mig, hvad jag sade i går. Förlåt mig och glöm! Själf kommer jag aldrig att glömma, men gör det åtminstone du!»

Utan ett ögonblicks tvekan räckte hon mig sin hand, och jag förde den till mina läppar. Jag måste uppbjuda hela min viljekraft för att icke skrika högt, så bitter var mitt hjärtas vånda. Anielka kände det, ty hon lät sin hand ligga kvar i min. Äfven hon kämpade med sig själf. Hennes bröst höjde och sänkte sig häftigt, alldeles som om snyftningarna med våld velat arbeta sig fram. Hon vet ju, att jag älskar henne högre än allt på jorden, att en sådan kärlek icke dagligen bjudes en och att den skulle kunnat göra oss båda lyckliga för hela lifvet.

Småningom återvann hon dock sitt lugn, och öfver hennes ansikte utbredde sig ett uttryck af frid och resignation.

»Nu är ju allt godt och väl emellan oss, eller hur?» sade hon.

»Ja,» svarade jag.

»Och en gång för alla?»

»Hvad skall jag svara dig, käraste, du vet bäst, hvad som försiggår inom mig...»

Åter lade det sig som en dimma öfver hennes ögon, men hon behärskade sig genast.

»Jo, jo,» sade hon ifrigt, »du är så god...»

»Jag?» utropade jag nästan indignerad öfver ett dylikt påstående. »Du vet inte, att om du inte hade sjuknat så hastigt i går, så skulle jag ha...»

Men jag afslutade ej meningen. Jag insåg plötsligt, att det skulle vara ovärdigt af mig att säga henne sanningen. På den vägen fick jag ej söka vinna något. Min blygsel blef dess djupare, som hon genast greps af oro. I det hon såg på mig med en forskande blick, frågade hon:

»Hvad var det du tänkte säga?»

»Jag tänkte säga något, som jag skulle ha nödgats rodna öfver och som förresten inte är värdt att tala om nu.»

»Nej Leon, du måste säga mig hvad det var. Annars får jag inte ett ögonblicks lugn.»

En lätt vindil strök fram öfver balkongen, och en hårlock blåste ned i hennes panna. Jag gick fram till henne och strök varsamt upp den.

»Käraste Anielka,» sade jag, »bed mig inte att säga hvad jag inte bör säga. Men för att du inte skall behöfva oroa dig, ger jag dig mitt hedersord, att du för framtiden inte behöfver frukta något.»

Hon såg mig in i ögonen.

»Ger du mig ditt hedersord?»

»Ja, mitt högtidliga löfte... Men hvad är det för idéer du har fått i ditt lilla hufvud?»

Vårt samtal afbröts här af brefbäraren, som hade en hel packe bref att lämna. Där voro flera till Kromitski från Levanten, ett till Anielka från Sniatynskis (jag kände igen hans stil på utanskriften) och ett till mig från Klara.

Den goda Klara skref endast föga om sig själf men ville däremot veta mycket om mig. Jag talade om för Anielka, att jag hade bref från henne, och tydligen i afsikt att återställa det gamla, förtroliga förhållandet emellan oss började Anielka bry mig. Jag betalade henne med samma mynt, i det jag på-

stod, att Sniatynski på sista tiden inte varit så öm som vanligt mot sin hustru. Vi skrattade och skämtade båda. Människosjälen liknar biet, som letar honung äfven i de giftiga blommorna. Den mest olyckliga människa söker begärligt att pressa en droppe af lycka till och med ur sina egna kval. Ibland kommer det för mig, att detta oemotståndliga behof är ett bevis för att allt icke är slut i och med döden. Jag är öfvertygad om att äfven vår pessimism är ett uttryck för detta behof, att den har kommit till på grund af den njutning det skänker oss att sammanfatta lidandet i en filosofisk formel. Det är ett tillfredsställande af vårt begär efter kunskap och sanning, och lyckan återigen är intet annat än en rad af tillfredsställanden.

Kanske också att kärleken i och för sig är en sådan gränslös lycka, att till och med den mörkaste och mest smärtfyllda är genomväfd af ljusstrålar. I hvarje fall har i dag en sådan ljusstråle fallit på oss båda. Det hade jag inte väntat mig. Inte heller hade jag väntat mig, att en människa, hvars önskningar icke känna några gränser, kan nöja sig nästan med intet, då hennes olycka blifvit som störst. Men nu utgör jag själf ett bevis härpå.

Vi hade just slutat läsa våra bref, då fru Celina, som numera kan röra sig obehindradt, kom ut med en pall åt Anielka.

»Nej, men mamma!» utropade Anielka helt förskräckt. »Hvad tänker du på!»

»Pysslade kanske inte du om mig, då jag var sjuk!» svarade fru Celina.

Men jag tog pallen ifrån henne, föll på knä för Anielka och reste mig ej upp, förrän hon satt sina små fötter på den — och dessa sekunder gjorde mig lycklig för hela dagen! Det är så. En mycket fattig människa lefver på smulor, och hon till och med ler af tacksamhet öfver dem — ler genom tårar.

6 juli. — Mitt hjärta är vanskapadt, men det äger förmågan att älska. Nu först förstår jag Sniatynski. Om jag icke varit den disharmoniska och af skepticism förgiftade människa som jag är, om min kärlek varit en sund och normal kärlek, skulle den ha blifvit min första orubbliga trosartikel, och sedan skulle de andra ha följt af sig själfva. Men jag vet inte... kanske jag endast kan älska med vanskapad kärlek och att min oduglighet för lifvet ligger just häri? Nog af, hvad som borde ha blifvit min räddning och min hälsa, har blifvit dödlig sjukdom och fördärf.

Det är sällsamt att tänka på hvilken mängd varningar jag fått! Det är nästan, som om man hade förutsett hvad som väntade mig. Oupphörligt kommer jag att tänka på hvad Sniatynski skref till mig, ännu medan jag var i Pegli, hos Davis: »Något måste spira upp ur lifvet; tag dig i akt, så att det inte spirar upp något, som blir till din egen och dina närmastes olycka.» Då skrattade jag åt dessa ord — men hur profetiska voro de inte! Äfven min far talade flera gånger på ett sätt, som om hans blick genomträngt den slöja, som döljer framtiden. Jag vet, att det numera är gagnlöst att återkalla dessa minnen och dröja vid dessa tankar, men jag kan ej låta bli. Jag sörjer både å mina egna och å Anielkas vägnar. Hon skulle ha blifvit hundra gånger lyckligare med mig än hon är med Kromitski. Till och med förutsatt att jag i början skulle ha gjort henne till föremål för mina analyser och min kritik, så skulle jag ändå ha älskat henne af hela min själ. Hon skulle ha varit min och i och med detsamma fallit inom sfären af min egoism. Jag skulle ha sett på hennes fel som på mina egna svagheter, och sig själf förlåter människan allt — hur skarpt hon än kritiserar sig, upphör hon dock icke att eftersträfva sitt eget bästa och ha sig själf kär.

På samma sätt skulle också hon ha förblifvit mig kär, och eftersom hon är en hundra gånger bättre människa än jag, skulle hon med tiden ha blifvit min stolthet, den bästa och renaste delen af min själ. Jag skulle ha upphört att öfva kritik mot henne — och jag skulle ha låtit omvända mig till hennes tro, och hon skulle ha blifvit min frälsning.

Allt detta är omintetgjordt och förvandladt till en tragedi för henne — till ett gnagande ondt och en tragedi för mig.

7 juli. — Jag har läst igenom hvad jag skref i går och har stannat inför de orden, att hvad som skulle ha blifvit min räddning, ifall min kärlek varit en sund kärlek, i stället har blifvit källan till min olycka... Jag har svårt att försona mig med den tanken. Hur kan kärleken till en så ren varelse som Anielka komma ondt åstad? Men ett enda ord förklarar allt: det är en vanskapad kärlek. För öfrigt måste jag erkänna faktum. Om någon för två år sedan sagt mig, att jag under dagar och nätter skulle grubbla öfver en utväg att bli kvitt en man, som står mig i vägen, och därvid icke ens rygga tillbaka för tanken på mord — ja, då skulle jag betraktat den profeten som en galning. Men därhän har det ändå gått med mig! Kromitski skymmer bort hela världen för mig, han tar jord, luft och vatten ifrån mig. Just därför att han lefver, kan jag icke lefva — och jag vill hans död, jag önskar den oaflåtligt. Den skulle göra ett slut på all vår olycka, den skulle lösa alla förvecklingar.

Ofta har jag tänkt, att om hypnotisören med ett »Sof!» kan få patienten att insomna, så hvarför skulle icke samma kraft, än mera intensiv, kunna försänka någon i den eviga sömnen. Jag har skaffat mig en mängd arbeten rörande hypnotismen, och med hvarje min blick tillropar jag nu ofrivilligt Kromitski ett:

»Dö!» Om en dylik suggestion vore tillräcklig, skulle han för länge sedan ha upphört att finnas till. Hittills mår han emellertid förträffligt och är liksom förut Anielkas man; jag åter har nu också det medvetandet att dragas med, att mina hemliga tankar äro lika brottsliga som de äro dumma och löjliga — och jag erfar ett allt djupare förakt för mig själf.

En lång tid har jag också funderat på att döda honom i duell. Men det vore en dålig utväg. Anielka skulle aldrig kunna gifta sig med sin mans mördare. På sista tiden har jag därför, lik hvilken annan grof förbrytare som helst, börjat uppgöra planer att på annat sätt röja honom ur vägen. Och sällsamt nog har jag lyckats utfinna en mängd tillvägagåenden, som den mänskliga rättvisan aldrig skulle upptäcka.

Men allt det där är dumheter, rena teorier! Kromitski kan vara lugn, jag kommer aldrig att omsätta mina tankar i handling. Jag skulle ej döda honom, om jag också visste, att jag skulle kunna göra det lika ostraffadt som jag dödar en fluga; jag skulle ej göra det, om vi också befunne oss på en obebodd ö. Icke dess mindre är min vilja brottslig, och det är icke några högre etiska bevekelsegrunder, som afhålla mig från brottet. Orsaken hvarför jag icke skulle mörda honom, ifall tillfälle erbjöde sig, är kanske delvis den, att en nedärfd ridderlighetskänsla skulle hålla mig tillbaka, men delvis och hufvudsakligast också den, att mina raffinerade nerver göra mig oförmögen till en så brutal handling. Det vore mig med ett ord fysiskt omöjligt. Men moraliskt mördar jag honom dagligen — och jag spörjer mig själf, om jag icke en gång inför en högre domstol än den mänskliga skall ställas till ansvar för detta brott, liksom om jag verkligen begått det.

9 juli. — Kromitski visade mig i dag i läsesalongen på en engelsman och en ovanligt vacker

dam, hvilka ständigt ses tillsammans, och berättade mig deras historia. Den vackra damen är en rumäniska och har varit gift med en ruinerad vallackisk bojar, af hvilken engelsmannen helt enkelt köpte henne i Ostende. Kromitski nämnde till och med hvilken summa den rumäniska skönheten hade kostat. Dylika historier har jag hört i mängd, men berättad af Kromitski gjorde denna ett sällsamt intryck på mig. »Detta är också ett sätt!» tänkte jag — visserligen förnedrande för både säljare och köpare, men i hvarje fall enkelt. Dessutom kan man ju ge transaktionen någon ytterst korrekt form, och det faller af sig självt, att man lämnar föremålet för köpet i okunnighet därom. Ofrivilligt började jag tillämpa dessa funderingar på vårt förhållande. »Hvarför inte?» tänkte jag. Saken tedde sig för mig från två sidor: med hänsyn till Anielka som en vederstygglig profanation, med hänsyn till Kromitski icke blott såsom något antagligt utan också såsom ett tillfredsställande af mitt hat och mitt förakt för honom. Ty samtyckte han till detta köp, då vore också hans moraliska dödsdom skrifven och då skulle det klart visa sig, hvilket brott det varit att bortskänka Anielka åt en sådan man. Det vore i så fall en akt af rättfärdighet att taga henne ifrån honom. Men skulle han samtycka? »Du hatar honom,» tänkte jag, »och därför tror du honom vara i stånd till hvilken skändlighet som helst.» Men å andra sidan, hvad har han inte redan gjort sig skyldig till? Har han inte sålt Gluchow efter att med list ha tillnarrat sig Anielkas samtycke, har han inte sedan fortsatt att bedraga både henne och fru Celina, är icke slutligen girighet det dominerande draget i hans karaktär? Det är icke endast jag, som anser honom för ett guldfeberns offer. Samma uppfattning af honom ha Sniatynski, faster, fru Celina. Och till hvilket djupt moraliskt förfall leder inte denna tärande feber!... Naturligt-

vis inser jag, att hans affärsställning spelar en viktig roll i frågan och förmodligen kommer att afgöra den. Men nu är det ingen, som rätt vet, hur hans affärer stå. Faster tror, att de stå illa, jag förmodar, att han satt in allt hvad han äger i någon äfventyrlig spekulation. Däraf hans oro, däraf detta ständiga brefskrifvande till unge Chwastowski borta i orienten.

Plötsligt kom jag att tänka på att man just genom denne Chwastowski skulle kunna få reda på hur sakerna stå. Men detta kommer att taga tid. Möjligen reser jag endera dagen in till Wien och söker upp doktor Chwastowski, som har anställning vid en klinik därstädes. Af honom kan jag alltid få veta något. Bröderna skrifva naturligtvis till hvarandra. Tills vidare skall jag försöka sondera Kromitski — ehuru naturligtvis ytterst försiktigt. Först och främst skall jag fråga honom — det ämnar jag göra redan i morgon dag — hvad han tänker om den där vallackiske bojaren, som sålt sin hustru. Jag förutser, att han skall svara undvikande, men något uppriktigt ord skall jag alltid lyckas aflocka honom, och resten får jag gissa mig till.

Alla dessa planer och funderingar ha haft det goda med sig, att jag känner mig lättare till sinnes. Det passiva lidandet är något outhärdligt, och utan skrupler begagnar jag hvarje medel som bjuds att slita mig lös ur denna passivitet. Om jag ingenting får företaga mig, känner jag, att jag blir vansinnig. Jag har gifvit Anielka mitt hedersord att ej bära hand på mig själf, och alltså är äfven den utvägen stängd för mig. Men det lif jag nu lefver kan jag icke lefva. Det är ett förnedrande steg jag ämnar taga, men det är mera förnedrande för Kromitski än för mig. Jag måste skilja dem åt, icke blott för min egen utan också för hennes skull... Jag har sannerligen feber! Här tyckas alla bli friska utom jag.

10 juli. — Till och med Gastein kan bjuda på sommarvärme, märker jag. Hvilken kväfvande hetta! Anielka går klädd i hvita flanellsdräkter, liknande engelskornas tenniskostymer. Vi dricka vårt morgonkaffe ute i det fria. Anielka kommer direkt från sitt bad, skär och hvit som snö i soluppgången. Det mjuka tyget framhäfver hennes smärta, smidiga former. Morgonens klara ljus begjuter hennes ansikte, och jag beundrar hvarje detalj af hennes skönhet: de långa ögonhåren, det persikoliknande fjunet på hennes kinder, det litet fuktiga håret, som i denna bländande dager synes ljusare än vanligt, pupillerna, som förefalla nästan genomskinliga. Hvad hon är ung, och hvad hon är bedårande! Hon är för mig lifvet, hon är inbegreppet af allt hvad jag åtrår och begär... Nej, jag lämnar henne icke, jag skulle ej kunna det.

Jag sitter och ser på henne, och jag berusar mig af hennes anblick, men på samma gång kan jag ej för ett ögonblick glömma, att bredvid henne sitter — hennes man. Detta kan icke få fortfara — må hon hellre vara ingens än hans! Till en viss grad är hon medveten om hvilka kval som sarga mig — men dock icke helt. Hon älskar ej sin man, men hon betraktar sitt samlif med honom som moraliskt berättigadt; jag åter skär tänderna vid blotta tanken därpå, ty det synes mig, att hon genom denna uppfattning förnedrar sig själf. Det vore bättre om hon dog. Då skulle hon bli min, ty hennes äkta man skulle stanna kvar här — men icke jag. Ensamt detta bevisar, att jag har större moralisk rätt till henne än han.

Ibland försiggår något sällsamt med mig. Då mina tankar ha pinat och marterat mig mer än vanligt, försättes jag som i ett hypnotiskt tillstånd, och för mina blickar uppenbarar sig en strålande fjärran värld, som jag i normalt tillstånd icke ser. I denna

idealvärld, där allt är fullkomlighet, hör Anielka mig till, och då jag vaknar upp, är det nästan med förvåning jag erinrar mig Kromitskis existens. Hvarför dessa båda världar, idealvärlden och den verkliga världen, icke öfverensstämma med hvarandra och hur det är möjligt, att de icke göra det — det vet jag ej. Ofta försöker jag lösa den gåtan, men jag endast förlorar mig i grubblerier och lyckas aldrig förklara den. Jag känner endast, att just i denna brist på öfverensstämmelse ligger ofullkomligheten och det onda. Och med en viss tillfredsställelse tänker jag, att en yttring af detta onda är Kromitskis och Anielkas förening.

11 juli. — Nya missräkningar! Ännu en plan, som gått om intet! Kanske dock en svag möjlighet återstår — jag vill åtminstone ej alldeles släppa hoppet. Jag har i dag talat med Kromitski om bojaren, som sålde sin hustru, och diktade till och med upp en lång historia, i afsikt att förmå honom att bli lika öppenhjärtig.

Vi mötte engelsmannen och hans köpta hustru vid vattenfallet. Jag förde genast talet på hennes ovanliga skönhet och yttrade därefter:

»Doktorn har berättat mig, hur handeln tillgick. Du dömer den där bojaren för strängt.»

»Hufvudsakligen roar han mig,» svarade Kromitski.

»Det ges förmildrande omständigheter. Han var inte endast bojar utan också ägare till ett stort garfveri, som han dref för lånta pengar. Så utbröt en boskapspest i Rumänien, och de angränsande länderna förbjödo all import af hudar därifrån. Bojaren visste, att om han inte kunde hålla sig uppe öfver krisen, skulle han draga hundratals människor med i sin ruin. Endera är man köpman eller också är man det inte. Det är möjligt, att köpmansmoralen skiljer sig

från den allmänna, men då man en gång antagit den...»

»Så har man rätt att sälja till och med sin hustru?» afbröt mig Kromitski. »Nej, det protesterar jag emot. Det är inte tillåtet att för att uppfylla vissa plikter trampa andra, kanske heligare under fötterna...»

Jag kände mig lika irriterad som öfverraskad af att höra Kromitski tala som en hederlig karl. Men jag förlorade ej hoppet genast. Jag vet, att äfven de största skälmar bruka ha ett förråd af vackra fraser till sitt förfogande — och jag fortsatte därför:

»Du tar inte hänsyn till en sak, nämligen att den där mannen också skulle ha dragit sin hustru med sig i fattigdom och elände. Medge, att det är en egendomlig uppfattning af hvad plikten bjuder — låta sina närmaste kanske svälta ihjäl!»

»Kors, hvem skulle ha trott, att du var så satans nykter!»

Jag tänkte i mitt sinne:

»Du förstår inte, din narr, att det där inte är mina åsikter utan en uppfattning, som jag vill bibringa dig.»

Högt sade jag:

»Jag försöker bara sätta mig in i den där industriidkarens ställning. Dessutom är det ännu något du förbiser: hustrun älskade honom kanske inte, hon älskade kanske sin nuvarande man, och den andre visste det.»

»I så fall voro de hvarandra värdiga.»

»Det är en sak för sig... Om hon älskade engelsmannen men ändå förblef sin man trogen, är hon för öfrigt kanske bättre än vi tro. Hvad din bojar beträffar, är det möjligt, att han är en skälm, men jag bara frågar, hvad skall en köpman göra, när man kommer till honom och säger: 'Ni har gjort dubbel bankrutt, för ni har skulder, som ni inte kan

betala, och ni har en hustru, som inte älskar er. Men skilj er från den kvinnan, så skall jag pro primo bereda henne en sorgfri tillvaro och göra henne så lycklig jag kan, och pro secundo skall jag betala era skulder.' Man kallar det där handel — men är det egentligen handel? Betänk, att den där köpmannen, om han går in på uppgörelsen, dels skapar sin hustrus lycka och dels räddar en mängd människor från fattigdom och elände...»

Kromitski funderade några ögonblick; därpå lät han monokeln falla och svarade:

»Bäste Leon, jag smickrar mig med att förstå mig bättre på affärer än du, men i några resonemang med dig vill jag inte inlåta mig — där skulle jag stå mig slätt. Om du inte hade ärft dina miljoner, skulle du ha kunnat förtjäna dem... som advokat. Så som du har framställt saken, vet jag sannerligen inte, hvad jag skall tänka om den där rumäniske kanaljen. Jag vet bara det, att där har drifvits handel med hans hustru, och säga hvad du vill, så är det ett skurkstreck. Dessutom, jag är själf affärsman, och jag skall därför säga dig en sak till: om man gör bankrutt, står det alltid två utvägar öppna för en — endera samlar man en ny förmögenhet och betalar sina skulder, eller också skjuter man sig en kula för pannan. På det sättet betalar man med sitt eget blod och återger friheten åt sin hustru, om man har en.»

För ett ögonblick greps jag af ett så ursinnigt raseri, att jag skulle ha velat ge jag vet icke hvad för att få ropa till honom: »Du är redan bankrutt åtminstone i det afseendet, att din hustru inte älskar dig. Ser du den här forsen? Kasta dig på hufvudet i den, befria henne ifrån dig och låt henne ändtligen bli lycklig!»

Men jag teg — allt under det jag med en känsla af bitter besvikenhet tänkte, att Kromitski visserligen

var en tarflig natur men ej så låg och lumpen som jag hade trott.

Mina planer voro omintetgjorda. Åter hade jag förlorat fotfästet, åter gled målet undan mig och jag famnade tomma rymden. Men ännu ville jag dock ej uppge allt hopp, jag ville åtminstone bereda terrängen och hos Kromitski väcka tanke på möjligheten af en skilsmässa. Jag vet som sagdt icke, hur hans affärer stå, men utgående från den förutsättningen, att den som spekulerar lika väl kan förlora som vinna, återtog jag:

»Jag vet inte, om hvad du säger är i öfverensstämmelse med affärsmoralen, men jag betygar med nöje, att du talar som en hederlig karl. Om jag rätt förstått dig, så påstår du, att en man, som står vid ruinens brant, inte har rätt att draga sin hustru med sig i fattigdomen.»

»Jag har bara sagt, att det under alla förhållanden är ett skurkstreck att sälja sin hustru. Förresten är hustrun skyldig att dela sin mans lott. Jag betackar mig för en, som samtycker till skilsmässa bara därför, att mannen förlorat sin förmögenhet.»

»Om hon också inte samtycker, kan mannen genomdrifva den ändå. I det där fallet bör hvar och en tänka uteslutande på sin egen plikt... Dessutom, inser hon, att hon genom skilsmässa till på köpet kan rädda mannen, så har hon inte rätt att sätta sig däremot.»

»Det där är saker, som det är obehagligt till och med att tala om.»

»Hvarför det? Börjar du tycka synd om din rumänier?»

»Nej! Honom kommer jag alltid att anse för en skurk.»

»Därför att du inte kan se objektivt på saken. Men det är helt naturligt! Den som själf har fram-

gång i allt kan aldrig sätta sig in i bankruttörens psykologi — för så vidt han inte själf är filosof, men filosofi och miljonaffärer bruka sällan gå hand i hand...»

Jag ville ej förlänga samtalet, ty jag pinades själf ohyggligt af den vidriga roll jag spelade. Emellertid hade jag kastat ut några frön, och jag närde ett svagt hopp, att de skulle slå rot. Med tillfredsställelse hade jag konstaterat, att Kromitskis ansikte antagit ett pinadt, oroligt uttryck, då jag i hans mun lagt de orden, att en ruinerad man är skyldig återge sin hustru hennes frihet. Jag märkte också, att han drog en lätt suck, då jag talade om hans miljoner. Det vore förhastadt att häraf draga den slutsatsen, att han hotas af ruin, men jag vågar åtminstone antaga, att hans affärer ej stå på så alldeles säkra fötter. Detta skall jag emellertid taga reda på.

Därhän har det alltså gått med mig, att jag ej ryggar tillbaka för att begagna ens de lumpnaste vapen i denna strid på lif och död! Hur är det möjligt, frågar jag understundom mig själf. Jag älskar en ädel kvinna, älskar henne med tillbedjande kärlek, och ändå förleder mig denna kärlek till idel dåliga och lumpna handlingar, som fläcka min karaktär. Då jag förr i stunder af svaghet gaf moralen en god dag, återstod det mig ändå alltid något... en viss estetisk känsla, som drog upp en gräns, hvilken jag ej öfverskred. Nu har den känslan förlorat all makt öfver mig. Jag har den i samma grad som förr, men den har upphört att vara ett band på mig och bidrager endast att öka mina kval.

Den som ej har befunnit sig i samma belägenhet som jag kan ej göra sig en föreställning om den. Jag har visserligen förut vetat, att kärleken kan medföra en mängd af lidanden, men jag har på samma gång inte trott det. Jag har ej anat, att de kunde vara så reala och så outhärdliga. Nu först

förstår jag skillnaden mellan »veta» och »tro»; nu förstår jag, hvarför den franske tänkaren säger: »Vi veta, att vi måste dö, men vi tro det inte.»

12 juli. — Det brusar i mitt hufvud och mina pulsar bulta. Vid blotta minnet af hvad som i dag händt skälfver hvarje nerv inom mig.

Det har varit en vacker dag och en ännu vackrare kväll, en månskenskväll. Vi beslöto att göra en utflykt till Hofgastein — fru Celina ensam föredrog att stanna hemma. Faster, jag och Kromitski följdes åt till trädgårdsgrinden, hvarefter Kromitski gick till Straubinger för att hämta en vagn; faster och jag väntade på Anielka, som ännu var kvar inne. Då hon dröjde att komma, skyndade jag tillbaka efter henne och mötte henne i spiraltrappan, som från villans öfvervåning för direkt ned i trädgården.

Månen belyste motsatta delen af huset, och denna låg höljd i mörker, hvarför Anielka gick med långsamma och försiktiga steg. Trappan slingrade sig nästan lodrätt ned mot marken. Efter några ögonblick befunno sig hennes fötter i jämnhöjd med mitt hufvud. Jag kunde icke motstå — jag slog armarna om hennes knän, jag tryckte mina hungrande läppar mot hennes fötter. Jag visste, att jag dyrt skulle få umgälla dessa sekunder af lycka, men jag ville och kunde ej försaka dem. För öfrigt — hur mycken vördnad låg det inte i dessa kyssar, och för hvilka bittra kval voro de inte lönen! Om icke Anielka gjort motstånd, skulle jag ha ställt hennes fot på mitt hufvud, till tecken att jag nu och för alltid var hennes tjänare och slaf. Men hon ilade hastigt uppför trappan igen, och jag återvände ned och ropade med så hög röst, att faster skulle kunna höra mig:

»Nu kommer Anielka!»

Det återstod henne intet annat än att lyda. Hon kunde för öfrigt vara lugn, ty jag gick i förväg. I

detsamma kom också Kromitski med vagnen. Då hon hunnit fram till oss, yttrade emellertid Anielka:

»Snälla faster, ursäkta mig... När jag tänker rätt på saken, vill jag inte lämna mamma ensam. Men res ni, så skall jag ha teet i ordning, tills ni komma tillbaka.»

»Men Celina mår ju utmärkt,» svarade faster i litet misslynt ton, »och hon föreslog ju själf den här utflykten, mest med tanke på dig.»

»Ja men...» började Anielka.

Nu kom Kromitski fram, och då han fick höra hvarom fråga var, yttrade han i sträf ton:

»Kom nu inte med några nycker...!»

Anielka steg upp i vagnen utan att yttra ett ord till svar.

Trots min sinnesrörelse fäste jag mig vid Kromitskis kärfva ton. Redan förut i dag hade jag märkt, att hans sätt emot Anielka var ännu kyligare än vanligt. Utan tvifvel hade de ånyo haft ett samtal i samma ämne som häromdagen, och enda resultatet hade blifvit, att klyftan emellan dem vidgat sig än mera. Men jag var ej i stämning att grubbla öfver hvad tvisten kunde röra sig om. Jag gick helt upp i minnet af min korta lycka, och jag jublade vid tanken på att denna så obevekliga och oåtkomliga Anielka nu måste säga till sig själf: »Äfven jag glider utför planet, äfven jag måste nu slå ned mina ögon inför andra, ty nyss såg jag den man, som älskar mig, ligga för mina fötter... och dock tiger jag... och gör mig till hans medbrottsling!»

Men jag erfor också en känsla af fruktan. Hur hade hon upptagit detta? Som en förmätenhet eller som ett uttryck af vördnad och dyrkan? Jag satt midt emot henne i vagnen, och för hvar gång månljuset föll på hennes ansikte, försökte jag att där läsa hvad som väntade mig. Jag betraktade henne så ödmjukt, så bäfvande, att jag nästan kände ömkan med

mig själf, och jag tyckte, att äfven hon borde känna medlidande med mig. Men hon såg ej på mig. Hon lyssnade eller låtsade åtminstone uppmärksamt lyssna till Kromitski, som vidt och bredt ordade om de förbättringar han skulle införa och de rikedomar han skulle veta att skörda, ifall Gastein vore hans. Oupphörligt inflickade han ett: »Eller hur? Inte sant?» och faster nickade med hufvudet men svarade ingenting. Tydligen ville han bibringa henne den uppfattningen, att han var en ovanligt skicklig affärsman och att han af hvarje groschen kunde skapa tio.

Vägen till Hofgastein slingrar sig i tusen krökar utefter bråddjup och klippväggar. Till följd af dessa vägens slingringar föll månljuset på än den ena än den andra af oss. Jag läste i Anielkas ansikte endast stilla vemod, och detta gjorde mig lättare om hjärtat: hade hon varit djupt förbittrad på mig, skulle hennes drag icke kunnat ha detta uttryck. Hon hade visserligen icke gifvit mig en enda blick, men jag intalade mig, att hon kanske såg på mig, då hon själf insveptes i mörker och månljuset föll på mitt ansikte, och att hon kanske då tänkte: »Det finns ändå ingen i världen, som älskar mig så som han — och ingen, som är så olycklig.» Och detta var också sant.

Vi tego båda. Endast Kromitski pratade oafbrutet. Hans stämma blandade sig med sorlet af bäcken nere i djupet och med det obehagliga gnisslet af vagnsbromsen. Lika irriterande som detta gnissel verkade på mina nerver, lika lugnande verkade å andra sidan den ljumma, stilla aftonen. Fullmånen skred långsamt fram öfver himlahvalfvet och kastade sitt skimmer öfver Bocksteinkogls skarpa taggar, Fischlkars ismassor och Grankogls branta stup. Snön på topparna lyste med ett klargrönt, metalliskt skimmer, och som de lägre delarna af bergen lågo höljda i mörker, tycktes dessa bländande snösträckor sväfva

fritt i luften, liksom ej höra jorden till. Det hvilade öfver dessa slumrande berg en sådan mystisk poesi, en sådan stilla ro, att ofrivilligt skaldens ord runno mig i minnet:

Ack, i den stunden, hur hjärtat vill gråta,
vill tillge allt hvad det har att förlåta,
vill glömma allt hvad det har att förgäta...

Och hon hade ju endast det att förlåta mig, att jag kysst hennes fötter! Hade hon varit en madonnabild, skulle hon ej haft rätt att vredgas öfver en dylik gärd af vördnad och dyrkan. Om det kommer till några förklaringar, tänkte jag, skall jag säga henne detta; det bör förstumma henne.

Ofta synes det mig, att hon begår en stor oförrätt emot mig. Utan att kanske själf göra sig klart reda därför anser hon min kärlek för en uteslutande sinnlig känsla. Jag förnekar icke, att många slags trådar ingå i dess väfnad, men Anielka tyckes icke inse, att det bland dessa trådar finnes sådana, som äro så skira och ideella, som vore de spunna af poesien själf. Ofta slumrar begäret in hos mig, och jag älskar henne då med samma osinnliga kärlek, som man tror sig hysa i den första ungdomen. Ofta händer det då också, att människan nummer två inom mig, som analyserar och kritiserar allt, skrattar ut mig och gäckas: »Jag tror minsann, att du är kär som en romantisk studentpojke!» Men än sedan? Måhända är det löjligt, men jag älskar verkligen på det sättet — och är därför desto olyckligare.

Just nu hade jag en sådan där stund, då alla sinnliga begär slumra inom mig, och i tankarna sade jag till Anielka: »Tror du, att inga ideella strängar vibrera i min själ? Ack, känner du då inte, att jag i detta ögonblick älskar dig med en kärlek så ren och så hög, att du inte ens har rätt att visa den ifrån dig — ty själf skulle du ingenting förlora genom

att taga emot den, och mig skulle du rädda! Jag skulle säga till mig själf: detta är min värld, detta är de gränser, inom hvilka jag har rätt att dväljas — och jag ägde då åtminstone något, och jag skulle försöka att omskapa min natur, att omfatta din tro och hålla fast vid den.»

Det tyckes mig, att hon kunde och borde gå in på en dylik uppgörelse och att detta är enda möjligheten att skapa frid emellan och inom oss. Vi skulle känna och veta, att våra själar voro för evigt förenade, och i det medvetandet skulle vi till och med kunna lefva skilda från hvarandra. Hon måste gå in på denna uppgörelse, tänkte jag, ty hon bör inse, att lifvet under andra villkor blir outhärdligt för oss.

Klockan var nio, då vi kommo fram till Hofgastein. Byns befolkning hade redan gått till hvila, portarna voro stängda, och inga vagnar syntes till utanför hotellen. Endast i värdshusens fönster lyste ännu ljus, och hos Megger hördes några ganska skickliga jodlare ge prof på sin konst. Jag steg ur vagnen och gick in i afsikt att bedja dem låta höra sig utanför hotellet. Tyvärr befanns det, att de ej voro infödda tyrolare utan några alpinister från Wien, hvadan jag måste afstå. I stället köpte jag ett par buketter edelweiss. Återkommen till vagnen gaf jag den ena åt Anielka och lät den andra liksom oafsiktligt falla ned för hennes fötter.

»Låt den ligga,» sade jag, seende att hon ville böja sig ned för att taga upp den.

Och jag gick att skaffa en tredje bukett åt faster. Då jag kom tillbaka, hörde jag Kromitski fälla följande yttrande:

»Om man anlade ett likadant etablissement här i Hofgastein, skulle man kunna förtjäna hundra procent på det också.»

»Jaså, du är alltjämt uppe i affärerna?» inföll jag i lugn ton.

Och det var med flit jag gjorde honom denna fråga, ty det var som att säga till Anielka: »Se, medan jag med hela min varelse går upp i dig, talar han inte om annat än pengar och affärer — jämför våra känslor... och jämför oss själfva!»

Jag tror, att hon förstod mig.

Under hemvägen försökte jag några gånger att draga Anielka in i samtalet, hvilket dock ej lyckades. Vid hemkomsten stannade jag kvar efter de öfriga för att betala kusken, och då jag sedan kom in, var hon borta. Faster sade mig, att hon känt sig trött och gått till hvila. Jag greps af samvetskval: hvarför pinade jag henne så? Det ges väl ingenting smärtsammare än medvetandet, att man bereder den man älskar lidande.

Vi drucko vårt te under tystnad. Faster var sömnig, Kromitski föreföll förströdd och nervös, och jag hängaf mig åt mina egna dystra tankar. »Hon måste ha blifvit djupt förolämpad,» tänkte jag. »Allt hvad jag gör, tyder hon alltid till det värsta.» Jag förutsåg, att hon i morgon skulle komma att undvika mig och att hon skulle anse, att jag själf brutit den fred vi slutit. Jag beslöt att i morgon resa eller snarare fly till Wien — för det första emedan jag var rädd att möta henne, för det andra därför att jag ville träffa Chwastowski och för det tredje — det var en bitter tanke! — därför att jag ville befria henne från min närhet och ge henne åtminstone ett par dagars ro.

15 juli. — En hel rad af händelser! Jag vet sannerligen icke med hvad jag skall börja. Ändtligen har jag fått det mest oemotsägliga bevis för att jag inte är henne likgiltig. Jag är nästan viss, att hon skall gå in på hvad jag ämnar föreslå henne... Men jag måste sansa mig och börja från början.

I dag på aftonen återkom jag från Wien, där jag inhämtat en del upplysningar.

Jag har träffat Chwastowski och talat med honom. Hvad han är för en duktig pojke!... Han arbetar outtröttligt. Nu håller han bland annat också på att skrifva ett populärt arbete i hygien, som hans bror bokhandlaren skall ge ut i en billighetsupplaga. Han har som aktiv medlem gått in i en mängd föreningar, medicinska och icke medicinska, och till på köpet försummar han inte ens att roa sig — det gör han visst till och med ganska grundligt... där borta i trakten af Kärthnerstrasse. Jag vet sannerligen inte, när den människan sofver. Och ändå ser han ut som en Herkules. Han formligen sjuder af lifskraft.

Jag omtalade oförbehållsamt, i hvilket ärende jag sökte honom.

»Jag vet inte, om ni har er bekant,» sade jag, »att faster och jag äga ganska ansenliga kapital. Vi behöfva inte spekulera, men naturligtvis skulle vi inte ha något emot att nedlägga dem i något vinstgifvande företag. Om vi nu anförtrodde dem åt Kromitski, förmodar jag, att vi därigenom också gjorde honom en tjänst, och fördelen skulle alltså vara ömsesidig. Uppriktigt sagdt är oss hans person tämligen likgiltig, men eftersom han nu kommit in i familjen, skulle vi ju gärna vilja bidraga till framgången af hans affärsföretag — såvida, naturligtvis, vi inte ådraga oss själfva någon förlust därigenom.»

»Ni skulle alltså vilja veta, hur hans affärer stå?»

»Ja. Naturligtvis säger han sig själf hysa de allra bästa förhoppningar, och jag betviflar visst inte, att det är hans uppriktiga mening. Frågan är bara den, om han inte bedrar sig. Därför skulle jag först och främst vilja veta, om er bror i sina bref till er nämnt något om affärerna, och för det andra skulle jag genom er vilja bedja honom att skrifva till mig

och exakt och utförligt omtala hurudan ställningen är. För fasters skull nekar han säkert inte att göra mig den tjänsten.»

»Jag skall framföra hälsningen till min bror,» svarade doktorn. »I sitt sista bref skref han visst något om affärerna, men jag minns inte hvad — det intresserade mig inte särskildt...»

Med dessa ord började han leta bland brefven på sitt skrifbord och hade snart funnit det sökta.

Han började läsa:

»Det täcka könet är fasligt klent representeradt. Någon som ser skaplig ut står inte att få för pengar...»

Här brast han i skratt.

»Nej, det var inte det... Han borde vara här i Wien!»

Därpå genomögnade han nästa sida och räckte mig så brefvet, i det han pekade på följande rader:

»Hvad Kromitski beträffar, så gick det åt skogen med hans spekulationer i nafta. Han försökte ge sig i strid med Rotschildarna men blef naturligtvis slagen. Det är en ansenlig förlust vi gjort. Nu återstår oss leveranserna, som vi fått monopol på. Vi kunna förtjäna miljoner, men också förlora miljoner. Som vi emellertid ämna sköta affären på ett hederligt sätt, ha vi godt hopp. Men det fordras pengar i massa, ty vi få betaldt terminsvis, men våra leverantörer kräfva kontant betalning, och till på köpet lämna de oss ofta dåliga varor. Allt hvilar nu på mig och så vidare.»

Jag vek ihop brefvet och räckte det åt doktorn.

»Pengar skall han få af oss,» sade jag.

Under återfärden till Gastein hade jag god tid att fundera öfver hvad jag inhämtat. Mina bättre instinkter började göra sig gällande. »Vore det icke naturligare och framför allt hederligare,» tänkte jag, »att söka komma Kromitski till hjälp i stället för att

störta honom?» Dock märkte jag snart, att äfven dessa tankar delvis dikterades af egoism. Jag förutsåg, att Kromitski, om han väl fick pengar, genast skulle lämna Gastein. Jag blefve på så sätt befriad från hans närvaro, och Anielka skulle kanske gripas af harm och indignation mot honom, därför att han anlitat min hjälp.

Jag var så upptagen af dessa tankar, att jag blef helt öfverraskad, då tåget stannade vid Lend-Gastein. En järnvägsolycka hade nyss timat på sidolinjen till Zell am See, och stationshuset var alldeles fullt af döda och sårade. Men knappt hade jag stigit upp i vagnen, förrän jag redan förgätit det intryck, som anblicken af alla dessa lemlästade och blodiga kroppar hade gjort på mig, och åter började mina tankar kretsa kring förhållandet mellan mig och Anielka. Jag hade en känsla af att det måste komma till en ändring däri — i annat fall skulle vi båda gå under. Men problemets lösning? Hur jag grubblade, trodde jag mig till slut ha funnit den. Anielka skulle blott behöfva säga mig dessa ord: »Jag är din! Mitt hjärta och min själ tillhöra dig för evigt. Men därmed måste du nöja dig. Om du samtycker, så äro från och med denna stund våra själar vigda vid hvarandra.»

Och naturligtvis samtyckte jag. I tankarna räckte jag henne min hand och svarade: »Jag lofvar heligt, att jag ej skall begära något mera af dig — att vårt förbund skall vara och förblifva rent själiskt — men icke dess mindre kommer jag att anse detta vårt ömsesidiga löfte för en vigsel och dig för min hustru.»

Var en sådan öfverenskommelse möjlig, och skulle den göra slut på våra kval? För mig var den liktydig med ett ytterligt inskränkande af mina begär och förhoppningar, men på samma gång skapade den åt mig en egen värld, där Anielka helt skulle höra mig till. Och så förändrad har jag blifvit, så har

kärleken omskapat mig, att jag för detta pris var villig att gå in på hvilka inskränkningar som helst.

Men skulle Anielka samtycka? Det tycktes mig, att hon måste göra det.

Jag fortsatte att i tankarna tala till henne:

»Om du verkligen älskar mig, så hvarför då inte också med ord uttala det! Kan det ges något renare och heligare än den kärlek jag begär af dig? Jag ger ju dig hela mitt lif, ty jag kan icke annat — men spörj då ditt eget samvete, om du inte är skyldig att i gengäld skänka mig åtminstone detta? En sådan kärlek ha till och med änglarna rätt att hysa. Du kommer att vara mig så nära som endast den ena själen kan vara den andra men på samma gång så aflägsen, som om du stode på den högsta af höjder. Om detta är en öfverjordisk kärlek, om hvardagsmänniskan icke är mäktig af den, så är det ännu ett skäl för att du ej skall visa den tillbaka. Samtyck, och du räddar mig, och du vinner själf lugn och all den lycka, som står att vinna i världen, och förblir på samma gång hvit som snö!»

Själf kände jag mig mäktig af en dylik nästan mystisk känsla, framsprungen ur den tron, att den jordiska och förgängliga larven skall utveckla sig till en odödlig fjäril, som löst från alla band svingar från planet till planet, ända till dess den uppgår i världssjälen. För första gången kom den tanken för mig, att Anielka och jag såsom individer visserligen voro vigda åt förgängelse, men att vår kärlek kanske skulle fortlefva och att just den skulle komma att utgöra vår odödlighet. Hvem vet, tänkte jag, om icke detta är den enda form af odödlighet, som gifves? Känner jag icke, att min kärlek gömmer något af evighet inom sig, höjer den sig icke klippfast och orubblig öfver varats alla föränderliga former? Man måste älska mycket, lida mycket och kanske stå på vansinnets gräns för att kunna tänka och känna så.

Jag står väl ännu icke på vansinnets gräns, men jag ger mig allt oftare hän åt mysticism, och jag känner mig aldrig så lycklig, som då jag i dess töcken tappar bort mitt eget jag. Och jag förstår hvarför. I dessa drömriken, där känslor och visioner träda i tänkandets ställe, finner jag ingen användning för min kritik; det är därför jag erfar en sådan känsla af hvila och lättnad.

Sålunda hvilade jag också under åkturen fram till Gastein. Jag såg i fantasien Anielka och mig andligen förenade, lugna och lyckliga. Jag kände mig stolt vid tanken på att jag till slut dock funnit formeln, som befriade oss ur den förtrollade cirkeln och öppnade vägen till lycka för oss. Jag var viss om att Anielka med glädje skulle räcka mig handen till denne vår gemensamma vandring.

Plötsligt vaknade jag upp som ur en dröm. Jag hade varseblifvit, att min hand var alldeles blodig. Det befanns, att några af de vid järnvägsolyckan skadade hade transporterats i vagnen, som jag åkte i. Kusken hade i brådskan glömt att torka af blodet, som fläckade vagnsdynor och armstöd. Jag är icke vidskeplig, men jag blef beklämd till mods vid tanken, att jag med blod på händerna suttit och drömt om frid och harmoni och att i samma vagn, där jag fantiserat om ett lif fullt af lycka, ett lif kanske nyss hade slocknat i kval.

Men plötsligt togo mina tankar en annan riktning. Vi närmade oss Wildbad, då jag i en brant backe varseblef en vagn, som i ovanligt rask fart kom körande emot oss. »Här skulle återigen en olycka kunna hända!» tänkte jag. Men lyckligtvis hade kusken i detsamma blifvit oss varse, och han bromsade häftigt. Åkdonet närmade sig långsamt, och till min ytterliga förvåning igenkände jag i de åkande faster och Anielka.

Knappt hade de blifvit mig varse, förrän de båda två började ropa:

»Där är han! Leon, Leon!»

Inom mindre än en minut var jag framme hos dem. Faster slog armarna om min hals och utbrast med af sinnesrörelse darrande röst:

»Å, gudskelof!»

Anielka hade fattat min hand och tryckte den krampaktigt. Plötsligt fick hennes ansikte ett uttryck af häftig förskräckelse, och hon utropade:

»Du är sårad!»

Jag förstod orsaken till hennes förskräckelse och skyndade mig att lugna henne.

»Inte alls. Jag var inte ens med vid olyckan. Jag har blodat ner mig i vagnen, som transporterat de sårade.»

»Är det säkert? Riktigt säkert?» frågade faster.

»Ja, alldeles säkert!»

»Hvad är det för tåg, som spårat ur?»

»Tåget från Zell am See.»

»Å, Gud! Och det påstods, att det var wienertåget! Jag höll på att få slag af förskräckelse! Å, Gud en sådan lycka...»

Och faster började torka sig i pannan, där stora svettdroppar pärlade. Anielka var likblek. Hon släppte nu min hand, och hon vände bort ansiktet, så att jag ej skulle se tårarna i hennes ögon.

»Vi voro ensamma hemma,» berättade faster. »Kromitski har rest till Nassfeld med några belgare. Då kommer värden och berättar oss, att det händt en järnvägsolycka. Jag visste, att du skulle komma tillbaka i dag; du kan tänka dig, hur jag blef till mods! Jag bad värden genast beställa en vagn åt mig. Den rara Anielka ville inte låta mig fara ensam... Å, en sådan stund vi ha haft att gå igenom! Men Gud vare lof, att vi sluppo undan med blotta förskräckelsen... Såg du de sårade?»

Jag kysste både faster och Anielka på hand, och därefter började jag berätta hvad jag sett i Lend-Gastein. Min beskrifning var dock säkerligen ganska osammanhängande, ty jag hade ej tanke för annat än detta, att Anielka icke velat vänta hemma på fasters återkomst utan rest med för att möta mig. Jag var viss om att det icke var endast för fasters skull hon gjorde det. Hur orolig och upprörd hade hon icke sett ut, hur förfärad hade hon icke blifvit vid anblicken af mina blodiga händer, hvilket uttryck af glädje i hennes ansikte, då hon erfarit, att jag ej varit med vid olyckan! Och icke ens ännu hade hon lyckats bekämpa sin sinnesrörelse, hon såg ut som om hon varit nära att brista i gråt.

Jag vill icke ens försöka att beskrifva, hvilka lycksaliga känslor som fyllde mitt bröst. Det tycktes mig, att slutet på alla mina kval nu var kommet och att ett nytt lif från och med denna stund tog sin början för mig. Gång efter annan såg jag på henne med en blick, hvari jag sökte inlägga all min oändliga kärlek, och hon smålog emot mig. Jag varseblef, att hon var utan handskar och kappa. I brådskan och oron hade hon glömt allt. Som det började bli kallt, svepte jag om henne min egen kappa. Hon protesterade litet, men faster nedtystade hennes invändningar.

Vid hemkomsten välkomnade mig fru Celina med en sådan hjärtlighet, som om hon alldeles glömt, att Anielka i händelse af min död skulle bli den enda arftagerskan till Ploszowskiernas förmögenhet. Däremot svarar jag icke för att Kromitski, då han återkom från Nassfeld och fick veta hvad som förefallit, inte drog en lätt suck och i sitt stilla sinne gjorde den reflexionen, att världen godt skulle kunna bära förlusten af den siste Ploszowski.

Han såg trött och förargad ut. Belgarna, i hvilkas sällskap han företagit den där utflykten, voro

några kapitalister från Antwerpen. Han kallade dem upprepade gånger för idioter af den anledning, att de nöjde sig med tre procent på sina kapital. Till sist bad han att få tala med mig i en viktig angelägenhet. Jag förstod genast, att det var i några penningfrågor och blef därför ej orolig. Men i kväll ville jag vara i fred med mina tankar och min lycka och förklarade därför, att jag i morgon skulle stå till hans disposition... Vid godnattagandet tryckte jag hårdt Anielkas hand, och hon besvarade min handtryckning. Är du då ändtligen min?

16 juli. — Jag hade knappast hunnit kläda mig i morse, förrän jag öfverraskades af en visit af faster. Utan alla omsvep började hon:

»Vet du hvad? Medan du varit borta, har Kromitski föreslagit mig att ingå kompanjonskap med honom.»

»Och hvad svarade faster?»

»Jag svarade tvärt nej. Jag sade så här: 'Min kära vän, jag har gudskelof allt hvad jag behöfver, och Leon kommer att efter min död bli en af de rikaste männen i hela landet. Hvarför skulle jag kasta mig in i några äfventyrligheter och fresta försynen? Om du verkligen förtjänar miljoner på dina företag, så dess bättre för dig; men om du förlorar — hvarför skulle vi också göra det? Jag förstår mig inte på sådana där affärer, och jag har inte för vana att ge mig in på saker, som jag inte begriper.' Hade jag inte rätt?»

»Fullkomligt!»

»Det gläder mig, att du det tycker. Han blef litet stucken, ser du, för att jag kallade hans affärer äfventyrligheter. Inte dess mindre började han vidlyftigt redogöra för hvad han har för planer och förhoppningar för framtiden — en hel lång historia dukade han upp. Om det verkligen är sant, allt hvad

han säger, kommer han att förtjäna miljoner — och det gläder mig å hans vägnar. 'Men,' frågade jag honom, 'hvarför vill du ha delägare i affären, när den går så bra för dig?' 'Ju mer pengar, som läggas ner i den,' svarade han, 'dess större blir vinsten,' — och det var honom bevars kärare att dela vinsten med släktingar än med främmande människor. Jag tackade honom för denna välvilja men upprepade mitt afslag. Det togs mycket illa upp. Han började klaga öfver att ingen här i landet begriper sig på affärer och att alla bara äta upp hvad de ärft. Det var en förbrytelse mot samhället, sade han mig rätt i ansiktet. Men då blef jag i min tur förargad. 'Min bästa Kromitski,' svarade jag, 'jag har förvaltat min förmögenhet så godt jag förstått, och jag har till och med förökat den, och om några förbrytelser mot samhället är det inte värdt att du talar, du, som har sålt Gluchow. Där fick du höra ett ärligt ord! Om du inte hade sålt Gluchow, skulle jag ha haft större förtroende för dig. Hur dina affärer stå, vet inte jag och ingen annan heller — men så mycket begriper jag, att om de verkligen vore så lysande som du påstår, så skulle du inte försöka narra folk att gå in som delägare och skulle inte ta en vägran så hårdt. Du söker efter delägare, därför att du behöfver kapital, och du var inte ärlig mot mig nyss, och det tycker jag inte om.'»

»Nå, hvad svarade han på det?»

»Han svarade för det första, att han inte kunde begripa, hvarför han fick skulden för Gluchows försäljning. Att det gick förloradt berodde inte på honom utan på dem, som genom lättsinne, oförstånd och slöseri gjort dess försäljning nödvändig. Då Anielka gift sig med honom, hade hon haft idel skulder. Han hade räddat mera af hennes förmögenhet än någon annan skulle ha förmått, men i stället för

att få tack därför, fick han inte höra annat än förebråelser och... vänta, hur var det han uttryckte sig?... patetiska deklamationer!»

»Det där är inte sant,» sade jag. »Gluchow skulle ha kunnat räddas.»

»Detsamma sade jag, och dessutom sade jag det, att om det gällt Gluchow, skulle jag gärna ha lånat honom pengar. 'Du kunde ha skrifvit ett ord till Anielka,' sade jag, 'innan du sålde hennes egendom, och bedt henne tala vid mig. Gud skall veta, att jag inte skulle ha tvekat ett ögonblick... Men det är ditt system att hålla allting hemligt för oss. Vi trodde allesammans på dina miljoner, och det var därför jag inte erbjöd min hjälp.' Han gaf till ett ironiskt skratt. 'Anielka,' sade han, 'är alltför upphöjd, för att hon skulle befatta sig med något så lumpet som penningeaffärer. Två gånger har jag bedt henne tala med faster om det här förslaget att gå in som delägare, och två gånger har hon bestämdt vägrat. Hvad Gluchow beträffar, så är det inte svårt att spela ädelmodig nu, när det är för sent. Då hade jag nog fått ett afslag lika väl som nu.'»

Jag började lyssna med fördubbladt intresse. Där hade jag förklaringen på misshälligheterna mellan Kromitski och Anielka! Faster fortsatte:

»När det började låta så, sade jag till honom: 'Nu ser du, så föga uppriktig du har varit. Till en början påstod du, att du gjorde mig det där förslaget om delägarskap bara därför, att du hellre ville dela vinsten med släktingar än med främmande människor; men nu kryper det fram, att det är en fördel för dig själf.' Dum är han inte, den där Kromitski. Han hade genast svar till hands. I alla affärer, menade han, måste fördelen vara ömsesidig, och det var ju klart, att ju större kapital han hade att förfoga öfver, dess bättre för honom och för affären. 'För resten,' lade han till, 'så hoppades jag, eftersom Anielka inte

medförde någon hemgift i boet, att jag kunde räkna på hennes familjs hjälp.' Han var alldeles rasande, och än mera ursinnig blef han, då jag förklarade, att jag ämnade ge Anielka en lifränta och att det där talet om att hon ingenting förde med sig därför var oberättigadt.»

»Sade faster det?»

»Det gjorde jag visst. Jag sade ut allt hvad jag hade på hjärtat. 'Jag älskar Anielka som om hon vore mitt eget barn,' sade jag, 'och just för att trygga hennes ekonomiska framtid ämnar jag testamentera henne en lifränta och inte ett kapital. Kapitalet skulle kanske slukas af dina spekulationer, men räntan tillförsäkrar henne en bekymmerfri existens. Om ni få några barn, så skall kapitalet efter Anielkas död tillfalla dem. Detta är nu det viktigaste jag ämnar göra för henne, men för öfrigt är jag villig att hjälpa henne med hvad jag kan dessutom.'»

»Och därmed slöt samtalet.»

»Ja, i det närmaste. Han var alldeles utom sig af förbittring. Hvad som säkert inte minst harmade honom var, att jag ämnade testamentera Anielka en lifränta och inte ett kapital — däraf kunde han ju förstå, hur litet förtroende jag hyser för honom. Då han gick, förklarade han, att han skulle söka intressenter på annat håll, där han hoppades finna mera välvilja och större förmåga att bedöma affärer. Jag tog beskedligt emot snärten. I går gjorde han den där utfärden med belgarna men kom tillbaka helt surmulen. Jag förmodar, att han försökt få dem in i affären, men att de också sagt nej. Och vet du hvad jag tror, Leon? Att hans affärer stå illa och att det är därför han så ifrigt söker efter intressenter. Men det gör mig ledsen och orolig — om det verkligen är så, bjuder oss den enklaste försiktighet att ingenting riskera, men å andra sidan bjuder oss också plikten att hjälpa honom, om inte för annat så för

Anielkas skull. Det var just därom jag ville tala med dig.»

»Hans affärsställning är inte så förtviflad som faster tror,» svarade jag.

Och jag berättade, hvad jag erfarit af doktor Chwastowski. Jag sade faster, att jag redan för länge sedan anat, att Kromitski behöfde och traktade efter att få låna pengar och att jag delvis äfven för den skull rest in till Wien. Faster greps af en sådan beundran öfver min skarpsynthet, att hon gaf mig betyg på att vara »genialisk». Till slut förklarade hon, att allt fick bero af mig och att hon skulle handla som jag ansåg bäst.

Därpå gick hon, och jag satte mig att ögna igenom gårdagens tidningar. Då jag efter omkring en halftimmes förlopp infann mig i villan, fann jag alla samlade kring frukostbordet. En enda blick på ansiktena sade mig, att återigen något måste ha inträffat. Anielka såg förskrämd ut, fru Celina hade gråtit, och min goda faster var purpurröd af vrede. Endast Kromitski studerade med skenbart lugn sin tidning, men hans uppsyn var mulen, och han såg blek och förstörd ut.

»Kan du gissa,» sade faster och pekade på Anielka, »hvad hon har hälsat mig med för en glad nyhet nu på morgonen?»

»Nej, det kan jag inte,» svarade jag, i det jag tog plats vid bordet.

»Hvarken mer eller mindre än att hon och Celina, ifall Celinas hälsa tillåter det, om ett par veckor skola ge sig af till Odessa eller än längre bort.»

Om åskan slagit ned på bordet framför mig, skulle jag ej kunnat bli mera häpen och förfärad. Mitt hjärta bokstafligen upphörde att slå.

Jag såg på Anielka. Hon rodnade liksom öfverraskad i något olofligt förehafvande. Slutligen lyckades jag framstamma ett: Hvarför?

»De äro mig till besvär på Ploszow, kan du väl tänka dig,» sade faster, hånfullt citerande Anielka. »De vilja inte vara mig till en börda — de barmhärtiga själarna! De anse tydligen, att jag behöfver ensamhet och att jag skall ha det bättre och trefligare på gamla dar, om jag får sitta mol ensam där ute på Ploszow... De ha rådgjort om saken hela natten och kommit till det utmärkta resultatet.»

Här vände sig faster till Kromitski och frågade i än mera förbittrad ton:

»Var det du, som presiderade vid den där sammankomsten?»

»Visst inte,» svarade Kromitski. »Jag har inte ens blifvit frågad till råds. Men som jag förmodar, att anledningen till det där beslutet delvis också är den, att min fru maka vill vara mig närmare, så kan jag ju endast känna mig tacksam.»

»Det är bara ett förslag,» inföll Anielka.

Glömsk af all försiktighet fixerade jag henne oafbrutet. Hon vågade ej möta min blick, och detta styrkte mig i min förmodan, att jag var anledningen till hennes beslut; det var mig hon ville undfly. Ord kunna ej beskrifva, hvad jag kände vid denna tanke och hvilken hatfull bitterhet, som fyllde mitt sinne. Anielka visste mycket väl, att jag lefver endast för henne, att hon är lifvet för mig. Och ändå fattade hon helt lugnt beslutet att resa! Hvad detta innebar för mig frågade hon ej efter. Hon skulle få lugn, hon skulle slippa se den stackars masken, som vred sig på kroken, ingen skulle kyssa hennes fötter eller oroa hennes dygdiga samvete — och detta var för henne hufvudsaken. Skulle hon väl tveka, när hon kunde vinna ett sådant härligt lugn för ett så ringa pris som mitt lif!

Tusende dylika tankar genomflögo mitt hufvud. »Du är dygdig, och du kommer att förbli dygdig,» sade jag i tankarna till henne, »men det är därför,

att du saknar hjärta. Om en hund fäste sig vid dig så som jag har fäst mig vid dig, skulle du anse dig skyldig att ge honom något i gengäld. Du har aldrig gjort den minsta eftergift för mig, du har aldrig visat mig en gnista af förbarmande, du har aldrig skänkt mig något, men har du kunnat beröfva mig något, så har du gjort det. Kunde du, skulle du till och med betaga mig möjligheten att se på dig, äfven om du visste, att utan din anblick mina ögon skulle slockna för alltid. Men nu har jag ändtligen lärt känna dig, nu vet jag, att din ståndaktighet är så stor just därför, att ditt hjärta är så litet. Din dygd är ingenting annat än en ytterlig egoism, som i främsta och enda rummet tänker på sig själf och sitt eget lugn.»

Under hela frukosten yttrade jag ej ett ord. Då jag åter kommit upp på mitt rum, pressade jag händerna mot mitt hufvud — tankarna tumlade i min trötta och värkande hjärna. Det är just deras filiströsa uppfattning af dygden, tänkte jag, som gör att somliga kvinnor — kvinnor utan hjärta — visa en sådan obeveklig ståndaktighet. De vilja ha sina kontoböcker i ordning alldeles som kryddkrämaren. De frukta för kärleken, alldeles som kryddkrämaren fruktar för gatuuppträden, krig, stora ord, exalterade hufvuden, djärfva tankar och djärfva planer. Framför allt lugn, ty lugn är hufvudvillkoret för att affärerna skola gå bra. Allt som öfverskrider det småförnuftiga, hvardagsmässiga lagom är ett ondt och förtjänar förståndigt folks förakt.

Dygden har sina höjder och sina djup, men den har också sina slättmarker. Jag gjorde mig nu den bittra frågan, om inte Anielka just hör till dessa flackt dygdiga kvinnor, som till hvarje pris vilja ha sina kontoböcker i ordning — och som ej hänge sig åt kärleken af den orsak, att den är något för högt och för stort för dem. Under återfärden från Wien

hade jag byggt upp en strålande himmelsborg, där jag skulle ha dyrkat Anielka som min Beatrice. Jag hade byggt den af de lidanden, i hvilka min kärlek luttrats, af försakelser och offer, blott för att få höra henne till och känna, att hon hörde mig till. Nu kom det för mig, att det inte ens var värdt att tala med henne därom, ty hon skulle inte förstå mig; det var icke värdt att föra henne upp på dessa höjder, ty hon skulle icke kunna andas där. Hon skulle kanske i tysthet samtycka till att jag älskade henne och led — det är ju alltid smickrande för egenkärleken — men hon skulle indigneradt tillbakavisa hvarje tanke på ett band och en förening mellan oss, äfven den mest ideella och förandligade. För henne existerar endast ett slag af ägande och en rätt — den nattrocksklädde äkta mannens — och hennes själ förmår icke att höja sig öfver det lumpna och filiströsa äktenskapliga bokhålleriet.

Jag greps af en bitter, uppriktig grämelse öfver att jag ej hade varit med på det där tåget, som spårat ur. Liksom den längtar efter hvila, som under en följd af nätter har vakat hos en älskad sjuk, så längtade jag i detta ögonblick efter döden. Mina fysiska och andliga krafter voro uttömda. Dessutom, hade jag blodig och söndersargad förts hem till Gastein, skulle väl åtminstone den anblicken ha väckt några känslor till lif inom henne. Och detta var det väsentligaste för mig, till och med nu.

Dessa tankar återkallade i mitt minne gårdagens Anielka; jag erinrade mig hennes ångest först, hennes glädje sedan, hennes tårfyllda ögon, och genom min själ gick en våg af ömhet och kärlek, sopande bort alla anklagelser och all bitterhet. Men i nästa ögonblick sjönk den tillbaka, och där den dragit fram dröp tviflet sitt gift. Allt hvad jag i går sett kunde förklaras annorlunda.

Hvem vet, om icke hennes oro i främsta rum-

met gällt faster? Känsliga kvinnor ha dessutom till sitt förfogande ett helt kapital af medkänsla, som de frikostigt slösa icke blott på sina närmaste utan äfven på främmande människor, i synnerhet då någon oväntad katastrof inträffar. Hvarför skulle icke Anielka ha blifvit förskräckt öfver budskapet om min död och glad, då hon fick se mig frisk och sund? Om det i stället varit fru Sniatynska, som vistats hos faster, skulle hon förmodligen ha visat samma ångest och samma glädje; äfven hon skulle ha kommit mig till mötes utan hatt på hufvudet och utan handskar. Hvarför skulle jag alltså göra mig några illusioner? Anielka visste mycket väl, att hennes afresa för mig var en långt större och äfven farligare katastrof än hvad som helst annat, som kunnat drabba mig — och ändå hade hon ej tvekat ett ögonblick. Hon ville vara närmare sin man och hur det skulle gå med mig, det togs ej med i räkningen.

Och åter kände jag, att jag bleknade af vrede och raseri och att endast ett steg skilde mig från vanvettets gräns. För första gången i mitt lif önskade jag, att Anielka verkligen skulle ha älskat Kromitski — hon hade då varit mig mindre motbjudande. Nu hatar jag henne. I det kaos, som rådde inom mig, stod blott ett klart för mig: att jag på ett eller annat sätt måste hämnas på henne. Jag skulle kullstörta hennes planer, jag skulle, med penningen som maktmedel, tvinga henne att kvarstanna hos oss. »Du reser inte,» ropade jag i tankarna till henne, »du stannar hos oss, och kom ihåg, att du stannar därför att jag har köpt dig af din man och att jag ämnar behandla dig därefter!»

Ja, detta var det vapen, hvarmed jag skulle besegra henne! Hela planen låg med ens klar för mig. Jag grep min hatt och skyndade ut att uppsöka Kromitski. Gent emot honom var jag numera full-

komligt herre öfver mig själf, och jag kände ingen oro för att förråda mig.

Jag fann honom utanför hotell Straubinger, läsande tidningar. Då han blef mig varse, lät han monokeln falla och yttrade:

»Jag ämnade just gå och söka upp dig.»

»Låt oss ta en promenad utåt Kaiserweg!»

Han samtyckte villigt. Knappt hade vi aflägsnat oss några steg från hotellet, förrän jag, utan att afvakta hvad Kromitski skulle säga, inledde samtalet. Jag gick rakt på sak.

»Faster har berättat mig ert samtal i går,» sade jag.

»Jag beklagar att det ägt rum,» svarade Kromitski.

»Därför att ni bägge två förifrade er, ja, och det får man inte göra, när man skall tala om affärer. Tillåt mig att vara fullkomligt uppriktig emot dig! Du känner inte faster. Hon är en förträfflig kvinna, men hon har en svaghet, för resten fullt förklarlig. Hon vet med sig, att hon är klok och praktisk, och det vill hon också låta andra märka — och därför ställer hon sig alltid misstrogen, kanske alltför misstrogen emot alla nya förslag. Man måste ge henne betänketid — och framför allt får man inte reta henne, då blir hon än envisare. Men det gjorde du.»

»Jag? På hvad sätt?... Jag om någon måtte väl kunna tala resonligt om affärer!»

»Du syftade på att Anielka icke medfört någon hemgift. Det kan faster inte förlåta dig.»

»Det sade jag, då hon började förebrå mig, att jag sålt Gluchow.»

»Där ha vi ännu en sak! Hvarför sålde du Gluchow?»

»Därför att jag inte hade annat val. Dessutom fick jag bra betalt.»

»Nå ja, den saken lönar det sig inte att tala om

längre. Men dina ord sårade faster dess mera, som hon har sörjt för Anielka.»

»Ja, hon ämnar ju testamentera henne en lifränta.»

»Nej, jag kan i förtroende tala om för dig, att det ämnar hon inte. Jag vet, att hon sade så i går, men det var därför att du förargat henne. Hon ville låta dig förstå, att hon inte hyser förtroende för din affärsduglighet. Men det ämnar hon visst inte. Jag som hennes blifvande arftagare vet det bäst...»

Kromitski gaf mig en forskande blick.

»Men det är ju en förlust för dig.»

»Ja,» svarade jag, »men jag gör inte ens af med mina räntor, och därför kan jag så lugnt tala om saken. Du är affärsman och finner det kanske besynnerligt. Men om du inte kan förklara saken på annat sätt, så antag, att jag är ett original. Det finns också sådana i världen. Jag vet med säkerhet, att faster ämnar ge Anielka inte en lifränta utan ett kapital, och jag tänker inte försöka stäfja hennes frikostighet. Mitt inflytande spelar naturligtvis en ganska viktig roll härvidlag, men — du må tro mig eller inte! — jag kommer att använda det till din förmån.»

Kromitski tryckte hårdt min hand. Jag förmodar, att han snarare ansåg mig för en narr än för ett original, men han trodde mig, och detta var hufvudsaken. För öfrigt beslöt jag verkligen i det ögonblicket, att Anielka skulle få ett kapital och icke en lifränta, och jag bedrog honom således icke.

Jag märkte, att Kromitski brann af begär att fråga: när och hur mycket. Han insåg dock, att detta skulle vara alltför ogrannlaga, och teg. Jag fortsatte:

»Ni måste endast komma ihåg att vara försiktiga i ert uppträdande mot faster. Allt beror ju af hennes goda vilja. Men hur bete ni er? I går förargade

du henne, och i dag förargade henne Anielka — och det grundligt. Du såg själf, hur illa hon upptog Anielkas förslag. Hon vände sig till dig, i hopp att du skulle ställa dig på hennes sida, men i stället tycktes du snarare hålla med Anielka...»

Kromitski tryckte åter min hand.

»Jag skall vara uppriktig mot dig,» sade han. »Om jag låtsades hålla med Anielka, så var det mest i förtreten mot faster. I grund och botten är ju det där förslaget alldeles barockt. Jag har aldrig kunnat med exaltation, men det är något som både Anielka och hennes mor ha ett öfverflöd af. Jämt får jag höra talas om att de inte längre kunna missbruka er gästfrihet, att de inte i all evighet kunna stanna på Ploszow etc., etc... Nu stå emellertid sakerna som så: jag kan omöjligt taga dem med mig till Turkestan, och när jag väl är där, så gör det ju mig detsamma, om Anielka bor i Odessa eller Varschau. När jag, som jag hoppas med en ansenlig vinst, har dragit mig tillbaka från de där affärerna, ämnar jag naturligtvis skaffa mig ett eget hem. Det blir allra senast om ett år... Om inte Ploszow funnes, vore jag ju tvungen att hyra en tillfällig bostad åt Anielka och svärmor, men eftersom faster så gärna vill ha dem hos sig, så kan jag inte se något skäl, hvarför de inte skulle stanna hos henne tills vidare. Svärmor är klen, och om hon sjuknade på nytt, stode Anielka där ensam med alla bekymmer. Det är mig absolut omöjligt att stanna hos dem. Efter som vi tala så uppriktigt, kan jag ju säga dig, att jag skulle ha rest för länge sedan, om jag inte hoppats att kunna förmå dig eller faster att gå in som delägare... Nu har jag sagt dig allt hvad jag har på hjärtat — säg mig nu du, om jag i något afseende kan räkna på er?»

Jag drog en lättnadens suck.

Anielkas plan var omintetgjord, och jag hade

vunnit mitt mål. Dessutom förstod jag af Kromitskis ord, att jag på nästan obegränsad tid skulle kunna bli honom kvitt. Detta var ju min mest brinnande önskan. Jag aktade mig likväl att förråda min glädje och svarade i tämligen kylig ton:

»Jag kan inte lofva något. Låt mig först och främst få veta, hur dina affärer egentligen stå.»

Kromitski begagnade sig af uppmaningen med en begärlighet, som tydligt ådagalade, att affärer voro hans älsklingstema. Gång efter annan tog han tag i min rockknapp eller kom mig så tätt inpå lifvet, att jag måste stiga baklänges. Då han sagt något, som föreföll honom särskildt öfvertygande, förde han hastigt monokeln till ögat, liksom för att i mitt ansikte studera effekten. Allt detta i förening med hans torra, litet skrällande stämma och hans oupphörliga »nå, nå?» irriterade mig otroligt. Jag måste dock göra honom den rättvisan, att han ej sökte föra mig bakom ljuset. Han sade ungefär detsamma som jag redan visste genom unge Chwastowskis bref.

Då han ändtligen talat slut, yttrade jag:

»Efter hvad du nu sagt, anser jag, att hvarken faster eller jag bör gå in som delägare i affären.»

Kromitskis ansikte blef gulblekt.

»Hvarför inte?»

»Därför att om du får någon process på halsen vi inte vilja figurera i den.»

»Om man resonerade på det sättet, skulle man aldrig starta någon affär.»

»Vi ha heller inte den minsta anledning att göra det. Du önskade, att vi skulle gå in som delägare. Med hur pass stort kapital?»

»Det lönar ju inte att tala om nu... En sjuttiofem tusen rubel hade jag tänkt, att ni skulle gå in med...»

»Nej, det göra vi inte, och det anse vi oss inte

skyldiga till. Men eftersom du är eller rättare sagdt har blifvit en släkting till mig, så vill jag hjälpa dig. Jag skall låna dig sjuttiofem tusen rubel mot en vanlig skuldsedel...»

Kromitski tvärstannade och stirrade på mig, som om han ej trott sina öron. Men så gjorde han tydligen den reflexionen, att det vore odiplomatiskt af honom att visa för mycken glädje. Den affärsmässiga försiktigheten, för öfrigt onödig och löjlig i detta fall, tog öfverhand. Han tryckte min hand och svarade:

»Tack. Mot hvilken procent?»

»Det få vi göra upp sedermera. Nu farväl så länge!»

Och jag lämnade honom. Under vandringen hem sporde jag mig själf, om icke Kromitski fann mitt handlingssätt så egendomligt, att han skulle draga några misstankar. Men jag tillbakavisade denna farhåga. Egenkärleken förblindar de äkta männen. Dessutom anser Kromitski faster och mig för två fantaster, som ej ha begrepp om affärer men däremot hålla fast vid en hop gamla fördomar, bland hvilka släktsolidariteten är en. Med sina nyktra köpmannasynpunkter tillhör han i själfva verket en helt och hållet annan ras än vi.

I villans trädgård träffade jag Anielka, inbegripen i samspråk med en bondkvinna, som bjöd ut smultron. I det jag gick förbi henne, sade jag i kärf ton:

»Du reser inte, för jag vill det inte.»

Vid middagen kom förslaget om resan åter på tal. Kromitski ryckte på axlarna och förklarade med den brist på finkänslighet, som är utmärkande för honom, att »det där var barnsligheter, som en förståndig människa endast kunde skratta åt». Jag teg och gaf genom min likgiltiga uppsyn tillkänna, att jag ansåg mig stå utanför saken. Anielka förstod dock, att Kromitski endast gick mina ärenden, och

jag såg, att hon blygdes öfver honom och kände sig djupt förödmjukad. Men jag var så förbittrad på henne, att detta gladde mig.

Ännu i denna stund har jag icke förlåtit henne. Under andra förhållanden skulle slaget kanske ej ha varit så förkrossande, men jag mindes mina vackra drömmar under återfärden från Wien. Det var just detta, som var det olidligt bittra, att då jag velat försaka och offra så mycket, velat stiga så högt, blott för att få vara henne nära, hon utan några hänsyn, utan en gnista af förbarmande stött mig ner i förtviflans afgrund... Dessa tankar förgifta den glädje jag annars skulle känna öfver att Kromitski reser och hon stannar. Framtiden kommer att medföra något slags ändring i förhållandena, men jag är så trött, att jag icke ens frågar mig hvilken. En — mycket enkel — lösning vore, att jag togs in på ett dårhus. Därhän går det kanske till slut, ty om dagarna våndas och grubblar jag, och om nätterna kan jag inte sofva. Jag sitter och skrifver ända till ljusan dag och röker därunder oafbrutet.

30 juli. — På två veckor har jag inte öppnat min dagbok. Kromitski och jag reste in till Wien för att rangera våra gemensamma affärer, sedan följdes vi åt tillbaka, och han stannade i ännu tre dagar. Efter återkomsten fick jag en så olidlig, envis hufvudvärk, att jag ej kunde skrifva.

Fru Celina har redan för en vecka sedan afslutat sin badkur. Vi dröja kvar endast därför, att det öfverallt nere på slättlandet råder en kväfvande hetta. Kromitskis afresa var en stor lättnad för mig, för fru Celina, som trots att han är hennes måg har svårt att fördraga honom, för faster och kanske äfven för Anielka. Denna kan icke förlåta honom, att han dragit in mig i sina affärer. Som han ej har en aning om att det mellan hans hustru och mig råder

annat än ett vanligt bekantskapsförhållande, har han alls icke gjort någon hemlighet af lånet. Hade det stått i Anielkas makt, skulle hon förvisso ha förhindrat saken, men naturligtvis har hon ej kunnat säga honom sanningen — kanske delvis af fruktan att han ändå skulle lämna henne kvar hos faster och på så sätt beröfva henne sista skymten af aktning för honom.

De hemlighålla det till och med för hvarandra, men jag tror, att både fru Celina och Anielka, alltsedan Kromitski sålde Gluchow, ej hysa det minsta förtroende till honom och innerst anse honom sämre än han verkligen är. Enligt min uppfattning är han en andlig parveny och ingenting vidare, torr och träaktig och lika oförmögen af subtila känslor som af subtila tankar. Han äger hvarken djup eller finhet i uppfattning eller själsadel, men däremot är han hvad man i dagligt tal kallar en hederlig karl. Detta delvis tack vare ett visst medfödt pedanteri, som på ett egendomligt sätt är förbundet med hans penningnevros. Penningnevrosen åter är ingenting annat än urartad fantasi, som i den funnit sitt uttryck.

Hela människan — med sin monokel, sina sneda ögon, sina långa fötter och sitt gula, skägglösa ansikte är mig för öfrigt så grundligt förhatlig och motbjudande, att jag förvånar mig öfver att jag kan bedöma honom så objektivt. Ibland brukar jag tänka, att om han vinner framgång, så förlorar jag icke mina pengar. Men jag kan rätt så gärna ärligt bekänna, att jag skulle föredraga, att mina pengar och han med dem ginge all världens väg.

Jag är sjuk. Anielka har jag knappast sett på de sista dagarna. Dels har min hufvudvärk hållit mig på mina rum, dels har jag afsiktligt undvikit henne för att låta henne känna min vrede och min harm. Men det har varit en oerhörd försakelse. Mina

ögon kunna lika litet undvara henne som de kunna undvara ljuset.

Oaktadt all sin karaktärsfasthet är hon, såsom jag redan sagt, i vissa fall en liten stackare — en liten rädd stackare. Hon kan inte uthärda, att någon är ond på henne. Hon gör då allt för att blidka en, och hon ser på en skyggt och bönfallande som ett barn, då det fruktar för straff. Detta har alltid rört mig djupt, och på samma gång har det väckt den illusionen hos mig, att blott jag sträckte ut armarna, skulle hon kasta sig i min famn och gömma hufvudet vid mitt bröst, vore det så endast för att blidka min vrede. Trots allt som ligger bakom oss har jag ännu inte lyckats bli kvitt den illusionen. Fastän jag vet, att framtiden skall grusa det, hyser jag ett hemligt hopp, att då vi ändtligen försonas hon skall göra några eftergifter, komma mig närmare. Å andra sidan ser jag i denna ömsesidiga misstämning liksom ett ofrivilligt erkännande, ett ofrivilligt medgifvande från Anielkas sida, att jag äger rätt att älska henne. Om hon nämligen erkänner det agg, som kärleken födt, måste hon också erkänna kärleken själf. Dessa slutsatser äro blodlösa skuggor — men de rädda mig från fullständig apati, och på dem lefver jag.

2 augusti. — Jag har åter haft bref från Klara. Hon måtte bestämdt ana något, ty hennes bref andas ett sådant deltagande, en sådan innerlig ömhet som om hon visste, hur olycklig jag är. Om det är en systers tillgifvenhet eller en ännu varmare känsla hon hyser för mig, det vet jag inte, och jag grubblar inte däröfver; jag känner blott, att hon håller mycket af mig. Jag svarade henne hjärtligt och varmt och med den djupa tacksamhet, som hvarje olycklig människa känner mot den enda tillgifna och deltagande vän hon äger.

Klara ämnar sig nu till Berlin och sedermera, i början af vintern, till Varschau. Hon försöker öfvertala mig att på åtminstone några dagar göra ett besök i Berlin. Jag reser inte, jag vill inte skiljas från min bödel, men jag gläder mig åt att få träffa Klara i Varschau.

I fasters och fru Celinas närvaro tala Anielka och jag med hvarandra för att dessa ej skola märka något, men så snart vi befinna oss ensamma, tiga vi båda. Ett par gånger har jag sett, att hon velat säga något, men rädslan förstummar henne — jag åter har endast ett ord att säga henne: »jag älskar», men det är ett så ofullkomligt uttryck för hvad jag känner, att det knappast säger något. Det ligger numera agg och bitterhet i min kärlek. Jag förföljes ständigt af den tanken, att hon har ett förkrympt hjärta och att detta är förklaringen på hennes obeveklighet.

Nu, då jag kan tänka lugnare, känner jag mig åter öfvertygad om att hon för mig hyser någon sorts varmare känsla, sammansatt af tacksamhet, medlidande och minnen; men denna känsla är fullkomligt passiv, kan icke förmå sig till något, icke ens till ett erkännande af att den existerar. Den har ingen aktning för sig själf, den anser sig för ett ondt, blyges för sig själf, bekämpar sig själf och står i samma förhållande till min som ett senapskorn till de alper, som omge oss. Snarare kommer Anielka att göra allt för att undertrycka denna känsla än hon gör något för att stegra den. Jag väntar mig ingenting af henne, hoppas ingenting af henne. Hvad det är bittert!

4 augusti. — Djupast inne i mitt hjärta har det gömt sig en förhoppning, att Anielka under inflytande af sin harm mot mannen en dag skulle

komma till mig och säga: »Eftersom du har betalat för mig, så tag mig!» Än en illusion! Det är möjligt, att många kvinnor, exalterade varelser, som hämtat sin andliga näring ur franska romaner, skulle handla så; så skulle otvifvelaktigt enhvar handla, som kände en hemlig lust att kasta sig i älskarens armar och endast väntade på en lämplig förevändning. Men Anielka — nej aldrig! Hon har ingenting gemensamt med dessa den franska skönlitteraturens pseudotragiska kvinnor, som i grund och botten icke begära något bättre än att få ge sin dygd en god dag. Endast hjärtat skulle kunna drifva henne i min famn, intet hopkonstrueradt drama, intet falskt patos.

Det är en olycka att fatta verklig, djup kärlek till en annans hustru, är hon också hustru till den tarfligaste och föraktligaste bland män — men det är en olycka utan gräns att fatta kärlek till en dygdig hustru. Hvarken i lifvet eller i böckerna har jag mött något, som kan förliknas med mitt förhållande till Anielka, här finns ingen utväg, intet slut. I alla andra kärleksdramer kommer brytning eller seger — här är endast en pinande kretsgång. Om nämligen hon förblir den hon är och jag ej upphör att älska henne, så gömmer framtiden endast kval — ingenting mera. Och jag har den förtviflade vissheten, att hon kommer att förbli ståndaktig och äfven jag.

Om hennes hjärta verkligen är så förkrympt som jag tror, är detta för henne en lätt sak. Jag åter önskar ofta af hela min själ, att jag skulle kunna afskudda mitt ok, men jag kan ej. Ofta säger jag till mig själf, att jag måste; ofta kämpar jag förtvifladt, som en drunknande kämpar för sin räddning; ofta tyckes det mig också, att jag vunnit åtminstone en half seger. Men det behöfs blott, att jag varseblir henne genom fönstret, att jag ser på henne — då

skingras med ens töcknen, liksom en blixt skingrar nattens mörker, och jag blir varse min kärleks hela omätliga djup.

Ack, hvilket kval att stå inför en dygd, kall och obeveklig som lagens bokstaf!

Men om Anielka också ej hade något hjärta alls, skulle jag älska henne ändå — skulle älska henne som man älskar sitt enda barn, är det än vanskapadt. Till kärleken sällar sig då också ömkan, och man lider än mera.

5 augusti. — Hvad det sunda förståndet ändå är för en eländig och otillräcklig måttstock, då det gäller att mäta det genialiska eller det tragiska! Detta sunda förstånd, som under lifvets vanliga förhållanden gör så god tjänst, blir då en gammal narr à la Polonius. Lika litet, synes det mig, duger den vanliga borgerliga etiken till måttstock för stora lidelser. Att i en så mäktig, så omätlig känsla som min se endast en öfverträdelse af de och de paragraferna — icke se, att den är en del af den öfver alla små mänskliga lagar stående, gudomliga, skapande kraft, som uppehåller hela världsalltet — det är förblindelse, det är ömklighet... Tyvärr förmår ej Anielka att se annorlunda på min kärlek. Hon själf anser troligen, att jag trots allt måste högakta henne därför. Hvilken missuppfattning! Jag har tvärtom ofta svårt att värja mig för en känsla af förakt, och ofta säger jag i tankarna till henne: »Skaffa dig en annan måttstock, ty denna är dig ovärdig!»

Och detta inte för att det här gäller mig. Det är en helt och hållet objektiv uppfattning. Jag skulle vörda och akta henne hundra gånger mera, om hon förmådde se annorlunda om inte på vårt förhållande, så åtminstone på kärleken i allmänhet.

6 augusti. — Luften här tyckes verkligen vara hälsobringande. Jag varseblef i dag, att Ani-

elka blifvit solbränd och att hon ser helt frisk ut, hvilket är så mycket mer förvånande som också hon har haft många hemliga själsstrider att utkämpa. Jag minns, hur blek och affallen hon var i början af sommaren — och jag minns, hvilken ångestfull förtviflan, som grep mig vid tanken, att hennes hälsa, kanske hennes lif sväfvade i fara. Nu är jag lugn åtminstone i det afseendet. Om det sades mig, att hon i framtiden skulle visa mig än mindre förbarmande, stöta mig än mera obevekligt ifrån sig, så skulle jag ha endast ett svar att ge: »Må hon vara hur obarmhärtig, hur obeveklig som helst, blott hon förblir frisk.» I den sanna kärleken ingår en åtrå efter lycka, men det ingår i den också ömhet och omtanke och tillgifvenhet utan gräns.

Anielka var i går klädd i en klänning, som hon burit som flicka. Jag varseblef det genast — och hela det förflutna stod som lefvande för mig. Jag kan inte beskrifva hvad jag erfor!...

7 augusti. — Fasters harm mot Anielka är för länge sedan öfver. Hon är så innerligt fästad vid henne, att om jag dog hon skulle finna en tröst i tillgifvenheten för henne. I dag uttryckte hon sitt bekymmer öfver att Anielka hade så tråkigt, att hon ständigt satt inne och ej hade sett mera af Gastein än vägen mellan Wildbad och Hofgastein.

»Om jag bara orkade,» sade hon, »skulle jag följa med dig. Men den som borde ha visat dig åtminstone de närmaste omgifningarna, det var din man, som rände omkring från morgon till kväll.»

Anielka började försäkra, att hon trifdes mycket bra hemma och ej behöfde mera motion. Jag inföll i likgiltig ton:

»Jag har ingenting att göra och promenerar mycket. Jag skall gärna tjänstgöra som Anielkas

ciceron och visa henne hvad som kan vara sevärdt i trakten.»

Efter ett ögonblick tillfogade jag, än likgiltigare:

»Jag kan inte se, att det skulle ligga något mot konvenansen stridande däri. På badorter bruka till och med bekanta företa promenader tillsammans — så mycket mer kunna då släktingar följas åt.»

Anielka svarade icke, men faster och fru Celina gåfvo mig fullkomligt rätt. Det är för resten också så som jag sade.

I morgon skola vi göra en tur till Schreckbrücke tillsammans.

8 augusti. — Vi ha ingått ett fördrag, och från och med nu skall ett nytt lif börja för oss båda. Det har en annan form än jag tänkte mig, men därinom skall och måste min framtid rymmas. Gränserna äro skarpt och klart uppdragna. Intet nytt kommer att inträffa, jag har ingenting att vänta, men jag är åtminstone inte längre utan tak öfver hufvudet...

9 augusti. — I går eftermiddag voro vi vid Schreckbrücke.

Faster och fru Celina följde oss så långt som till vattenfallen, men strax bortom dem slogo de sig ned på en bänk, och vi fortsatte ensamma. Bägge två hade vi en känsla af att uppgörelsens stund nu var kommen. Till en början ville jag visa Anielka på platserna vi passerade och säga henne namnen, men knappast hade jag gjort början med Schareck, förrän jag fann detta så barockt, så kontrasterande med vår stämning, att jag tystnade. Vi kunde blott endera tala om oss själfva eller också tiga.

En tämligen lång stund gingo vi alltså framåt under tystnad. Den var för öfrigt välbehöflig för mig. Jag fick tid att samla mig, att bli herre öfver

den nervösa oro, som griper en strax före de afgörande ögonblicken i ens lif. Jag beslöt tala om min kärlek med fullkomligt lugn och i samma ton, hvarmed man talar om ett kändt och erkändt faktum. Erfarenheten har lärt mig, att själfva det sätt, hvarpå man bekänner sin kärlek, spelar en oerhörd roll. Är man själf upprörd, har man själf känslan af att man tillåter sig något oerhördt, så meddelar sig denna känsla, denna skräck åt henne, som man talar till. I motsatt fall inträffar också det motsatta. Det stora, det högtidliga i bekännelsen går förloradt, men den vinner lättare gehör och motståndet blir mindre häftigt.

För öfrigt hade jag redan bekänt min kärlek. Nu ville jag blott förmå Anielka att lyssna till hvad jag vidare hade att säga om den. Det måste komma till en uppgörelse emellan oss, vi måste talas vid. Med allt detta för ögonen yttrade jag i så lugn ton som möjligt:

»Du kanske inte ens förstår, Anielka, hur djupt du sårade mig genom din afsikt att resa. Jag vet mycket väl, att alla skäl du föregaf endast voro förevändningar och att i själfva verket jag var orsaken till det där beslutet. Du glömde bara en sak — hvad det skulle bli af mig. Det tog du inte med i beräkningen. Din afresa skulle kanske ha varit mindre förkrossande för mig än den tanken, att du lämnar mig alldeles utom räkningen. Du svarar mig kanske, att du ville resa för mitt bästa, för att jag skulle bli botad. Nej, kom inte med sådana skäl! Försök inte bota mig på det sättet, ett sådant läkemedel skulle kunna bli mer ödesdigert för mig än du tror.»

Anielkas kinder färgades af en mörk rodnad. Mina ord hade tydligen djupt upprört henne. Jag vet icke hvad hon skulle ha svarat, om ej en yttre tilldragelse plötsligt hade gifvit en annan riktning åt hennes tankar. En gestalt med oformligt hufvud,

utväxter på halsen och djurisk blick — en af dessa stackars kretiner, som det finns så godt om i trakten af Gastein — hade uppenbarat sig vid vägkanten och började medelst tecken tigga allmosor af oss. Han hade rest sig så oväntadt ur det höga gräset, att Anielka uppgaf ett rop af förskräckelse. Innan hon hunnit hämta sig och leta fram några slantar — jag hade inga pengar på mig — hade några minuter förflutit. Då vi sedan åter fortsatte vår vandring, hade redan intrycket af mina ord försvagats, och efter några ögonblicks tystnad svarade hon mig i sorgsen men mild ton:

»Du har ofta varit orättvis mot mig men aldrig så som nu. Du tror, att jag inte lider af allt detta, att jag inte har något hjärta... Ack, om du visste!... jag är lika olycklig som du, kanske olyckligare...»

Här svek henne rösten. Alla mina pulsar började bulta som hammare. Det tycktes mig, att jag med ett enda ord till skulle lyckas aflocka henne en öppen bekännelse.

»Vid allt hvad som är dig kärt,» utbrast jag, »säg mig, hvad menar du med detta?»

»Jag menar, att jag midt i min olycka åtminstone vill ha kvar aktningen för mig själf. O, Leon, jag bönfaller dig, haf förbarmande med mig! Du anar inte, hur olycklig jag är! Jag är villig att offra dig allt utom min heder. Begär inte, att jag skall offra den — det kan jag inte, det har jag inte rätt till. O, Leon! Leon!...»

Och hon knäppte ihop händerna och såg på mig med bedjande, tårfylld blick. Jag vet inte... om jag då slutit henne i min famn, skulle hon kanske sedan ha dött af blygsel och förkrosselse, men förmodligen skulle hon ej ha ägt kraft att motstå mig.

Men jag handlade så som den handlar, hvilken älskar så högt, att han offrar allt för sin kärlek —

jag glömde mig själf och såg endast henne. Jag trampade min sinnlighet, min lidelse, min egoism under fötterna. Hvad betydde för mig allt detta jämfördt med henne? Hvem motstår väl en älskad kvinna, som till sitt enda försvar har tårar — icke hycklade tårar men tårar af verklig, djup smärta?

Jag fattade båda hennes händer och förde dem vördnadsfullt till mina läppar.

»Jag lyder dig i-allt — jag svär det vid den kärlek jag hyser för dig!»

På en stund förmådde ingendera af oss tala.

Jag kände mig som en konvalescent, som ännu är svag och matt efter sjukdomen, men som gläder sig öfver att se sig återgifven åt lifvet. Skall jag bekänna hela sanningen, var jag också stolt öfver mig själf.

Slutligen tog jag åter till ordet — och jag talade lugnt och mildt, som en vän:

»Du vill inte ge dig ut på okända stigar,» sade jag, »och jag skall inte heller försöka att locka dig ifrån din väg. Du och alla de lidanden jag gått igenom ha gjort mig till en ny människa. Du har lärt mig förstå, att sinnlig lidelse är ett och kärlek ett annat. Jag lofvar dig inte, att jag skall upphöra att älska dig, det kan jag inte, och jag skulle ljuga inför både dig och mig själf, om jag lofvade det. Du är mitt lif. Men jag skall älska dig så, som om du redan vore död, jag skall älska din själ allena. Vill du ta emot den kärleken, Anielka? Det är en vemodig kärlek, men den är ren som änglarnas. Du kan ta emot den, och du kan besvara den på samma sätt. Med den kärleken binder jag mig i detta ögonblick vid dig för alltid, och det trohetslöfte jag ger dig är lika heligt, som om det uttalades inför altaret. Jag kommer aldrig att gifta mig med någon annan kvinna, jag skall lefva endast för dig, och min själ skall höra dig till. Och du — älska mig du också,

som om jag redan vore död! Det är det enda jag ber dig om, men det får du inte vägra mig — det är ingen synd. Om du tviflar, så fråga din biktfar! Du har ju läst Dante? Han var gift, men ändå älskade han Beatrice med samma kärlek som jag begär af dig; högt bekände han denna kärlek, och ändå anser kyrkan hans poem nästan som heligt. Om du hyser en sådan känsla för mig, så räck mig din hand — och må sedan frid och endräkt för alltid råda emellan oss!»

Det inträdde ett ögonblicks tystnad. Därpå räckte Anielka mig sin hand.

»Jag har alltid hållit af dig,» svarade hon, »och af hela mitt hjärta, hela min själ lofvar jag dig min vänskap.»

Mig smärtade, uppriktigt sagdt, det där ordet vänskap. Det var för litet för mig, och det tycktes mig, att det också var för litet för denna stunds allvar. Jag teg dock. »Ordet kärlek,» tänkte jag, »skrämmer henne ännu; hon måste vänja sig vid det. Men eftersom innebörden är densamma, hvarför skulle jag för ett litet ords skull störa den frid och den lycka vi efter så många missförstånd, så många kval och lidanden ändtligen ha vunnit!»

För öfrigt flydde denna skugga för den ljusa tanken, att hon dock tillhörde mig och var min själs trofasta maka. Jag skulle ha velat ge jag vet icke hvad för att på frågan: »Är du min?» få höra hennes jakande svar. Men jag var rädd att skrämma henne. Det ges ord, som, fastän de äro uttryck för ett erkändt faktum, en kvinna endast med svårighet kan förmå sig att uttala, särskildt om hon är så beskaffad som Anielka. Allt hvad hon sagt innebar ju dessutom en bekännelse, att hon älskade mig, hon hade ju samtyckt till vår själiska förening — hvad kunde jag då mera begära?

Vi hade nu uppnått Schreckbrücke och vände

om. Under hemvägen skärskådade vi vårt nya förhållande, alldeles som man tar en ny bostad i betraktande, och försökte att sätta oss in i det. Det gick ej så alldeles lätt, och vi kände oss båda en smula bortkomna. Men äfven detta gladde mig, ty det kom mig att tänka på ett par nygifta, som känna sig bundna vid hvarandra för alltid men ännu ej hunnit bli förtrogna med denna tanke. Jag talade dock mycket med henne om oss båda. Jag framhöll för henne, hur rent och hur heligt vårt förbund var, jag sökte inge henne tillit och lugn. Hon lysnade också till mig med ett uttryck af stilla lycka i sitt ansikte, och hennes blick mötte förtroendefullt min. Klar var himlen ofvan oss, och klart och ljust var det också inom oss. Solen hade redan gått ned. Alperna höljdes af sin vanliga aftonpurpur, och dess glans färgade hennes ansikte.

Jag bjöd henne min arm.

Plötsligt märkte jag, att hon ryckte till och blef alldeles blek. I nästa ögonblick var hon sig lik igen, men hennes förskräckelse hade varit så påfallande, att jag själf helt orolig började fråga hvad som skrämt henne.

Först ville hon ej säga det, men då jag bevekande bad henne, talade hon om att hon kommit att tänka på den stackars kretinen och för ett ögonblick trott, att han åter helt oväntadt skulle dyka upp.

»Jag vet inte hvarför,» sade hon, »men han gjorde ett så ohyggligt intryck på mig... jag skäms för att bekänna, att jag har sådana dumma nerver. Jag kan inte glömma honom, och jag skulle inte vilja se honom igen.»

Jag lugnade henne, försäkrande att hon i mitt sällskap var trygg för alla faror. Ännu en stund fortfor hon att ofrivilligt kasta ängsliga blickar åt vägkanten, men småningom utplånades det pinsamma intrycket. Mörkret hade redan fallit på, då vi kom-

mo fram till vattenfallet, men aftonen var ovanligt mild. På terrassen utanför Hotell Straubinger stodo en mängd kurgäster samlade och lyssnade till några kringvandrande harpospelare. Jag vet inte hvarför denna undangömda dal plötsligt erinrade mig om Italien. Jag drog mig till minnes den tiden, då jag om kvällarna brukade vandra på Monte Pincio och drömma om hur lycklig jag skulle ha varit, om jag haft Anielka vid min sida. Nu kände jag hennes arm hvila mot min — och än närmare hvarandra voro våra själar.

I en stämning af fridfull ro och stilla lycka återvände vi hem.

10 augusti. — Jag har hela dagen tänkt på de ord Anielka yttrade under vår vandring till Schreckbrücke. Jag tycker mig ännu höra det där utropet: »Du anar inte, hur olycklig jag är!» Hvilken smärta, hvilken bitter klagan det låg däri! Det var en ofrivillig bekännelse, att hon ej älskar, ej kan älska sin man och att mot eller med hennes vilja hennes hjärta hör mig till. Om så är, då har hon varit lika olycklig som jag. Jag säger har varit, ty nu är hon inte längre olycklig. Nu kan hon säga till sig själf: »Jag håller det löfte jag gifvit honom, jag förblir kysk» — och lämnar resten åt Gud.

11 augusti. — Jag börjar inse, att jag inte hade rätt att vänta och fordra af henne, att hon skulle offra allt för mig. Det är icke sant, att man offrar allt för sin kärlek. Om jag till exempel råkat i delo med Kromitski och hon i vår kärleks namn uppfordrade mig att falla på knä för honom och bedja honom om förlåtelse, skulle jag ej göra det. Det är ett orimligt infall, men ändå stiger mig blodet åt hufvudet vid blotta tanken därpå. Nej, Anielka,

du har rätt, det ges saker, som man inte kan och inte har rätt att offra för sin kärlek.

12 augusti. — I dag på förmiddagen ha vi varit på Windischgrätzhöhe. Som jag fann det för långt att gå för Anielka, skaffade jag henne en häst, som jag ledde vid tygeln. Med den andra handen, som jag höll på hästens hals, snuddade jag oupphörligt vid hennes riddräkt. Då hon steg upp i sadeln, stödde hon sig för ett ögonblick emot mig, och genast vaknade mitt forna jag till lif. För att döda det skulle jag nödgas döda min egen kropp och bli endast själ. Jag har lofvat att hålla mina lidelser och begär i tygeln, men jag har inte lofvat att vara fri från dem, ty lika gärna kunde jag ha lofvat att inte andas. Om jag kunde vidröra Anielkas hand lika lugnt som ett stycke trä, vore det ett tecken, att jag inte längre älskade henne, och alla löften vore då obehöfliga. Då jag sade henne, att jag genom hennes inflytande blifvit en ny människa, gjorde jag mig ej skyldig till en uppsåtlig osanning, men jag angaf inte närmare, hvari den stora förändringen bestod. I grund och botten har jag endast lärt att behärska mig. Jag har afstått från hel lycka för att få njuta åtminstone en half sådan. Jag har föredragit att äga Anielka på detta sätt framför att inte äga henne alls, och jag tänker mig, att enhvar, som själf har älskat, med lätthet skall förstå mig. Om lidelserna, såsom skalderna påstå, äro hundar, så har jag bundit mina hundar och ämnar svälta dem, men jag kan omöjligt hindra dem att slita i sina kedjor och tjuta.

Jag vet mycket väl hvad jag har lofvat — och jag skall hålla det. Förresten måste jag. Inför Anielkas obeveklighet står mig intet annat öfrigt. Min vilja spelar härvidlag ingen roll. Dessutom har jag ett band på mig också i min fruktan att bli be-

röfvad till och med det lilla jag har fått. Jag är numera nästan öfverdrifvet försiktig, i min ängslan att skrämma bort den skygga fågel, som jag kallar platonisk kärlek och hon vänskap. Jag minns detta hennes uttryck, ty det var som ett litet sting, hvilket först knappast kändes men sedan börjat svida alltmer. Då fann jag ordet för litet, nu finner jag det nästan fegt. Det är ett egendomligt drag hos kvinnorna, denna deras rädsla att nämna saker och ting vid deras rätta namn. I klara ordalag sade jag ju Anielka, hvad jag bad henne om, och hon missförstod mig ej, men ändå började hon tala om vänskap, liksom för att i händelse af behof kunna bakom det ordet skydda sig för mig, för sig själf och för Gud.

Å andra sidan är det sant, att man kan ge en dylik öfversinnlig känsla hvilket namn man behagar. Det ligger något bittert och vemodigt i den tanken.

Denna ytterliga försiktighet, som är utmärkande för somliga kvinnor, härflyter utan tvifvel ur deras kyska blygsamhet, men den utesluter ädelmod. Jag har för Anielkas skull offrat halfva mitt väsen — och hon unnar mig inte ens ett fattigt ord! Det är med bitter grämelse jag säger mig det. Man har så svårt att tänka sig kärlek utan ädelmod, utan önskan att bringa något offer.

Under vår utflykt i dag språkade vi förtroligt och med en underström af ömhet — men lika förtroligt och på samma sätt skulle ett par syskon ha kunnat språka. Om vi företagit en sådan utflykt före vår öfverenskommelse vid Schreckbrücke, skulle jag försökt kyssa hennes händer eller fötter, jag skulle om än endast för ett ögonblick ha slutit henne i min famn — men i dag gick jag lugn och stilla vid hennes sida, ja, jag talade inte ens om vår kärlek. Till en del var det beräkning, som afhöll mig därifrån, ty jag ansåg, att jag härigenom borde förvärfva hennes tillit och tacksamhet. Med denna tyst-

nad ville jag säga henne: »Du missräknar dig inte på mig: jag bryter inte vårt aftal, jag tillåter mig snarare mindre än jag har rätt till.»

Man känner sig dock nästan förfördelad, när ens offer mottages lika villigt och gärna som det bjuds. I sitt sinne säger man då ofrivilligt till den älskade: »Nu är det din tur att visa hvad du kan offra!»

Så sade också jag — men förgäfves.

Hvad är nu slutsumman af allt detta? Att jag känner en viss missräkning. Jag hade trott, att då ett dylikt fördrag väl slutits emellan oss, så skulle jag inom dess gränser vara fri som fågeln; jag hade trott, att jag från morgon till afton skulle få upprepa och höra upprepas de orden »jag älskar», att jag ändtligen skulle få godtgörelse för alla lidanden och kval, att jag skulle bli konung i detta mitt konungarike. Men i stället känner jag gränserna bli allt trängre, och i min själ vaknar ett tvifvel, som tar sig uttryck i frågan: »Hvad har du vunnit?»

Men jag söker att jaga bort det. Något har jag dock vunnit! Jag har vunnit, att hennes ansikte strålar af lycka och glädje, jag har vunnit, att hon småler emot mig och att hennes klara blick tillitsfullt möter min. Om jag inte trifs i mitt nya hus och finner det trångt, så är det, emedan jag ännu inte är hemmastadd där.

För öfrigt stod jag nyligen utan tak öfver hufvudet — och om jag ej klart kan se, hvad jag har vunnit, så vet jag dock, att jag ingenting kunde förlora. Det kommer jag aldrig att glömma.

14 augusti. — Faster börjar tala om hemresan. Hon längtar till Ploszow. Jag frågade Anielka, om hon gärna vänder tillbaka. Hon jakade, och därför längtar nu också jag, att vi skola resa. Förr knöt jag alltid några dunkla, oförklarliga förhoppningar vid våra ombyten af vistelseort. Nu

hoppas jag inte längre något, men så många goda och ljufva minnen äro förenade med Ploszow, att jag med glädje återser det.

16 augusti. — Dagarna förflyta enformigt. Jag tänker och jag hvilar. Mina tankar äro ofta vemodiga och stundom bittra, men jag var så trött, att jag njuter af denna hvila. Det är förnämligast genom den jag märker, hur mycket bättre jag nu har det. Anielka och jag äro mycket tillsammans; vi läsa och vi tala om hvad vi läst. Allt hvad jag säger hänför sig uteslutande till vår kärlek, men egendomligt nog talar jag nästan aldrig direkt om den; det är som om den där kvinnliga rädslan att nämna sakerna vid deras rätta namn hade meddelat sig också åt mig. Jag vet inte själf, hvaraf detta kommer sig, men det är så. Det plågar mig — ibland till och med mycket — men det bereder mig också glädje, ty jag ser, att Anielka är nöjd, och, hvad mera är, jag känner, att det ökar hennes kärlek till mig.

För att binda oss än närmare samman har jag på de sista dagarna talat mycket om mig själf. Efter det förbund vi ingått anser jag, att hon bör få lära känna mig helt. Jag har endast förtegat sådana saker, som kunnat såra hennes finkänslighet och kvinnliga blygsamhet. Däremot har jag sökt skildra den ödslighet och tomhet, som råder inom mig, min skepticism och min saknad af hvarje fäste i lifvet. Jag har öppet sagt henne, att jag ej äger något i världen utom hennes själ. Vidare har jag berättat, hvad jag gick igenom efter hennes giftermål, hvilka revolutioner som försiggått inom mitt hjärta och min tankevärld, sedan min återkomst till Ploszow. Alla dessa förtroenden ha endast varit en förklädd bekännelse om min kärlek, och därför har det varit mig en dubbel njutning att få skänka henne dem.

Hon har låtit sig bedragas af formen för denna bekännelse och har lyssnat, som om det ej varit om henne jag talat — med rörelse, deltagande och kanske med en känsla af omedveten, hemlig lycka. Ofta har jag sett hennes ögon fyllas af tårar, hennes barm häfva sig af återhållna snyftningar. Hela hennes inre varelse har liksom flugit mig till mötes med öppnad famn och ropat: »Kom, ty du behöfver att bli lycklig!» Och jag har med blicken svarat henne: »Jag själf begär inte mera någonting, jag väntar tåligt på hvad du vill ge mig.»

Jag talade så öppet och oförbehållsamt äfven därför, att jag hos Anielka ville väcka en känsla af att oinskränkt förtroende borde råda emellan oss. Jag ville förmå henne att också öppna sitt hjärta för mig och bekänna, hvad som rört sig inom henne under hela denna tid. Men det lyckades mig ej. Jag försökte fråga, men orden kommo så motsträfvigt öfver hennes läppar, svaren voro så undvikande, att jag snart upphörde. För att vara fullkomligt öppenhjärtig skulle hon nödgats tala om hvad hon kände för mig och hurudant hennes förhållande till mannen varit. Just detta ville jag förmå henne till — men just detta var henne omöjligt; hon var för skygg och för lojal mot sin man.

Jag förstår detta mycket väl, men jag kan ändå ej bli kvitt en känsla af bitterhet och besvikenhet. Någon hviskar i mitt öra: »Du ensam bringar alla offer; du ger henne allt men får nästan ingenting i gengäld. Du söker invagga dig i den tron, att hennes själ hör dig till — men äfven den förblir ju sluten för dig. Hvad har du alltså egentligen fått?»

Jag erkänner, att den stämman talar sant — och jag sätter återigen mitt hopp till framtiden.

17 augusti. — Jag kommer numera ofta att tänka på Mitskiewicz' ord: »Men jag blef endast

till hälften frälsad.» En dylik half frälsning kan icke skänka en frid. För att jag skulle kunna känna frid, fordrades det, att jag icke åtrådde något mera eller med andra ord, att jag upphörde att älska. Allt oftare har jag stunder af förtviflad modlöshet, då jag säger till mig själf, att jag endast kommit in i en ny labyrint. Det har skänkts mig lindring i de kval, som jag inte längre kunde uthärda — det är sant. Men lindring i smärtan är icke detsamma som smärtans upphörande. Då araben i öknen tar en sten i munnen i brist på vatten, släcker icke detta törsten, det är endast ett svek, som begås emot den. Nu är frågan, om inte också jag begår ett svek mot mig själf? Återigen har jag två människor inom mig: åskådaren och aktören, och åter börjar den förre kritisera den senare och gör ofta narr af honom. Den där skeptikern Ploszowski, den där Ploszowski, som är långt ifrån fast öfvertygad om själens existens men som är förälskad i en själ, förefaller mig löjlig. Hvad är det egentligen för slags förhållande detta mellan oss båda? Ibland känner jag mig färdig att kalla det en osund skapelse af min exalterade fantasi. Nu först liknar jag i sanning en fågel, som släpar ena vingen på jorden. Jag har dömt halfva min varelse till paralysi, jag lefver endast ett halft lif och söker tvinga mig att älska endast med half kärlek. Det är för resten en fåfäng sträfvan. Att skilja drift från kärlek är lika omöjligt som att skilja tänkandet från varat. Jag kan tänka endast som en människa, och jag kan älska endast som en människa. Till och med de religiösa känslorna, de mest ideella af alla, taga sig uttryck i ord, knäböjningar, kyssande af reliker. Och jag har velat, att kärleken till kvinnan skulle afkläda sig hvarje konkret form, allt jordiskt, och existera på jorden såsom något öfverjordiskt!

Hvad är kärleken? — Åtrå och sträfvan. Hvad har jag sökt frigöra den från? — Åtrå och sträfvan. Lika gärna kunde jag gå till Anielka och säga henne: »Alldenstund jag älskar dig högst på jorden, så lofvar jag dig, att jag inte skall älska dig.»

På botten af allt detta ligger ett misstag, ett oerhördt misstag. Jag var i själfva verket lik en vilsen vandrare i öknen, och det var alls inte förvånande, att jag lät mig gäckas af ett fata morgana.

18 augusti. — Jag kunde inte sofva i natt, och för att mina tankar inte skulle färgas alltför svarta, började jag tänka på Anielka och frammana hennes bild för mina ögon. Plötsligt kom jag att erinra mig, att det ej finns något porträtt af henne, och jag greps af en häftig önskan att äga ett. Jag hakade mig fast vid denna tanke, och den gjorde mig så lycklig, att sömnen totalt jagades på flykten. »Då får jag ändtligen äga dig,» tänkte jag, »då får jag kyssa dina händer, dina läppar, dina ögon, utan att du stöter mig ifrån dig.»

Jag började fundera öfver sättet att utföra min plan. Jag kunde inte säga till Anielka: »Låt måla ditt porträtt, jag skall betala kostnaden.» Nej, i detta fall som i så många andra var det min ovärderliga faster, som skulle komma till min hjälp. På Ploszow ha vi ett helt galleri af familjeporträtt, som utgöra fasters stolthet och min förtviflan — en del af dem äro rysansvärda — och faster är mycket angelägen om att inga af de närmaste familjemedlemmarna skola saknas där. På grund af hennes innerliga tillgifvenhet för Anielka var jag viss om att hon med glädje skulle omfatta förslaget att få henne representerad. Från det hållet mötte alltså inga svårigheter.

Återstod endast att öfvertänka, åt hvem man skulle anförtro utförandet af porträttet. Helst skulle

jag velat anlita någon af de stora franska konstnärerna, men detta var ej att tänka på. Faster och fru Celina skulle ej vilja höra talas om en resa till Paris nu. Jag förutsåg, att faster, patriotisk som alltid, skulle föreslå någon polsk artist, och själf hade jag ingenting däremot. Jag mindes mig i Varschau och Krakau ha sett porträtt, lika väl målade som trots några utländska mästares. Men detta skulle medföra ett dröjsmål, och det var nog för att jag skulle förkasta tanken. Jag känner alltid en feberaktig otålighet att se mina planer realiserade — i det afseendet liksom i så många andra af ett äkta kvinnligt skaplynne. Hvad jag har beslutit i dag vill jag se utfördt i morgon.

Som vi befunno oss i Tyskland, i närheten af München och Wien, började jag alltså låta de tyska målarna passera revy. Jag stannade slutligen för två namn: Lembach och Angeli. Af Lembach har jag sett förträffliga porträtt, men endast manliga, och dessutom förargar han mig genom sin självsäkerhet och sin vårdslöshet. Angelis kvinnoansikten tillfredsställde mig inte heller fullt, men jag måste dock tillerkänna honom mjuk penselföring, och det var just hvad ett sådant ansikte som Anielkas kräfde. Dessutom fanns Angeli närmare — ett skäl, som man nästan blyges att åberopa, då man inte vill gälla för en filister, men som den här gången onekligen syntes mig talande. »De döda rida fort,» säger skalden, men förälskade rida ändå fortare. Jag bestämde mig alltså för Angeli. I allmänhet tycker jag inte om när kvinnor framställas i baldräkt, men Anielka ville jag ändtligen ha i hvitt med violer. Det skulle ge mig illusionen, att hon var min forna Anielka. Ingenting fick påminna mig om att hon var fru Kromitska.

Jag längtade, att natten skulle taga slut, så att jag fick tala med faster. Men min första plan från-

gick jag. Om faster lät måla porträttet, skulle hon ändtligen vilja vända sig till en polsk artist, och jag beslöt därför att förära henne Anielkas porträtt på hennes namnsdag, som infaller i slutet af oktober. Under sådana förhållanden kan Anielka ej vägra. Naturligtvis skall jag beställa en kopia för egen räkning.

Jag sof knappast en blund, men jag räknar denna natt för en af mina bästa. Först vid femtiden somnade jag in, men klockan åtta var jag redan uppe. Jag begaf mig direkt till Straubinger och sände af ett telegram till Künstlerhaus' byrå med förfrågan, om Angeli var i Wien. Då jag återkom hem, fann jag damerna vid frukostbordet. Jag gick rakt på sak.

»Anielka,» sade jag, »jag har något att bekänna för dig: i stället för att sofva i natt har jag egenmäktigt beslutit öfver ditt öde, och nu kommer jag med en bön, att du skall samtycka till hvad jag beslutit.»

Anielka gaf mig en nästan förskräckt blick. Kanske trodde hon, att jag blifvit galen eller att jag fattat det förtviflade beslutet att yppa allt för faster och hennes mor. Seende min lugna, nästan likgiltiga min frågade hon dock:

»Hvad har du beslutit?»

Jag vände mig till faster:

»Jag hade tänkt, att det skulle få bli en öfverraskning,» sade jag, »men eftersom det är omöjligt, så talar jag nu öppet om hvad för en namnsdagsgåfva jag ämnar ge faster.»

Och jag berättade hvad jag tänkt ut. Faster blef förtjust, och jag tyckte mig se, att äfven Anielka blef glad — och detta ensamt var nog att göra mig öfverlycklig. Det började genast en liflig diskussion om hvem som skulle måla porträttet, hur Anielka skulle vara klädd och så vidare. Jag hade svar tillreds på alla frågor. Icke nöjd med att tillförsäkra

mig Anielkas porträtt beslöt jag dessutom att vinna ännu något mera.

»Det kommer inte att ta lång tid,» sade jag. »Jag har redan skickat af ett telegram med förfrågan, hvar Angeli finns. Fyra eller fem sittningar är allt som behöfs, och eftersom damerna ändå skola uppehålla sig några dagar i Wien för toalettangelägenheters skull, så gör det nästan ingen skillnad i vår resplan. Vi måste bara nu genast skicka Anielkas fotografi — den till exempel, som fru Celina har med sig — och så en lock af hennes hår. Innan vi komma, har Angeli redan första utkastet färdigt — och sedan återstår bara att fullborda det.»

Till en viss grad kunde allt detta vara sant, men hårlocken bad jag om för min egen räkning och ej för Angelis. Blott ifall han målat efter fotografi skulle den varit behöflig — men på sådana villkor skulle Angeli återigen aldrig ha åtagit sig att måla ett porträtt. Jag räknade emellertid på fasters och fru Celinas obekantskap med porträttmåleriets mysterier och lät påskina, att hela taflans öde berodde af den där locken.

Ett par timmar efter frukosten fick jag svar på mitt telegram: Angeli var i Wien och höll just på att afsluta ett porträtt af furstinnan M. Jag skref genast till honom. Därefter gick jag ned till Anielka, som tog sig en promenad i villans trädgård.

»Och din hårlock?» sade jag. »Jag vill skicka af brefvet före klockan två.»

Hon skyndade in i sitt rum och kom strax därefter tillbaka med en afklippt hårlock. Min hand darrade lätt, då jag tog emot den, men jag såg henne rätt i ögonen, och min blick sade:

»Förstår du inte, att det är för min egen räkning jag vill ha den här hårlocken och att den för mig skall bli det dyrbaraste jag äger.»

Anielka stod stum. Hon slog ned ögonen och

rodnade likt en ung flicka, som för första gången lyssnar till en kärleksförklaring. Hon hade förstått mig. Jag tänkte i mitt sinne, att lifvet vore ett ringa pris för en kyss af hennes läppar. Min kärlek blir stundom så förtärande, att den känns som smärta.

Jag har nu en liten del också af hennes kroppsliga jag... förvärfvad genom list. Jag, den blaserade vivören, jag skeptikern, jag, som hvarje ögonblick iakttar och analyserar mig själf — jag ertappar mig med handlingar och känslor värdiga Goethes Siebel!

Men jag säger till mig själf: I värsta fall är jag sentimental och löjlig. Hvem vet, om icke mitt andra jag — mitt icke sentimentala jag, som kritiserar och analyserar allt — är hundra gånger dummare, löjligare och föraktligare? Att analysera känslor är som att sönderplocka en blomma. Oftast förstör man därigenom lifvets skönhet — och därmed också lyckan eller med andra ord, det enda i lifvet, som äger någon mening.

22 augusti. — Vi vänta på första vackra dag för att ge oss af. I tre dagar har det nu rådt ett egyptiskt mörker. Molnen, som redan i en vecka legat flockade öfver bergstopparna och höljt dem med snö, har nu sänkt sig öfver Gastein och insvept hela dalen. Det råder en sådan dimma, att vi om middagarna ha svårt att hitta vägen från vår villa till Straubinger. Allt är svept i töcken: träd och byggnader, berg och vattenfall. Allt är som uppslukadt af denna gråhvita, fuktiga dimma. Från klockan två ha vi lamporna tända. Damerna ha i det närmaste afslutat sin packning, och vi skulle redan ha rest, om icke en öfversvämning hade gjort vägen till Hofgastein ofarbar. Faster fick i morse bref från gamle Chwastowski med rapporter om skörden och har under större delen af dagen med stora

steg gått af och an i matsalen och grälat på honom. Fru Celina har fått tillbaka sin migrän, och äfven Anielka såg helt blek och dålig ut, då hon i morse kom ned till frukostbordet. Hon hade drömt om den där kretinen, som vi mötte på vägen till Schreckbrücke, och vaknat af förskräckelse. Sedan hade hon inte kunnat somna om. Det är egendomligt, hvad den där stackars varelsen gjort för ett intryck på henne. Jag försökte lifva upp henne och komma henne att glömma det pinsamma intrycket, och det lyckades mig också. Allt sedan vår öfverenskommelse vid Schreckbrücke är hon långt gladare och lugnare och lyckligare.

Detta afhåller mig från att ens knota, ehuru jag ofta känner lust därtill. Då jag slöt fördraget med henne, visste jag mycket väl hvart jag ville komma, hvilka former jag ville att vår känsla skulle ikläda sig. Men nu märker jag, att den ej kläder sig i några former alls och att det är så Anielka vill ha det. Jag har ständigt en känsla af att hon ej ger mig hvad jag har rätt att fordra, men själf vågar jag icke utkräfva det.

Jag vågar det icke — kanske delvis emedan jag är så trött, att jag föredrager den fattigaste frid framför den forna fruktlösa kampen; men kanske delvis också af en annan orsak. Jag ser, att jag genom denna min resignation vinner Anielkas hjärta. Hon anser, att jag numera älskar henne med en renare kärlek, och därför aktar — jag vågar inte säga älskar — hon mig högre. Trots att jag ej har något faktiskt bevis härför, känner jag, att så är, och detta håller mitt mod uppe. Jag säger nämligen till mig själf: »»Eftersom hennes känsla för dig härigenom växer i styrka, så försök att härda ut, försök att ha tålamod — kanske att den till sist blir starkare än hennes motståndskraft.»

Människor i allmänhet och särskildt kvinnorna

anse, att den så kallade platoniska kärleken är en särskild art af kärlek, oändligt sällsynt och oändligt hög och ren. Detta är helt enkelt begreppsförvirring. Ett platoniskt förhållande kan existera, men att tala om platonisk kärlek är ungefär samma nonsens som att tala om icke lysande ljus. Till och med i kärleken till aflidna ingår en längtan efter såväl deras kroppsliga gestalt som deras själ. Mellan lefvande är ett dylikt platoniskt förhållande resignation. Jag ville icke bedraga Anielka, då jag sade henne: »Jag skall älska dig, som om du redan vore död!» Men resignation utesluter ej hopp. Trots så många missräkningar, trots öfvertygelsen att alla förhoppningar skola grusas, har jag dock innerst i mitt hjärta en känsla af att vårt nuvarande förhållande blott är en anhalt på vår kärleks väg. Hundra gånger om kan jag säga till mig själf: »Illusion! Illusion!» — men så länge åtrån lefver, så länge lefver också hoppet. Dessa två äro oskiljaktiga. Jag har själf bragt detta förhållande till stånd, men ofrivilligt och trots all min uppriktighet anser jag det för en diplomatisk fint af mig, en krigslist.

Emellertid ligga mina segrar ännu höljda i framtidens mörker — och för närvarande är jag slagen. Det synes mig orimligt och ofattligt, men det är ett faktum. Jag, med all min lifserfarenhet och all min skicklighet att handtera känslans vapen, har blifvit slagen af henne, som äger så oändligt mycket mindre erfarenhet och färdighet i den vägen än jag. Hur har nämligen vårt förhållande utvecklat sig? Till ett syskonförhållande, det vill säga så som hon ville och så som jag — icke ville. Förr seglade jag i storm och gjorde skeppsbrott gång på gång, men jag styrde åtminstone själf min farkost. Nu styr Anielka både sin och min, och färden går öfver lugnare vatten — men åt ett håll, dit jag inte vill. Nu förstår jag, hvarför hon sträckte ut båda händerna emot mig,

så snart jag nämnde Dante och Beatrice. För att leda mig. Handlar när allt kommer omkring också hon efter en uppgjord plan, och är hennes skickligare och bättre uppgjord än min?

Nej, jag känner ingen, som är mera oförmögen än hon att handla beräknande. Den tanken tillbakavisar jag. Men — ja, jag vet att det är mysticism — det förefaller mig, som om någon annan beräknade och planlade i hennes ställe.

Allt som försiggår förefaller mig så sällsamt. Sällsamt är också det, att jag själf frivilligt uppdragit dessa gränser, att jag själf gifvit uppslaget till detta förhållande, så stridande mot min natur, mot mina åsikter, mot mina mest brinnande önskningar. Om någon för ett par år sedan sagt mig, att jag skulle komma på en dylik idé, skulle jag ha ansett honom för en galning och i flera månaders tid i både den profeten och i mig själf haft ett outtömligt ämne till gäckeri. Jag — i ett platoniskt förhållande! Ännu i dag känner jag stundom lust att skratta och håna.

Men det är nöden, som drifvit mig.

23 augusti. — I morgon skola vi resa. Himlen börjar klarna, och det blåser västlig vind, hvilket bebådar vackert väder. Dimman har rullat ihop sig till långa, hvita tågor, som långsamt glida uppåt bergen. Anielka och jag ha gjort en promenad utåt Kaiserweg.

Ett nytt spörsmål hade under natten framställt sig för mig. Jag frågade mig, hvad som skulle inträffa, om vårt förhållande upphörde att tillfredsställa Anielka själf. Jag har icke rätt att öfverskrida gränsen och är rädd för att göra det — men om nu hon skulle ha samma känsla? Hennes medfödda skygghet och kvinnliga blygselkänsla skulle i hvarje fall utgöra ett oöfverstigligt hinder för en frivillig be-

kännelse från hennes sida, men ansåge hon så till på köpet, att vår öfverenskommelse är lika bindande för henne som för mig — då skulle det aldrig komma till klarhet emellan oss.

Vid närmare eftersinnande insåg jag emellertid, hur fullkomligt ogrundad denna farhåga var. Hon, som med eller mot sin vilja ytterligare inskränker de trånga gränser vi uppdragit och som inte ens vill ge mig hvad jag inom dem kan ha rätt att fordra, hon skulle af egen tillskyndelse bevilja mig mera?!

Och ändå vill människan aldrig upphöra att hoppas! Trots det vanvettiga i min förmodan beslöt jag säga Anielka, att vår öfverenskommelse endast för mig är bindande — och att för öfrigt allt beror på henne.

Jag skulle också ha velat säga henne mycket mera, bland annat det, att hon begår en oförrätt emot mig, att jag nödvändigt behöfver höra orden: »jag älskar!» från hennes läppar och detta icke en gång utan ofta, dagligen. I annat fall försmäktar min själ och förlorar kraften att hålla sig kvar uppe på höjderna.

Men Anielka var under den där promenadturen så glad, så otvungen, så hjärtlig emot mig, att jag ej hade mod att grumla hennes glädtighet. I går undrade jag öfver att hon har kunnat besegra mig till och med på ett fält, där jag enligt alla mänskliga beräkningar borde ha blifvit segrare. I dag förstår jag det eller tror mig förstå det: jag älskar henne högre än hon älskar mig.

Jag har känt en person, som hade till valspråk: »Stor sak i mig!» Det skulle jag nu också kunna taga till mitt. Om jag ibland är på väg att uttala ord, som bränna på min tunga likt glödande kol, men ser, att jag därigenom skulle störa hennes glädje, förjaga småleendet från hennes läppar — så tiger jag. Hur ofta, ofta händer icke det!

Väl hundrade gånger förr har jag sagt mig, att jag älskar henne högre än hon älskar mig — men jag lyckas aldrig komma till full klarhet. I dag tror jag så, i morgon så, jag förlorar mig i grubblerier och motsägelser. Ibland känner jag mig öfvertygad om både att hon inte för mig hyser någon djup kärlek och att hon öfver hufvud icke är mäktig af djupare känslor — ibland återigen icke blott tänker utan äfven känner jag, att hon är en af de mest hängifvet och varmt älskande naturer, som jag mött i lifvet. Och jag har alltid bevis för bägge delarna. Om hennes kärlek till mig, säger jag, blefve tre, fyra gånger större, skulle den då också inte till slut bli större än hennes motståndskraft? Jo. Alltså är det endast en fråga om känslans styrka? Nej! Ty om den verkligen vore så svag, då skulle hon inte ha lidit så djupt; men jag har sett henne nästan lika olycklig som jag själf. På alla inkast har jag ett svar: jag har sett!

I dag fällde hon ett yttrande, som också utgjorde ett svar på mina tvifvel. Hon skulle aldrig ha yttrat något sådant, om jag direkt talat om oss och om vår kärlek. Men jag talade i allmänhet, såsom jag numera nästan alltid gör. Jag sökte bevisa för henne, att känslan till sin natur är förbunden med handling, att den är en aktiv kraft och ovillkorligt utmynnar i en viljeakt. Då jag talat till slut, svarade hon:

»Eller också lider man.»

Ja, naturligtvis lider man också. Men med dessa enkla ord förstummade hon mig, och mitt hjärta fylldes af vördnad för henne. I sådana stunder är jag både lycklig och olycklig. Ånyo känner jag mig förvissad om att hon älskar mig på samma sätt som jag älskar henne — men vill förbli ren inför Gud, människor och sig själf. Och mot detta hennes själs oafvisliga kraf står jag maktlös.

Med ett ord sagdt, mina analyser af hennes hjärta och känslor ha ej ledt till något säkert resultat. Jag trefvar alltjämt i mörker. Till mitt religiösa, filosofiska och sociala »jag vet icke» har nu kommit ännu ett, personligt och för mig hundra gånger mera ödesdigert. Länkarna i den kedja, som binder mig vid Anielka, äro så fasta, att det icke finns skymten af sannolikhet, att de någonsin skola brista. Jag älskar henne till förtviflan, men fråga är om inte också sjukligt. Ifall jag vore yngre, frisk till kropp och själ, mindre komplicerad, mera normal, då skulle jag kanske slita mig lös eller åtminstone skulle jag försöka att göra det. Nu försöker jag icke ens. Med detta slags kärlek älska endast nevropater eller gamla människor, som då de hakat sig fast vid kärleken till intet pris vilja släppa den.

Detta enda har spirat upp ur mitt lif, och därför har det också antagit onaturliga dimensioner. En dylik företeelse är helt förklarlig, och den skall upprepas allt oftare, ju flera likar jag får i världen, det vill säga, ju mera godt det blir om hyperanalyserande skeptici, dallrande nervknippen och själar, som endast rymma ett stort »jag vet icke». En dylik modern produkt af en epok, som lider mot sitt slut, behöfver därför alls icke älska och kan draga ett likhetsstreck mellan kärlek och utsväfningar, men så snart alla hans vitala krafter koncentrera sig i någon som helst känsla, så snart den ingår i hans nevros, då gör den honom till sin slaf och antar karaktären af en obotlig sjukdom. Detta inse kanske ännu icke psykologerna, och alldeles säkert är, att det hittills icke insetts af romanförfattarna, som söka analysera den moderna människosjälen.

Wien, 25 augusti. — Vi anlände till Wien i dag.

Under färden framkastade fru Celina en fråga,

som gjorde ett egendomligt plågsamt intryck på Anielka. Vi fyra voro ensamma i kupén, och vi talade om Anielkas porträtt. Plötsligt vände sig fru Celina till dottern med orden:

»Det är ju i dag två månader sedan din man kom till Ploszow?»

»Ja, det kan hända,» svarade Anielka.

Och i detsamma rodnade hon så häftigt, att hon för att dölja det reste sig upp och tog ned sin resväska från bagagehyllan. Då hon åter vände sig om, hade rodnaden nästan försvunnit, men öfver hennes ansikte låg ett nästan kvalfullt uttryck. Faster och fru Celina märkte det ej, ty de hade börjat disputera om dagen för Kromitskis ankomst, men jag såg det och pinades: jag hade kommit att tänka på att hon samma dag hade måst underkasta sig hans kyssar och smekningar. Min kärlek är full af törnen — stora och små, den bereder mig lidanden, men den bereder mig också stunder af vämjelse. Innan fru Celina fällt den där anmärkningen, hade jag känt mig nästan lycklig; jag hade haft en illusion af att Anielka och jag vore ett förlofvadt par, ute på resa. Nu försvann med ens denna ljusa stämning. Jag greps af harm mot Anielka, jag blygdes å hennes vägnar, och mitt sätt emot henne förändrades. Hon märkte detta genast, och då vi i Wien ett ögonblick blefvo lämnade ensamma i väntsalen, frågade hon mig:

»Är du ond på mig?»

»Nej, men jag älskar dig,» svarade jag kärft.

Mina ord bedröfvade henne. Kanske trodde hon, att jag blifvit trött på det nuvarande förhållandet emellan oss och att jag åter skulle bli den forne Leon. Jag åter tänkte med grämelse, att min självkontroll inte ens förhjälper mig att bli herre öfver ett enda pinsamt intryck. Endast de följande in-

trycken förmå utplåna de föregående; min filosofi hjälper mig ej det minsta.

Omedelbart efter framkomsten begaf jag mig till Angeli, men innan jag hann fram, slog klockan sex, och jag fann hans ateljé stängd. Men i morgon skola Anielka och jag följas åt till honom.

Jag har ändrat tanke. Jag vill inte längre ha Anielka i baldräkt, jag vill se henne sådan som jag dagligen ser henne — jag vill se den Anielka, som jag älskar högst.

Doktor Chwastowski har varit på besök hos oss i kväll. Alltid lika frisk och käck.

26 augusti. — Jag har haft en ohygglig dröm. Visserligen är jag inte så naiv, att jag fäster någon vidskeplig betydelse vid drömmar, men jag omnämner denna, emedan jag är öfvertygad om att en frisk hjärna ej kan framalstra dylika fantasier.

Jag har länge lidit af sömnlöshet, men i går hade jag knappast slutit ögonen, förrän en dvala kom öfver mig. Vid hvilken tid jag drömde de där dumheterna vet jag inte, men det måtte ha varit framemot morgonen, ty då jag vaknade var det ljust och drömmen kan ej ha varat länge. Jag såg en massa tordyflar och skalbaggar, stora som tändsticksaskar, kräla fram ur springan mellan madrassen och sängkanten. Sedan började de krypa uppför väggarna. Det är egendomligt, hvad dylika drömmar kunna vara lefvande! Jag hörde tydligt, hur deras ludna fötter rasslade mot tapeterna. Plötsligt såg jag upp och varseblef i hörnet mellan taket och väggen en hel klunga af tordyflar, endast ännu större och hvita till färgen med svarta fläckar på ryggen. Allt detta föreföll mig helt naturligt men på samma gång ohyggligt. Jag kände vämjelse men var hvarken förvånad eller rädd. Först sedan jag vaknat och började tänka redigt, förvandlades vämjelsen till skräck — och,

egendomligt nog, till skräck för döden. Det var första gången i mitt lif jag erfor något liknande. »Hvem vet,» tänkte jag, »hvilka ohyggliga monstra, som kräla i mörkret på andra sidan grafven?» Sedermera drog jag mig till minnes, att jag i något museum sett sådana där väldiga, hvita skalbaggar med svarta fläckar, men först föreföllo de mig som några ohyggliga uppenbarelser från dödsriket.

Jag sprang ur bädden och rullade upp gardinen, och det inströmmande ljuset jagade alla hemska syner på flykten. Ute rådde redan lif och rörelse; grönsaksvagnar, dragna af hundar, rullade förbi, tjänstflickor voro på väg till torget, arbetare till fabrikerna. Anblicken af normalt mänskligt lif är bästa boten för dylika fantasmagorier. Jag har numera ett intensivt behof af ljus och rörelse omkring mig.

Slutsumman af allt detta är, att jag icke är frisk. Jag sönderfrätes inifrån. Att jag upptäcker hvita strån i mitt hår och mitt skägg innebär ingenting öfverraskande, men mitt ansikte har fått en vaxgul färgton, och mina händer börja bli genomskinliga. Jag känner, att min lifskraft börjar uttömmas — och att jag går mot undergång.

Jag kommer aldrig att bli vansinnig. Jag kan icke ens tänka mig möjligheten af att jag någonsin skulle upphöra att kontrollera mig själf. Dessutom har en framstående läkare — och, hvad mera är, en ovanligt intelligent man — sagt mig, att vansinne är oförenligt med en högt uppdrifven förmåga af själfanalys. Men om jag också inte blir sinnesrubbad, kan jag drabbas af någon svår nervsjukdom, och som jag har mina erfarenheter i den vägen, bekänner jag öppet, att jag skulle föredraga hvad som helst annat.

Jag tror på det hela taget inte mycket på doktorer, men jag blir kanske nödsakad att fråga någon

till råds, i synnerhet som faster önskar det. För öfrigt vet jag själf ett osvikligt läkemedel: om Kromitski doge och jag finge Anielka till hustru, skulle jag bli frisk.

Men hon vill inte bli min läkare, skulle det också gälla mitt lif.

Faster, hon och jag ha tillsammans varit hos Angeli. I dag ägde första sittningen rum. Hvad jag haft rätt i mitt påstående, att hon är en af de vackraste kvinnor man kan se, just därför att det inte finns något banalt i hennes skönhet! Angeli såg på henne med så hänförda blickar, som om han haft ett ädelt konstverk framför sig. Han försattes i briljant humör, tecknade med brinnande ifver och dolde alls icke anledningen till sin förtjusning.

»Det är sällan,» sade han, »man träffar på en sådan modell. Men händer det en, då arbetar man också på annat sätt... Hvilket ansikte! Hvilket utttryck!»

Men uttrycket var mindre förtjusande än vanligt, ty min stackars lilla blyga Anielka kände sig förvirrad och förlägen, och det var endast med svårighet hon förmådde bibehålla sin naturliga min och hållning. Angeli förstod hennes känslor.

»Vid de kommande sittningarna blir det allt bättre och bättre,» sade han. »Det tar tid att vänja sig vid allt.»

Och oupphörligt utropade han:

»Det här kommer att bli ett porträtt som heter duga!»

Med välbehag såg han också på faster, som har nobla, uttrycksfulla drag, fulla af energi och karaktär. Hennes sätt mot Angeli var alldeles dråpligt. Återigen var min gamla aristokratiska faster framme, som visserligen aldrig skulle bryta emot god ton men inte heller anser sig behöfva krusa för en herr hvem som helst. Hon var nästan naiv i sitt obesvärade

sätt att bemöta honom. Angeli, som är van att bli fjäsad och på samma gång är en mycket intelligent man, märkte detta, och jag såg att det roade honom.

Vi beslöto oss för en svart sammetstoalett. Anielkas figur är förtjusande i den. Den framhäfver hennes på en gång smärta och fylliga växt.

Angeli kallade under seansen i dag Anielka för »mademoiselle». Jag såg, att detta berörde henne angenämt, och än större tillfredsställelse läste jag i hennes lilla ansikte, då målaren, efter att af mig ha blifvit upplyst om sitt misstag, utropade:

»Det misstaget kommer jag alltjämt att begå... Man kan inte annat än missta sig i det afseendet, när man ser på er!»

Åter steg den varma rodnaden upp på hennes kinder, och hon var verkligen förtjusande. Då vi kommit ut ur ateljén, hviskade jag i hennes öra:

»Du vet inte, du anar inte ens, Anielka, hur vacker du är!»

Hon svarade ingenting — slog endast ned ögonen, som hon alltid gör vid dylika tillfällen. Under hela dagen tyckte jag mig emellertid spåra en lätt ansats till koketteri i hennes sätt emot mig. Hon kände, att jag beundrade henne af hela min själ, och var lycklig däröfver.

Men jag icke blott beundrade henne — det ropade inom mig:

»Må hin onde ta allt hvad aftal heter! Jag älskar henne utan alla inskränkningar och gränser.»

På kvällen voro vi på operan och hörde Wagners »Fliegende Holländer». Jag uppfattade knappast något eller rättare: jag uppfattade endast med min känsla, hörde och såg endast med min kärlek.

»Hvad gör du för intryck på henne?» frågade jag Wagner. »Tränger din musik till hennes hjärta, predisponerar den henne för kärleken, förflyttar den

henne till en värld, där kärleken är högsta lag?» Detta var det enda, som kom mig vid.

Kvinnorna förmå bestämdt inte att älska så helt och uteslutande som vi. De reservera alltid en del af själen för sig själfva, världen och dess intryck.

27 augusti. — Faster ämnar resa i förväg. Hon längtar hem till Ploszow och menar, att hennes närvaro här är fullkomligt obehöflig. Vi ha allesammans opponerat oss, ty vi känna oss oroliga att släppa af henne ensam, så pass till åren som hon är. Jag ansåg mig skyldig att erbjuda henne mitt sällskap, ifall hon stod fast vid sitt beslut, men jag medger, att jag var i verklig ångest för att hon skulle antaga mitt erbjudande. Lyckligtvis hade hon ingen tanke därpå.

»Kommer aldrig i fråga!» svarade hon på sitt vanliga afgörande sätt. »Hvem skulle då följa Anielka till ateljén, ifall Celina känner sig trött eller dålig? Ensam kan hon ju inte gå.»

Och hon hotade Anielka med fingret och tillfogade med rynkade ögonbryn men med ett småleende på läpparna:

»I synnerhet som den där målaren tittar mera på henne än han skulle behöfva — och hon ser det och känner sig smickrad däraf. Jo jo men! Jag känner henne jag!»

»Men han är ju gammal!» svarade Anielka skrattande och kysste fasters hand.

»Gammal ja,» muttrade faster, »men inte så gammal, att han glömt bort att säga komplimanger. Leon, håll ögonen på dem båda två!»

Jag förklarade fasters skäl vara så talande, att det inte återstod mig annat än att afstå från planen att ledsaga henne till Ploszow. Fru Celina började öfvertala henne att åtminstone taga med sig kammarjungfrun, som följt oss till Gastein. Till en början

opponerade sig faster, men hon gaf vika, då Anielka föreställde henne, att de på hotellet redde sig förträffligt utan egen betjäning.

Faster är alltid rask i sina beslut och ämnar resa redan i morgon bittida. Under middagen retades jag med henne, förklarande, att hon föredrog sina kapplöpningshästar framför oss och att det var till dem hon längtade tillbaka. »Ack, hvad du är dum! Tyst med dig!» svarade hon — men sedan glömde hon sig och började högljudt monologisera om sina hästar.

Seansen hos Angeli blef i dag mycket långvarig. Anielka poserade bättre. Ansiktet är redan halffärdigt.

28 augusti. — Faster afreste med morgontåget. Fru Celina har varit med till ateljén i dag. Hon förmådde knappast återhålla ett utrop af förtrytelse vid anblicken af porträttet. Hon har nämligen inte ett begrepp om målarkonst och alla de faser ett porträtt måste genomgå, och hon trodde, att ansiktet skulle förbli sådant det var — det vill säga fult och utan spår till likhet. Jag måste lugna henne. Äfven Angeli började ana hvarom fråga var, och skrattande försäkrade han henne, att detta endast var en puppa, hvarur en vacker fjäril skulle utveckla sig.

För att riktigt trösta henne förklarade han till slut:

»Jag tror, att det här kommer att bli ett af mina bästa porträtt. Jag har inte på länge målat så 'con amore'».

Måtte hans förutsägelse slå in!

Efter seansens slut gick jag till operan för att köpa biljetter till aftonens föreställning. Då jag återkom, fann jag Anielka ensam. — Med ens stormade lidelsen öfver mig likt en orkan. I rummet

rådde halfskymning, gardinerna voro till hälften neddragna — kunde det väl ges ett bättre tillfälle! Jag kände, att jag bleknade, mina pulsar började bulta, jag darrade, och andedräkten stockade sig i mitt bröst. Det tycktes mig, att en flod af värme slog mig till mötes ifrån henne — att samma känslor rörde sig i hennes själ. Hvad hade kunnat hindra mig att slå mina armar om henne, trycka henne till mitt bröst, kyssa hennes ögon och läppar! En stämma inom mig började ropa: »Äga henne och sedan dö!»

Men hon märkte min våldsamma sinnesrörelse. Det kom en glimt af förskräckelse i hennes ögon, men hon behärskade sig genast och inföll brådskande:

»Mamma har gått ut på en stund, men nu stannar du hos mig så länge. Förr var jag rädd för dig, men numera hyser jag ett sådant förtroende till dig och känner mig så trygg i ditt sällskap...»

Jag betäckte hennes händer med kyssar och svarade med halfkväfd stämma:

»Om du visste hvad jag lider... om du visste!»

»Jag vet,» svarade hon i sorgsen, medlidsam ton. »Och därför är du så mycket bättre och ädlare...»

Ännu några ögonblick kämpade jag, men så vann hon seger. Jag vågade icke. Men hur rikt belönad blef jag också icke! Hela återstoden af dagen har hon varit mer kärleksfull mot mig än någonsin, och jag har läst en innerlig ömhet i hennes blickar. Är måhända detta den säkraste vägen till målet? Vinner jag på detta sätt så helt hennes hjärta, att det till slut inte kan motstå mig? — Jag vet inte, det går omkring i mitt hufvud...

Ty, å andra sidan, att fortsätta på denna väg är att af kärlek offra kärleken själf.

29 augusti. — Det har händt något besynnerligt och oroväckande. Under sittningen i dag ryckte Anielka plötsligt till, hennes ansikte öfvergöts

af en mörk rodnad, och sedan blef hon alldeles likblek. Angeli och jag blefvo helt förskräckta. Han afbröt genast sitt arbete och bad Anielka hvila sig; jag skyndade efter ett glas vatten.

Om några minuter var det öfver, och hon ville fortsätta att posera, men jag såg, att hon var orolig och upprörd och måste uppbjuda hela sin självbehärskning för att lugnt sitta stilla. Kanske var hon uttröttad. Dagen har varit tryckande varm, och husväggarna äro heta som kakelugnar. Jag afbröt seansen tidigare än dagen förut. Under hela hemvägen var hon sig ej lik. Vid middagsbordet blef hon plötsligt återigen blossande röd. Fru Celina och jag började fråga, hvad det var med henne, men hon försäkrade oss, att det ej fattades henne något. På min fråga, om jag ej skulle skicka efter doktorn, svarade hon i nästan retlig ton, att det var fullkomligt obehöfligt och att hon mådde utmärkt. Men under hela återstoden af dagen var hon blek. Hon rynkade oupphörligt sina svarta ögonbryn, och hennes ansikte fick ett egendomligt, nästan strängt uttryck. Mot mig var hon långt kyligare än i går — och ibland föreföll det mig, att hon undvek min blick.

Jag förstår inte hvad det kan vara. Jag är alldeles förbi af oro. Återigen har jag en sömnlös natt framför mig, och om jag också skulle somna, känner jag, att jag kommer att plågas af några hemska drömmar, liknande dem jag drömde härom natten.

30 augusti. — Något oförklarligt försiggår omkring mig. I afsikt att som vanligt ledsaga Anielka till ateljén knackade jag vid tolftiden på hennes dörr. Men hvarken hon eller fru Celina var hemma. Hotellbetjäningen upplyste mig om att de för två timmar sedan beställt en vagn och åkt ut i staden. Litet förvånad beslöt jag att vänta på dem. Efter ungefär en halftimme återkommo de också, men Ani-

elka passerade endast med en hälsning förbi mig och gick direkt upp på sitt rum. Jag hann dock se, att hennes ansikte hade ett upprördt uttryck.

Jag trodde, att hon gått för att kläda om sig, men fru Celina tog mig ur min villfarelse.

»Käre Leon,» sade hon, »skulle du vilja underrätta Angeli, att Anielka inte kan komma i dag? Hon är så nervös, att hon omöjligt skulle kunna posera.»

»Hvad är det med henne?» frågade jag, utom mig af oro.

Fru Celina tvekade ett ögonblick, därpå svarade hon:

»Jag vet inte. Vi ha varit hos doktorn, men vi funno honom inte hemma. Jag skref några rader till honom på ett visitkort och bad, att han skulle göra oss ett besök på hotellet... Förresten... ja, jag vet inte...»

Några flera upplysningar kunde jag ej aflocka henne. Jag tog en droska och åkte till Angeli. Det föreföll mig, som han sett misstroget på mig, då jag sade honom, att Anielka ej kunde komma. För öfrigt var detta inte underligt, så nervös och orolig som jag måste ha förefallit.

Det kom för mig, att han kanske misstänkte oss för att vilja draga oss ur spelet. Han känner oss ju inte — kanske han till och med trodde, att något ekonomiskt trångmål var orsaken till min förvirring. För att förebygga dylika misstankar beslöt jag att betala honom i förskott. Vid första ord härom började han lifligt protestera och förklarade, att han ej tog emot betalningen, förrän porträttet var färdigt. Härpå svarade jag, att jag endast var depositarie af en summa, som faster anförtrott mig, och att, som jag troligen skulle resa härifrån, jag helst ville bli af med den. Efter ett långvarigt och ledsamt parlamenterande fick jag min vilja fram. Sedan kommo

vi öfverens om att nästa sittning skulle äga rum i morgon vid vanlig tid; om fru Kromitskas hälsa lade hinder i vägen, skulle jag underrätta honom före tio.

Återkommen till hotellet begaf jag mig direkt till damernas våning. Anielka var på sitt rum, men fru Celina omtalade för mig, att doktorn nyss gått och att han ej kunnat säga något med bestämdhet. Han hade endast anbefallt lugn. Jag vet inte, om det var inbillning af mig, men återigen tyckte jag mig se ett uttryck af tvekan och förlägenhet i hennes ansikte. Måhända var det endast oro.

Äfven jag är djupt orolig, och då jag åter kommit i ensamheten, tänkte jag med bittra samvetsförebråelser, att de inre strider Anielka genom mitt förvållande måste ha att utkämpa ej kunde annat än inverka menligt på hennes hälsa. Jag erfor vid denna tanke en känsla, som i ord skulle kunna uttryckas sålunda: »Må hellre du gå under, än att hon skulle bli sjuk!»

Jag var i en sådan ångest, att hon ej skulle komma ned till middagen, som om jag vet inte hvad skulle ha berott därpå. Till all lycka kom hon — men hon var sig alltjämt inte lik. Först tycktes hon bli förvirrad vid min anblick, sedan bemödade hon sig att synas glad och obesvärad, utan att detta dock lyckades. Jag fick ett intryck, att hon bar på någon hemlig sorg. Dessutom måste hon ha varit blekare än vanligt, ty hon har ju snarare ljust hår, men i dag föreföll hon att vara brunett.

Jag grubblar fåfängt öfver hvad som kan ha händt. Ha de fått några ogynnsamma underrättelser från Kromitski? Och i så fall hvad för slags underrättelser? Har han spekulerat bort mina pengar? Nå, än sen! Den förlusten bär jag långt lättare än Anielkas nedslagenhet.

Jag måste i morgon dag skaffa mig klarhet i detta.

Berlin, 3 september. — Jag är i Berlin, och jag är här, därför att jag någonstädes måste taga vägen, då jag flydde från Wien. Till Ploszow kunde jag ej fara — dit kommer hon.

Jag var så öfvertygad om att ingen mänsklig makt skulle kunna lösslita mig från henne, att blotta tanken på en brytning föreföll mig som det orimligaste af allt orimligt. Nu visar det sig, att man aldrig kan vara viss på något: jag har rest min väg, och allt är slut. Jag är i Berlin. Det tycks mig, som om ett maskinhjul snurrade omkring i mitt hufvud. Det snurrar och snurrar, så att hufvudet värker — men jag har inte blifvit galen. Jag är klart medveten om allt, jag minns allt. Min doktor hade rätt: det är endast svaga hjärnor, som bli rubbade. Mig kan detta inte hända också därför, att till och med vansinne ibland kan vara en fabulös lycka.

6 september. — Ibland tror jag dock, att min hjärna skall sprängas sönder. Att en plikttrogen äkta maka, som tillbragt några månader tillsammans med sin man, skall upptäcka sig vara i välsignadt tillstånd, det är ju den naturligaste sak i världen. Men detta högst naturliga faktum förefaller mig så vidunderligt, att det spränger min hjärna i stycken. Man kan ju inte tänka, att någonting är på en gång i enlighet med naturens ordning och en vidunderlighet. Det spränger hjärnan i stycken. Hvad innebär allt detta? Att då andra, som äro bestämda till undergång, krossas af oförutsedda slag, jag däremot krossas af tingens naturliga gång.

Men ju mera naturligt detta är, dess ohyggligare är det.

Idel motsägelser. Hon är inte ansvarig för detta — jag förstår det, ty jag har mitt förnuft i behåll. Hon har icke upphört att vara dygdig och ärbar — men ändå skulle jag hellre ha förlåtit henne hvilket

brott som helst. Detta kan jag inte — nej, vid Gud, detta kan jag inte förlåta dig, just därför att jag älskade dig så outsägligt. Tro mig, när jag säger dig det! Det finns ingen kvinna i världen, som jag föraktar så djupt som dig, ty du hade två — mig för den platoniska kärleken och Kromitski för den — äktenskapliga!

Jag känner lust att krossa hufvudet mot väggen, men — vet du! — jag känner också lust att gapskratta...

Jag hade inte ens anat, att det fanns ett sätt för dig att bli mig kvitt. Det fanns ett, du har lyckats!

8 september. — Då jag tänker, att allt är slut, brutet, att ingenting återstår, att jag rest min väg — för alltid — så kan jag knappast tro det. Anielka finns inte längre för mig! Hvad finns? — Ingenting.

Hvarför lefver jag då? Det vet jag inte. Väl inte af intresse att få erfara, om herr Kromitski får en son eller en dotter!

Oaflåtligt tänker jag: allt det här är ju fullkomligt naturligt — och min hjärna sprängs i stycken.

Det är ju egendomligt! Jag borde väl ha varit förberedd på detta — men det föll mig aldrig in. Jag skulle ha blifvit mindre öfverraskad, om åskan slagit ned på mig.

Kromitski for ju direkt från Varschau till Ploszow och stannade där några dagar, sedan reste de tillsammans, voro tillsammans i Wien, tillsammans i Gastein.

Och jag framkallade den erforderliga erotiska stämningen hos den äkta makan! Jag försatte hennes nerver i dallring, jag väckte hennes längtan efter smekningar! Sannerligen, det har sina rent komiska poänger, det här!

Jag är häpnadsväckande dum. Så snart jag kunde

fördraga herrskapet Kromitskis samvaro, borde jag väl också kunna finna mig i följderna. Men det är inte mitt förnuft utan mina nerver, som ej kunna finna sig. Hos en del människor stå dessa båda faktorer i harmoni. Hos mig bita de hvarandra som ilskna hundar. Än en olycka.

Hvarför har jag egentligen aldrig förutsett detta? Jag borde väl ha insett, att om det fanns någon pina, något slag, ännu smärtsammare än alla de föregående, så skulle det ej besparas mig.

Ibland tyckes det mig, att jag förföljes af försynen och att den, icke nöjd med händelsernas logik, som ensam innebär straff nog, också privat blandar sig i mina angelägenheter och med högst egen hand straffar mig. Men hvadan detta förbittrade hat just emot mig? Hur många män älska icke andras hustrur! Lida de mindre, därför att de älska mindre, lättsinnigare, på ett ohederligare sätt? Hvad vore det för slags rättvisa?

Men nej! Ingen vilja, ingen medveten tanke leder allt detta — det har händelsevis gått som det gått.

10 september. — Jag förföljes oafbrutet af den tanken, att hittills har människolifvets tragedi härflutit ur undantagshändelser och olyckor, men min härflyter uteslutande ur tingens vanliga gång. Sannerligen jag vet, hvilket som är värst! Men så mycket vet jag, att just detta naturliga, hvardagliga är något outhärdligt, olidligt.

11 september. — En människa, som träffas af blixten, lär först styfna till och faller icke med ens. Jag har också hållits uppe af kraften i den åskstråle, som träffat mig — men nu störtar jag snart till marken. Jag börjar känna symtom... Så snart det mörknar, försiggår något sällsamt med mig: jag tycker mig nära att kväfvas, jag försöker

draga djupa andetag, men det är som om luften ej trängde ned i lungorna. Allt emellanåt, både om dagarna och om nätterna, kommer en pinande, obestämd ångest öfver mig — jag vet inte för hvad. Jag har en känsla, att något fasansfullt väntar mig, något långt mera fasansfullt än döden.

I går frågade jag mig, hvad som skulle inträffa, om jag i denna främmande stad plötsligt glömde bort hvad jag heter och hvar jag bor och bara vandrade rätt framåt i mörkret, utan mål, i yrsel.

Det där är sjukliga fantasier. För öfrigt skulle i så fall min kropp bli en symbol af min själ, ty i moralisk mening vet jag inte hvar jag bor; jag vandrar framåt i mörkret, utan mål, i yrsel.

Och jag är rädd för allt — med undantag af döden. Eller rättare sagdt: jag har en sällsam känsla af att det inte är jag som är rädd — det är skräcken, som har tagit bo i min själ — och skälfver.

Jag kan numera inte fördra mörker. Om aftnarna ströfvar jag omkring på de mest upplysta gatorna, ända tills jag är färdig att stupa af trötthet. Om jag mötte någon bekant, skulle jag fly till världens ända; men jag behöfver människovimmel omkring mig. Då det börjar bli folktomt på gatorna, grips jag af en förtärande ångest. Med fasa tänker jag alltid på nätterna. Och dessa nätter äro så ändlöst långa!

Jag har nästan ständigt metallsmak i munnen. Första gången jag kände denna smak var, när jag efter att ha tagit afsked af Klara och återkom hem fann Kromitski i min våning; andra gången var nu i Wien, då fru Celina berättade mig den »stora nyheten».

Hvilken dag det var! Efter doktorns andra besök gick jag för att fråga, hvad han fällt för utlåtande. Jag hade inte skymten af en misstanke, jag förstod ingenting, ens då fru Celina yttrade:

»Doktorn säger, att det är rent nervöst, utan något samband med hennes tillstånd.»

Seende, att jag ingenting begrep, fortsatte hon i förlägen ton:

»Ja, du vet ju inte... jag måste berätta dig en stor nyhet...»

Och hon omtalade den »stora nyheten»... och jag kände tennsmak i munnen och iskyla uppe i hjärnan — alldeles som den gången, då jag oväntadt påträffade Kromitski.

Jag återvände till mitt rum. Jag minns mycket väl, att jag hade en oemotståndlig lust att gapskratta. Denna ideella varelse, som betraktade till och med platonisk kärlek som något otillåtligt, som i stället för »kärlek» sade »vänskap»!...

Jag kände lust att gapskratta — men också att ränna hufvudet i väggen.

Jag bibehöll dock ett slags mekanisk sinnesnärvaro. Jag hämtade den ur känslan af att allt var slut för evigt och att jag måste resa, att jag ej kunde annat än resa... Denna känsla förvandlade mig till en automat, som lugnt och säkert vidtog alla de nödiga förberedelserna för afresan. Jag försummade icke ens att bevara skenet. Hvarför — det vet jag icke. Förmodligen var det af gammal vana. Jag förklarade för fru Celina, att jag varit hos doktorn, som sagt, att jag hade hjärtlidande, och uppmanat mig att ofördröjligen resa till en ryktbar specialist i Berlin — och hon trodde mig.

Anielka — nej! Jag såg hennes ögon vidga sig af ångest, jag såg hennes blygsel och hennes vånda — och där voro två människor inom mig: den ena ropade: »Hvad har hon för skuld?» och den andra kände ett begär att spotta henne i ansiktet.

Ack, hvarför har jag älskat den kvinnan så högt!

12 september. — Det är nära två veckor sedan jag reste. De ha säkert redan återvändt till

Ploszow. Jag har i dag skrifvit till faster, ty jag var rädd, att hon skulle bli orolig för mig och komma hit. Ibland förefaller det mig nästan sällsamt, att det finns någon, som verkligen på allvar frågar efter mig.

13 september. — Det ges män, som förföra andras hustrur och sedan trampa dem under fötterna, öfverge dem och lungt vandra vidare. Jag har inte handlat så, och om hon hade blifvit min, så skulle jag ha burit henne på mina händer, och ingen mänsklig makt skulle ha förmått skilja mig från henne. Det finns alltså brottsligare känslor än min; men på mig har det vältats en sådan börda, att jag ofrivilligt uppfattar den som ett oerhördt straff, och i det jag likaledes ofrivilligt ställer straffets storlek i samband med brottets, får jag en känsla af att min kärlek var ett fasansfullt brott.

Det är en instinktiv ångestkänsla, hvaröfver skepticismen ingenting förmår.

Och dock måste det enligt alla moralbegrepp vara ett större brott att med kallt blod söka locka till sig en kvinna, som man icke älskar, än att drifven af hjärtats oemotståndliga begär söka vinna den, som man icke kan lefva förutan. Tyngre ansvar bör väl icke drabba en för stora, allt uppslukande känslor än för små och lumpna.

Nej! Det är min kärlek, som är den fruktansvärda olyckan.

En människa, som är fri från fördomar, kan föreställa sig, hur hon i ett gifvet fall skulle handla, om hon vore fördomsfull; likaledes kan en tviflande människa känna, hur hon skulle bedja, ifall hon ägde tro. Min själ är så full af bitter klagan, att den, nästan på allvar, utbrister i ett: »Om jag har syndat, Herre, så har jag också blifvit straffad så hårdt, att du nu borde bevisa mig litet barmhärtighet!»

Men jag kan inte ens föreställa mig, hur det

skulle kunna ske mig barmhärtighet. Det är fullkomligt omöjligt.

14 september. — De äro säkert återkomna till Ploszow. Jag tänker alltjämt ofta på henne, ty endast i det fall, att man har något framför sig, kan man lösslita sig från sitt förflutna — men jag har intet. Om jag vore troende, skulle jag bli präst, om jag vore afgjord gudsförnekare, skulle jag kanske bli omvänd. Men de själsliga organ, med hvilka man tror, är förtvinade inom mig. Jag vet ingenting utom det, att för mina lidanden ges det ingen tröst i religionen.

Då Anielka gifte sig med Kromitski, trodde jag, att allt var slut emellan oss. Den gången bedrog jag mig. Men nu finns intet tvifvel längre, nu är allt slut, ty det är icke blott vår vilja, min afresa, som skiljer oss åt, det är också hvad som ligger bakom oss, omständigheternas egen makt.

Våra öden skola hädanefter löpa i banor, så skilda, att intet, icke ens vår vilja, kan närma dem till hvarandra. Anielkas bana går, måhända genom lidanden, till nya världar, nya känslor, ett nytt lif, framför mig åter ligger det tomma intet. Säkerligen förstår och känner hon detta lika väl som jag.

Jag undrar om hon någon gång säger till sig själf: »Den mannen har jag drifvit till undergång — väl icke uppsåtligt, men jag har dock gjort det.»

Det länder mig till intet gagn, men jag skulle dock vilja, att hon åtminstone sörjde däröfver.

Och kanske att hon gör det, till dess hennes barn kommer till världen. Då får hennes lif ett nytt innehåll — och jag upphör att existera för henne. Det är också omständigheternas logik, det är också naturens lag.

En härlig lag!

16 september. — Jag har i dag sett Klara Hilsts namn, tryckt med jättebokstäfver på en affisch. Jag hade glömt bort, att jag redan i Gastein fått ett bref från henne, hvari hon underrättat mig om att hon ämnade sig till Berlin. Nu är hon här — och skall ge några konserter. I första ögonblicket gjorde nyheten alls intet intryck på mig. Men nu, då jag återigen anfäktas af min vanliga nervösa oro, erfar jag en känsla af trygghet vid tanken, att jag har en tillgifven vän här. Detta är dock allt. Jag skulle föredraga, att inte träffa Klara, och jag kommer troligen inte att kunna förmå mig att uppsöka henne. Hennes vänskap är af det där påträngande slaget, som i sin beställsamma välvilja vill veta allt och söker aflocka en förtroenden. Dessutom besitter hon en god dosis tysk sentimentalitet och hyser den uppfattningen, att vänskapen är ett botemedel för alla lidanden. Men för mig skulle det vara fullkomligt omöjligt att säga henne ett ord om hvad som händt. Ofta har jag icke ens styrka att tänka därpå.

17 september. — Hvarför vaknar jag om morgnarna? Hvarför är jag till? Hvarför skulle jag hysa något intresse för mina bekanta eller för människor i allmänhet? Jag har inte sökt upp Klara, ty allt hvad hon skulle kunna säga intresserar mig ej heller, och det tråkar på förhand ut mig. Hela världen är mig absolut likgiltig.

18 september. — Hvad jag gjorde väl i att skrifva till faster! Om jag inte hade gjort det, skulle hon ha kommit hit. Så här skrifver hon:

»Jag fick ditt bref samma dag som Celina och Anielka kommo. Hur är det med dig nu, min käraste gosse? Du säger, att du är bättre, men är du inte alldeles bra? Hvad ha doktorerna i Berlin sagt, och

hur länge ämnar du stanna där? Telegrafera till mig, om du ännu är kvar; i så fall kommer jag genast. Celina har sagt mig, att du afreste så brådstörtadt, att både Anielka och hon blefvo alldeles förskräckta. Om du skrifvit och sagt mig, att du blifvit ordinerad en sjöresa, skulle jag ögonblickligen ha rest till dig. Det är ju endast en dags resa, och jag känner mig nu så frisk som aldrig förr. De där svindelanfallen, som förr brukade komma på mig, ha ej inställt sig en enda gång. Jag är orolig för dig, och i synnerhet är jag rädd, att doktorerna skola ha ordinerat dig en sjöresa. Du är visserligen van vid sådana där färder, men jag får hjärtklappning bara jag tänker på båtar och storm.

»Celina är kry; med Anielka är det ingen fara. Jag har hört, att du redan vet nyheten. Före afresan rådfrågade de än en gång en specialist, och han förklarade, att Anielkas tillstånd inte är underkastadt några tvifvel. Celina är öfverlycklig, och jag känner mig också glad. Kanske detta kan förmå Kromitski att afstå från sina spekulationer där borta i andra ändan af världen och bosätta sig i hemlandet. Anielka blir säkert lycklig, då hon nu får ett mål i lifvet. Hon ser trött och nedslagen ut, men det är väl endast sviter af resan. Sniatynskis barn ha haft svår difteri men äro nu bra igen.»

Läsningen af fasters bref väckte endast ett intryck hos mig: att det för mig ej finns plats hos dem, och framför allt att det inte finns plats för mig hos Anielka. Inom kort blir blotta ljudet af mitt namn en plåga för henne.

19 september. — Jag kan inte föreställa mig Leon Ploszowski om två eller tre år. Hvad kommer han att ha för sig? En fullständig saknad af alla mål i lifvet borde vara liktydig med oundviklig

död. Egentligen taladt finns det för mig ej plats någonstädes.

20 september. — Jag har ej sökt upp Klara, men jag mötte henne i dag på Friedrichstrasse. Hon bleknade af glädje och sinnesrörelse och hälsade mig med så öfversvallande hjärtlighet, att det på en gång rörde och plågade mig. Jag förmådde ej känna någon glädje öfver återseendet.

Hon lade ögonblickligt märke till hur förstörd jag ser ut och började oroligt fråga om min hälsa. Som jag trots all min vänskap för henne omöjligt skulle kunna uthärda att ofta vara tillsammans med henne, svarade jag, att jag var sjuk och inom kort ämnade resa till södern. Sedan förmådde hon mig att följa henne hem och gjorde mig under vägen en mängd frågor om faster, Anielka och fru Celina. Jag svarade i allmänna ordalag. Jag hade en förnimmelse af att hon var kanske den enda i hela världen, som skulle kunna förstå mig, men samtidigt kände jag, att jag ej för allt i världen skulle vilja öppna mitt hjärta för henne.

Och dock är jag inte okänslig för godhet. Då Klara såg på mig med sina trohjärtade, blå ögon, forskande, som om hon velat skåda ända ned i djupet af min själ, greps jag af en sådan rörelse öfver hennes godhet, att jag skulle velat gråta. Trots alla mina bemödanden att synas mig lik märkte hon, att jag var en helt och hållen annan människa än förr; med sin kvinnliga instinkt kände hon, att jag lefver, talar och tänker nästan mekaniskt och att min själ är till hälften död. Så snart hon gjort denna upptäckt, slutade hon att fråga och forska och blef endast ännu ömmare emot mig.

Jag märkte, att hon var rädd att trötta och enervera mig och att hennes innerliga godhet ute-

slutande var dikterad af deltagande — ej af någon önskan att vinna mig.

Jag var henne tacksam därför, men jag kunde ändå ej värja mig för en känsla af trötthet. Jag är numera alldeles oförmögen att koncentrera mina tankar, och till och med ett vanligt samtal är mig därför en olidlig ansträngning. Och dessutom, nu, då jag har förlorat mitt stora mål, har jag inför allt endast en fråga: hvad tjänar det till?

21 september. — Aldrig förr har jag upplefvat en så ohygglig natt. Det tycktes mig, att jag steg ned för en ändlös trappa, ned i ett allt djupare mörker, där fasor utan namn omhvärfde mig. Jag har beslutit att lämna Berlin, ty under denna blygrå himmel kväfs jag. Jag återvänder till Rom, till min villa i Babuino — och där bosätter jag mig för alltid. Jag har gjort upp mina räkenskaper inte blott med Anielka utan med hela världen, och jag ämnar nu vegetera slut på lifvet där borta i ensligheten. Måtte jag få göra det i fred och ro! Gårdagens sammanträffande med Klara har öfvertygat mig om att jag ej skulle kunna lefva tillsammans med människor, om jag också ville, och att jag icke ens har något att gälda deras godhet med. Jag står liksom utstött ur lifvet, och fastän jag känner en olidlig tomhet, har jag ingen håg att vända åter till det.

Tanken på Rom och mitt eremitage i Babuino ler emot mig — visserligen ett matt och vemodigt leende, men ändå — det är hvad jag helst vill. Därifrån flög jag ut i världen lik fågeln ur sitt bo — dit vill jag också släpa mig tillbaka med brutna vingar — och invänta slutet.

Jag skrifver numera om morgnarna, ty om aftnarna stiger jag alltid ned i mitt skumma rike, där fasan bor. I kväll ämnar jag mig på Klaras konsert

och tar då farväl af henne; i morgon reser jag. Under vägen gör jag ett uppehåll i Wien. Det är möjligt, att jag söker upp Angeli — jag vet inte. Jag vet nu för tiden aldrig, hvad jag kommer att göra i morgon.

Jag har i dag fått ett bref från Klara, hvari hon ber mig komma till henne efter konserten. Jag skall gå på konserten, ty jag känner mig tryggare, då jag har en massa människor omkring mig. Men till Klara går jag inte. Hon är för god. Det påstås, att människor, som hålla på att dö af hunger, ej kunna fördraga föda. Min andliga organism kan inte längre fördraga godhet och tröst.

Inte heller påminnelser kan jag fördraga. Det är en bagatell, men jag vet nu, att det utom moraliska orsaker var ännu något annat, som gjorde mitt sammanträffande med Klara till en sådan pina för mig. Hon begagnar samma parfymer som Anielka. Jag har redan förr märkt, att då en person använder något särskildt slags parfym, är det ingenting som gör honom så lefvande för oss som just denna doft.

22 september. — Jag är sjuk. Jag förkylde mig i går på hemvägen, ty i konsertsalen rådde en kväfvande hetta, och då jag kom ut, tog jag ej på mig öfverrocken. Jag återkom till hotellet stelfrusen. Vid hvarje andetag känns det, som om en hop hvassa knappnålsspetsar trängde in i lungorna. Ömsom fryser jag, ömsom svettas jag, och jag plågas af en olidlig törst. Ibland kommer en sådan mattighet öfver mig, att jag känner mig oförmögen att röra en lem. Om någon afresa kan det ej bli tal. Jag skulle inte orka stiga upp i kupén utan hjälp. Nu, medan jag skrifver detta, hör jag mina egna andetag, tre gånger snabbare och ljudligare än i normalt tillstånd. Om inte mina nerver vore så fördärfvade som de äro, skulle jag förmodligen ha öfvervunnit går-

dagens förkylning, men nu saknar jag all motståndskraft. Jag antar, att det är lunginflammation jag har.

Jag skall emellertid försöka hålla mig uppe så länge som möjligt. I morse, då jag började känna mig dålig, skref jag i hast till faster, att jag nu är återställd och om ett par dagar reser härifrån. Och ifall jag om ett par dagar ännu har krafter nog, skall jag återigen skrifva detsamma. Jag har bedt faster, att hon skall sända all min post till bankir B., Berlin. Jag skall försöka laga, att ingen på Ploszow får en aning om min sjukdom. Hvad jag är glad, att jag i går tog farväl af Klara!

23 september. — Jag är sämre än i går, men jag har ännu inte intagit sängen. Jag har feber, och jag är medveten om att jag ibland får anfall af feberyrsel. Så snart jag sluter ögonen, utplånas gränsen mellan verkligheten och de bilder, som min sjuka hjärna framalstrar. För det mesta kontrollerar jag mig dock alltjämt, men jag fruktar för att febern skall bli mig öfvermäktig och att jag alldeles skall förlora medvetandet.

En tanke står oaflåtligt för mig: jag, mera gynnad af ödet än de flesta andra, jag, som skulle kunnat skapa mig ett hem, en familj, omge mig med älskande hjärtan — jag sitter nu ensam och sjuk i en främmande stad och har inte ens någon, som räcker mig ett glas vatten! Anielka skulle ha kunnat vara hos mig... Jag förmår inte mer...

14 oktober. — Efter tre veckors afbrott fattar jag åter pennan. Klara har lämnat mig. Som mitt tillstånd inte längre inger några farhågor, har hon rest på besök till några släktingar i Hannover, men hon kommer åter om en vecka. Hon har vårdat mig under hela min sjukdom, och om hon inte varit, hade jag utan tvifvel dött. Jag minns inte säkert,

om det var tredje eller fjärde dagen efter mitt insjuknande som hon kom. Jag var vid medvetande men så sjuk, att hennes åsyn ej gjorde det minsta intryck på mig. Hon hade en läkare i sällskap — och det enda, som väckte min uppmärksamhet, var dennes yfviga, hvita hår. Sedan doktorn undersökt mig, började han ställa en mängd frågor till mig, först på tyska, sedan på franska, men ehuru jag mycket väl förstod honom, svarade jag ej ett ord. Jag fann ej minsta skäl att svara honom, och jag kunde ej förmå mig därtill — det var som om min vilja varit lika maktlös som min kropp.

Jag minns, att man den där dagen lade omslag på mig och att jag retligt protesterade: sedan låg jag lugn och slö. Ibland tänkte jag, att jag säkerligen skulle dö, men denna tanke gjorde intet som helst intryck på mig. Det är möjligt, att man under hvarje svårare sjukdom förlorar förmågan att skilja väsentligt från oväsentligt; säkert är, att uppmärksamheten företrädesvis riktas på obetydligheter. Utom doktorns stora peruk minnes jag från den där dagen endast, att man sköt ifrån den öfre och nedre regeln på dörren till angränsande rum, där Klara skulle bo. Jag följde detta förehafvande med sådant intresse, som om det inneburit något för mig ytterst viktigt.

Kort därefter kom fältskären, som under Klaras öfverinseende skulle vårda mig. Han började genast tala till mig, men Klara gaf honom tecken att vara tyst.

Ännu är jag så kraftlös, att det tröttar mig att skrifva.

16 oktober. — Denna kris har varit välgörande för mina nerver. Jag känner inte längre den där ångesten, som förut pinade mig så ohyggligt. Nu längtar jag blott, att Klara skall komma

åter. Det är inte hennes person jag saknar, det är hennes ömhet och omvårdnad, som jag inte kan umbära. Jag vet, att hon nu icke skall komma att bo hos mig längre, men blotta medvetandet att hon finns inger mig en känsla af trygghet. Svagheten och hjälplösheten klänger sig fast vid det beskyddande stödet som ett barn vid modern. Jag är alldeles öfvertygad om att ingen annan kvinna skulle ha gjort för mig hvad Klara gjort, att de samt och synnerligen hellre skulle ha låtit mig dö än att de begått ett så oerhördt brott mot konvenansen. Det är i synnerhet en, som alltid kommer mig i tankarna, och jag blir bitter till sinnes... Men det där är tankar, som jag gör bäst i att hålla på afstånd än så länge...

Klara tillbragte nätterna påklädd på soffan i rummet näst intill och med dörrarna öppna. Vid minsta rörelse jag gjorde var hon genast vid min sida. Ofta såg jag henne stå lutad öfver min säng, med håret i oordning och blek af trötthet och vaka. Hon gaf mig själf in medicinen, lyfte själf upp mig i bädden. Då jag i mina medvetna stunder ville tacka henne, lade hon fingret på munnen, till tecken att doktorn förbjudit mig att tala. Jag vet inte, hur många nätter å rad hon vakade. Hon var så förbi af trötthet, att då hon om dagarna satt bredvid mig, hon ibland somnade in midt i en påbörjad mening. Då hon vaknade upp, smålog hon emot mig och började sedan åter nicka med hufvudet. Om nätterna gick hon ibland länge af och an i sitt rum för att ej duka under för sömnbegäret men med så tysta steg, att jag ej skulle vetat om det, ifall jag icke genom den öppna dörren sett hennes skugga på väggen. En gång, då hon stod lutad öfver mig, förde jag hennes hand till mina läppar; så snabbt, att jag ej hann hindra det, böjde hon sig då ned och kysste min... Och allt detta trots att jag långt ifrån

alltid förmådde visa mig tacksam emot henne! Då man är sjuk, kan hvad som helst irritera en — mig irriterade hennes höga växt. Jag nästan harmades på henne för att hon ej hade Anielkas figur. Detta kom sig säkerligen däraf, att jag så länge varit van vid att mäta skönhet och behag uteslutande efter en måttstock. Ibland, då jag låg och såg på Klara, fick jag också ett irriterande intryck af att hon var vacker, ej därför att naturen afsiktligt velat göra henne sådan och ej på grund af släktarf, utan af en lycklig slump liksom. Mer än en vacker kvinna har för öfrigt gjort samma intryck på mig. Det finns nyanser, som endast mycket utvecklade och känsliga nerver förmå uppfatta.

Någon gång kunde dock Klaras infallna, bleka ansikte framkalla en illusion hos mig, att det var den andra jag såg... Detta i synnerhet då hon satt i halfskymning, ett stycke ifrån min säng... För en sjuk hjärna existera inga omöjligheter, och förmodligen var det feberyrseln, som framkallade denna synvilla. Ibland omtöcknades mitt förnuft alldeles, och jag nämnde Klara med den andras namn, och jag talade till henne, som om hon varit den andra. Jag minns det som i en dröm och harmas öfver mig själf.

17 oktober. — Bankir B. har skickat mig några bref från faster. Hon frågar, hur det står till med mig och hvad jag har för planer för framtiden, berättar en hop smånyheter och talar till och med om tröskningen. Endast om dem på Ploszow nämner hon inte ett ord. Jag vet inte ens, om de lefva eller äro döda. Ett sådant löjligt och irriterande hemlighetsmakeri!... Tänk så intressant för mig att få veta, hur det går med tröskningen på Ploszow! Jag svarade henne genast, och jag förmådde inte dölja min missbelåtenhet.

18 oktober. — Jag har fått mig tillsändt ett telegram från Kromitski, adresseradt till Varschau. I stället för att telegrafera dess innehåll, har faster kuverterat det och skickat det på posten. Kromitski bönfaller, att jag för att rädda mina egna pengar och honom skall skicka honom ytterligare tjugufemtusen rubel. Jag läste telegrammet med en axelryckning. Hvad frågar jag numera efter Kromitski och mina pengar! Må de göra hvarandra sällskap! Om Kromitski visste, af hvilken anledning jag första gången kom honom till hjälp, skulle han inte förnya sin begäran. Må han bära sin förlust lika lugnt som jag bär min! För öfrigt har han ju den »stora nyheten» att trösta sig med. Trösta er ni, bäst ni gitter, skaffa er så många barn ni vill, men begär inte af mig, att jag skall sörja för deras framtid — det är sannerligen för mycket begärdt!

Om hon åtminstone inte med sådan hänsynslös egoism hade offrat mig för sina så kallade grundsatser!... Men nog därom, hjärnan börjar dansa omkring inne i mitt hufvud. Kan jag då inte ens få vara sjuk i fred!...

20 oktober. — Nej! De ha letat rätt på mig äfven här! På två dagar har jag återigen inte haft ett ögonblicks ro, återigen käns det, som om hufvudet skulle sprängas sönder af maskinhjulet, som surrar därinne. Jag tänker åter på Ploszow och på henne — och på min framtids öden. Jag vet inte, om sjukdomen försvagat min intelligens, men faktum är, att jag alls icke förstår, hvad som försiggår inom mig. Det ser ut som om min svartsjuka hade öfverlefvat min kärlek.

Och det är en dubbel svartsjuka, ty den är riktad icke blott mot den konkreta verkligheten utan äfven mot känslor. Hela mitt inre råkar i uppror vid tanken, att barnet skall komma att lägga beslag

på Anielkas hjärta och — hvad som är värst af allt — närma henne till Kromitski.

Om hon vore fri, skulle jag numera inte vilja ha henne, men jag kan inte lida den tanken, att hon skall fatta kärlek till sin man. Jag skulle vilja ge återstoden af mitt lif för att hon aldrig mera skulle bli föremål för kärlek eller ge kärlek.

21 oktober. — Skall detta bli min räddning? Jag har gjort upp mina räkenskaper. Hvad hoppas jag af lifvet? — Intet! Hvad har jag att vänta? — Intet! Men om så är, då finns det ingen anledning, hvarför jag ej skulle skänka bort mig åt någon, som den gåfvan kunde lyckliggöra. För mitt lif, för min intelligens, för mina anlag, för hela mitt jag skulle jag i detta nu inte vilja ge en vitten; dessutom älskar jag icke Klara. Men om hon älskar mig, om hon i en förening med mig ser lifvets högsta lycka, så vore det en grymhet att förvägra henne, hvad jag själf sätter så litet pris på. Jag känner mig endast förpliktad att säga henne, hvad och hvem jag är, så att hon skall veta hvem hon tar. Så mycket värre för henne, om detta icke afskräcker henne — men det är hennes sak.

På detta sätt vidgas klyftan mellan mig och den andra — och det är det enda, som lockar mig. Jag skall visa henne, att om hon på sitt håll vidgat den, så kan också jag på mitt håll göra detsamma. Då blir det ändtligen oåterkalleligen slut — ty än i dag tänker jag på henne. Jag märker det till min harm.

Det är möjligt, att det nu är hat jag känner, men det är ännu inte likgiltighet.

Fru Kromitska trodde utan tvifvel, att jag slet mig lös ifrån henne, därför att jag måste — jag skall visa henne, att jag också vill. Och ju högre muren är, som jag reser emellan oss, dess bättre kommer den att skymma bort henne för mig, dess

fortare och fullständigare glömmer jag henne.

Hvad Klara beträffar, upprepar jag, att jag inte älskar henne, men jag vet, att hon älskar mig. Dessutom står jag i tacksamhetsskuld till henne. Under mina retliga stunder kallade jag ibland i tankarna hennes omsorger om mig för tysk sentimentalitet, men en dylik sentimentalitet skulle i hvarje fall inte den andra ha varit mäktig af. Hon med sin höga dygd skulle hellre låtit mig ligga och dö, än hon gått in på att se mig utan stärkskjorta — att visa sig utan sådan är ju ett privilegium, som uteslutande tillkommer den lagligen äktade maken! För Klara existerade inga små lumpna hänsyn. Hon försummade sin musik, hon underkastade sig nattvak och mödor, hon utsatte sig troligen för förtal — allt för min skull.

Jag har ådragit mig en skuld till henne — och jag betalar den. Jag betalar den dåligt, ty jag erbjuder mig åt henne, därför att jag själf ej frågar efter mig, därför att allt numera är mig likgiltigt och därför att jag endast är en spillra af en människa. Men eftersom hon skattar den spillran så högt — så må hon ta den!

För faster kommer detta att bli en sorg — jag gifter mig med en utländska och ingår till på köpet en mesallians! Men kunde hon blott läsa mitt hjärtas historia under denna sista tid, skulle hon utan tvifvel långt hellre se, att jag gifte mig med Klara, än att jag fortsatte att älska den andra.

Och hvad betyder nu det, att Klaras förfäder troligen varit väfvare? Jag har inga principer, jag har endast nerver, och skall jag ha några sorts åsikter, så äro de snarare liberala. Jag har ofta gjort den reflexionen, att ifall de så kallade liberalerna ofta äro än mer trångbröstade än de konservativa, så äro däremot de liberala grundsatserna i och för

sig mera vida och mera öfverensstämmande med Kristi lära.

Men de där sociala distinktionerna lönar det inte ens mödan att tala om. Först i olyckan känner man hela deras intighet.

Ofrivilligt frågar jag mig gång på gång, hur Anielka skall upptaga nyheten om mitt beslut. Jag har så vant mig vid att hänföra allt till henne, att jag ännu ej blifvit kvitt denna plågsamma vana.

22 oktober. — I dag på morgonen skickade jag af brefvet till Klara. I morgon har jag svar — eller kanske att Klara själf kommer i kväll.

På eftermiddagen fick jag ett nytt telegram från Kromitski. Att ett tiotal ord kunna rymma så mycken förtviflan! Jag hade inte väntat mig, att kraschen skulle komma så snart. Något oförutsedt måste ha inträffat och påskyndat den.

Den förlust jag lider gör intet stort afbräck i min förmögenhet. Jag är alltjämt en rik man — men Kromitski!...

Hvarför skulle jag hyckla inför mig själf? Jag känner tillfredsställelse öfver att det gått därhän med honom. Tänka sig, att om de där människorna i framtiden skola ha något att lefva af, så är det endast tack vare faster, som enligt sitt eget favorituttryck är förvaltare af Ploszowskiernas egendom!

Jag ämnar inte svara Kromitski. Om jag svarade, så skulle det vara med en lyckönskan till den väntade arftagaren. Sedermera blir det något helt annat... då skall jag ge dem båda deras dagliga bröd — till och med rikligt.

23 oktober. — Klara kom inte i går, och jag har ännu ej fått svar ifrån henne. Detta är så mycket egendomligare, som hon hittills dagligen skrifvit. Jag kan ej förutsätta, att hon skall tveka ens i

tio minuter, och därför förvånar mig hennes tystnad.

Jag skall vänta tåligt — men helst skulle jag dock vilja se saken afgjord så snart som möjligt. Jag vet och känner endast ett: att om det läte sig göra, så skulle jag förmodligen taga tillbaka mitt bref.

24 oktober. — Klara skrifver så här:

»Min käre vän! Efter läsningen af ert bref var min första impuls att genast återvända till Berlin; jag var som berusad af lycka. Men just därför att jag älskar er så högt, lyder jag den stämma som säger mig, att kärlek icke får vara liktydig med egoism och att jag icke har rätt att offra er för mig.

»Ni älskar mig icke. Jag skulle vilja ge mitt lif för att det vore annorlunda — men ni älskar mig icke. Det är endast tacksamhet — och förtviflan, som har dikterat ert bref. Från första stunden vi möttes i Berlin såg jag, att ni hvarken var frisk eller lycklig — och hur orolig jag kände mig för er bevisas däraf, att fastän ni tagit farväl af mig och sagt er skola resa, jag dock på hotellet lät efterhöra, om ni verkligen hade rest, och fortsatte därmed, ända tills man en dag underrättade mig om att ni låg sjuk. Då jag sedan skötte er under er sjukdom, blef jag öfvertygad om att äfven min andra farhåga var grundad och att ni bar på någon stor sorg eller lidit en af dessa bittra missräkningar, efter hvilka man har svårt att försona sig med lifvet.

»Då ni nu vill binda ert öde vid mitt, så är det för att bedraga er själf och omintetgöra alla möjligheter för er. Detta vet och känner jag — och tro mig, det är ett bittert medvetande! Men kan jag, med detta för ögonen, antaga ert anbud? Genom att tillbakavisa det blir jag i värsta fall mycket olycklig hela lifvet igenom, men jag behöfver åtminstone aldrig säga till mig själf: 'Jag är honom en börda och ett black om foten.' Jag har älskat er länge, ända från

vårt första sammanträffande, och jag är därför redan förtrogen med sorgen, med de lidanden, som härflyta ur vissheten om att ens kärlek ej är besvarad. Det är mig tungt att lefva med denna visshet, men jag ger utlopp åt min sorg endera i tårar, som andra kvinnor, eller i musiken, såsom konstnärinna. Jag har alltid den trösten kvar, att då ni ibland kommer ihåg mig, så måste ni tänka: 'Min goda syster!' På det lefver jag. Men om jag blefve er hustru och om jag märkte, att ni ångrade ert förhastade steg, att ni ej vore lycklig och kände hat emot mig, då skulle jag dö.

»Dessutom säger jag som så till mig själf: 'Hvarigenom har du gjort dig förtjänt af en sådan lycka?' Ty för mig skulle det vara en lycka utan gräns. Förstår ni, att man kan älska icke blott af hela sin själ utan också med ödmjukhet? Jag vet, att man kan det, ty jag älskar så.

»Jag kan dock ej förmå mig att afstå från allt hopp. Finn mig inte förmäten och döm mig inte alltför strängt! Gud är så barmhärtig och människan hungrar så efter lycka, att väl ingen har kraft nog att en gång för alla frånsäga sig den. Ifall ni om ett halft år eller ett år eller någon gång i ert lif upprepar de ord ni nu ställt till mig, så skall jag känna mig godtgjord för allt — både för de lidanden jag redan gått igenom och för de tårar jag nu inte kan hålla tillbaka.

Klara.»

Det finns inom mig en människa, som förstår att uppskatta hvarje ord i detta bref och som till fullo inser, att det vore en lycka för mig, om jag kunde återvända till denna goda, trofasta, älskande själ.

Men det finns också en annan människa inom mig, en trött människa, som har förlorat all håg att lefva och som visserligen kan hysa medkänsla men

ingenting mera — ty allt hvad som fanns inom honom, det har han nedlagt i en, allt uppslukande känsla.

Jag känner klart, att jag aldrig kommer att vända tillbaka.

28 oktober. — Jag är alldeles viss om att Klara ej kommer tillbaka till Berlin och att hon afreste till Hannover med den bestämda afsikten att ej vända åter. Hon ville undvika mina tacksägelser. Jag tänker på henne med vemod och med tacksamhet, och jag nästan sörjer öfver att det var just mig hon skulle möta på sin väg. Det ligger i allt detta en ödets ironi. Om jag för Klara hyst blott en hundradel af den kärlek jag hyste för Anielka, skulle vi af den kunnat skapat oss en hel värld af lycka.

Men hvarför talar jag i förfluten form, hvarför söker jag att bedraga mig själf? Jag tynges alltjämt af minnenas ok. Jag ser Anielka för mig sådan hon var på Ploszow, i Varschau, i Gastein — och jag kan inte slita tankarna ifrån det förflutna. För öfrigt förvånar det mig inte. Där ligger i detta förflutna så mycket offradt hjärteblod, så många bortslösade känslor, att det ej skulle kunna vara annorlunda. Det svåraste af allt för en människa är att icke minnas.

Oupphörligt ertappar jag mig med att sitta försjunken i hågkomster — och för att bli dem kvitt måste jag säga till mig själf, att hon nu icke längre är densamma som förr, att hennes känslor tagit en helt och hållet annan riktning och att jag numera betyder intet för henne.

Förr brukade jag aldrig vilja hänge mig åt dessa tankar, ty det kändes, som om mitt hufvud skulle sprängas, men nu gör jag det ofta afsiktligt — det är enda sättet att nedtysta de stämmor, som ljuda inom mig och som allt oftare börja ropa: »Rår hon för att hon tvingats föda detta barn till världen?

Vet du, hvad som rör sig i hennes hjärta? Hon vore inte kvinna, om hon ej komme att älska sitt barn, men hvem svarar dig för att hon nu ej känner sig lika olycklig som du?»

Ibland kommer det för mig, att hon är ännu olyckligare, och då skulle jag vilja insjukna på nytt. Jag kan inte lefva längre med ett sådant kaos inom mig.

30 oktober. — Ju mera mitt tillfrisknande fortskrider, dess oftare komma de forna outhärdliga kvalen tillbaka. Doktorn säger, att jag kan resa om några dagar. Och jag ämnar resa, ty här är jag för nära Varschau och Ploszow. Det är kanske endast ett af mina vanliga tomma hugskott, men det förefaller mig, som om jag skulle komma att känna mig lugnare i Rom. Jag lofvar mig inte att ej tänka på det förflutna — nej, jag kommer att tänka därpå från morgon till afton — men jag hoppas att nå fram till den stilla resignation, hvarmed man från klostercellen blickar tillbaka på det framfarna. Vet jag för öfrigt, hur mitt öde kommer att gestalta sig? — jag vet endast det, att jag ej kan stanna här. Jag ämnar taga vägen öfver Wien för att träffa Angeli. Jag måste ha hennes porträtt i Rom.

2 november. — Jag lämnar Berlin, jag afstår från Rom och återvänder till Ploszow. Må man kalla det för nevros eller galenskap eller hvad man behagar, det är mig likgiltigt. Kärleken till henne är inmängd i hvarje fiber af min varelse, i hvarje droppe af mitt blod. Jag reser till Ploszow, jag skall tjäna henne, jag skall vårda henne, — och den enda lön jag begär är att få se henne.

Det rent förvånar mig, hur jag kunnat tro, att jag skulle kunna lefva utan henne. Ett bref från faster har tagit mig ur min villfarelse, ryckt bindeln

från mina ögon, och jag ser nu åter klart hvad jag alltid borde ha vetat.

Faster skrifver: »Jag nämnde i mitt förra bref ingenting om oss, ty jag hade endast sorgliga saker att säga, och jag föredrog att tiga framför att oroa dig, klen som du är. Jag är djupt bekymrad för Kromitskis skull, och jag vore tacksam för ett råd af dig. Gamle Chwastowski har visat mig ett bref från sin son, som skrifver, att Kromitski är alldeles under isen och hotas af rättsligt straff. Alla där nere ha bedragit honom. Han fick order på väldiga leveranser, och som terminen var kort hann han inte tillse, att furnissörernas varor voro goda. Det visade sig, att allt var uselt, förfalskadt och odugligt — alltsammans kasserades — och nu hotas han till på köpet med åtal för bedrägligt förfarande. Om Vår Herre åtminstone ville bespara honom detta, i synnerhet som han ju är fullkomligt oskyldig! Att han blir ruinerad går väl an, det är värre med skammen! Men hvad skola vi nu göra, hur skola vi kunna rädda honom? Det går alldeles omkring i mitt gamla hufvud! Jag vill ogärna offra den summa jag bestämt åt Anielka, men vi måste ju rädda honom åtminstone från processen. Råd mig, Leon, du är så förståndig och finner alltid på utvägar! Jag har hittills inte sagt ett ord vare sig åt Celina eller Anielka. Jag skulle inte våga det. Ack, det är nästan för mycket på en gång, allt detta! Inte nog med bekymren för Kromitski, jag är lika, om inte mer bekymrad och orolig för Anielka. Hon gör mig rent förtviflad. Celina är en präktig kvinna, men hon har alltid varit öfverdrifvet pryd af sig, och hon har uppfostrat Anielka på samma sätt. Jag tviflar inte på att Anielka blir en god mor, men nu känner jag mig ibland riktigt förargad på henne, ty då man gifter sig, måste man vara beredd på följderna, men Anielka är så förtviflad, som om detta vore en skam. Det

skär en in i hjärtat att se hennes utmagrade ansikte, hennes insjunkna, rödkantade ögon, det uttryck af smärta och liksom af förödmjukelse hon har i blicken. Hvarje dag ser jag spår af tårar i hennes ansikte. Jag har försökt att tala förstånd med henne och läxa upp henne, men det hjälper inte. Uppriktigt sagdt håller jag för mycket af henne, och dessutom kan det ju hända, att man förlorar sin energi med åren. Och så är hon så hjärtinnerligt rar! Om du visste, hur intresseradt hon dagligen frågar efter dig: om det inte varit något bref ifrån dig, om du är frisk, hvart du ämnar resa, hur länge du tänker stanna i Berlin. Hon vet, att jag tycker om att tala om dig, och hon kan i timtal sitta och höra på mig. Måtte Gud vara henne nådig och ge henne styrka att bära de sorger, som vänta henne! Jag är så orolig för hennes hälsa, att jag inte vågar nämna ett ord om hennes mans ställning. Men förr eller senare måste hon ju få veta allt. Jag har inte heller sagt något åt Celina, ty hon är förtviflad öfver dotterns förtviflan och kan inte förstå, hvarför Anielka tar sitt tillstånd så tragiskt.»

Hvarför? Jag ensam i hela världen förstår det, jag ensam skulle kunna svara på denna fråga — och därför återvänder jag till Ploszow.

Nej! Det är icke öfver sitt tillstånd hon sörjer, det är öfver min flykt, min förtviflan, som hon anar, det är öfver brytningen af det förhållande, som blifvit henne dyrbart, alltsedan hon lyckats omskapa det till något rent och kyskt. Jag läser i hennes själ, jag känner hennes känslor, tänker hennes tankar. Hon har lidit lika djupt som jag. Från och med den stund, då jag återkom till Ploszow, började kampen inom henne — kampen mellan kärleken och plikten. Hon ville förbli trogen honom, som hon lofvat sin tro, ty hennes rena natur ryggar tillbaka för lögn och

svek, men samtidigt kunde hon ej ur sitt hjärta förjaga den man, som varit hennes första kärlek — och hon kunde det dess mindre som denne man var vid hennes sida, som han älskade henne och var olycklig.

Under hela månader fortgick denna fruktansvärda inre kamp. Sedan, då hon ändtligen vunnit frid och då ett band knutits emellan oss, så ideellt och så rent själiskt, att det ej i någon mån inkräktade på hennes plikter — då föll plötsligt allt i spillror, och hon stod lämnad ensam, med samma tomhet och ödslighet framför sig som jag. Detta är orsaken till hennes nuvarande förtviflan.

Jag läser nu i hennes själ som i en öppen bok — och därför återvänder jag.

Likaledes inser jag först nu, att jag förmodligen ej skulle ha lämnat henne, om jag känt mig fullkomligt viss om att hennes kärlek till mig skulle bestå i alla skiften. Den djuriska svartsjuka, som fyller hjärtat med raseri och fantasien med ohyggliga bilder af de rättigheter en annan njutit, skulle ej ha varit nog för att lösslita mig från henne. Men jag trodde, att barnet, ännu innan det kommit till världen, skulle lägga beslag på alla hennes känslor, att det skulle närma henne till mannen och för alltid förjaga mig ur hennes hjärta.

Och jag gör mig inga illusioner. Jag vet, att jag ej längre kommer att bli för henne hvad jag varit och framför allt hvad jag skulle kunnat bli, om icke detta inträffat. Jag skulle ha kunnat bli hennes enda käre, det enda bandet, som band henne vid lifvet och lyckan — det blir jag nu aldrig. Men så länge som hon ännu har kvar en gnista af ömhet för mig, så länge stannar jag hos henne, ty jag kan inte skiljas ifrån henne, och jag har ingenstans att taga vägen.

Alltså återvänder jag och börjar blåsa lif i den

där gnistan och värmer mig vid den. Gjorde jag inte det, skulle jag förfrysa.

Jag läser om och om igen dessa rader i fasters bref: »Om du visste, hur intresseradt hon dagligen frågar efter dig — om det inte varit något bref ifrån dig, om du är frisk, hur länge du ämnar stanna i Berlin» — jag kan inte bli mätt på dem. Det är alldeles som om jag varit på väg att dö af hunger och någon oväntadt räckt mig ett stycke bröd. Jag tager emot det — och känner mig färdig att gråta af tacksamhet. Kanske att det är Guds barmhärtighet jag ändtligen får röna?

Jag känner, att jag blifvit förändrad på dessa sista dagar — att den gamla människan dött inom mig. Jag kommer inte längre att uppresa mig mot hennes vilja, jag skall bära allt, jag skall söka vara henne till glädje och hjälp, jag skall till och med rädda hennes man...

4 november. — Efter närmare besinnande har jag stannat i Berlin ytterligare två dagar. Det är en uppoffring från min sida, ty jag brinner af längtan, men jag ansåg det nödvändigt att först skrifva och underrätta om min ankomst. Ett telegram skulle ha kunnat skrämma henne. Jag skref ett gladt bref och afslutade det med en så hjärtlig hälsning till Anielka, som om aldrig något passerat oss emellan. Jag vill hon skall förstå, att jag försonat mig med mitt öde och att jag nu är densamme, som jag var sista tiden i Gastein.

Faster har förmodligen haft en svag förhoppning, att jag skulle komma.

Varschau, 6 november. — Jag kom i dag på morgonen. Faster var mig till mötes i Varschau.

På Ploszow står det tämligen bra till. Anielka är lugnare. Från Kromitski har det på sista tiden ej kommit några underrättelser.

Stackars faster uppgaf ett utrop af förskräckelse, då hon fick se mig. Hon har ej haft en aning om att jag varit sjuk, och naturligtvis har en så långvarig sjukdom ej kunnat gå spårlöst förbi. Jag är blek och affallen, och mitt hår har blifvit så grått vid tinningarna, att jag smått funderar på att låta färga det. Jag vill inte vara gammal eller se gammal ut nu.

Men äfven faster har blifvit mycket förändrad. Det är ju inte länge sedan vi skildes åt, men på denna korta tid har hon blifvit tio år äldre. Hennes ansikte har förlorat sitt forna bestämda, energiska uttryck, och hennes hufvud darrar, hvilket i synnerhet blir märkbart, då hon uppmärksamt lyssnar till en. Jag började oroligt fråga, hur det stod till med henne, och på sitt vanliga rättframma sätt svarade hon:

»Efter återkomsten från Gastein mådde jag utmärkt, men nu är det skralt med mig, och jag känner, att min tid snart är ute.»

Och därpå tillfogade hon:

»Alla Ploszowskier dö af slag — hvar morgon är jag stel i vänstra armen. Men nog nu om det — ske Guds vilje!»

Och jag kunde ej förmå henne att säga ett ord mera om sig själf. I stället började vi rådgöra om sättet att komma Kromitski till hjälp, och vi beslöto att till hvarje pris förhindra en process. Rädda honom från ruin kunde vi inte med mindre än att ruinera oss själfva, och detta skulle drabba Anielka lika tungt som oss. Jag föreslog, att vi skulle hemkalla Kromitski och skaffa honom en egendom att sköta. Detta var liktydigt med hans och Anielkas återförening. Men äfven den kalken var jag redo att tömma.

Faster erbjuder sig att skänka honom en af sina under Ploszow hörande gårdar, och jag skall lämna honom det erforderliga kapitalet — detta tillsammanlagdt skall utgöra Anielkas hemgift. Kromitski måste

endast förbinda sig till att en gång för alla afstå från spekulationer.

Nu skola vi till att börja med sända en skicklig och erfaren advokat till hans hjälp.

Då vi slutat denna rådplägning, ledde jag samtalet öfver på Anielka. Faster berättade mig bland annat, att hon redan är mycket förändrad och att hennes utseende har lidit betydligt. Hos mig väckte detta endast ett än innerligare deltagande för henne. Ingenting förmår mera vända mitt hjärta ifrån henne. Min enda, kära!

Jag ville, att vi genast efter rådplägningens slut skulle resa ut till Ploszow, men faster förklarade, att hon kände sig trött och önskade stanna här öfver natten. Som jag talat om för henne, att jag haft lunginflammation, misstänker jag, att det var mig hon inte ville utsätta för en färd i vagn i regnväder.

Det har regnat hela dagen.

För öfrigt skulle vi inte ha kunnat resa i dag, och i morgon komma vi säkert inte härifrån förrän framemot kvällen. Kromitski behöfver snar hjälp. Jag måste redan i morgon förmiddag träffa aftal med en advokat och skicka ned honom så fort som möjligt.

7 november. — Vi anlände till Ploszow vid sjutiden på kvällen; nu är det midnatt och hela huset sofver. Gudskelof, återseendet upprörde henne ej alltför häftigt. Hon kom emot mig förlägen, osäker, med ett uttryck af blygsel, nästan af ångest i blicken, men jag hade lofvat mig själf, att jag skulle hälsa på henne så otvunget och naturligt som om vi skilts åt i går. Jag betog min hälsning all karaktär af försoning och förlåtelse, all stämning af högtidlighet. Så snart jag blef henne varse, skyndade jag med snabba steg emot henne, och i det jag sträckte ut båda händerna, ropade jag nästan gladt:

»Hur står det till med dig, käraste Anielka? Jag längtade så efter er, att jag uppsköt min sjöresa till framdeles.»

Och hon förstod genast, hvad denna hälsning innebar: jag hade försonat mig med mitt öde, jag återvände till henne och offrade mig själf för hennes lugn. För ett ögonblick antog hennes ansikte ett uttryck af så djup rörelse, att jag var rädd att självbehärskningen skulle svika henne. Hon ville säga något, men orden dogo på hennes läppar, och hon tryckte endast hårdt min hand. Hon var nära att brista i gråt.

Men jag lämnade henne ej tid därtill. I samma glada ton fortsatte jag:

»Nå, hur går det med porträttet? Hufvudet var redan färdigt, då du reste, eller hur? Angeli kommer att dröja med att sända det, ty han sade själf, att det blir hans mästerverk. Han ämnar säkert utställa det i Wien, München och Paris. Det var tur, att jag också beställde en kopia, annars skulle vi ha fått vänta ett helt år. Men jag ville nödvändigt ha ett exemplar för min egen räkning.»

Hur upprörd hon än var, måste hon anslå samma ton, så mycket mer som faster och fru Celina också blandade sig i samtalet. Så förgingo dessa första ögonblick. Hvarje mitt ord var ett svek emot bådas våra känslor. Jag spelade dock hela aftonen troget min roll, ehuru jag kände svetten sippra på min panna. Jag var ännu svag efter sjukdomen, och dessutom var det ju ett oerhördt våld jag måste göra på mig själf. Jag såg, att Anielka under supén med förfäran och rörelse betraktade mitt affallna ansikte och mitt gråsprängda hår; jag såg, att hon anade sig till hvad jag gått igenom. Men jag beskref nästan gladt mina vedervärdigheter i Berlin. På det hon ej skulle tro, att jag lade märke till den förändring hon undergått, måste jag undvika till och

med att se på henne. Mot slutet af aftonen fick jag ett par gånger anfall af yrsel, men jag lyckades dölja det, och hon läste i mina ögon endast glädje öfver återseendet och den innerligaste tillgifvenhet. Jag öfverträffade mig själf, jag var så naturlig och otvungen, att hon måste få det intrycket, att jag nu ändtligen resignerat. Skulle hon i det afseendet ännu erfara några tvifvel, så kunde hon däremot icke hysa det minsta tvifvel om att jag alltjämt älskar henne som förr, att hon alltjämt är min dyrkade, forna Anielka.

Och jag såg, att hon liksom lefde upp i den atmosfär af värme, hvarmed jag omgaf henne. Jag kunde med skäl vara stolt öfver mig själf, ty jag hade med ens försatt hela huset i en gladare stämning. Då jag tog godnatt, utbrast Celina:

»Gudskelof att du är här igen! Du har lifvat upp oss allesammans.»

Och Anielka frågade, i det hon varmt tryckte min hand:

»Nu reser du väl inte så snart?»

»Nej, Anielka,» svarade jag, »nu lämnar jag er inte mera.»

Och jag gick eller snarare flydde upp på mitt rum, ty jag kände, att mina krafter voro nära att svika mig. Mitt bröst ville sprängas af snyftningar. Små uppoffringar kunna ibland vara mera påkostande än stora.

8 november. — Man måste i sanning älska en kvinna med en kärlek utan gräns för att ej öfvergifva henne under dessa förhållanden. Blott och bart fysisk motvilja skulle drifva mig bort ifrån hvarje annan. Att jag stannar och kommer att stanna hos Anielka väcker ånyo den tanken hos mig, att min kärlek är en sjukdom, en abnormitet, som ej skulle komma ifråga, ifall jag vore sund och normal. Vår

tids människa, som nämner allt nevros och ständigt analyserar sig själf, har inte ens den tröst, som medvetandet om att vara trofast skulle skänka. Hon säger till sig själf: din trohet och din beständighet är sjukdom, icke förtjänst — och därmed har hon ännu en pina att lida. Men om denna illusionslösa självkännedom gör lifvet allt mera omöjligt att lefva — hvarför sträfva vi då efter den?

Först i dag, vid fullt dagsljus, varseblef jag, hur förändradt äfven Anielkas ansikte är. Det var en syn, som kom mitt hjärta att blöda. Hennes läppar äro uppsvällda, den fordom så rena pannan har mist sin klara, marmorhvita glans. Faster hade rätt! Af hennes skönhet återstår knappast ett spår. Endast ögonen äro den forna Anielkas. Men det är nog för mig. Jag känner blott mitt medlidande och min ömhet ökas, hon blir mig än kärare. Om hon också blefve tio gånger fulare, skulle jag älska henne ändå. Låt gå för att det är en sjukdom! Jag är sjuk och vill inte bli frisk igen — och jag vill hellre dö af denna sjukdom än af hvilken som helst annan.

9 november. — Det kommer en tid, då hon åter blir sig lik och får sin skönhet tillbaka. Jag har tänkt därpå i dag och samtidigt sport mig, hur vårt förhållande skall gestalta sig i framtiden och om det ej kommer att undergå någon förändring. Jag kan nästan med bestämdhet svara: nej! Jag vet nu, hvad det vill säga att lefva utan henne, och jag skulle aldrig våga tillåta mig något, som kunde medföra en förvisningsdom — och hon kommer att förbli densamma som hon har varit. Jag hyser numera intet tvifvel om att hon icke kan undvara mig, men jag vet också, att hon aldrig, icke ens inför sig själf, nämner den känsla hon hyser för mig annorlunda än innerlig systerlig tillgifvenhet. Det är likgiltigt hvad den i grund och botten är — för henne kommer

den alltid att förbli en idealisk själarnas sympati. Om hon uppfattade den annorlunda, skulle hon genast börja bekämpa den.

I det afseendet gör jag mig inga illusioner. Jag har redan sagt, att detta förhållande blifvit henne dyrbart, alltsedan hon lyckats omskapa det till något rent och kyskt. Må det förbli sådant, blott det alltid är henne dyrbart!

10 november. — Hvilken falsk tro, att vi moderna människor äro mera blottade på känslor än forna tiders människor! Förhållandet är väl snarare det motsatta. Den som har endast en lunga andas så mycket djupare med den, och vi ha blifvit beröfvade allt hvad de forna människorna hade att lefva på — det återstår oss endast vida mera känsliga och ömtåliga nerver än de hade. Det må så vara, att bristen på röda blodkroppar skapar abnorma och sjukliga känslor hos oss; vår andliga tragedi blir därigenom endast så mycket hopplösare. Då de forna människorna drabbades af någon kärlekssorg, kunde de söka tröst i religionen eller i uppfyllandet af sina sociala plikter; för oss ges det ingen sådan tröst. Förr utgjorde karaktären ett skydd mot känslornas tyranni, nu försvinna karaktärerna och måste försvinna på grund af skepticismen, som är ett upplösande element. Den har trängt in i människosjälen likt en bacill, har sönderfrätt den och minskat dess motståndskraft mot nerverna, som till råga på allt äro sjuka. Den moderna människan gör sig reda för allt men vet ej bot för något.

11 november. — Från Kromitski har det ej på länge varit några underrättelser; icke ens Anielka har haft bref från honom. Jag har telegraferat till honom, att en advokat afrest, och har sedan också skrifvit. Som jag ej vet, hvar han för närvarande

uppehåller sig, beror det på en slump, om telegram och bref nå honom. Gamle Chwastowski har skrifvit till sin son; kanske han först får höra något ifrån dem.

Jag tillbringar nu hela dagarna i Anielkas sällskap. Fru Celina, som vi invigt i hemligheten, har bedt mig försiktigt förbereda Anielka på den olycka, som hon när som helst kan få erfara af Kromitski själf. Jag har därför sagt henne, att jag hyser stora farhågor för utgången af hennes mans affärsföretag, men på samma gång bedt henne ej oroa sig: gjorde han också fullständig bankrutt, så vore detta snarare en lycka både för honom och för henne. Hvad mina pengar beträffade, så löpte de ej minsta risk. Jag nämnde också något om fasters planer. Hon lyssnade tämligen lugnt. Hon känner sig vara älskad, och detta ger henne styrka att bära allt.

Hon är också älskad — mer än ord kunna uttrycka. Då det lyckas mig att upplifva henne, framlocka ett leende på hennes läppar, gripes jag af en sådan glädje, att den nästan vill spränga mitt bröst. I min kärlek till henne ligger det numera något af slafvens blinda tillgifvenhet för en dyrkad herre. Jag känner ibland ett oemotståndligt behof att krypa i stoftet för henne. Jag har ständigt en känsla af att min enda rätta plats är vid hennes fötter. Hon kan inte längre bli ful, förändras, åldras i mina ögon — jag finner mig i allt, jag går in på allt, jag dyrkar allt.

12 november. — Kromitski är icke mera! Underrättelsen om katastrofen har kommit öfver oss som ett åskslag. Måtte Gud bevara Anielka för allt ondt! Det har i dag kommit telegram, att han, anklagad för bedrägeri och hotad med fängelse, har beröfvat sig lifvet. Jag skulle ha väntat mig allt snarare än detta... Kromitski är icke mera! Anielka

är fri! — men hur skall hon bära detta slag? Gång på gång läser jag om telegrammet, och det tyckes mig att jag drömmer. Jag vågar icke tro mina ögon, fastän namnet Chwastowski, hvarmed telegrammet är undertecknadt, utgör en borgen för dess sanning. Jag visste, att detta skulle sluta illa, men jag hade aldrig ett ögonblick trott, att slutet skulle komma så hastigt och så tragiskt. Det är, som om jag hade fått ett klubbslag för pannan. Om mitt förstånd inte nu förvirras, då uthärdar det allt.

Jag har redan en gång förut kommit Kromitski till hjälp; nu senast har jag skickat honom en advokat, alltså har jag ingenting att förebrå mig. Det fanns en tid, då jag af hela min själ önskade hans död — det är sant, men därför kan jag känna dess större tillfredsställelse öfver att jag ändå försökte rädda honom. Och nu har döden kommit, trots mina försök att förebygga en olycka — och Anielka är fri! Det är ju egendomligt — jag vet allt detta, men ändå förmår jag ännu icke tro det. Jag är som bedöfvad. Kromitski var ju en främling för mig och på samma gång det enda hindret för min lycka. Nu är detta hinder borta, och jag borde följaktligen erfara en glädje utan gräns — men jag kan icke, jag vågar icke, kanske därför att min ångest för Anielka är starkare. Min första tanke, då jag läst telegrammet, var: hur skall det bli med Anielka, hur skall hon kunna bära detta slag? Måtte Gud bevara henne! Hon älskade icke den där mannen, men i hennes nuvarande tillstånd kan själsskakningen döda henne. Kanske borde jag föra henne från Ploszow?

— — — — — —

Hvilken lycka, att man ej lämnade mig telegrammet i matsalen eller salongen utan i mitt rum! Jag vet inte, om jag hade lyckats behärska mig. På en lång stund förmådde jag ej sansa mig. Slutligen gick jag ned till faster, men jag visade henne ej

med ens telegrammet — jag sade endast:

»Jag har fått mycket ledsamma underrättelser om Kromitski.»

»Hvad? Hvad har händt?» frågade hon.

»Faster får inte bli förskräckt.»

»Är han stämd?... Säg!...»

»Nej... värre ändå... det vill säga... han är stämd, men inte inför mänsklig domstol.»

Faster stirrade förfärad på mig.

»Hvad är det du säger, Leon!»

Jag visade henne telegrammet. Då faster läst det, gick hon stum bort till sin bönstol, föll på knä, dolde ansiktet i sina händer och började bedja.

Slutligen reste hon sig upp och yttrade:

»Detta kan komma att kosta Anielkas lif. Hvad skola vi göra?»

»Vi måste hålla det hemligt för henne, ända till dess hennes barn kommit till världen.»

»Hur skulle det vara möjligt här? Alla människor komma att tala om det och tidningarna också... Hur skulle det vara möjligt?»

»Kära faster,» svarade jag, »det finns endast en utväg. Vi måste kalla hit doktorn och tillsäga honom att ordinera Anielka ombyte af luft, under förevändning att hennes hälsa kräfver det. Då för jag henne och fru Celina till Rom, där jag ju har eget hus. Där kan jag skydda henne för alla underrättelser. Här skulle det bli svårt, i synnerhet när också tjänarna fått veta hvad som händt.»

»Men tillåter hennes hälsa en så lång resa?»

»Det vet jag inte; det måste doktorn säga oss. Jag skall kalla hit honom i denna dag.»

Faster gick in på mitt förslag. Det var också det enda tänkbara. Vi beslöto att inviga fru Celina i hemligheten, så att hon skulle understödja oss. Jag har gifvit tjänarna sträng befallning att ej inberätta några som helst nyheter för unga frun. Alla tid-

ningar, telegram och bref som ankomma skola aflämnas på mitt rum.

Faster var länge som bedöfvad. Enligt hennes åsikt är självmord ett af de största brott en människa kan begå, och till det medlidande hon känner för den olycklige sällar sig därför fasa och indignation. Oupphörligt utbrister hon: »Han hade inte rätt att handla så, då han visste, att han skulle bli far.» Men jag förmodar, att denna nyhet aldrig hann honom. På sista tiden har han säkert varit i feberaktig rörelse och rest från plats till plats, under fåfänga bemödanden att reda sina intrasslade affärer. Jag vågar icke fördöma honom och bekänner öppet, att jag erfar en viss aktning för honom. Det finns de, som, till och med rättvist anklagade för bedrägeri, dricka champagne i fängelset och föra ett muntert lif. Han har föredragit att genom frivillig död rentvå sig från orättvisa anklagelser. Kanske mindes han också hvem han var. Jag skulle erfara mindre medkänsla för honom, om han beröfvat sig lifvet endast på grund af sin ekonomiska ruin. Jag förmodar dock, att äfven detta skulle ha utgjort ett tillräckligt skäl i hans ögon. Jag drar mig till minnes de åsikter han uttalade i Gastein. Om min kärlek är nevros, så var otvifvelaktigt hans feberaktiga förvärfsbegär detsamma. Då penningen svek honom, denna grund, på hvilken han byggt sitt lif, såg han för sig samma tomhet, samma afgrund som jag i Berlin. Och hvad skulle då ha kunnat hålla honom tillbaka? Tanken på Anielka? Han visste ju, att hon i oss skulle äga trofasta beskyddare, och dessutom — hvem vet? — kanske kände han också, att han ej var älskad. I hvarje fall har jag tänkt för lågt om honom, jag trodde ej, att han ägde en sådan energi — och jag erkänner, att jag gjort honom orätt.

— — — — — —

Jag fattar åter pennan, ty jag har ingen tanke

på att kunna få sofva, och dessutom lugnar det mig att skrifva.

Anielka är fri, Anielka är fri! — Jag upprepar de orden, men jag förmår ännu icke fatta hela deras innebörd. Jag känner, att jag skulle kunna bli vansinnig af glädje, men på samma gång erfar jag en oförklarlig ångest. Skall verkligen ett nytt lif nu börja för mig? Hvad är detta? Är det ett försåt af ödet, eller låter Gud ändtligen vederfaras mig barmhärtighet, därför att jag lidit så oändligt och älskat så högt? Kanske existerar det någon högre rätt, någon mystisk makt, som skänker kvinnan åt den man, som älskar henne högst, på det skaparens af evighet beståndande lag måtte gå i uppfyllelse? Jag vet icke — jag har blott en känsla, som om jag och alla omkring mig bures af en omätlig våg, som uppslukar all människovilja och alla mänskliga sträfvanden.....

Jag afbröt mig återigen, ty vagnen, som skickats att hämta doktorn, kom tillbaka. Doktorn var ej med. Han har en operation men lofvade att komma i morgon bittida. Han måste bo hos oss ända till afresan — och följa oss till Rom. Där finnas andra.....

Det är sent på natten... Anielka sofver och har ingen aning om hvilken genomgripande förändring hennes öde har undergått... Måtte den tillföra henne lycka och frid! Kanske att det är mot henne, som Gud har velat öfva barmhärtighet?

Mina nerver äro så upprifna, att då jag hör hundskall eller nattvaktens bjällra utanför, så tror jag, att det är någon ny underrättelse, som kommer och som ämnar tränga sig direkt fram till Anielka.

Jag försöker dock att tala förstånd med mig själf och säger mig, att den sällsamma ångest jag erfar hufvudsakligen härflyter ur min oro för Anielka och att jag ej skulle känna det så, om hon vore frisk.

Jag säger mig, att denna ångest skall försvinna, då allt väl är öfverståndet, och att sedan ett nytt lif skall börja för oss.

Jag behöfver vänja mig vid tanken, att Kromitski icke längre finns... Denna katastrof bringar mig en lycka, som jag inte ens vågat drömma om, men det är något inom människan, som förbjuder henne att glädja sig till och med öfver en fiendes död. Och dessutom ligger det något hemskt i själfva döden. Människorna tala alltid med sänkt stämma, då de stå inför en död... Det är därför som inte heller jag vågar glädja mig.

13 november. — Alla mina planer äro omintetgjorda. Doktorn kom i morse, och sedan han undersökt Anielka, förklarade han, att det ej kunde bli tal om någon resa, en sådan skulle innebära rent af en lifsfara för henne. Det har framträdt några oroande symtom, förloppet är ej fullt normalt. Hvad det är för en pina att lyssna till dessa af facktermer späckade förklaringar, där hvart ord tyckes vara en dödsdom öfver den älskade! Jag invigde doktorn i förhållandena, hvarpå han svarade, att af två onda ting det minst onda var att föredraga. Enligt hans åsikt gjorde vi bäst i att för Anielka omtala mannens död.

»Om ni äro fullkomligt säkra på att det skall lyckas er att ännu i flera månader hålla saken hemlig för fru Kromitska,» sade han, »då är det utan tvifvel bäst att ingenting säga; men om inte, då är det riktigast att försiktigt förbereda henne och till slut säga hela sanningen. Uppdagade hon den helt plötsligt själf, svarar jag inte för hvad som kunde inträffa.»

Hvad är att göra? Jag är utom mig af oro. Jag skall omge hela Ploszow som med en fästningsmur, jag skall inte släppa in en människa, inte ett

bref, inte en tidning, jag skall föreskrifva tjänarna hvad de skola säga och till och med hvilken min de skola ha... Jag har i dag i fru Celina sett ett exempel på hvilket intryck en dylik underrättelse gör, äfven då den meddelas på det försiktigaste och mest skonsamma sätt. Vi ansågo oss inte längre kunna dölja sanningen för henne. Hon svimmade två gånger och föll sedan i en spasmodisk gråt, som höll på att göra mig galen, ty det tycktes mig, att hennes snyftningar och skrik måste höras öfver hela huset. Och ändå var hon ju ej vidare intagen i den där mågen! Men äfven hennes förtviflan gällde i främsta rummet Anielka.

Jag har gjort alla de invändningar jag kunnat uttänka mot doktorns förslag, och jag kommer aldrig att gå in på det. Men en sak kan jag icke säga dem: att Anielka ej älskade sin man — och att just därför hans död kommer att skaka henne dess våldsammare.

Hvad hon kommer att erfara är icke den sorg man känner vid en älskad människas bortgång, utan det är samvetsförebråelser, bittra samvetsförebråelser för att hon inte älskat honom nog. Hade hon älskat honom mera, kommer hon att tänka, skulle också lifvet ha varit honom mera kärt. Detta är tomma, orättvisa förebråelser, ty allt hvad hon genom viljans makt har kunnat gifva, det har hon gifvit honom — och hon har motstått min kärlek och förblifvit ren och trogen. Men hon vore icke den ytterligt samvetsömma natur hon är, om hon icke genast skulle börja anklaga sig för alla möjliga fel och försummelser, om hon icke i hans död skulle tycka sig se uppfyllelsen af en sin hemliga önskan att själf bli fri. Håren på mitt hufvud resa sig, då jag tänker härpå; ty i själfva verket öppnar Kromitskis död för henne portarna till ett nytt lif, och därför blir själsskakningen dubbelt våldsam... Detta förstår hvarken doktorn eller faster eller fru Celina.

Nej! Hon får icke veta något, förrän allt är öfverståndet.

Hvilken olycka, att hon ej kan resa!

Ty här blir det svårt, nästan omöjligt att skydda henne. Här kommer hon att i ansiktena läsa, att något har inträffat. Ett ord, en blick kan väcka hennes misstankar och föra henne på rätt spår. I dag förvånades hon öfver doktorns oväntade besök, och jag vet genom fru Celina, att hon frågat, hvarför han kom och om någon fara hotar henne. Till all lycka visade faster stor sinnesnärvaro och svarade henne, att man under dylika omständigheter tid efter annan rådför sig med läkaren. Anielka är så oerfaren, att hon genast trodde det.

Men hur skall jag till exempel kunna förhindra, att tjänarna antaga hemlighetsfulla miner? Redan nu ana de något, just på grund af mina varningar och förbud, och snart få de veta hvad som händt. Jag kan ju inte afskeda dem allesammans.

Blott och bart de täta telegrammen måste väcka uppmärksamhet. Jag har i dag fått ett nytt telegram från Baku, hvari Chwastowski frågar, hur han skall förfara med stoftet. Jag svarade, att han tills vidare skall låta begrafva det där nere. Jag bad gamle Chwastowski att resa in till Varschau och afsända svaret och samtidigt därmed skicka en telegrafisk anvisning på den penningsumma, som kan erfordras. Men jag vet inte ens, om man från Varschau kan skicka en dylik anvisning till Baku.

15 november. — Jag har nyss genomögnat gårdagens tidningar. I två stod telegrammet om Kromitskis död. Ifall unge Chwastowski skickat de telegrammen, måtte han ha blifvit galen. Tjänstfolket vet nu allt. De gå omkring med sådana likbjudarminer, att jag är nästan förvånad öfver att det ej väcker Anielkas uppmärksamhet. Under mid-

dagen var hon ovanligt glad och upplifvad. Doktorns närvaro är det enda, som håller mitt mod uppe. För honom är Kromitskis död en likgiltig tilldragelse, och han skämtar och pratar med Anielka och har börjat lära henne att spela schack. Fru Celina däremot drifver mig till förtviflan. Ju gladare Anielka blef i dag, en dess bedröfligare min antog hon. Jag har gjort henne ganska skarpa förebråelser härför.

14 november. — Vi ha på doktorns inrådan flyttat in till Varschau. För Anielka uppgåfvo vi, att det skulle sättas in kaminer på Ploszow. Resan tröttade henne mycket. Vädret är ruskigt. Men jag är glad öfver att vi äro här, ty här är jag säkrare på tjänstfolket. Huset är en smula upp- och nedvändt. En mängd taflor äro uppackade. Trots sin trötthet ville Anielka se på dem, och jag tjänstgjorde som ciceron.

Jag sade henne, att min käraste önskan var att en gång få visa henne Roms härligheter. Med en anstrykning af vemod svarade hon:

»Jag tänker också så ofta på Rom, men ibland kommer det för mig, att jag aldrig skall få se det.»

Mitt hjärta krympte samman, ty numera skrämmer mig allt, och i allt är jag färdig att se onda förebud. Jag svarade emellertid glädtigt:

»Jag lofvar dig högtidligt, att du skall komma dit — och stanna där länge.»

Det är egendomligt, hur snabbt människan anpassar sig efter nya förhållanden och sätter sig in i sina nya rättigheter! Jag anser redan Anielka för min och vakar öfver henne som öfver min tillhörighet.

Doktorn hade rätt. Det bästa vi kunde göra var att flytta in till Varschau. Här kunde vi neka att taga emot alla visiter, på Ploszow skulle det ha varit omöjligt. Och naturligtvis äro en mängd kondoleansbesök att emotse. Dessutom låg det redan något hemlighetsfullt och dystert i själfva luften på Plos-

zow, och mina försök att anslå en gladare ton verkade som en skärande kontrast till den allmänna förstämningen. Jag förmodar, att denna kommer att bli märkbar äfven i Varschau, men här skola stadslifvets tusende små intryck förströ Anielkas tankar och göra henne mindre uppmärksam på de förändringar hon skulle kunna iakttaga hos sin omgifning.

Hon skall få gå ut så litet som möjligt och aldrig ensam. Doktorn har visserligen ordinerat henne motion, men det har jag redan funnit råd för. På andra sidan stallet ligger en ganska vidsträckt trädgård med en gångbana utefter muren. För denna gångbana skall jag låta sätta glasväggar, och den får, särskildt under regnvädersdagar, bli Anielkas promenadplats.

Denna ständiga ångest, som vi lefva i, är emellertid ohyggligt pinande.

15 november. — Hur har det skett? Hvarför? Hvad har väckt hennes misstankar? Jag förstår det inte. Men det har kommit. I dag vid frukosten såg hon upp, och i det hon gaf oss en forskande blick, sade hon:

»Jag förstår inte hvad det är, men jag har ett intryck, att ni dölja något för mig.»

Jag kände, att jag bleknade. Fru Celina förlorade alldeles fattningen. Endast den kära, präktiga faster bibehöll sinnesnärvaron.

»Du har alldeles rätt,» svarade hon, »vi ha hittills dolt för dig, att det är ett litet skralt hufvud du har, men nu ska du få veta det. Leon förklarade i går, att du aldrig lär dig att spela schack, för du saknar alldeles kombinationsförmåga.»

Jag hakade mig fast vid denna räddningsplanka och började i min ordning skämta med henne öfver hennes brist på strategiska anlag. Hon tycktes bli lugnad, men jag kände mig dock viss om att vi ej förmått fullständigt skingra hennes misstankar och att

min glädtighet föreföll henne konstlad. Både faster och fru Celina voro utom sig af oro, och jag greps af förtviflan, ty jag insåg med ens det fruktlösa i våra bemödanden att hemlighålla allt. Jag förmodar, att hon än så länge endast misstänker oss för att dölja några ogynnsamma underrättelser af ekonomisk natur; men hur skall det bli, då veckor och månader gå, utan att hon får något bref från Kromitski? Hvad skola vi då säga henne? Hur skola vi förklara hans tystnad?

Vid middagstiden kom doktorn. Vi omtalade genast för honom hvad som förefallit. Han uppmanade oss återigen att säga Anielka sanningen.

»Naturligtvis,» sade han, »blir fru Kromitska snart orolig öfver att inga bref komma och förlorar sig i gissningar.»

Men jag ville ännu ej gifva vika och förklarade, att i värsta fall hennes oro skulle bereda henne på underrättelsen.

»Ja,» svarade doktorn, »men en långvarig oro försvagar organismens motståndskraft, som nog äfven under gynnsamma förhållanden skulle sättas på ett hårdt prof.»

Det är möjligt, att han har rätt, men jag känner en vanvettig ångest. Allt har sina gränser — äfven det mänskliga modet. Det är något inom mig, som förtvifladt protesterar emot detta steg och ropar: nej! Faster och fru Celina äro emellertid nästan beslutna att i morgon säga henne hela sanningen. Jag ställer mig utom alltsammans. Jag har inte haft begrepp om att man kan frukta något till den grad. Men det är om henne det här är fråga, inte om mig.

16 november. — Ända till på kvällen var allt väl — då kom plötsligt en blodstörtning. Det gick som jag trodde!... Klockan är tre på natten... Hon har somnat. Doktorn är hos henne. Jag måste vara lugn — jag måste! För hennes skull behöfs

det, att åtminstone någon i huset ej förlorar besinningen... Jag måste!

17 november. — Doktorn säger, att första fasen af sjukdomen förlöper regelbundet. Hvad betyder det? Betyder det, att hon skall dö?

Febern är ej hög. Så lär det alltid vara under de två första dagarna. Hon är klart medveten, känner sig matt och kraftlös men har inga egentliga plågor. Doktorn har dock förberedt oss på att febern framdeles kan komma att stiga till fyrtio grader, att fruktansvärda plågor skola inställa sig, att hon får upprepade anfall af vanmakt; att hennes ben skola svullna... Allt detta har han lofvat oss!

Hvarför kan inte också den yttersta dagen komma!

O Gud! Om detta skall vara ett straff för mig, så lofvar jag dig, att jag skall resa härifrån, aldrig mer i lifvet återse henne — blott du räddar henne!

18 november. — Jag har ännu inte varit inne hos henne. Jag vakar vid hennes dörr, men jag går ej in, ty jag är rädd, att min åsyn skall uppröra henne och förvärra hennes tillstånd.

Ibland dyker den hemska tanken upp inom mig, att jag skall bli vansinnig och i ett anfall af galenskap döda Anielka. Därför tvingar jag mig till att skrifva — jag tycker att det lugnar mig.

19 november. — Tvärs igenom de stängda dörrarna hör jag hennes jämmer och hennes nödrop. Hon lider förfärliga smärtor. Doktorn påstår, att det hör till! Faster säger, att hon oupphörligt sträcker ut armarna och faller än henne, än modern om halsen och bönfaller dem om hjälp. Och ingen kan hjälpa henne!

Oupphörliga anfall af vanmakt. Allt våldsammare smärtor. Hennes ben äro nu alldeles uppsvällda.

Doktorn vill ännu icke yttra sig. Han säger, att det kan gå väl och att det kan gå illa. Det vet jag honom förutan! Fyrtio graders feber. Hon har fortfarande medvetande.

20 november. — Nu vet jag det. Ingen har sagt mig det, men jag vet det med visshet: hon dör! Jag är fullkomligt herre öfver mig själf, ja, jag är nu nästan lugn. Anielka dör! Då jag i natt satt utanför hennes dörr, stod det plötsligt klart för mig. I ett visst psykiskt tillstånd ser människan ting, som hon under vanliga förhållanden icke ens skulle ana. Det var som om en osynlig hand hade ryckt en bindel från mina ögon. Ingenting i världen kan rädda Anielka. Jag vet det bättre än alla doktorer.

Och just därför strider jag icke längre. Hvad hjälper det henne och mig? Vår dom är fälld. Jag vore blind, om jag icke såge, att en obeveklig makt, starkare än all världen, skiljer oss åt. Hvad det är för en makt och hur den nämnes, det vet jag inte. Jag vet blott det, att om jag knäföll i stoftet och bad och bönföll, så skulle jag snarare förmå röra berg än beveka den makten.

Som nu endast döden kan beröfva mig Anielka — så måste hon dö.

Allt det där är kanske mycket logiskt — men jag går ej in på skilsmässa.

21 november. — Anielka begärde i dag att få träffa mig. I tanke att hon ville anbefalla sin mor i mitt beskydd tillsade faster alla att lämna rummet. Hon anade rätt.

Jag har återsett min älskade. Hennes ögon glänste, hon var vid fullt medvetande. Inga plågor mer. Alla spår af hennes förra tillstånd äro försvunna, och hennes ansikte strålar i änglalik skönhet. Hon smålog emot mig, och jag smålog emot henne tillbaka. Sedan i går vet jag hvad som väntar

oss, och det tyckes mig, som om jag redan vore död; något af dödens lugn har därför också kommit öfver mig. Med min hand i sin började hon tala med mig om sin mor; därefter såg hon på mig, länge, liksom om hon velat mätta sina ögon med min anblick, innan de för alltid slocknade.

»Var inte orolig, Leon,» sade hon, »jag känner mig mycket bättre; men jag skulle vilja, att om något inträffade, du hade ett minne kvar af mig... Jag borde kanske inte göra en sådan bekännelse så snart efter min mans död, men eftersom jag kanske inte själf har så lång tid kvar, så ville jag säga dig, att jag har älskat dig mycket, mycket.»

»Jag vet det, du käraste,» svarade jag henne.

Jag höll hennes hand i min, och vi sågo hvarandra djupt i ögonen. För första gången i sitt lif smålog hon emot mig såsom en brud. Och jag vigde mig i den stunden vid henne; med ett band, fastare och oupplösligare än några jordiska, band jag oss samman. Vi kände oss lyckliga, fastän ett vemod, mäktigt som döden, sväfvade öfver oss. Jag lämnade henne, först då man kom och underrättade om att prästen anländt. Redan förut hade hon bedt mig att icke bli förskräckt öfver hans ankomst; hon hade kallat honom, icke därför att hon trodde hon skulle dö, utan därför att man alltid, då man är sjuk, bör göra sig beredd.

Så snart prästen gått, återvände jag till henne. Hon var trött och somnade snart. Nu sofver hon. Då hon vaknar, går jag åter in till henne och stannar, ända till dess hon somnar på nytt.

22 november. — En märkbar förbättring har inträdt. Fru Celina är öfverlycklig. Jag ensam vet hvad detta innebär. Doktorn behöfde icke säga mig, att slutet nalkas.

23 november. — Anielka dog i dag på morgonen. — — —

Rom, 5 december. — Jag skulle ha kunnat bli din lycka, men jag blef din olycka. Det är jag, som bär skulden till din död, ty om jag varit en annan människa, om mitt inre jag inte saknat alla fasta grundvalar, så skulle du ej ha drabbats af de själsskakningar, som dödade dig.

Redan under de sista ögonblicken af ditt lif förstod jag detta, och jag lofvade mig själf, att jag skulle följa dig. Vid din dödsbädd vigde jag mig vid dig, och min plikt är klar.

Åt din mor lämnar jag min förmögenhet, faster skall i Kristi kärlek finna en tröst under den korta tid, som återstår henne. Själf följer jag dig, ty — jag måste.

Tror du kanske, att jag icke fruktar döden? Jo, jag fruktar den, ty jag vet icke hvad den är, och jag ser endast ett ändlöst mörker, för hvilket jag bäfvar. Jag vet icke, om där är det tomma intet eller en tillvaro utan gräns och tid, eller om kanske själen svingar sig från stjärna till stjärna under ständigt nya tillvarelseformer. Jag vet icke, om där råder evig förtviflan eller en evig frid, så oändlig och så fullkomlig, som endast Allmakt och Allgodhet kan skänka.

Men om mitt »jag vet icke» har bragt dig döden, hur skulle jag då kunna fortfara att lefva?

Ju större fruktan och ju större ovisshet jag känner, dess mindre kan jag lämna dig ensam där borta — jag kan icke, min Anielka — och jag går.

Endera skola vi tillsammans försjunka i intet, eller ock skola vi tillsammans vandra den eviga vägen... Och här, där vi båda ha lidit så djupt, må här tystnad sänka sig öfver oss.